T.C.

DOKUZ EYLÜL ÜNİVERSİTESİ

SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ

FELSEFE VE DİN BİLİMLERİ ANABİLİM DALI

FELSEFE VE DİN BİLİMLERİ PROGRAMI

YÜKSEK LİSANS TEZİ

HIRİSTİYANLIK'TAKİ KUTSAL METİNLER IŞIĞINDA EVLİLİK

Mesut BULİÇ

Danışman

Prof. Dr. Hakkı Şah YASDIMAN

İZMİR-2017

TEZ ONAY SAYFASI

YEMİN METNİ

Yüksek Lisans Tezi olarak sunduğum ‘‘Hıristiyanlıktaki Kutsal Metinler Işığında Evlilik’’ adlı çalışmanın, tarafımdan, akademik kurallara ve etik değerlere uygun olarak yazıldığını ve yararlandığım eserlerin kaynakçada gösterilenlerden oluştuğunu, bunlara atıf yapılarak yararlanılmış olduğunu belirtir ve bunu onurumla doğrularım.

…../……/2017

Mesut BULİÇ

ÖZET

Yüksek Lisans Tezi

Hıristiyanlık'taki Kutsal Metinler Işığında Evlilik

Mesut BULİÇ

Dokuz Eylül Üniversitesi

Sosyal Bilimler Enstitüsü

Felsefe ve Din Bilimleri Anabilim Dalı

Felsefe ve Din Bilimleri Programı

Bu çalışmada Hıristiyanlık'taki Eski ve Yeni Ahit metinleri ışığında evlilik müessesesini ele aldık. Çalışma alanımızı Eski Ahit, Yeni Ahit ve 5. Yüzyıla kadarki Kilise Babaları'nın eserleri ile sınırladık. Bu çerçevede yaptığımız çalışmamızda Hıristiyanlığın aile, evlilik, boşanma, birlikte yaşama, zina, eşcinsellik, karma evlilik ve evlenme engelleri gibi konuları üzerinde durduk. Çalışmamızda Pavlus'un Hıristiyanlık üzerindeki etkisini dikkate alarak onun evlilik konusundaki görüşlerine de ayrı bir başlık altında yer verdik.

Anahtar Kelimeler: Evlilik, Nikah, Boşanma, Kutsal Metin, İlk Dönem Kilise Babaları

ABSTRACT

Master's Thesis

Marriage in the Light of Sacred Texts in Christianity

Mesut BULİÇ

Dokuz Eylül University

Graduate School of Social Sciences

Department of Philosophy and Religious Studies

Philosophy and Religious Studies Program

In this study, marriage foundation has been evaluated in the light of Old and New Testaments. We have limited our study by The Old Testament, The New Testament and the works of the Church Fathers until the 5th Century Church Fathers. We have studied how Christianity sees family, , marriage, divorce, cohabitation, adultery, homosexuality, mixed marriages and barriers to marriage. We have highlighted the effect of Pavlus on Christian woman's position and we have also underlined the place of man and woman in family and the status of woman in Christian faith.

Keywords: Marriage (Matrimony), Wedlock, Divorce, Sacred Texts, Early Church Fathers

HIRİSTİYANLIK'TAKİ KUTSAL METİNLER IŞIĞINDA EVLİLİK

İÇİNDEKİLER

TEZ ONAY SAYFASI iii

YEMİN METNİ iiii

ÖZET iv

ABSTRACT v

İÇİNDEKİLER vii

GİRİŞ 1

BİRİNCİ BÖLÜM

HIRİSTİYANLIK'TA EVLİLİK

HIRİSTİYANLIK'TA EVLİLİĞE BAKIŞ VE EVLİLİK ÖNCESİ 3

1. HIRİSTİYANLIK'TA KADINA VE EVLİLİĞE BAKIŞ 3

1.1. Hıristiyanlık'ta Kadın ve Evlilik 4

1.1.1. Eski-Yeni Ahit ve İlk Dönem Kilise Babalarında Kadın Algısı 4

1.1.1.1. Eski ve Yeni Ahitte Kadın 89

1.1.1.2. İlk Dönem Kilise Babalarında Kadın 8

1.2. Hıristiyanlık'ta Evlilik 89

1.2.1. Hıristiyanlık'ta Evliliğe Genel Bir Bakış 89

1.2.1.1. Evliliğin Anlam ve Amacı 21

1.2.1.2. Evlenmenin ve Ailenin Önemi 26

1.2.1.3. Bir Sakrament Olarak Evlilik 28

1.2.2. Evlilikte Kilisenin Rolü ve Evlilik Süreci 31

1.2.3. Pavlus'ta Evlilik 36

1.2.4. İlk Dönem Kilise Babaları'da Evlilik 40

2. EVLİLİK DIŞI İLİŞKİLER VE DİKKAT EDİLMESİ GEREKEN HUSUSLAR 44
2.1. Flört ve Evlilik Öncesi Cinsellik 44
2.2. Zina/Aldatma/Fuhuş 46
2.3. Evlenmeden Birlikte Yaşama/Nikahsız Birliktelik 54
2.4. Cinsel Sapkınlıklar 55
2.5. Karma Evlilik 65
2.6. Evlenmeme/Bekar Kalma 70
3. EVLİLİK ÖNCESİ 76
3.1.Evlilik Yaşı 76
3.2. Eş Seçimi 77
3.3. Evlilikte Rıza 78
3.4. Ailelerin Tercihine Göre Evlilik 80
3.5. Evlenme Engelleri 81

İKİNCİ BÖLÜM

HIRİSTİYANLIK'TA EVLENME VE SONRASI

1. EVLENME 83
1.1. Evlenme/Nikah 83
1.2. Evlilik Töreni 83
2. EVLENME/NİKAH SONRASI 85
2.1. Nikah Sonrası 85
2.1.1. Erkeğin Hak ve Vazifeleri - Bir Eş Olarak Rolü 86
2.1.1.1. Hakları 86
2.1.1.2. Vazifeleri 86
2.1.2. Kadının Hak ve Vazifeleri - Bir Eş Olarak Rolü 89
2.1.2.1. Hakları 90
2.1.2.2. Vazifeleri 92

2.2. Çocuk Sahibi Olma 93
2.2.1. Kürtaj 93
2.2.1.1. Eski ve Yeni Ahitte Kürtaj 94
2.2.1.2. İlk Dönem Kilise Babaları'nda Kürtaj 95
2.2.1.2.1. Kürtaj ve Uhrevi Bedeli 99
2.2.1.2.2. Kürtaj ve Dünyevi Bedeli (Kefaret) 100
2.3.1.3. Kürtaja İzin Verilme Şartları 89
2.3. Ana Babanın Çocuğa Karşı Sorumlulukları 104
2.3.1. Çocuk Eğitimi 105
2.3.1.1. Çocuk Eğitiminde Hedef ve Yöntemler 89
2.3.1.2. Disiplin Terbiye ve Tanrı Korkusunun Önemi 89
2.3.1.3. Çocuk Eğitiminde Şefkat 89
2.3.1.4. Çocuk Eğitiminde Azarlama ve Dayak 89
2.3.1.5. Eğitim Yaşı 89
2.3.1.6. Öğretmen ve Rol Modellik 89
2.3.1.7. Eğitimde Hedef 89
2.3.1.8. Eğitimde Yöntem 89
2.4. Çocuğun Anne-Babaya Karşı Sorumlulukları 119
2.5. Çok Eşlilik (Teaddüd-ü Zevcat/Poligami) 129
3. EVLİLİĞİN SONA ERMESİ/BOŞANMA
3.1. Boşanma 122
3.1.1. Boşanan Erkeğin Durumu 128
3.1.2. Boşanan Kadının Durumu 129
3.2. Yeniden Evlenme 130
3.2.1. Erkeğin Yeniden Evlenmesi 131
3.2.2. Kadının Yeniden Evlenmesi 131

SONUÇ 133

KAYNAKÇA 136

KISALTMALAR

ABD	Amerika Birleşik Devletleri
AD	Anno Domini
Age	Adı Geçen Eser
AÜAÖF	Anadolu Üniversitesi Açık Öğretim Fakültesi
AÜİFD	Ankara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi
Bkz.	Bakınız
C.	Cilt
DEÜİFD	Dokuz Eylül Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi
DİBY	Diyanet İşleri Başkanlığı Yayınları
HÜİFD	Hitit Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi
İSAM	İslami Araştırmalar Merkezi
İSAV	İslami İlimler Araştırma Vakfı
MS	Milattan Sonra
p.	Page
pp.	Pages
s.	Sayfa No
ss.	Sayfadan Sayfaya
St.	Saint
SÜİFD	Selçuk Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi
TDVY	Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları
vb.	Ve Benzeri
V.	Volume

GİRİŞ

1. Tezin Konusu ve Amacı

Bu çalışmanın konusu evlilik kurumunun Hıristiyanlığın bakış açısından incelenmesi, onun anlam ve önemi ile ilgili bir değerlendirme yapılmasıdır. Hıristiyanlar evliliğin ilahi bir yönünün bulunduğuna ve evlilik kurumunun Tanrı tarafından tasarlandığına inanmaktadırlar. Bu açıdan ele alındığında evlilik yalnızca iki kişinin birlikteliğini değil, aynı zamanda Tanrısal Plan'ın gerçekleştirilmesini de sembolize etmektedir.

Bu tezde hedeflenen dini metinler ışığında, Hıristiyanlık açısından evliliği irdelemek, evlilik kurumunu Eski ve Yeni Ahit metinleri ile 5. yüzyıla kadar İlk Dönem Kilise Babaları'nın görüşleri doğrultusunda incelemektir. Ayrıca Pavlus'un evlilikle ilgili görüşleri ve bu konudaki etkisi de mercek altına alınacaktır.

2. Tezin Önemi

Hıristiyanlık'ta evlilik konusu üzerine Türkçe yazılmış çok fazla eser bulunmaması bu konuda yapılacak çalışmalara ayrı bir önem kazandırmaktadır. Çalışmamızda evlilik ile ilgili görüşlerine ulaşmak amacıyla İlk Dönem Kilise Babaları'nın pek çok yazılı eseri taranmış ve daha önce dilimize çevrilmemiş bazı önemli kısımlar ilk kez tercüme edilmiştir. Bu durum tezimizin önemini artırmaktadır.

3. Tezin Kapsam ve Sınırları

Hıristiyanlık'taki evlilik müessesesini incelerken birtakım sınırlamalara gitmek zorunlu olmuştur. Öncelikle evliliği bütün bir Hıristiyanlık tarihi boyunca incelemenin getireceği zorluk göz önünde tutularak, Hıristiyanlığın ilk dönemleri esas alınmış ve bu çerçevede evlilik konusunda İlk Dönem Kilise Babaları'nın eserleri ilk beş yüz yılla sınırlandırılmıştır. Bir başka zorluk ve sınırlama da çeşitli mezheplerin evlilik konusundaki farklı görüşleri olmuştur. Bu nedenle belli bir mezhebin görüşünü anlatmak yerine çok gerekli olduğu durumlarda kısa izah ya da dipnotlarla farklılıklardan söz edilmekle yetinilmiştir.

4. Tezin Kaynakları

Tez konusu ile ilgili araştırma yapılırken pek çok farklı kaynaktan yararlanılmıştır. Bu amaçla kütüphaneler, ansiklopediler, kitaplar, dergiler, mektuplar, yüksek lisans ve doktora çalışmaları ve İnternet kaynakları kullanılmıştır. Bu kaynakların başta geleni Eski ve Yeni Ahit metinleri olmuştur. Ayrıca Kilise Babaları'nın pek çok eserlerinden yararlanma fırsatı bulunmuştur. Bazı internet siteleri de kaynak oluşturmada önemli bir yer işgal etmiştir. Örneğin, New Advent, Christian Classics Ethereal Library ve Early Christian Writings adlı sitelerde bazı ilk dönem metinlerine ulaşma imkanı olmuştur. Didache, Catholic Encyclopedia ve Code of Canon Law gibi temel eserler yine ulaşılan kaynaklar arasındadır. Sonuç olarak yüz ellinin üzerinde eser çalışmamıza kaynaklık etmiştir.

Bu çerçevede hazırladığımız tezimiz "Giriş", "Birinci Bölüm", "İkinci Bölüm" ve "Sonuç" başlıklarından oluşmaktadır. Giriş Bölümü'nde Tezin konusu, amacı, önemi, kapsamı, sınırları ve kaynakları hakkında bilgi verilmiştir.

Birinci Bölüm Hıristiyanlık'ta Evlilik konusuna ayrılmış olup, Hıristiyanlık'ta kadına bakış, evlenme engelleri, karma evlilikler, çok eşlilik ve tek eşlilik gibi konular incelenmiştir. Dinen yasak ya da sapkınlık olarak kabul edilen hususlar üzerinde de durulmuştur. Ayrıca evlilik öncesinde yaş, eş seçimi ve rıza gibi konular ele alınmıştır.

İkinci Bölüm'de evlilik töreni, nikah, evliliğin sona ermesi ve evlilik sonrası gibi süreçler mercek altına alınmış, karı-kocanın birbirlerine karşı hak ve ödevleri ile çocuk yetiştirme konuları gözden geçirilmiştir.

Sonuç kısmında ise elde edilen veriler ve yararlanılan kaynaklar ışığında Hıristiyanlık açısından evlilik kurumunun anlamı ve önemi yorumlanarak geçirdiği seyrin değerlendirilmesi yapılmıştır.

BİRİNCİ BÖLÜM

HIRİSTİYANLIK'TA EVLİLİĞE BAKIŞ VE EVLİLİK ÖNCESİ

Evlilik, bütün topluluklar ve dinlerce çok önemli bir kurum olarak ele alınmış insanlık tarihi kadar eski bir gelenektir. Akademik ve dini tanımlar arasında birtakım farklılıkları barındıran evlilik, genel olarak bir erkek ve bir kadın arasında, eşlerin hak ve vazifelerini belirleyen, şayet varsa onlardan meydana gelen çocukların statüsünü tertipleyen, kanunlar, gelenekler, inançlar, tavır ve davranışlarla düzenlenmiş, yasal ve toplumsal olarak onaylanmış bir birliktelik olarak ifade edilir.[1]

Evlilik kısaca, iki kişinin aile kurmak üzere kanunların uygun gördüğü şekilde, ruhen ve bedenen bir ömür boyu sürecek şekilde bir araya gelmesi şeklinde de tanımlanabilir. Evliliklerin geçerliğini teminat altına alan hukuki işlemler, eşlerin devamlı bir yuva kurmak için yaptıkları karşılıklı taahhütlere resmi bir nitelik kazandırır.[2] Evlilik, aile kurumunu meşrulaştıran, onun toplum içerisinde tanınmasını sağlayan bir özellik arz eder.

Hıristiyanlıktaki evlilik ise, sakrament seviyesine yükselmiş bir birliktelik, Kilise'nin devrede olduğu ve bozulamayacak bir sözleşmedir. 1983 tarihli Kilise Hukuku Kitabı evliliği vaftiz edilmiş bir erkek ve bir kadının hayatları boyunca sürdürecekleri bir birliktelik ve doğası gereği eşlerin saadetinin, çocukların dünyaya getirilmesinin ve yetiştirilmesinin amaçlandığı ve İsa Mesih tarafından bir sır/gizem statüsüne yükseltilmiş bir akit olarak tanımlar. Dolayısıyla, bu sırrın olmaması halinde vaftiz edilmiş kişiler arasında geçerli bir evliliğin gerçekleşmesi mümkün değildir.[3]

1. HIRİSTİYANLIK'TA KADINA VE EVLİLİĞE BAKIŞ

Hıristiyanlık'taki evliliği anlayabilmek için öncelikle Hıristiyanlığın kadın algısına bakmak gerekmektedir. Çünkü kadına bakış büyük ölçüde evliliği şekillendirmekte ve evlilik sonrası ilişkileri etkilemektedir. Bu sebeple biz

[1] http://global.britannica.com/EBchecked/topic/366152/**marriage** (16.05.2016)

[2] Normal şartlarda ve geleneksel anlamda bir erkek ve bir kadın olarak kabul edilir ancak 20. yy itibarıyla eşcinseller arası evliliklerin resmi olarak kabul gördüğü ülkeler de bulunmaktadır ve bu durum evliliğin tanımına yeni bir boyut kazandırmaktadır.

[3] The Code of Canon Law, 1983, Title VII: **Marriage Maddesi**, Canon 1055-1 ve 2

Hıristiyanlık'taki evlilik kurumunu ele almadan önce kadına bakış konusunda kısa bir bilgi vereceğiz.

1.1. Hıristiyanlık'ta Kadın ve Evlilik

Hıristiyanlıkta kadına bakış büyük ölçüde Eski Ahit merkezli şekillenmiştir ve bakış açılarında belirgin bir farklılık yoktur. Evlilik konusunda ise İsa Mesih'in ve onun etkisiyle Pavlus'un bir takım yenilik ve değişiklikler getirdiğini görmekteyiz. Bu farklılıklardan en başta geleni de tek eşliliktir. Eski Ahit metinlerinde onay gören çokeşlilik uygulaması artık kaldırılmış ve yerine tek eşlilik ikame edilmiştir. Eski Ahit uygulamalarına muhalif bir diğer değişiklik de evliliğin sürekli ve bozulamaz oluşudur.

1.1.1. Eski-Yeni Ahit ve İlk Dönem Kilise Babalarında Kadın Algısı

1.1.1.1. Eski ve Yeni Ahitte Kadın

Havva, Hıristiyanlık'ta şeytan tarafından aldatılan, Adem'i baştan çıkaran ve ilk günahın (*original sin*) baş sorumlusu olan kişidir. O, cennette yanlış yerde bulunan, şeytanla diyaloğa giren ve Tanrı'nın emirlerini sorgulayan bir kimsedir. Oysa şeytanın amacı onu Tanrı'ya karşı yabancılaştırmak ve onu Tanrı'dan uzaklaştırmak idi. Havva, yalnızca şeytanın teklif ettiği yasak meyveyi yemekle kalmamış aynı zamanda onu eşi Adem'e de teklif etmiş ve onu da baştan çıkarmıştır. Bu an insanlık tarihinin en karanlık anıdır. Hem ilk iki insan günah çarkının içerisine girmiş ve hem de bu günah yükü bütün insanlığın omuzlarına yüklenmiştir. Ayrıca, Havva bu günahın sorumlusu olarak şeytanı göstermiş ve onun kendisini kandırdığını ifade etmiştir. Sorumluluğun kendisine ait olduğunu kabul etmemiştir.[4]

Cennetten kovulmanın insanoğlu için pek çok olumsuz sonuçları olmuştur. Tanrı'ya verdikleri sözlerini tutamayan ve sebat edemeyen insan her şeyden önce ilk günaha düşerek masumiyetini yitirmiştir. Bu günahın akabinde bir utanç yaşamış ve aynı zamanda cezalandırılma korkusunu tatmıştır. Yine bu isyanın en büyük bedeli olarak yaratıcıdan uzaklaşmış ve içerisinde her türlü meşakkatten uzak ve huzur dolu bir hayat sürdüğü cenneti yitirme cezasına çarptırılmıştır.

[4] Tekvin 3:1-24

Bundan böyle artık o kaygısız ve sükunet dolu cennet geride kalmıştır, her türlü çaba, çalışma ve mücadelenin gerektiği, sıkıntılarla dolu yeryüzü hayatı onları beklemektedir. Bundan böyle insanlar maişet, barınma, korunma, giyinip kuşanma temini, hastalıklar ve zorluklarla dolu bir dünyada uğraş vermek zorundadırlar. Kadın için ise bunlara ilaveten doğum sancısı ve sıkıntıları ile birlikte kocaya itaat zorunluluğu da vardır. Bunun ötesinde insan artık ölümlü bir varlıktır.

Tarihi seyri göz önüne alındığında bugün hem Yahudi hem de Hıristiyan bağlılarının bir bölümünde kadına bakış açısı çok değişmiştir. Eski Ahit'te kadın erkeğe yalnızlığını giderecek bir yardımcı ve yaratılışta ikincil bir yeri paylaşan eş konumundadır. Rabbinik literatürde Tanrı'nın kadının yaratılışını geciktirdiğinden bahsedilir. O'nun yaratılışı Adem'in onu arzu etmesine kadar ertelenir. Tanrı, sıkıntıya yol açacağını bildiği için kadının yaratılışını geciktirir. Onu ancak Adem'in yakarışı ve duası üzerine yaratır.[5] Havva ilk kadın, ilk gelin, ilk eş ve ilk günahkar insandır.[6] Kadın, bu ilk günah eylemi gerçekleştirilirken kışkırtıcı, baştan çıkarıcı, hem aldanan hem de aldatan isyankar bir varlık konumundadır. O, cennetten çıkarılışın ve ölümsüzlüğü kaybedişin baş sorumlusudur. İnsanın cennetten düşüşünü izleyen dünya hayatındaki her türlü zorluğun da müsebbibi yine odur.[7] Adem ve Havva'ya verilen ortak cezaların yanında Havva'ya doğum sancıları çekmek, adet kanının gelmesi, bekaret kanının akması, hamilelik sıkıntıları, çocuk yetiştirmenin zorlukları, kocası tarafından yönetilmesi gibi cezalar da verilmiştir.[8]

Eski Ahit, Tekvin, 2:23'e göre eşine kadın adını veren kişi ilk insan olan Adem'dir. İbranice'de *iş* kelimesi erkek anlamındadır ve Eski Ahit'e göre kadın anlamına gelen *işşa* kelimesi ondan türetilmiştir. Yani, varlığa isim koyma yetkisi de Adem'e verilmiştir.[9] Böylece, kadına erkekten türediği adının üzerinden sürekli olarak hatırlatılmaktadır. Kadın, kocasını yaratılış itibariyle kendisinin bir

---

5 Hakkı Şah Yasdıman, **Yahudi Kutsal Metinlerinde Kadının Konumu**, Bütün Yönleriyle Yahudilik, (Uluslararası Sempozyum, 18-19 Şubat 2012), Ankara 2012, s. 616

6 Mustafa Şentürk, **Kitab-ı Mukaddes ve Kur'an-ı Kerim'e Göre İlk Günah ve Kadın**, İslami Araştırmalar Dergisi, 2011-1, s. 36

7 Hakkı Şah Yasdıman, **Yılan, Havva, Adem Arasında Geçen Olaylara İslam ve Yahudiliğin Bakışı**, D.E.Ü.İ.F.D., XXXIV/2001, s. 10

8 Hakkı Şah Yasdıman, **İslami Literatürde İsrailiyat İzleri: Cennet'in Kaybı**, D.E.Ü.İ.F.D., XXXIV/2011, s. 46

9 Mustafa Şentürk, ss. 32-43

parçası ve yaratılmada kendisine muhtaç olunan varlık olarak bilecektir. Erkeğin kaburga kemiğinden yaratılmış olan kadının temel vazifesi çocuk doğurmak ve eşine hizmet etmektir. Eski Ahit'te kadına ilişkin yaklaşımlar çelişik bir görünüm ortaya koymaktadır. Kadın bir taraftan cins olarak ürkütücü ve itici diğer taraftan bir eş ve anne olması hasebiyle saygıyı hak eden varlık konumundadır.[10] Bu durum doğal olarak Yeni Ahit'teki kadına bakış açısıyla paralellik arz eder. Kadın, günahın mucidi, baştan çıkarıcı, kışkırtıcı, ikincil, erkeğin yardımcısı ve hataya meyilli bir varlıktır. Yahudilik'teki bazı kadın algısı ve yaklaşımlarına göre kadınlar aklı eksik, aptal, havai, cahil ve eğitilemez kimselerdir. Onların eğitimiyle ilgilenmek zaman kaybı ve beyhude bir çabadır.[11] O, aynı zamanda bir anne, eş ve erkeği tamamlayan diğer parçadır. Hepsinin ötesinde Tanrı'yı doğuran da yine bir kadındır.

İsa Mesih'in yaşadığı çağda dul ve savunmasız kadınlar bir erkeğin koruması altında değildi ve toplumsal olarak aşağılanırlardı. Özellikle de yabancı olan kadınlar ile fuhuş icra eden kadınlar herhangi bir maddi yardım ve korumadan mahrum idiler.

Hıristiyanlık'taki kadın algısı, genel olarak, İsa'nın davranışları ve sözlerinden ziyade Pavlus'un öne sürdüğü görüşler çerçevesinde şekillenmiştir. Pavlus, bu algıyı içinde yetiştiği Yahudi inanç ve geleneklerinin ve pagan Roma kültürünün etkisi ile yerleştirmiş ve Kilise bu bakış açısının etkisi ile kadına yönelik alçaltıcı tutumunu yüzyıllarca devam ettirmiştir. Pavlus, duaya ve ibadete kadının başörtülü olarak katılmasını emretmiş ve ibadetlerde söz almasına, sesini yükseltmesine izin vermemiştir. Bu durum pek çok Hıristiyan alim tarafından kadının kilisede vaizlik yapamayacağı şeklinde yorumlanmıştır. Yani kadınlar dini konularda hem söz söyleyemeyecek hem de serviste bulunamayacaktır. Pavlus, Korintoslulara 1. Mektup Bap: 14:34'te kadınların toplantılarda sessiz kalmaları gerektiğini ve konuşmalarına izin verilmeyeceğini açıkça ifade etmiştir. Yine o, 'Kadının öğretmesine ve erkeğe hakim olmasına izin vermem, ancak

[10] Selime Leyla Gürkan, **Yahudi Geleneğinde Kadın Algısı, Bütün Yönleriyle Yahudilik**, Dinler Tarihi Araştırmaları-VIII, Türkiye Dinler Tarihi Derneği Yayınları, Ankara 2012, s. 14

[11] Hakkı Şah Yasdıman, ''Yahudi-Hıristiyan Kültüründeki Kadın Anlayışının İslam Kültürün deki İzdüşümleri'', **Din, Kültür ve Çağdaşlık 2004 Yılı Kutlu Doğum Sempozyumu Tebliğ ve Müzakereler**, Türkiye Diyanet Vakfı, Ankara 2007, ss. 258-259

sükutta olsun. Adem aldanmadı. Fakat kadın aldanarak suça düştü' der.[12] Pavlus, erkeğin Tanrı benzeyişinde olup Tanrı'nın yüceliğini yansıttığını, kadının ise erkeğin yüceliğini yansıttığını söyler.[13]

Hıristiyanların kadınlara bakışına en büyük etkiyi Eski Ahit metinleri yapar. Kadın, Adem'in kaburga kemiğinden yaratılmıştır. O, yaratılışında ikincil olan ve erkeğe muhtaç konumda bulunan, kocasına yardımcı olma amacıyla var edilen, ilk günahın sahibi, erkeği baştan çıkarıp ayartan, bu nedenle insanın cennetten atılmasına yol açan varlıktır ve o bundan dolayı ay hali ve doğum sancılarını çekmekle, kocasına istek duymakla ve kocası tarafından yönetilmekle cezalandırılmıştır. Eski Ahit'te toprağın Adem'in karısının sözüne uyması yüzünden lanetli olduğunun ifadesi yer alır.[14] Eski Ahit'e göre kadın adet zamanlarında murdar ve kirli kabul edilir.[15] O, erkeği de kirleteceğinden bu dönem içerisinde kendisinden uzak durulması gereken bir varlıktır. Aslında kadın adet dönemlerinde dokunduğu her şeyi kirleten ve adeta cüzzamlı muamelesi gören biridir. *'Kocan seni yaratandır'*[16] ifadesi kadının konumunu göstermesi bakımından çok manidardır. Yine, Eski Ahit'e göre kadın kocasının yönetimindedir ve kadının kendi iradesi ile bağımsız olarak verdiği kararları kocası hükümsüz kılabilir, değiştirebilir veya onaylayabilir.[17] Bir başka konu da zina suçunun cezası hem erkek hem de kadın için taşlanarak öldürülmedir (recm) ve bu durumdan çoğu kez kadın zararlı çıkar çünkü o daha hassas ve dikkatli davranmak zorundadır.[18]

Kitab-ı Mukaddes'te, hamile kadının erkek çocuk dünyaya getirmesi durumunda murdarlığının 7 gün, kız çocuk doğurursa 14 gün süreceğini yazar.[19] Çünkü kız çocuğu erkek çocuğundan iki kat daha fazla kirliliğe neden olmaktadır. Eğitim konusunda da kadın ve erkek arasında eşitlik yoktur. Bunun temel nedeni tanrının sözlerini erkeklere öğretmeyi emretmesidir.[20] Kadının mülk edinmesi

[12] Timeteos'a 1, 2:11-15
[13] Korintoslulara 1, 11:7
[14] Tekvin, 3:16
[15] Levililer, 15:19-32
[16] İşaya, 54:5
[17] Sayılar, 30:13
[18] Tesniye, 22:13-29
[19] Levililer, 12:2-5
[20] Tesniye, 11:19

konusu da eşitlik söz konusu değildir. Kadının malı kocasına aittir. Kadın kocasının izni olmadan evine davet ettiği misafirlere ikramda bulunamaz. Böyle davranırsa kocasının malından çalmış olur. Yahudi geleneğinde kız tarafı erkek tarafına başlık parası vermek zorundaydı. Bu nedenle kız çocuğu bir yük olarak algılanırdı. Yahudi kadının şahitlik yapmasına da izin verilmezdi. Pavlus, tüm bu ve benzeri örnekler neticesinde ve içerisinde yaşadığı kültürün etkisiyle kadını bir takım haklardan mahrum etmiş ve ona bazı sınırlamalar getirmiştir.

Kadının erkekten yaratılması, İsa ile kilise arasındaki ilişki türüne bir örnektir. Adem uyurken onun bir parçasından kadının yaratıldığı gibi, İsa da yüzyıllar sonra insanların günahı nedeniyle haça gerilmek suretiyle vefat ettiğinde onun ölüm uykusu aracılığıyla kilise yaratılmıştır. Yine, kadının yaratılışının aşk ilişkisini meydana getirdiği gibi, İsa ile Kilise arasında da bir sevgi oluşmuştur. Bundan dolayıdır ki Kilise hep dişi olarak tasvir edilmiştir/edilir.[21]

1.1.1.2. İlk Dönem Kilise Babalarında Kadın

Erken Dönem Kilise Babaları'nın kadın konusundaki görüşleri genelde olumsuzdur. Özellikle Tertullian, Ignatius, Isidore ve Clement gibi Hıristiyan din bilginleri kadına çok ağır eleştiriler yöneltmişlerdir.

Tertullian'a[22] göre kadın değil sadece erkek Tanrı'nın benzeyişindedir. Kadınlar şeytanın açtığı bir kapıdır. Her kadın ilk günahın sahibi olarak Havva'nın lanetini taşır. Kadınlar yüzünden insan ölümlü olmuştur. Bu nedenle de İsa ölmek zorunda kalmıştır. Kadınlar öğretemezler, vaftiz edemezler veya ruhbanlık görevlerini de üstlenemezler. Kadının başı kapatılmalıdır ancak bu bir

[21] **Women: A Biblical Profile**, Harvestime International Institute, s. 8, http://harvestime.org/EnglishCourses/Women.pdf (03.07.2016)

[22] Tertullian, MS 160-220 yılları arasında yaşamış bir Kilise Babası'dır. Afrika Kilisesi'nin önde gelenlerinden biri olup kendini Hıristiyanlık konusunda yazmaya vakfetmiştir. Eserleri arasında vaftiz üzerine yazılmış ilk Hıristiyanlık kitabı *"De baptismo" (Vaftizm Üzerine)* vardır. Bir ara kendisini peygamber ilan eden Montanus'un kurduğu *Montanism* akımına katılmış daha sonra onu bırakıp 5. yüzyıla kadar Afrika'da varlık göstermiş kendi mezhebini kurmuştur. Latince yazmış ilk büyük Hıristiyan düşünürü olan Tertullian, Yunan felsefesinin, özellikle de Stoacı görüşün etkisi ile, tanrı da dahil olmak üzere var olan her şeyin, cismani olduğunu öne sürmüş, tanrıyı *corpus sui generis* yani kendisine özgü türden bir cisim olarak anlamıştır. Tertullian 20 yıl boyunca çokça eser yazmış, *'Tekeşlilik Üzerine', 'Karısına', 'Tevazu Üzerine', 'Evlenmemiş Kızlarda Başörtüsü Üzerine', 'İffet Üzerine Nasihatler', 'Nedamet Üzerine'* ve *'Dua Üzerine'* gibi olmak üzere daha pek çok eser vermiştir. Ante_nicene Fathers, Volume:3, Philip Schaff, Christian Classics Ethereal Library, ss. 5-19

taç ile olmamalıdır. Şehevi arzular ile lekelendiği için bir adamın evlenmemesi daha iyidir.[23]

Clement,[24] *The Instructor* (Öğretmen) adlı eserin 3. kitabında ‘‘Kadınlar tuzağa düşüren, düzenbaz kurnazlığın araçlarını yüzlerine sürmesinler. Öğretmen (İsa Mesih) onlara giyim kuşamda kendilerini mahcubiyet ve itidalle kocalarına itaat ederek süslemelerini emrediyor’’ diyerek kadınları makyaj yapmanın sakıncaları konusunda uyarmıştır.[25]

Diğer pek çok Hıristiyan din adamı gibi Ignatius’ta kadın konusunda olumsuz görüşlere sahiptir. Ignatius, kadının çekiciliği ve süsü aracılığıyla, ayartıp baştan çıkarabilme özelliğiyle Kilise için bile tehlike oluşturabileceğine işaret ediyor ve bu iddiasına delil olarak Eski Ahit’i referans alıyor:

‘‘Beni dudaklarıyla öptükçe öpsün! Çünkü aşkın şaraptan daha tatlı. Ne güzel kokuyor sürdüğün esans, dökülmüş esans sanki adın, kızlar bu yüzden seviyor seni’’[26] sözlerinden yola çıkarak;

‘‘Bu dünyanın doktrininin kötü kokuyla yağlanmasına izin verme; Tanrının kutsal kilisesini onun hilekarlıkla esir alınmasına izin verme, ilk kadının yaptığı gibi’’ diyerek ilk günahın sorumlusu olarak Havva’yı işaret ediyor.[27]

Ignatius, Trallians, Bölüm 10’da;

‘‘Onlar kötülüğün yazarı olan o yılan şeytanın icatları olduğundan ve onun aracılığıyla ırkımızın babası olan Adem o kadın tarafından aldatıldığından ilahi olmayan bu sapkınlıklardan kaçın’’ diyerek Havva’nın, şeytanın ayartmasıyla eşini günaha sürüklediğini ifade eder. Cennetten çıkarılışın Havva, kurtuluşun da

---

[23] Tertullian, De Cultu Feminarium (**On the Apparel of Women**), Chapter 1

[24] **İskenderiyeli Clement**: Gerçek adı Titus Flavius Klemens (150-215) olan Kilise Babası ve Hristiyan düşünür Clement’in doğum yeri, kesin olmamakla birlikte, Atina sanılmaktadır. Pagan bir aileden gelen Clement Hıristiyanlığı kabul ettikten sonra Roma İmparatorluğunun doğusuna seyahatler gerçekleştirmiştir. Helenistik düşünce yapısı onun dünyaya bakışında önemli bir yer tutmuş, farklı felsefe okullarından ve özellikle Platon’un görüşlerinden etkilenmiştir. Ante Nicene Fathers Volume: 2, Philip Schaff, Christian Classics Ethereal Library, New York 2010, ss. 369-375

[25] Clement, **The Instructor of Children**, Ante Nicene Fathers Volume: 2, Philip Schaff, Christian Classics Ethereal Library, New York 2010, Bölüm: 2

[26] Neşideler Neşidesi (Ezgiler Ezgisi), 1: 2-3

[27] Ignatius, Ephasians, Chapter: 17

Bakire Meryem aracılığıyla geldiğini vurgular.[28] Philadelphians, Bölüm: 4 kadınların evlerinde oturmaları gerektiğini vurgular:

‘‘Dul kadınlar ortalıkta dolaşmasınlar, zerafete düşkün olmasınlar, evden eve başıboş gezip durmasınlar; ciddiyetiyle muteber Judith gibi ve ölçülülükte mümtaz Anna gibi olsunlar.’’[29]

Eski Ahit’teki yaratılışla ilgili kıssalar kadının statüsünü, yaratıcıyla ve eşi ile olan ilişkisini belirlemede esas alınmıştır. Metni yorumlayan ilk dönem din bilginleri kadın ve erkeğin cinsiyet eşitsizliğinde kutsal kitabın insanın yaradılışı ile ilgili bölümlerini ölçü almışlardır. Bu nedenle kadınların kilise içerisinde ve toplumsal yaşamda yönetime dahil olmalarına yüzyıllar boyu izin vermemişlerdir. İlk Dönem Kilise Babaları, o dönemdeki mevcut kadına bakış açısının etkisiyle de kadına karşı küçümseyici ve muhalif bir tutum içerisinde olmuşlardır. Kadınlar erkeklere kıyasla fiziksel olarak daha güçsüz, entelektüel olarak daha yetersiz ve ahlaken daha aşağıda kabul edilmişlerdir. Kadının temel görevi üremede ve meydana gelecek yeni nesli yetiştirmede aktif rol almaktır.

Kadın konusunda olumsuz düşünceler besleyen diğer bir Kilise Babası da Hıristiyan Azizi Irenaeus’tur (140-203).[30] O, Fragments adlı eserinde şöyle der;

‘‘Doğa ve şeriat kadını erkeğe göre ikincil/daha aşağı kılar.’’[31]

Ancak Irenaeus[32], bazı Kilise Babaları’nın yaptığı gibi sadece erkeği Tanrı suretinde yaratılmış olarak görmedi. O, erkek olsun kadın olsun, tüm insanoğlunun bu payeyi paylaştığını ifade etti. Adem, Tanrı

---

[28] Ignatius, **Trallians**, Ante Nicene Fathers Volume: 1, Philip Schaff, Christian Classics Ethereal Library, New York 2010 Bölüm: 10, s.289

[29] Ignatius, **Philedelphians**, Ante Nicene Fathers Volume: 1, Philip Schaff, Christian Classics Ethereal Library, New York 2010, Bölüm: 4, s. 214

[30] 2. yüzyılın önde gelen teologlarından olan Aziz Irenaeus, Lugdunum (Lion) piskoposluğu görevini yürüttü. 180 yılı dolaylarında yazdığı Adversus Haereses (Sapkın İnançlara Karşı) Gnostik düşüncenin çürütülmesi amacını taşıyordu. Ayrıca kayıp yazılarından oluşan fragmanları da mevcut çalışmaları arasındadır.

[31] St. Irenaeus, **Fragments**, No: XXXII, Ante Nicene Fathers Volume: 1, Philip Schaff, Christian Classics Ethereal Library, New York 2010, s.1426

[32] Hıristiyan azizi ve kilise babası Irenaus (130-202) ile ilgili çok fazla bilgi olmamakla beraber İzmir doğumlu ve Polycarp’ın öğrencisi olduğu biliniyor. Irenaus, 177’de Fransa’nın Lyons kentine taşınır. Ancak bir müddet sonra İmparator Marcus Aurelius’un zulmünden kaçmak zorunda kalır. İnfazların sona ermesi üzerine 178’de Lyons piskoposu olarak geri döner. En önemli çalışması Against Heresies’dir. Bkz. Ante Nicene Fathers Volume: 1, Philip Schaff, Christian Classics Ethereal Library, New York 2010, ss. 834-840

suretinde/görünümünde yaratıldı. Tanrı, ‘‘Kendi suretimizde ve benzeyişimizde insan yaratalım’’ dedi. Biz hepimiz Adem’deniz. Ondan olduğumuza göre hepimiz bu unvanı aldık. [33]

İrenaeus’a göre Tanrı, günaha girdikten sonra, doğrudan Adem’e lanet etmedi. Lanetini yeryüzüne transfer etti. Adem ve Havva, Tanrı tarafından doğrudan değil, dolaylı olarak lanetlendiler.[34]

Irenaeus, cennetten kovulma konusunda özetle şunları ifade eder: Şeytan, Havva’yı aldatarak ona günah işletti. Şeytan daha zayıf olduğu için mi Havva’yı seçti? Hayır. Tam tersine o daha güçlüydü. Havva, şeytana karşı tek başına karşı koymaya çalıştı. Bir süre meyveyi elinde tuttu. Direnmeye çalıştı. Sonra yedi. Oysa Adem’den hiçbir mücadele ve reddetme sadır olmadı. Havva’nın verdiği meyveyi yedi.[35]

Ambrosiaster[36] (Ö. 397), St. Paul’un mektuplarına yorumlar yazmıştır. Kadınlar konusunda olumsuz fikirleri vardır. Kadınların erkeklere göre daha aşağı derecede olduğunu ifade etmiş, (On 1Timothy, 3, 11) erkeklerin sahip olduğu haklarla kadınların haklarının eşit olamayacağını ileri sürmüştür. Kocasını kötü davranışlarından ötürü (zina etme ve dinden dönme bile olsa) terk eden bir kadının tekrar evlenemeyeceğini ifade etmiştir.[37]

Ambrosiaster, kadının ve erkeğin hiçbir zaman eşit olamayacağını[38] şu cümlelerle ifade eder:

‘‘Kadınlar Tanrı’nın görüntüsünde olmadıkları için başlarını örtmelidirler. Bunu otoriteye boyun eğmenin bir işareti olarak ve günahın dünyaya kendileri aracılığıyla geldiği için yapmalıdırlar. Piskoposu onurlandırmak amacıyla başlarını örtmelidirler. Piskopos, İsa’nın tecessüm etmiş hali olduğu için onların

[33] St. Irenaeus, **Against Heresies**, Book: 3, Chapter: 23, Ante Nicene Fathers Volume: 1, Philip Schaff, Christian Classics Ethereal Library, New York 2010, s. 1146
[34] St. Irenaeus, **Against Heresies**, Book: 3, Chapter: 23, 3, s. 1147
[35] St. Irenaeus, **Fragments**, No: 16 Book: 3, , Ante Nicene Fathers Volume: 1, Philip Schaff, Christian Classics Ethereal Library, New York 2010, s. 1410
[36] 339 yılında Roma topraklarında doğan Ambrosiaster ya da Ambrosius, zengin bir ailenin çocuğudur. Babası imparatorluk memurlarındandır. Abrosius 370 yılında bir imparatorluk bölgesi olan Emilia-Liguria yöneticisi olarak atanır. Kamu düzenini sağlamakla görevlidir. Ambrosius’un yazılı eserleri arasında Nutuk ve Mektuplar, Hexahemeron, Apoloji, Ezgiler Ezgisi’nin Yorumu, Aziz Luka’nın İncili’nin Yorumu ve Incarnation sayılabilir.
[37] Ambrosiaster, **On 1 Corinthians** 7: 10-11
[38] Ambrosiaster, **On 1 Corinthians** 14: 34

konuşma yetkileri yoktur. Bu nedenle piskopos Tanrı'nın temsilcisi olduğu için onun huzurundayken İsa'nın huzurundaymış gibi davranmalıdırlar. İlk günahları nedeniyle itaatkarlıklarını göstermelidirler. Kadın açık bir biçimde erkeğin tahakkümüne tabi iken ve hiçbir yetkisi yokken biri çıkıp kadınların Tanrı'nın benzeyişinde olduğunu nasıl ileri sürebilir? Kadın, asla öğreticilik yapamadığı, mahkemede tanık olamadığı, vatandaşlık elde edemediği ve hakim olamadığı için tahakküm de uygulayamaz.''

Salamisli Epiphanius[39], hem kadının hem de erkeğin Tanrı suretinde yaratıldığına inanıyordu. Çünkü kadın Adem'den yaratılmıştı ve eğer Adem Tanrı'nın benzeyişinde yaratılmışsa ondan olan Havva'da Tanrı'nın suretinde meydana gelmiş oluyordu. O, John'a Mektup adlı yazısında şöyle demektedir:

''Hiç kimse kelimenin anlamını bükmeye çalışarak ihsanın sadece birisine verildiğini ve sadece erkeğin Tanrı'nın benzeyişinde yaratıldığını farz edemez. Hem erkek hem de kadın Tanrı'nın benzeyişinde yaratılmışlardır.''[40]

Epiphanius, Tanrı benzeyişindeki yaratılma konusundaki eşitlikçi yaklaşımına rağmen kadın-erkek eşitliğinde aynı şekilde düşünmez.

Ona göre, kadınlar zayıf ve güvenilmezdirler; zeki de değildirler.[41] Kadınlar rahibe olamazlar. Hiçbir yerde kadın din görevlisi olarak eylemde bulunmamıştır. Havva bile. Ne yeni ne de eski Ahit'te kadının rahibeliği tecrübe edilmemiştir.[42]

Önemli erken dönem Kilise Babaları'ndan biri olan St. Augustine[43] (354-430) erkeklerin kadınlardan üstün olduğu ve kadınların erkeklere itaat etmesi gerektiği konusunun tartışmasız bir sosyal ve dini gerçek olduğuna inandı. Erkek

---

[39] **Salamis'li Epiphanes** - Epiphanes of Salamis - (315-403), 4. yüzyıl sonunda Kıbrıs'ta Salamis piskoposuydu. Doğu Ortodoks ve Katolik kiliselerinin kilise babası ve azizi olarak kabul edildi. Ortodoksluğun güçlü savunucusu olarak ün kazandı. Panarion adlı külliyatı ile ünlüdür. General Biography or Lives, John Aikin William Enfield, Volume: 3, Longman, London 1802, s. 592

[40] Salamis of Epiphanes, **Letter to John**, Bishop of Jerusalem, 6

[41] Epiphanes, **Panarion** 79: 1

[42] Epiphanes, **Panarion** 79: 2-3

[43] Kuzey Afrika doğumlu **Augustine** 396 yılından ölümüne kadar Hippo piskoposu olarak görev yaptı. En önemli eserleri arasında Tanrı Şehri (The City of God) ve İtiraflar (Confessions) sayılabilir. İtiraflarda hırsızlık, zina, tecavüz gibi dini hayatından önceki pek çok günahına yer verdi. Nicene and Post Nicene Fathers Series: I Volume: 1, Philip Schaff, Christian Classics Ethereal Library, New York 2010 ss. 8-9

egemenliğinin ve kadınların erkeklere hizmet etmesinin[44] erkeklerin de kadınlar üzerinde hakimiyet kurmasının doğal bir şey olduğunu düşünüyordu.[45] İsa Mesih-Kilise, karı-koca ve ruh-beden olmak üzere üç tip kesin birlikteliğin olduğundan bahsetti.[46] Bir evde kadının erkeğe emretmesinden ve erkeğin de ona uymasından daha kötü hiçbir şey olamayacağını söyledi.[47] Evliliğin ilahi bir kurum, bu nedenle iyi bir şey, ancak cinsel birleşmeye eşlik eden bedensel arzuların bir günah olduğunu ifade etti. Yine o, çocuk sahibi olmanın evliliğin yegane değerli meyvesi olduğunu belirtti. Cinsel ilişki yalnızca çocuk sahibi olmak amacıyla yapılmalıydı.[48] Evlilikte evlat sahibi olmak amacıyla gerçekleştirilmeyen cinsel ilişkiyi ise affedilebilir hatalar arasında saydı.[49]

Augustine, *On Marriage* adlı kitabında şöyle der:

‘‘Evlilikte çocuk sahibi olmanın hatırına gerçekleştirilen cinsel ilişkide hata yoktur, ama kişinin karısı veya kocasıyla olsun şehevi tatmin amacıyla yapılmışsa bağışlanabilir bir hatadır, ancak zina ve fuhuş ölümcül hatalardır. Tüm bunların yanında kendini cinsel ilişkiden uzak tutmak çocuk sahibi olmak amacıyla gerçekleştirilen evlilikteki ilişkiden de iyidir.’’[50]

Augustine, cinsel ilişki yoluyla doğan herkesin günahkar bir beden taşıdığını, ancak İsa Mesih’in cinsel ilişki sonucunda doğmadığını ve böylece onun günahkar bir vücudun eseri olmadığını belirtir.[51] Eğer Adem ile Havva günah işlemeselerdi Tanrı onlar için cinsel ilişki olmaksızın da evlatlar yaratırdı der.[52] Augustine, cinsel arzu amacıyla duyulan şehvetin ve tensel hazzın ilk günahın taşıyıcısı olduğunu,[53] yine ilişkiden duyulan utancın da ilk günahın bir delili sayılması gerektiğini ifade eder.[54] İlk günah nedeniyle insan tohumunun bozulduğunu söyleyen Augustine[55] insanın öz iradesiyle cinsel organlara karşı

[44] Augustine, **Questions on the Heptateuch**, Book: I, 153
[45] Augustine, **On Concupiscence**, Book I, Chapter: 10
[46] Augustine, **On Concupiscence**, Book I, Chapter:23
[47] Augustine, **On John**, Tractate 2, 14
[48] Augustine, **On Marriage**, 1
[49] Augustine, **On Marriage**, 6
[50] Augustine, **On Marriage**, 6
[51] Augustine, **Concupiscence**, Book I, Chapter: 13
[52] Augustine, **On Marriage**, 2
[53] Augustine, **On Concupiscence**, Book: II, Chapter: 17
[54] Augustine, **On Concupiscence**, Book: I Chapter: 24
[55] Augustine, **On Concupiscence**, Book: II, Chapter: 20

duyduğu şehvetin de günahın yol açtığı seksüel bir arzu olduğunu belirtmiştir.[56] Augustine, evlilikteki şehevi arzuların bir hastalık olduğunu ifade etmiş, Hıristiyan çiftlerin birbirleriyle kardeşler gibi yaşamaları gerektiğini[57] ve iyi Hıristiyanların eşleriyle cinsel ilişkiden nefret etmesi gerektiğini vurgulamıştır.[58] Bununla birlikte evli eşler arasında şehvetten kaçınmak amacıyla cinsellikten uzak duranların çok nadir olduğunu belirtmiştir.[59]

John Chrysostom (344-407)[60] Pavlus'un kadın konusundaki yazdıklarına bağlı kalarak onların sessiz olmalarını ve ikinci planda kalmalarını savunur ve şunları söyler:

''Paul kadınların kilisede sessiz olmalarını istiyor. Çünkü onlar erkeklerin egemenliği altındadırlar.''[61]

''Kadınlar daha zayıf ve ciddiyetsiz varlıklar oldukları ve akılları kolayca başlarından gittiği için erkeklere tabidirler.''[62]

''Topluluk içinde konuşan kadınlar ortak aklı ve gelenekleri ihlal ederler.''[63]

Kadınlar itaatlerini susarak gösterirler. Kadınlar tüm teslimiyetleriyle sessiz olmayı öğrenmelidirler. Çünkü ilk Adem şekillendirildi, sonra Havva ve Adem aldanmadı ama Havva sınırı ihlal ederek aldandı.[64]

Chrysostom, Homily 9'da, İncil'in 1. Korintlilere bölümündeki Pavlus'a ait ''*erkek kadın için yaratılmadı ama kadın erkek için yaratıldı''* şeklindeki sözünü açıklıyor. Adem'in Havva'dan önce yaratıldığı için üstün olduğunu

---

[56] Augustine, **On Concupiscence**, Book: II, Chapter: 53
[57] Augustine, **Sermon on the Mount**, Book: I, 42
[58] Augustine, **Sermon on the Mount**, Book: I, 41
[59] Augustine, **On Marriage**, 15
[60] Konstantinapolis'in Başpiskoposu olan **Chrysostom**, önemli bir ilk dönem kilise babası idi. Rum Ortodoks Kilisesi'nin önde gelen doktoru kabul edilir. Hıristiyan kürsüsünün en önde gelen vaizi olarak kabul edilir. En önemli eseri Homilies (Öğütler)'dir. Ancak, kadınlar konusunda olumsuz düşüncelere sahipti. Nicene and Post-Nicene Fathers, Series: I, Volume: 9, Philip Schaff, Christian Classics Ethereal Library, New York 2010, ss. 7-9
[61] Chrysostom, **Homilies**, 9, Nicene and Post-Nicene Fathers, Series: I, Volume: 13, Philip Schaff, Christian Classics Ethereal Library, New York 2010, s. 574
[62] Chrysostom, Homilies, 37, s. Nicene and Post-Nicene Fathers, Series: I, Volume: 12, Philip Schaff, Christian Classics Ethereal Library, New York 2010, s.389
[63] Chrysostom, **Homilies**, 37, Series: 1, Volume: 12, s. 389
[64] Chrysostom, **Homilies**, 9, Series: 1, Volume: 13, s. 574

söylüyor ve Adem'in Havva için değil ama Havva'nın Adem için yaratıldığından hareketle erkekler her yönden kadınlardan üstündürler yargısına ulaşıyor.[65]

Chrysostom, Homily, 9'da, Havva'nın Adem'e yasak meyveyi yeme konusunda akıl vererek kadının bir kez öğrettiğini ve her şeyi mahvettiğini söyler ve cennette kocasına yaptığı telkine atıfta bulunur ve kadınların öğretmemelerinin gerekçesi olarak bu olayı delillendirir. Havva'nın şahsında tüm kadınları aynı pota içerisine koyup günahı genelleştirir. Böylece o, her kadının Havva'nın şahsında günahkar olduğu ve erkeğe itaatle cezalandırıldığı mesajını verir.[66]

Homily 9'da Chrysostom şöyle bir soru sorar ve arkasından cevabı da kendisi şu şekilde verir: ''Öyleyse kadınlar kurtulamazlar mı? Evet, çocuklar aracılığıyla. Eğer inanmaya, hayırseverliğe ve ciddiyetle yaşamaya devam ederlerse.'' Ona göre bir kadının selameti çocuk doğurmasında yatar. Bir başka ifade ile Chrysostom, kadının kurtuluşa ermesi için çocuk doğurması gerektiğinin altını çizer.[67]

''Bütün kadınlar Havva vasıtasıyla haddi aştılar ancak çocuk yetiştirerek bunun kefaretini ödeyebilirler.''[68]

''Kilise ve cemaat işlerinde gönüllü olarak papaza yardım eden diyakonlar ciddi olmalıdırlar… Kadınlar da aynı şekilde ciddi olmalıdırlar ama iftiracı olanlar değil, her şeyde mutedil ve sadık olanlar…''[69]

St. John Chrystostom, 'Rahiplik vazifesi tüm kadın cinsinin gücünün çok ötesinde bir iştir' diyerek bu vazifenin kadınların becerilerini aşan bir sorumluluk olduğunu ifade eder ve kadınlar konusundaki katı tutumunu pekiştirir.

Diğer önemli Kilise Babaları'ndan biri olan Jerome[70]'nin (347-419) evlilik ve bekaretle ilgili konulardaki görüşleri kadınların hoşlanacağı türden değildi. Jerome'ye göre evlilik izni insanların zayıflıkları nedeniyle verilmişti. Bakirelik

[65] Chrysostom, **Homilies**, 9
[66] Chrysostom, **Homilies**, 9
[67] Chrysostom, **Homilies**, 9
[68] Chrysostom, **Homilies**, 9
[69] Chrysostom, **Homilies**, 11-1
[70] Dalmaçya'da (Stridon) doğan **Jerome** Roma'da eğitim görmüş ve Papa Damasus'un sekreterliğini yapmıştır. İncilin orijinal dillerden yeni bir çevirisini emretmiş ve zamanının çoğunu Filistin'de geçirmiştir. Nicene and Post-Nicene Fathers, Series: II, Volume:6, ss. 12-26

evlilik ve kadınlar ile ilgili söylediklerinde çok önemli bir yer tutar. Ona göre bekaret Hıristiyan tarzı yaşam için tek doğal yoldur.

Jerome, bekaretle evlilik arasında bir karşılaştırma yaparak bekaretin evlilikten daha iyi olduğu yargısına ulaşır.[71]

Jerome'ye göre ahlaki bozulma her türlü cinsel ilişkiye bağlıdır; hatta yasal evlilik için de bu böyledir. Jerome aynı eserinde şöyle der: ''Eğer ahlaki bozulma her türlü ilişkiye bağlıysa ve ahlaki temizlik iffetin bir karakteristik özelliğiyse, iffetin ödülleri de evliliğe bağlı olamaz.''[72]

Jerome,[73] şöyle yazar: ''Kutsal kadınların hem dullar hem de kocası olanların arasında bulunabileceğini inkar etmiyorum ancak onlar kadınlık görevini bırakmış olanlar ya da evliliğin sıkı bağında bile bakire iffetini taklit edenlerdir.'' Burada Jerome kısaca şu mesajı vermektedir; evli olan kutsal kadınlar bakireler gibi yaşadıkları için kutsaldırlar.[74]

Jerome, yanmaktansa evlenmek daha iyidir kuralından hareketle bekar yaşamaya dayanamayacaklar için evlenmenin daha iyi olacağını söyler. Böylece evliliğe yalnızca en iyi ikinci şey olarak bakılır mesajını verir.[75]

Jerome, bir başka eserinde şöyle der: ''1. Korintliler 7:1'de 'Erkeğin kadına dokunmaması iyidir' yazıyorsa o zaman ona dokunmak kötü bir şeydir. İyiliğin karşısında kötülükten başka bir zıtlık yoktur. Eğer biz cinsel ilişkiden kaçınırsak karılarımıza onur veririz; eğer kaçınmazsak şu açıktır ki aşağılama onurun tersidir.'' Jerome, kitabının bu kısmında, evli çiftlere seksten uzak durmak suretiyle bakir ve bakirelere yaraşır iffetliliği taklit etmeleri gerektiğinin mesajını verir.[76]

Isidore of Sevilla[77] (560-636) da kadınlar konusunda çok olumsuz fikirlere sahiptir. Ona göre kadın sadece adet gören bir hayvandır. Onun kanının temasıyla

---

[71] Jerome, **Against Helvidius**, 22
[72] Jerome, **Against Jovinianus**, Book 1, 37
[73] Against Helvetius 23
[74] Against Helvetius 23
[75] Jerome, **Letter 123**, To Ageruchia, 4
[76] Against Jovinianus, Book: 1, 7
[77] İspanya Cartegana doğumlu Aziz Isidore Sevilla, otuz yıldan fazla Sevilla kentinin başpiskoposu olarak görev yapmıştır. Aynı zamanda bir din bilgini olan Isidore kilise babalarının sonuncusu olarak kabul edilir.

meyveler olgunlaşmaz, hardal bozulur, otlar kurur ve ağaçlar vaktinden önce meyvelerini kaybeder. Demir çürür ve hava kararır. Köpekler onu yediğinde kuduz olurlar.[78]

Hıristiyan ilahiyatçılarına göre kadının kurtuluşa ulaşması imanlı ve dindar yaşamının yanı sıra çocuk doğurması sayesinde olacaktır. Reis kocadır ve kadın tanrının emriyle ona itaate zorunludur. O duvara çakılı çivi gibi olmalı ve evinde oturmalıdır. Aslında kadının görevi kendisinden üstün olan, yönlendiren, koruyan ve uyaran erkeğe yoldaşlık etmesidir. İdeal kadın benliğini içtenlikle eşine armağan ederek bulabilir.[79]

Hıristiyan din adamlarının etkisinde kaldıkları Eski Ahit ve İsrailoğulları, evlilik müessesesinde akrabalık bağlarına aşırı bir önem yükler. Bunun temel nedeni ortak bir atadan gelmeleri ve kavim esaslı bir inanca sahip olmalarıdır.[80]

Yahudilik ataerkil aile yapısının hüküm sürdüğü bir toplum anlayışını kabul eden bir inanç sistemidir. Yüzyıllarca kadın haklarının kısıtlandığı erkek merkezli bir topluma sahip olarak hüküm süren böyle bir inancın oluşumunun temel nedeni din adamlarının dini metinleri yorumlamada izledikleri tutumdur. ‘‘Beni kadın olarak yaratmayan yüce Tanrı’ya ve bizlerin ve dünyanın yüce efendisine şükürler olsun’’[81] şeklindeki dua Yahudi din adamlarının kadına bakışını yansıtmaktadır. 4. yüzyıldan itibaren kadınlar ve erkeklerin birlikte ibadet etmelerinin önüne geçen uygulamalar başlatılmış, kadınlar ve erkekler fiziksel olarak bir perde aracılığıyla birbirlerinden ayrılmışlardır. Kadınlar seslerini yükseltmemeli ve kamu alanlarında aktif rol üstlenmemelidirler. Kadınlar ötekileştirilerek sadece çocuk doğurma yani annelik rolünü üstlenme görevi ile sınırlandırılmışlardır. İsrail toplumu eril bir toplum haline getirilmiş, toplumu oluşturmada annenin katkısı ve rolü küçümsenmiştir. Çünkü kadınlar cennetten çıkarılma hadisesindeki günah keçileridirler. Kadın kocasının ya da babasının malı gibidir; boşanma davasını başlatamadığı gibi çok geçerli bir sebep ileri

[78] Isidore, **Etymologiarum libri XI**, in Patres Latini 82, Chapter: 414
[79] Woodhead, s. 165
[80] Andreas J. Köstenberger, **God, Marriage and Family Rebuilding the Biblical Foundation**, Crossway Books, Illinois-USA, 2004, s. 94
[81] Philip Birnbaum, **Daily Prayer Book Ha-Siddur Ha-Sahalem**, Hebrew Publishing Company, New York 1949, ss.15-17

süremedikçe boşanamaz da. Boşama hakkı kocaya aittir. En iyi kadın kocasının neslini devam ettiren kadındır. Talmud, kadının rolünü daha da daraltmış, hahamlar kadınları açgözlü, miskin, şahitlikleri kabul edilmeyen, havai ve çalmaya meyilli olarak betimlemişlerdir. Dışarıdaki kadın namussuz, evdeki kadın ise namusludur ve kadın eve gelen misafire görünmemelidir.[82]

Tanrı insanı kendi benzeyişinde yaratmıştır. Erkek yaratılışta öncül bir role sahiptir ve ikincil konumdaki eşi de ona arkadaş ve yardımcı olması için meydana getirilmiştir. İnsan, yeryüzüne yayılacak, çoğalacak ve Tanrı adına hükmedecektir. Yeryüzündeki tüm canlılara hakim olacaktır. Kadın erkek için yaratılmıştır ve ihtiyaçlarını karşılamak erkeğin görevidir. Erkek ayrıca karısını sevmeli ve ona saygı ile muamele etmelidir. Erkek ailenin reisidir ve ailenin geçimini sağlamakla mükelleftir. Ataerkil bu aile yapısında kadına düşen rol ise çocuk doğurmak, ev işleriyle ilgilenmek ve kocasına refika/arkadaş olmaktır. Yaratılışta tek eşlilik esasken çok eşlilik konusunda herhangi bir yasak söz konusu değildir. Boşanma ise Tanrı'nın hoşlanmadığı bir eylem olmasına rağmen olağan bir durumdur ve Eski Ahit'te bunun pek çok örneği bulunmaktadır. Zina ve homoseksüellik yasaklanmış eylemlerdendir.[83]

Yahudilere ait kutsal metinler incelendiğinde onları geniş ailenin oluşumundan önce göçebe olarak çöllerde yaşayan bir kavim olarak görmekteyiz. Bu dönemde temel geçim kaynakları hayvancılık ve çobanlıktır. Kenan diyarına yerleşmelerinden sonra geniş ailenin yaygınlaştığı görülmektedir. Sanayi ve ticaretin gelişiminden sonra Yahudi kültürünün geniş ataerkil aile yapısına dönüştüğü müşahede edilmektedir.[84]

Eski Ahit'ten esinlenen Yahudiler evliliği erkek üzerine bir vecibe olarak görmüşler ve evliliği nedensiz olarak geciktirmeyi veya hiç evlenmemeyi bir günah olarak kabul etmişlerdir. Yahudi toplumunun devamının sağlanması adına evliliği adeta kutsayan İsrailoğulları erken evliliği her zaman teşvik etmişlerdir.[85]

---

[82] Özlem Topcan, **Yahudilik ve Hıristiyanlık Din Geleneklerinde Toplumsal Cinsiyet (Geleneksel Dinler Otoritesine Feminist Bakış)**, Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Kadın Çalışmaları Anabilim Dalı Yüksek Lisans Tezi, Ankara 2010, ss. 14-16; 23-27

[83] Köstenberger, ss. 39-47

[84] Hakkı Şah Yasdıman, **Yahudi Dininde Ailenin Yeri**, D.E.Ü.İ.F.D., Sayı XIII-XIV, İzmir 2001, ss. 242-243

[85] Salime Leyla Gürkan, **Yahudilik**, İsam Yayınları, 4. Baskı, İstanbul 2012, s.180

Yahudi kadınların durumunda 19. yüzyıl ile birlikte birtakım iyileştirmeler olmuş ve geleneksel kadın algısında da değişim ve gelişimler yaşanmıştır.

Yukarıda ele alınan Yahudi gelenekleri ve bundan etkilenen Hıristiyan din bilginlerinin kadına karşı olumsuz yaklaşımı Hıristiyan evliliğine de yansımıştır. Kadına karşı erken dönemden itibaren ortaya konulan algı, tavır ve tutumları bilmeden Hıristiyanlık'ta kadının evlilik içerisindeki konumunu ve durumunu doğru olarak anlamak mümkün değildir. Bu noktadan itibaren Hıristiyanlık'taki evlilik öncesindeki süreci ele almaya başlayacağız.

1.2. Hıristiyanlık'ta Evlilik

1.2.1. Hıristiyanlık'ta Evliliğe Genel Bir Bakış

İncil, evliliği Tanrı tarafından tasarlanmış ilahi bir kurum olarak görür. İncil'e göre ilk günahın ardından cennetten düşüş olayı Tanrı'nın planındaki evlilik kurumunun özünden kopmasına neden olmuştur. Ayrıca karı koca arasındaki ilişkiyi bir üstünlük kurma mücadelesine dönüştürmüştür. [86]

Boşanmalar evlilikleri parçalamış ve çok eşlilik uygulamaları ve evlilik dışı ilişkiler bu kutsal kurumu bozmuş ve yozlaştırmıştır. İlahi plan, evlilikte tek eşlilik ve süreklilik esasına dayanırken daha sonra bozulan bu düzeni restore etmek İsa Mesih ile mümkün olmuştur.[87]

Pavlus, Eski Ahit'in kadınlara bakışı ve Roma-Yunan kültürlerinin etkisiyle, bir taraftan kadınları ilk günahın ve cennetten kovulmanın nedeni olarak görmüş, onların toplum ve ailedeki etki alanlarını daraltmış ve onların kilisede söz sahibi olmalarını engellemiştir. Diğer yönden de İsa ile Kilise arasındaki ilişkideki gibi onları sevgi birliğini oluşturan bireyler olarak vasıflandırmıştır. Kadın yaratılışta eşit ve erkeği tamamlayan parçadır ve tıpkı erkek gibi o da Tanrı suretindedir ama o aynı zamanda erkeğin kaburga kemiğinde meydana gelmiş ve erkeğin yalnızlığını gidermek için meydana getirilmiştir. Pavlus, içinde yetiştiği Yahudi toplumunun evlilik ve karı-koca ilişkileri konusundaki inanç ve görüşlerini devam ettirmiştir. Bazı durumlarda kadınlara karşı takındığı eşitlikçi

[86] Köstenberger, s. 61
[87] Köstenberger, s. 61

yaklaşım İsa'nın uygulamalarından kaynaklanmaktadır. Ortaçağ feodal toplumunda hiyerarşik bir yapılanma hakimdir. Tanrı evrenin, kral yeryüzünün, erkek ise ailenin (kadın, çocuklar ve köleler) hakimi konumundadır.[88]

Matta 19:3-12'de kendisini evlilik konusunda sıkıştırmaya çalışan Ferisilerin sorularına karşılık İsa Mesih'in evlilik kurumunu ne şekilde restore ettiğini, ona nasıl yeni bir biçim ve anlam kazandırdığını görmek mümkündür. Burada Ferisiler ilk olarak İsa'ya boşanma ile ilgili bir soru yönelttiler. İsa, onlara Eski Ahit'teki ayetlerden örnekler vererek evlenen iki kişinin artık tek beden olduklarını hatırlatır ve Tanrı'nın birleştirdiğini insanların ayırmaması gerektiğini tembih eder.[89] Bunun üzerine Ferisiler Musa'nın şeriatını anımsatarak onun boşanmaya izin verdiğini söylediler. İsa, bunun nedeninin yüreklerin katılaşması olduğunun altını çizer ve zina dışındaki bir nedenle bir erkeğin eşini boşamasına izin vermez. Bu yeni ve radikal bir uygulama olduğu için havariler İsa'ya kendileri için evlenmemenin daha iyi olacağını ifade ederler. İsa da bu konuda Tanrı'nın rızasını kazanmak uğruna kendilerini hadım edenlerin bulunduğunu hatırlatır ve tavizsiz bir tutum takınır.[90]

Kilise, evliliği, insanın zayıflığına, cinsel yaşam ve çocuk gereksinimine verilen tavizler olarak görüyor ve bu üç olguyu kösteklemek için gayret gösteriyordu. Erkeğin ihtiyacı olan arkadaşlık için tek bir evlilik yeterliydi ve gerçekleştirilecek ikinci evlilik gayrı meşru bir ilişki, üçüncüsü zina ve dördüncüsü de hayvanlığa yakın bir davranıştı. Kilise, cinselliği evliliğin ayrılmaz ve vazgeçilmez bir parçası olarak görmeyi reddediyordu. Evliliğin ne olduğu

---

[88] M. Zeki Duman, **Aile Kurumu Üzerine Tarihsel Bir Okuma Girişimi ve Muhafazakar İdeolojinin Aileye Bakışı**, İnsan ve Toplum Bilimleri Araştırma Dergisi, 2012, Cilt 1, Sayı: 4 s. 33

[89] İsa'nın yanına gelen bazı Ferisiler O'nu denemek amacıyla şunu sordular: 'Bir adamın, herhangi bir nedenle karısını boşaması caiz midir?' İsa şu karşılığı verdi: 'Yaratan onları başlangıçta erkek ve dişi olarak yarattı. Bu nedenle adam annesini babasını bırakıp karısına bağlanacak, ikisi tek beden olacak' dediğini okumadınız mı?' 'Şöyle ki, onlar artık iki değil, tek bedendir. O halde Tanrı'nın birleştirdiğini, insan ayırmasın.' Matta, 19:3-6

[90] Ferisiler İsa'ya, 'Öyleyse, dediler, 'Musa neden erkeğin boşanma belgesi verip karısını boşayabileceğini söyledi?' İsa onlara, 'Yüreklerinizin katılığı nedeniyle Musa karılarınızı boşamanıza izin verdi' dedi. 'Başlangıçta bu böyle değildi. Ben size şunu söyleyeyim, karısını fuhuştan başka bir nedenle boşayıp başkasıyla evlenen, zina etmiş olur. Boşanan kadınla evlenen de zina etmiş olur.' Havariler İsa'ya, 'Eğer erkekle karısı arasındaki ilişki buysa, hiç evlenmemek daha iyi!' dediler. İsa onlara, 'Herkes bu sözü kabul edemez, ancak Tanrı'nın güç verdiği kişiler kabul edebilir' dedi. 'Çünkü kimisi doğuştan hadımdır, kimisi insanlar tarafından hadım edilir, kimisi de göklerin egemenliği uğruna kendini hadım sayar. Bunu kabul edebilen etsin!' Matta, 19:7-12

konusu 7. yüzyıldan 12. yüzyıla kadar sürekli tartışma konusu oldu. Evlilik töreniyle birlikte ahlaki bir sözleşme mi gerçekleştiriliyordu, yoksa evliliğin gerçekleşmesi cinsel birleşme ile teyit edilmeli miydi? Bu konuda varılan nihai karar evliliğin tamamlayıcısının cinsel ilişki değil rıza olduğu yönünde idi. Evlilik yalnızca cinsel ilişkiye girme hakkını getiriyordu ve bu hak yalnızca evlilik içinde kullanılabilirdi. Hıristiyanlık kadınlara yalnızca ruhani eşitlik tanıyordu; bu da alandan ziyade verene yararlı olacak bir hediye idi. Kilise, kadınları özel alanda olduğu konumda tutarken kamusal alanda hayır ve misyonerlik işlerinde kullanıyordu. Kadınları siyasi evliliklerde menfaatleri doğrultusunda da kullandı. İyi ailelerden gelen kadınları Frank ve Sakson önderlerle evlendirip kocalarının din değiştirmelerini sağlamayı amaçladı.[91]

Hıristiyanlık penceresinden bakıldığında mutlu bir evlilik için eşlerin birbirlerine sevgi ve sadakat göstermeleri, bir arkadaş, dost ve refik olmaları, dayanışma ve yardımlaşma içerisinde hareket etmeleri esastır. Bu sürekli birliktelikte sabır ve hoşgörü önemli bir yer tutmalı ve eşler birbirlerine karşı anlayışlı ve bağışlayıcı olmalıdırlar. İki taraf ta görev ve sorumluluklarının bilincinde olmalı ve sınırlarına riayet etmelidirler. Taraflar evliliğin Tanrı tarafından tasarlandığını ve onun birliğini sembolize ettiğini bilerek bu kurumu ayakta tutmayı becerebilmelidirler.

1.2.1.1. Evliliğin Anlam ve Amacı

Hıristiyanlığa göre evlilik, Tanrı'nın insan neslinin devamını sağlamak üzere, erkek ve kadını yarattıktan sonra oluşturulmasını emrettiği kutsal bir kurumdur. Cinsellik de bu kurumu pekiştiren bir öğedir. Evlilik dini boyutunun yanında, eş/partner olma, tatmin ve yuva kurma müessesesidir. Hıristiyanlık, evliliği hiçbir şekilde salt medeni hal ile alakalı laik bir olay olarak görmez. Evlilik, dinle ilgisi olmayan, dünyevi bir tavır olmanın çok ötesinde bir anlama sahiptir. O, bir yuva kurma ve cinsel tatmin eyleminin fevkinde, tanrının insanlığa olan sevgisinin bir sembolü olarak algılanır.[92] Evlilik aynı zamanda İsa'nın Kiliseye ve bağlılarına olan sevgisini gösteren bir işarettir. Evlilik iki inanan

[91] Reay Tannahill, ss. 127-129
[92] Mehmet Aydın, **Hıristiyan Kaynaklarına Göre Hıristiyanlık**, T.D.V.Y. 162, Ankara 2005 s. 73

insanın Kilise aracılığıyla ve din adamlarının huzurunda mukaddes bir bağla bağlanmasıdır.

Hıristiyanlıkta evlilik arkadaşlık, çoğalma ve sağlıklı toplum oluşturma amaçlarını da güder.[93]

Hıristiyanlıkta evliliğin öncel amacı karı-kocanın İsa ve Kilise birliğini sembolize eden birlikteliğidir. Çoğalmak, ikincil derecedeki diğer amaçtır.[94] Evlilik, kadın ve erkeğin çok özel bir birlikteliği olarak kabul edilmelidir. Evlilik aynı zamanda İsa Mesih ile Kilise'nin ilişkisini de yansıtan tamamlayıcı bir ilişkidir. Tanrı'nın, kızını evlendiren bir baba gibi Adem ile Havva'yı birleştirdiği düşünülür.[95] Tanrı insanı sevgiyle yarattı ve insanların sevmeyi bilmelerini de istedi. İnsanda doğuştan var olan bu sevme eğilimi Tanrı'nın kullarına duyduğu mutlak ve ebedi sevginin bir suretidir. Evlilik, erkek ve kadın cinsinin bir araya gelerek bütünleşmesinin ve Tanrı'nın kutsal emrinin uygulanışıdır. Tanrı'nın insanı erkek ve kadın olarak yaratması evliliğin ilk kaynağını gösteren bir delildir. Birbirine bağlanan kadın ve erkek aslında Tanrı'nın birliğini kanıtlamaktadır.[96]

Hıristiyanlığa göre evlilik, bir erkek ve kadından müteşekkil iki bedenin birleşerek tek beden olmasıdır. Bedenin tek olduğu yerde ruh da tektir. Evlilik yaratıcının istediği şekilde erkek ve kadının ömür boyu birleşmesi demektir. Adem topraktan yaratıldı ancak Havva Adem'den bağımsız olarak ikinci bir toprak yığınından yaratılmadı. Tanrı onu kocasının kaburgasından meydana getirdi. Bu nedenle Hıristiyan perspektifinden Adem ile Havva tek bir bedendir. Dolayısıyla onların evliliği de yaratıcının istediği şekilde ömür boyu sürecek bir birliktelik anlamına gelmektedir. Eşler arasındaki gerçek aşkın Tanrı aşkı ile bütünleştiğine inanılır. Zaten bu sevginin kaynağı olarak Mesih kabul edilir; yani sevgi tanrısaldır ve Tanrı'dandır. Şu halde ilahi bir tarafı bulunan evliliği bozmak büyük bir günahtır. Evlilik aynı zamanda Tanrı'nın krallığı yolunda çiftin birbirlerine yoldaş olmasıdır. Evlilik kutsaldır; çünkü evliliği Tanrı kurmuştur.

---

[93] Turgay Üçal ve Derek Malcolm, **Ahlak: Kutsal Kitap'a Göre Etik**, Babylon Kitaplığı, 2. Baskı, İstanbul 2003, ss. 147-157

[94] Asife Ünal, Dinlerde Nikah (Milletlerarası Tartışmalı İlmi Toplantı) **Hıristiyanlıkta Evlilik Anlayışı ve Evlenme Törenleri,** Dokuz Eylül Üniversitesi, İSAV, Nisan 2012, s. 283

[95] Üçal ve Malcolm, ss. 140-141

[96] Hülya Çetin, **Dağdaki Vaazda Boşanma**, Çankırı Karatekin Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi 3 ss. 233-234

Evliliğin temelleri bir insan tarafından değil bizzat Tanrı tarafından atılmıştır.[97] Bu nedenle evlilik hiçbir zaman medeni hal ile ilgili laik bir olguya indirgenemez. O, Tanrı'nın insanlığa duyduğu sevgiyi simgeleyen yaşamın bir tezahürüdür.[98]

Kitab-ı Mukaddes'in Eski Ahid bölümüne göre evliliğin amacı meyve vermek ve çoğalmaktır. Yaratıcı, erkek ve kadını yarattıktan sonra onlardan semereli olmalarını ve çoğalıp yeryüzünü doldurmalarını istemiş ve onlara yeryüzünde, gökyüzünde ve denizlerde yaşayan her canlı üzerinde hakimiyet kurma yetkisi vermiştir.[99] Eski Ahit, Mezmurlar Bölümü'nde çocuk sahibi olmak övülmüş, yaratıcıdan bir miras kabul edilmiş ve teşvik edilmiştir.[100] Tevrat'ta kadın ve erkek, daha en başından yaratılır yaratılmaz üreme ve çoğalma emrine muhatap olarak, aslında karı ve koca rolleri üzerinde temellendirilmişlerdir. *İş* ve *işa* yani erkek ve kadın kelimeleri aynı zamanda koca ve karı anlamında da kullanılmıştır.[101]

Kitab-ı Mukaddes, Eski Ahit Tekvin bölümüne göre evlilik yaratıcının bir planıdır. Tanrı gökleri ve yeri yarattıktan sonra yeryüzünün toprağından Adem'i yaratır. Onun burnuna hayat nefesini üfler ve Adem yaşam bulur. Daha sonra onu Aden bahçesine yerleştirir. Onun iyilik ve kötülüğü bilme (hikmet) ağacının dışında bahçedeki her türlü meyveden faydalanmasına izin verir. Tanrı, Adem'in orada yalnız yaşamasının uygun olmadığını düşünür ve kendisi için uygun bir yardımcı yaratmaya karar verir. Ancak bahçedeki hiçbir canlı onun için uygun bir yardımcı olamaz. Nihayetinde Tanrı, Adem'in uykusunu getirir, onu uyutur ve kaburga kemiklerinden birini alıp onun yerini etle kaplayarak Havva'yı yaratır ve onu Adem'e getirir. Adem de onun insandan meydana getirildiği için kendisine Nisa denileceğini söyler. İnsan eşi için anasını ve babasını terk ederek karısına yapışacak ve bir beden olacaklardır.[102] Yeni Ahitte de aynen Eski Ahitte bildirilen bu yaratılış öğretisi tekrar eder. Buna göre, Pavlus Korintliler 1:11-8 ve 9'da

---

[97] Duncan Heaster, **İncil'in Temelleri: Bir Çalışma Kitabı**, Christadelphian Advancement Trust Publishing, Surrey England, 2000 s. 362

[98] Thomas Michel, **Hıristiyan Tanrıbilimine Giriş-Dinler Tarihine Katkı**, Ohan Basımevi, İstanbul 1992, s. 91

[99] Tekvin, 1:28

[100] Mezmurlar, 127:3-5

[101] S. L. Gürkan, **Yahudi ve İslam Kutsal Metinlerinde İnsanın Yaratılışı ve Cennetten Düşüş**, İslam Araştırmaları Dergisi, Sayı: 9, 2003, s. 11

[102] Tekvin, 2:21-24

erkeğin kadından değil kadının erkekten yaratıldığını ifade eder. Matta: 19-5'te evlenen kadın ve erkeğin tek beden olacağından bahseder. Buna sayede evlilik ile iki olan insan bir haline gelir ve Tanrı nazarında tek beden oluşturur. Yaratıcının insan ile ilgili planladığı şey tezahür etmiş olur. Yaratıcı tarafından yalnız olması uygun görülmeyen Adem'e eş olmak üzere kadın yaratılmış ve aile kurma ve evlilik, yaratılışın doğal bir sonucu olarak görülmüştür. İlk insanın yaratılışından itibaren ailenin ilahi emirle kurulmuş ve önemi yaratıcı tarafından vurgulanmış bir kurum olarak bildirilmesi ondan beklenen fonksiyonlarla yakından ilgilidir.[103]

Eski Ahit evliliğe önemle vurgu yapar, hatta Yeremya'da Tanrı, İsrail ile olan ilişkisini kocanın karısı ile olan ilişkiye benzetir.[104]

Kitab-ı Mukaddes'teki ifadelerden net bir şekilde ortaya çıkan durum Adem'in yaratılışta önceliği vardır, Havva ise ona bir yardımcı olarak yaratılmıştır. Yani Havva ikincil varlıktır. Üstelik Adem topraktan yaratılırken Havva onun kaburga kemiğinden meydana gelmiştir. Bir başka ifade ile yaratılışı Adem'e bağımlıdır. Havva, Adem gibi topraktan meydana getirilip kendisine ruh üflenmemiştir.[105]

Hıristiyan bakış açısına göre evlilik oluşumu için dört maddenin ön plana çıktığı görülmektedir. Bunlar kişinin kendi ailesinden ayrılması, yeni birine bağlanması, onunla bir beden olması ve hayat boyu sürecek bir birliktelik kurması. Bu dört safha her insanın doğal süreçte yaşadığı bir tecrübedir. İnsan ailesi içinde yetiştikten sonra kendi ailesini kurması, onu yönetebilmesi, anne-baba olmayı öğrenebilmesi için ayrılmalıdır. Meydana gelen yeni aileye sımsıkı bağlanmalı, tek beden olup bu birlikteliği bir yaşam boyu sürdürmelidir.[106] Eski Ahit Tekvin bölümünde insanların zamanla yeryüzünde çoğaldıkları, onlardan doğan kızların erkeklere etkileyici ve güzel geldikleri, böylece aralarından kendilerine eşler seçtikleri anlatılır.[107]

---

[103] Yasdıman, **Yahudi Dininde Ailenin Yeri**, s. 250
[104] Bu konuda bkz. Eski Ahit, Yeremya: 31-32. Ayrıca bkz. Derek Prince, **Evlilik Antlaşması**, Müjde Yayıncılık, İstanbul 1996, s. 53
[105] Tekvin, 2: 4-23
[106] Üçal ve Malcolm, ss. 141-143
[107] Tekvin, 6:1-2

Erken Dönem Kilise Babaları evliliğin amacının üremek olduğunu söylerler ve cinsel birleşmenin mahsulü olan çocukların iyi birer Hıristiyan olarak yetiştirmelerine vurgu yaparlar. Örneğin, Lactantius bu konuda şunları söyler:

‘‘Tanrı bize gözlerimizi hazzı görüp yaşamak için vermedi, onları ancak yaşam gereksinimlerini karşılayacak eylemleri gerçekleştirmek için verdi; yine aynı şekilde, vücudun genital (üreme) bölgesini yeni kuşakların üremesi dışında başka bir amaçla vermedi.’’[108]

Jovinian’da zürriyetin devamı için çocuk sahibi olmanın cinsel birleşmenin biricik amacı olduğunu ifade eder:

‘‘… O, bizim çocuk meydana getirmenin dışındaki herhangi bir cinsel ilişkiyi onaylayacağımızı mı sanıyor?’’[109]

Yine Augustine de evlilikteki cinsel ilişkinin asıl gayesinin üremek ve çoğalmak olduğu görüşünü ileri sürerken şunları der;

‘‘Çocuk sahibi olmak için gerekli olan cinsel ilişkiye girmek evlilik için yegane değerli olan şeydir. Ancak bu gerekliliğin ötesine geçen artık aklın değil şehvetin peşinden gider. Yalnızca bu evliliğin karakterine uygundur.’’[110]

Salamisli Epiphanius/Epiphanius of Salamis, *Dini Sapkınlıklara Karşı Ecza Dolabı* adlı eserinde hamileliği önleyici eylemlerin yanlış olduğunu evlilikteki cinsel ilişkide esas olanın zürriyeti devam ettirmek olduğunu ifade ederken şunları söyler:

‘‘Çocuklara hamile kalmayı engellemek için genital işlemler uyguluyorlar. Zürriyet sahibi olmak gayesiyle değil şehevi arzularını tatmin etmek için … Onlar doğru yoldan çıkmaya istekli olanlardır.’’[111]

Hıristiyanlığa göre Tanrı’nın kendisi sevgidir ve insanı sevgiyle yaratmıştır; dolayısıyla insan da sevmeyi bilmelidir. Tanrı insanı kadın ve erkek olarak yaratıp birlik ve sevgi içerisinde yaşamaları için onları evliliğe çağırmaktadır. Temeli Tanrı tarafından atılmış olan bu birliktelik doğası gereği

[108] Lactantius, **Divine Institutes**, 6:23
[109] Jerome, **Against Jovinian,** 1:9
[110] St. Augustine, **On the Good of Marriage**, Nicene and Post-Nicene Fathers Series I, Volume: 3, Philip Schaff, Christian Classics Ethereal Library, New York 2010, Bölüm: 11, s. 855
[111] Salamisli Epiphanius/Epiphanius of Salamis, **Medicine Chest Against Heresies**, 26:5-2

çiftlerin mutluluğu, soyun devamı ve çocukların eğitilmesi üzerine temellendirilmiş bir beraberliktir. Tanrı'nın ilk tasarısı olan bozulmaz birlikteliği amaçlayan evlilik, sevgi, süreklilik ve sadakat esasına dayanır.

Evlilik Tanrı'nın bir hediyesidir. Evliliğin özünde karşılıklı bir arzu ve çekicilik, karşılıklı bir anlaşma ve adanmışlık vardır. Yine karşılıklı bir yakınlık, arkadaşlık ve refakat duygusu söz konusudur. O, bizzat Tanrı tarafından düzenlenmiş ve tayin edilmiştir. Cinsel dürtü, çoğalma duygusu ve birliktelik arzusu ile çevrelenmiştir. Bir başka ifade ile açıklanacak olursa evlilik, yine Tanrı tarafından insanın içerisine yerleştirilen seçme ya da seçilme duygusu, aidiyet hissi, kendini vakfetme veya adama duygusu ile donatılmıştır. Evliliğin diğer işlevleri arasında üreme ve çoğalma isteği, sosyalleşme aracı, sadakat, koruma ve korunma güdüsü, sahiplenme ve sahip çıkma arzusu, cinsellik ve duygusal bağlanma hissiyatı gibi pek çok özellikleri gibi pek çok özellik bulunmaktadır. İncil'in vurgu yaptığı evlilik, Tanrı'nın huzurunda ve insanların tanıklıklarıyla kurulan, bir kadın ve erkek arasında gerçekleştirilen ve normal olarak cinsel ilişki ile ikmal edilen kutsal bir bağ, bir birliktelik, bir sözleşmedir. Evlilik, devamlılık, mukaddeslik, mahremiyet, karşılıklı ilişki ve müstesnalık ile karakterize edilen kutsal bir bağdır.[112]

1.2.1.2. Evlenmenin ve Ailenin Önemi

Aile 'evlilik ve kan bağına dayanan, karı, koca, çocuklar, kardeşler arasındaki ilişkilerin oluşturduğu toplum içindeki en küçük birliktir'.[113]

Aile, her toplumda görülen ve varlığı insanlık tarihi kadar eski bir kurumdur ve evrensel bir özellik arz eder. Toplumun temel taşı olan aile hem dinler, hem ideolojiler ve hem de devletler tarafından üzerinde özenle durulan bir yapı olagelmiştir. Hıristiyanlık'ta aile kutsal bir müessesedir. İdeal bir ailenin kendine has belirli birtakım özellikleri vardır. Aile her şeyden önce sevgiyle oluşturulmuş, sıcak bir atmosferin hakim olduğu korunma ortamına sahip bir yuvadır. O aynı zamanda çocukların sevilip bakıldığı ve yetiştirildiği bir sevgi yumağıdır; çocukların ilk ders gördükleri bir okul ve örnek ahlaki modeli

[112] Köstenberger, s. 91
[113] **Türkçe Sözlük**, Türk Dil Kurumu Yayınları. 549, Ankara 2005, 10. Baskı, s. 45

edindikleri bir eğitim kurumudur. Çocukların dinlerini öğrenecekleri ve disipline edilecekleri bir eğitim yuvası ve paylaşma ile dayanışmanın öğrenildiği bir ortamdır. Aile çocukların Tanrı sözünü öğrendikleri kutsal bir yerdir.[114]

Toplumun çekirdeği ve temeli mesabesindeki ailenin sağlam ve düzenli olması, her toplumda ya da inanç biçiminde olduğu gibi Hıristiyanlık'ta da üzerinde çok önemle durulan konulardan bir tanesidir. Güçlü bir aileyi oluşturmak için öncelikle onun manevi-dini değerlerle donatılmış olması, Hıristiyan toplumunun bekası için sağlam bir köprü vazifesi görmesi, eşlerin ve çocukların demir atabilecekleri güvenli bir liman konumunda bulunması gerekmektedir. Hıristiyan bir ailede mutlu bir evliliğin elemanları olarak bağlılık, sadakat ve sevgi, yardımlaşma ve dayanışma, yapılan hatalardan pişmanlık duyma, bu hataları itiraf ve bağışlama dileme, evliliğin meyveleri olan çocuklar, eşlerin birbirlerine fiziksel yakınlık göstermeleri ve ilgili olmaları, öfkeyle başa çıkma ve evdeki mali durumun iyi idare edilmesi sayılabilir.[115]

Hıristiyan toplumu insanların ne kadar iyi oldukları üzerine değil bağışlama üzerine kurulmuştur. Kilise de insanın iyiliğini değil, Tanrı'nın bağışlayıcılığını esas alır. Bu nedenle Hıristiyanlar anlaşmazlık ve çatışmaların hayatın bir gerçeği olduğunu bilmeli ve iyi olmaya gayret edip, farklı olanla birlikte yaşamanın ve uzlaşmanın yolunu bulmalıdır. Bundan dolayı eşler kusursuz bir evlilik beklentisinde olmamalıdırlar. Evlilikleri bitiren anlaşmazlıklar değil, ihmalkarlık, ilgisizlik ve saygının yitirilmesi gibi konulardır. Bağışlama sağlıklı bir evliliğin temel gücüdür ve yine evlilikte kişilerin karşılıklı fedakarlıkları onların ruhsal gelişimine de katkıda bulunacaktır. Eşler paylaşmayı, evliliğin bekası için taviz vermeyi ve atılacak adımları birlikte kararlaştırmayı ihmal etmemelidirler.[116]

---

[114] Üçal ve Malcolm, ss. 165-171

[115] Paul L. Canner, **The Christian Marriage**, Moments with the Book Publishing, 2. Baskı, Bedford USA 2007, ss. 43-80

[116] John Mc Fadden ve David McCarthy, **Preparing for Christian Marriage**, Wipf and Stock Publishers, 2002, ss. 11-13

1.2.1.3. Bir Sakrament Olarak Evlilik

Evlilik, insanlar ve toplumlar üzerinde çok hassas etkiye sahip en önemli kurumlardan birisi olma özelliğini taşır. Evlilik, Hıristiyanlıkta İsa Mesih ile bir başka boyuta taşınarak sakrament derecesine yükseltilmiştir.[117] Evliliğin sakrament olarak kabul edilmesinin temel nedeni dünyaya yeni bir Hıristiyanın gelmesine zemin hazırlayan bir kurum olmasıdır. Çünkü bu görüşe göre yeni bir Hıristiyan üyenin kazandırılması ile İsa'nın yeryüzündeki varlığına katkıda bulunulması mümkün olacaktır.[118]

Kilise 12. yüzyılda evliliği bir sakrament olarak kabul etmiş, 16. yüzyılda Trent Konsülü'nde de evlilik yedi sakramentten biri olarak deklare edilmiştir.[119] Sakrament, inananlar için Tanrı'nın inayetini taşıyan ve onu temsil eden bir işaret ya da ritüel olarak görülür. En dar anlamda bu gizem deruni ruhsal lütfun dışa vuran fiziksel bir işareti veya alameti şeklinde algılanır.[120] Evlilik kilisenin yedi sırrından biridir. O, kutsal bir gizemdir. Yani, Hıristiyanlığa göre, bu sır/gizem İsa tarafından kurulmuş olan görülmeyen lütfun hissedilebilen işaretidir. Katolik Kilisesi'ne göre gizemlerin sayısı yedidir. Bunlar vaftiz, kuvvetlendirme, evharistiya (ekmek-şarap ayini), hasta yağlama, ruhbanlık (rahipliğe giriş), günah çıkarma ve evlilik sakramentleridir. Ortodokslara göre de bu sayı aynıdır. Ancak Protestanlar sakrament sayısının iki olduğuna inanırlar. Bunlar vaftiz ve ekmek-şarap ayinidir. Tıpkı Tanrı'yı görmenin mümkün olmadığı gibi lütuf da görülemez. İsa, bu gözle görülemeyen lütfun inananları için gözlemlenebilir bir fenomen olmasını arzu etmiş ve bu nedenle gizem sayılan ayinleri tesis etmiştir.[121] Evlilik gizemi Tanrı'nın insanlarla yaptığı antlaşmanın etkin bir işareti olarak görülür. Kişiler, Tanrı'nın evlilik aracılığıyla hediye ettiği bu gizemin içerisinde barınan sevgiyi hem birbirlerine hem de çevrelerine yansıtmalıdırlar. Bu gizemden faydalanmak ancak evlenen çiftin ikisinin de Hıristiyan olması koşuluyla mümkün olabilmektedir. Evlilik gizemi, bir Hıristiyan evlilik

---

[117] Ahmet Güç, **Dinlerde Mabet ve İbadet**, Ensar Neşriyat, İstanbul 2005, s. 211
[118] Mehmet Aydın, T.D.V. İslam Ansiklopedisi, **Hıristiyanlık** Maddesi, Cilt 17, s. 348
[119] Council of Trent, Sacrament of Marriage, http://www.newadvent.org/cathen/ 09707 a.htm (06.04.2016)
[120] Alister E. McGrath, **An Introduction to Christianity**, Blackwell Publishers, 1997, Maiden, Massachusetts USA, s. 363
[121] P. Xavier Nuss ve Hakkı Demirel, **Hıristiyan Öğretisi**, İstanbul 1994, ss. 115-116

sözleşmesini kutsal kılan ve bunu gerektiği şekilde uygulayanlara özel bir inayet veren kutsal gizemdir. O, dinin emrettiği gibi evlenenlere verilen özel bir inayettir;[122] zorluklara göğüs germelerine, birbirlerini sevmelerine, birbirlerine sadakat ile bağlı kalmalarına ve çocuklarını Tanrı korkusu ile yetiştirmelerine yardım eden bir uygulamadır. Büyük günah işleyerek, Kilise yasalarına itaat etmeden gerçekleştirilen evlilikler kutsal şeylere hakarettir ve bunu yapan eşler tanrının gazabını üzerlerine çekmiş olurlar.[123]

Kilise, İsa Mesih'in Cana'daki düğüne iştirak etmesine büyük bir önem atfeder. İsa, bu düğüne katılmak suretiyle evliliğin olumlu ve iyi bir şey olduğunun delilini göstermiştir. Hıristiyanlık, evliliği İsa ile Kilisesi'nin birliğinin bir sembolü olarak kabul eder. İki kişi evlendiğinde, teslisteki üçlü birlikte olduğu gibi, Tanrının da evlenen çiftin arasına katılmasıyla kutsal birliğin oluşturulduğuna inanılır. Kutsal olan bu birliğin kurucusu aslen Tanrı'nın kendisidir ve bu birliğin bozulmamasını da sağlayan yine odur.[124]

Eşlerin birbirlerine verdikleri söz ve onay, aslında bizzat Tanrı'nın kendisi tarafından onaylanmış olması anlamına gelir. Öyleyse, evlilik bağı Tanrı'nın kendisi tarafından tesis edildiğinden vaftiz olanlar arasında gerçekleştirilen bu evlilik hiçbir surette bozulamaz. Bir erkek ve bir kadın tarafından oluşturulan ailenin mutluluğu ile toplumun sağlık ve mutluluğu birbirlerine sıkı sıkıya bağlıdır. Evlilikle kurulan bu düzenin kendine özgü kuralları Tanrı tarafından konulmuş ve donatılmıştır. Evlilik, gerçekte tamamen insan tarafından oluşturulmuş bir birliktelik değil, Tanrı'nın izin ve kontrolünde şekillenen bir eylemdir. Bundan dolayı, evlilik sırasında eşlerin üzerine Kutsal Ruh'un varlığı ve onayının indiğine inanılır. Evliliğin sürekli ve sonlandırılamaz oluşu Tanrı'nın insana karşı beslediği bitmeyen sevginin bir sembolü olarak görülür.

Sevme eylemi insanda bulunan fıtri bir özelliktir. İnsanların sevmeye olan temayülleri kadın ve erkeğin doğasında bulunan bir şeydir. Çünkü insan bizzat sevginin kendisi olan Tanrı'nın suretinde ve benzeyişinde yaratılmıştır. Hıristiyanlık bakış açısından, kadın ve erkeğin birbirlerine karşı duyduğu sevgi,

[122] P. Luigi İannitto, **Hıristiyan Dininin Özü**, Ohan Matbaacılık, İstanbul 1999, s. 58
[123] P. Luigi Iannitto, **Catechismo Turco**, Sen Antuan Kilisesi, İstanbul 1987, ss. 29-30
[124] Asife Ünal, **Yahudilik, Hıristiyanlık ve İslam'da Evlilik**, Kültür Bakanlığı Yayınları, Ankara 2008

Tanrı'nın insana karşı duyduğu mutlak ve ebedi sevginin bir sureti olarak ortaya çıkmaktadır. Ancak karşı cinse olan sevgi İsa'ya duyulan sevgiyi aşmamalıdır. Matta İncili'ne göre babanın, ananın veya evladın İsa'nın kendisinden fazla sevilmesi yanlıştır; böyle yapan kişiler İsa'ya layık değildirler.[125]

İncil'in yazıldığı dil olan Yunancada sevgiyi ifade eden üç ayrı kelime vardır; *agape, philo* ve *eros*. Bu kelimelerin ilk ikisi agape ve philo Yeni Ahit'te geçer. Agape (fiil olarak agapao) yaratıcı Tanrı'nın oğluna, insanlara ve kendisine inananlara duyduğu ilahi sevgiyi anlatırken, philo (fiil hali phileo) güçlü bir sevgi ve bağlılığı ifade eder. Bir arkadaşa karşı beslenen normal sevgiyi sembolize eder. Eros ise cinsel ve erotik arzu ve sevgiyi anlatır. Bunlardan en üstünü ilahi sevgi olan agape'dir. İnsanların birbirlerini Tanrı için sevmeleridir. Yeni Ahit Yuhanna Bap 15'te İsa, Tanrı'nın kendisini sevdiği gibi onunda inananları sevdiğini ifade eder; kendisine itaat edenlerin onun sevgisini kazanacaklarını söyler ve yine kendisinin inananları sevdiği gibi inananlarında birbirlerini sevmelerinin önemini vurgular.

Pavlus gerçek sevgiyi Korintoslulara 1. Mektup Bap 13/4'te şöyle ifade eder. ''Sevgi sabırdır, sevgi lütuftur; sevgi haset etmez, övünmez, kibirlenmez; çirkin muamele etmez, kendi menfaatini aramaz, çabucak hiddetlenmez, hataların kaydını tutmaz. Sevgi kötülüğe sevinmez ancak gerçeğe sevinir. Daima korur, güvenir, ümit eder ve sabır gösterir. Sevgi asla zeval bulmaz.'' Yani Pavlus'a göre gerçek sevgi kişinin kendisini sevmesini ya da kendi üzerine odaklanmasını değil, diğerlerini sevmesini ve onlar üzerinde yoğunlaşmasını amaçlar.

Pavlus'un vurguladığı da din adamlarının da tıpkı evlilikte olduğu gibi kiliseye bağlanmaları gerektiğidir. Ruhbanlık (din adamlığına giriş) sakramenti de evliliğe benzetilmiş ve bu yolu kendileri için bir yaşam biçimi olarak seçen din adamları aslında Tanrı'nın rızasını kazanmak amacıyla Kilise ile kopmaz ve sürekli bir bağ kurmayı hedeflediklerinden kilise ile evlenmiş olarak kabul edilmişlerdir. Bu nedenle Katoliklerde ruhban sınıfın evlenmesi yasaktır. Bununla birlikte Hıristiyan mezheplerinin bu konudaki görüşleri bir takım farklılıklar

[125] Matta, 10:37

içerir. Örneğin, Ortodokslarda papazlar evlenebilir ancak keşişler, piskoposlar ve patrikler evlenemezler.[126]

Bazı Hıristiyan teologlar evliliği üç değişik biçimde tasnif ederler. Birincisi günümüzün laik toplum yapısının ortaya çıkardığı ve dini bir bağlayıcılığı olmayan ve taraflar arasında bir tür *kontrat* (contract) olarak algılanan evlilik modelidir. Diğeri ilahi veya dini bakımdan bağlayıcılığı olan akit (covenant) modeli ve sonuncusu da evliliği hem dini bir sözleşme hem de Augustine'in yaklaşımını esas alarak bir sır olarak kabul eden (sacrament) modelidir.[127]

1.2.2. Evlilikte Kilisenin Rolü ve Evlilik Süreci

Kilise kelimesi köken olarak Eski Yunanca *ekklesia* kelimesinden türetilmiş olup *bir araya gelmek, toplanmak* anlamındadır. Kilise, İsa Mesih ve takipçilerine atfedilen kutsal bir yapıdır. O evlatlarını besleyen bir anne, İsa'nın gelini, ikinci Havva ve tertemiz bakire gibi metaforlarla ilişkilendirilir. Kilise, ruhun sözle birleştiği yerdir.[128] İsa, Kilise'nin kurucusu ve sahibidir. Kiliseyi bir kayanın üzerine kurmuş ve onu ''kaya'' anlamına gelen havarisi Petrus'a emanet etmiştir.[129] Petrus'tan sonra ise bu yetki Papa'ya geçmiştir.

İsa Mesih'in hayalindeki toplum, üyelerinin aynı sofrayı paylaştıkları, dayanışma içinde bulundukları ve ''Sevgi Tanrısı'' haricindeki otoritenin tanınmadığı eşitlikçi bir toplumdu. Ama zamanla hiyerarşik, sakramentel ve papaz merkezli bir yapıya dönüşmüştür. Bu dönüşümde Rab ile doğrudan temas kurduğunu ileri süren ve buradan hareketle ayrıcalıklı bir yetki elde eden Pavlus'un rolü büyüktür. Kilise içerisinde kutsallaştırma yetkisi ise sadece havarilere ve onların yerini alanlara aittir. Yani bu yetki havarilerden sonra papa ile piskoposlara ve onların yetki ve görev verdiği papazlara geçmiştir.[130] İsa'nın çağdaşları öldükçe onların yerlerine, havarilerin mirasçıları olarak, İsa'yı ve onu

[126] Ali Erbaş, **Hıristiyanlık**, İnsan Yayınları: 426, 1. Baskı, İstanbul 2004, s. 125
[127] Köstenberger, s. 81
[128] Carl Olson, **Religious Studies The Key Concepts**, Routledge Publishing, 2011 USA, ss. 45-46
[129] ''Ben de sana derim ki Sen Petrus'sun ve ben kilisemi bu kayanın üzerine kuracağım ve ölüler diyarının kapıları onu yenemeyecektir. Göklerin melekutunun anahtarlarını da sana vereceğim; yeryüzünde bağlayacağın her şey göklerde bağlanmış olur ve yeryüzünde çözeceğin her şey göklerde çözülmüş olur.'' Matta 16: 18-19
[130] P. Xavier Nuss ve Hakkı Demirel, s. 118

tanıyanların akrabalarından erkek üyelerin meydana getirdiği topluluklar yetkileri üzerlerine almışlardır. Böylece bu zincirin halkaları olarak gelenler de rahiplik töreni geleneğini ortaya çıkartmışlardır. Sonuçta da din önderleri toplum tarafından seçilmemiş, fakat Tanrı tarafından görevlendirildiği öne sürülen bu resmi rahiplik sistemi aracılığıyla belirlenmiştir. İşte bu ayrıcalıklı topluluk diğer insanlardan yapay bir şekilde ayrılmışlardır. Bu sistem içerisinde rahiplik de yalnızca erkeklere verilen bir görev olarak belirlenmiştir. Bunun başlıca nedeni Tanrı'nın erkek olarak algılanmasıdır; yani ''*Tanrı-İnsan*'ın'' bir erkek tarafından temsil edilmesindense bir kadın tarafından temsil edilmesinin daha uygun görülmesidir. Çünkü her ne kadar Tanrı'nın herhangi bir cinsiyeti olmadığı belirtilse de Baba Tanrı ve Biricik Oğlu erkektiler.[131]

Kilise'nin gücünü pekiştirmesinde Roma İmparatorluğu'nun katkısı yadsınmaz bir gerçektir. İmparator Hıristiyanlığı hem kendisi hem de imparatorluğu için avantajlı olarak görmüş ve gücünü aşağıdaki halktan alan değil de yukarıdaki Tanrı'dan alan birisi olmayı ve kaba kuvvet kullanan değil de yaptıklarıyla Tanrı'nın yeryüzündeki kutsal adaletini temsil eden biri olmayı hedeflemiştir.[132] Bu düşünceden karlı çıkacağını sezen Kilise de imparatorluğun himayesinde olmayı ve devletle işbirliği içerisinde bulunmayı seve seve kabul etti. Kilise bir taraftan paganlıkla mücadele ederken diğer taraftan da devletten yardım almayı başaracaktı. Zaman içerisinde piskoposlar hem dünyevi hem de göksel hükümdarın temsilcileri olarak çok büyük bir güce eriştiler. Konstantin Mesih Vekili ilan edildi ve Kilise ile imparatorluğun birlikteliği Tanrı'nın dünya için tasarladığı planın bir parçası olarak ileri sürüldü.[133] 12. yüzyıl sakramentlerin teolog ve piskopos Peter Lombard tarafından yedi olarak önerildiği yüzyıl oldu. Bu tasnif Thomas Aquinas, 1439 Floransa Konsülü ve 1545-1563 Trent Konsülü tarafından onaylandı. Hem Katolik hem de Ortodoks Kilisesi sakrament sayısını yedi olarak kabul etmiş oldu.

Hıristiyan inancı, Tanrı'nın, yarattığı insana duyduğu sevgi etrafında şekillenir. İlk günah yükünden kurtulmayı başaramayan insanlıktan ümidini kesen

[131] Linda Woodhead, **Hıristiyanlık**, Dost Kitabevi, 1. Baskı, Ankara 2006, ss. 66-68
[132] Woodhead, s. 72
[133] Woodhead, s. 73

tanrı bunun kefareti için oğlunu gönderir. Mesih, insanlık için canını verirken aynı zamanda sevgiyi de öğretir. İsa Mesih ve çarmıh olmasa insanlığın gerçek sevgiyi bilmesi mümkün değildir. Tanrı, sevilmeye layık olmayan günahkarlar için kendisini feda etmiş ve katışıksız, art niyetsiz gerçek ve saf sevginin örneğini göstermiştir. Gerçek sevgi insanların sevgisi değil Tanrı'nın sevgisidir. Tanrı insanların hak ettiği gazap ve ölüm cezasını kendisi üstlenmiş ve oğlu aracılığıyla bizzat kendisi gelmiş ve yarattığı insanoğluna gerçek sevginin nasıl olması gerektiğini göstermiştir. Böylece hak edilen gazap Oğul'un fidye olarak verilmesiyle ortadan kaldırılmıştır.[134]

Eski Ahit'te, evliliğin Tanrı tarafından tasarlanmış bir eylem olduğunun delili bulunabilir; ancak Yeni Ahit'te bu eylemin Kilise tarafından gerçekleştirilmesi gerektiğine dair bir delil yoktur.[135] Kilise bunu inananların üzerindeki etkisini artırmak amacıyla kullandı. Hıristiyanlık'ta Kilise, evliliğin gerçekleşmesini Tanrı'nın birleşen çifte verdiği mükemmel bir hediye olarak görür. Bu birleşmede yeni evli çifte bir taraftan ilahi birliği sembolize etme fonksiyonu yüklenirken diğer yandan ailenin bireysel olarak elde edemeyeceği büyüyen ve gelişen bir topluluğun hediyesi de sunulmaktadır.[136]

Hıristiyan yaşamının merkezinde İsa Mesih vardır. Kilise Tanrı'nın yuvası ve İsa'nın eşi olarak kabul edilir ve İsa'nın hayatını Kilise uğruna feda ettiğine inanılır. Bunun bir anısı olarak evharistiya töreninin gerçekleştirilmesi, yani Mesih'in kilisesi uğruna sunduğu kurbanla birleştirilmesi ve Mesih ile tek bir beden olabilmesi ve günah çıkarılması önem taşır. Evlilik törenlerinin kiliselerde yapılmasının anlamı, evlenecek kişilerin hayatlarını Kilise'nin belirlediği ilkelere göre birleştirerek bu birlikteliğe Kilise'de başlamaları ve Kilise'nin tanıklığında gerçekleştirmeleri düşüncesinde yatar. Yani, nikah töreni kiliseyi temsil eden rahip ve diğer tanıkların huzurunda yapılmalıdır.

---

[134] John R. W. Scott, **Mesih'in Çarmıhı**, Bütün Dünya Kitaplığı, İstanbul, 2001, ss. 234; 284-285

[135] David K. Bernard, **A History of Christian Doctrine**, Word Aflame Press, USA 1995, Volume 1, s. 282

[136] John Mc Fadden - David Mc Carthy, **Preparing for Christian Marriage**, Wipf and Stock Publishers, 2002, s. 4

Evlenme sırasında eşler kilisenin huzurunda ve rahiplerin şahitliğinde karşılıklı onaylarını belirttiklerinde birbirlerine evlilik sırrını da vermiş olurlar. Doğu Kiliseleri'nde ise papaz ya da piskopos eşlerin onaylarını aldıktan sonra gerçekleştirilen evlilik sözleşmesinin bir işareti olarak sıra ile evli çiftin başlarına taç koyar ve böylece onlara evlilik sırrını vermiş olur. Evlilik, önceden vaftiz olmuş tarafların özgürce yani herhangi bir zorlamaya maruz kalmadan kendi bağımsız iradeleriyle ve Kilise tarafından herhangi bir engel teşkil etmeyecek tarzda anlaşmaya imza atmaları vasıtasıyla gerçekleşir. Kilise'nin onayı olmaksızın gerçek bir evliliğin meydana getirilmiş olması düşünülemez. Evlilik genellikle kadının bağlı bulunduğu kilisede gerçekleştirilir.

Katoliklikte boşanmaya kesinlikle izin verilmezken, Ortodokslarda belli şartlarda buna müsaade edilir. Protestanlık evliliği bir sakrament olarak almaz ve anlaşamayan çiftlerin boşanmasında sakınca görmez. Matta İncili'ne göre evlilik süreklidir, ömür boyudur. Ferisiler İsa'yı denemek amacıyla herhangi bir nedenden ötürü bir insanın karısını boşamasının caiz olup olmadığını sorarlar. İsa onlara başlangıçta insanın Tanrı tarafından erkek ve dişi olarak yaratıldığını, kişinin bu nedenle ana ve babasını terk ederek eşine yapışacağını ve ikisinin bir beden olacaklarını ve bunun kitaplarında yazılı olduğunu hatırlatır. Kendisine soru yönelten Ferisilere, Tanrı'nın birleştirdiğini insanların ayırmaması gerektiğini söyleyince onlar Musa'nın boşama kağıdı vermesinin ve kadını boşamayı emretmesinin nedenini sorarlar. İsa onlara bunun nedeninin insanların yüreklerinin katılaşması olduğunu söyler ve başlangıçta durumun öyle olmadığını ifade eder. Zina dışında her hangi bir nedenden ötürü karısını boşayanın zina edeceğini ve boşanmış bir kadını alanın da yine aynı şekilde zina etmiş olacağını söyler. Bunu duyan şakirtler bu durumda evlenmemenin daha iyi olacağını söyleyince İsa onlara bekar kalmanın her erkek için mümkün olmadığını ama göklerin melekutu uğruna böyle yapabilenlerin bekar kalmalarının yerinde olacağını ifade eder. Yani Tanrı'nın dinine hizmet amacıyla bekar kalmanın da insanın fıtratına uygun şekilde evlenmenin de caiz olduğunu belirtir.[137] Pavlus, evlenmemiş ya da dul kalmış kadınlara kendisi gibi kalmalarını önerir ancak kendilerini denetleyemeyecek olanların evlenmeleri daha uygundur. Çünkü

[137] Matta, 19:3-12

evlenmek yanmaktan daha iyidir.[138] Hıristiyanlıkta evlilik yaşam boyu bir birliktelik olarak kabul edildiğinden evlilik bağı, hiçbir insan tarafından kaldırılamayacak bir beraberliktir. Çünkü evlenecek kişileri seçen onları birbirlerine bağlayan Tanrı'dır ve Tanrı'nın birleştirdiklerini kimse ayırmamalıdır.

Seküler evlilik anlayışı ile Kilise'nin evlilik anlayışı arasında birtakım farklılıklar bulunmaktadır. Seküler aşk anlayışı, aşkın her şeye hakim olacağı ve yeterli olacağı yönündedir. İçerisinde dini motiflere yer yoktur ya da dinin etkisi gerekli değildir. Kişiler evlilikte yüzleşecekleri her türlü sorunun üstesinden aşk ile gelebileceklerine inanırlar. Karşılıklı cezbetmenin çözemeyeceği hiçbir sorun, aşamayacağı hiçbir engel yoktur. Kilise ise burada tek başına aşkın yeterli olamayacağını, asıl hakim olanın inanç olması gerektiğini kabul eder. Birbirini seven iki çift evlenerek Tanrı'nın arzu ettiği iyiyi/güzeli amaçlar ve evliliklerini güçlü bağlarla sıkı sıkıya bağlarlar. Onlar artık iyi günde, kötü günde, zenginlikte, yoksullukta, hastalıkta ve sağlıkta birbirlerine Tanrı adına bağlı kalacaklar ve karşılarına çıkacak her türlü zorluk ve sorunu inanç birlikteliği sayesinde aşacaklardır. Bunun dışında ilahi kaynaktan beslenmeyen her türlü yaklaşım başarısız olma olasılığı taşımaktadır; bu durum romantik aşk için de böyledir. Bu cinsel sadakat için de aynıdır. Sadakat hem seküler görüş hem de Kilise için önemlidir ancak seküler görüş sadakati romantik ve pratik nedenlerle savunurken Kilise bunu tanrısal amaç güderek, ilahi rızayı kazanmak gayesiyle yapar. Çünkü yalnızca romantizmden beslenen cinsel sadakat kırılgan ve güvensiz bir yapıdadır ve çekicilik temellidir. Yine seküler bakış açısıyla cinsel sadakat çiftleri cinsel hastalıklardan ve olası skandallardan koruyan bir şeydir. Kilise'nin bakış açısıyla kişinin eşine sadık kalması Tanrı'nın emrettiği bir şeydir ve bir Hıristiyan tıpkı Tanrı'nın koyduğu diğer yasaklara uyduğu gibi sadakat konusunda da aynı yolu izler. Yani seküler bakış sadakate yalnızca akılcı ve faydacı bir açıdan yaklaşırken dini bakış onun toplumsal yönlerinin yanı sıra inanç yönünün de göz ardı edilmemesi gerektiğini vurgular. Asıl önemli olan tarafı da onun Tanrısal bir emir olması ve ilahi hikmetlerinin bulunmasıdır. Dini emirler her şeyden önce Tanrı'nın buyruğu olduğu için uyulması gerekli mükellefiyetlerdir. İnançlı bir

[138] Korintoslulara 1, 7:8-9

Hıristiyan için hırsızlık, cinayet ve yalan yere şahitlik nasıl tanrının koymuş olduğu bir yasak ise yine eşe sadakatsizlik gösterilmesi de öyledir.[139]

Kilise, Hıristiyanlık inancında cemaat hayatının önemini vurgular ve evliliği gerçekleştiren bir çiftin kilisenin özel topluluğuna girmeyi seçtiğini ifade eder. Hıristiyanlık inancı bireyselliği savunan bir inanç biçimi değil cemaati esas alan bir itikadi oluşumdur. Bu nedenle kiliseye düzenli gelinmesi, ibadetin toplumsal yönünün ihmal edilmemesi ve sosyal yaşam düzeninin sürdürülmesi konularının üzerinde önemle durur. Cemaat halinde ibadet etmenin önemine binaen ailelerin de bu konuda hassas olmaları beklenir ve Hıristiyanlığın özü kabul edilen birliktelik bilincinin ruhsal ve sosyal oluşum için vazgeçilmez olduğu kabul edilir. Yine gerek bireysel olarak gerekse kilisede cemaat halinde İncil okumalarının önemi vurgulanır.[140]

1.2.3. Pavlus'ta Evlilik

Yeni Ahit incelendiğinde Pavlus'a ait on üç mektup olduğu görülür. Luka'dan sonra en çok yazan kişi odur. Elçilerin İşleri'nin de Pavlus'tan bahsettiğini ilave edecek olursak, Yeni Ahit'in büyük bir kısmının ona ait ya da onunla ilgili olduğu görülecektir. Pavlus, babası Yahudi Diasporası'ndan ve dini geleneklerine bağlı Ferisi mezhebinden olan bir ailenin ferdi idi. Pavlus'un doğum yeri olan Tarsus o dönemde Roma İmparatorluğu'nun önemli bir ticaret merkeziydi.[141] Pavlus'un yaşadığı dönemde Tarsus, Roma'ya ait Kilikya Eyaleti'nin başkentiydi ve Roma'nın vergilerinden muaf olan, zengin, ayrıcalıklı ve okullarıyla ün salmış bir kenti konumunda idi. Kozmopolit bir yapıya sahip olan Tarsus'ta Fenikeliler, Persler, Yunanlılar, Museviler ve daha birçok millet bir arada yaşıyordu. Böyle bir kentte doğan Pavlus tüm bu ayrıcalıklara sahipti. Daha önemlisi Pavlus aynı zamanda bir Roma vatandaşı idi. Roma İmparatorluğunun topraklarında yaşayan çok az insan bu ayrıcalığına sahipti. Hıristiyanlığın ideoloğu olan Pavlus'un asıl adı Saul'du ve Tevrat hakkında iyi bir eğitim almıştı. Pavlus, başlangıçta İsa ve takipçilerine karşı apaçık bir hasımdı ve Romalı ve

[139] John McFadden ve David McCarthy, ss. 6-7
[140] McFadden ve McCarthy, ss. 16-18
[141] **Tarsuslu Elçi Pavlus**, Kitabı Mukaddes Şirketi, 2. Basım, İstanbul 2009, ss. iii, iv

Ferisi İsevilere de zulmetmişti.[142] Daha sonra Şam'a yapacağı bir yolculuk esnasında yaşadığı bir vizyon sonucu çarmıhta ölüp dirilen İsa Mesih'in kendisine göründüğünü ve mesajını vazetme görevini kendisine verdiğini, yani İsa tarafından bizzat seçilerek onun davasını anlatmakla görevlendirildiğini söyledi.[143] Pavlus, Hıristiyanlığı yaymak amacıyla Şam, Kudüs, Konya, Galatya, Antakya, Efes, Atina, Roma, Kıbrıs, Rodos, Girit ve Malta gibi pek çok yeri ziyaret etti ve misyonunu oralara taşıdı. Bugün, kendisi Hıristiyanlığın kurucusu olarak görülür ve bazı düşünürlerce Hıristiyanlık üzerinde İsa'dan fazla etkiye sahip olduğu kabul edilir. Yahudiler açısından bakıldığında Pavlus, dininden dönmüş ve geleneksel Yahudilik ile ters düşmüş bir anlayışı benimseyen kişi ve becerikli bir sahtekar olarak betimlenirken Hristiyanlar onu samimi bir inanan ve Hıristiyanlık adına çok büyük hizmetleri olmuş aziz bir kişilik olarak görürler. Yine o Hıristiyanlarca kadınlara haklarını ve özgürlüklerini vermiş, erkek ve kadını inanç açısından ele alıp onları erkek kardeşler ve kız kardeşler olarak görmüş değerli bir şahsiyettir.[144]

Pavlus'a göre aileyi meydana getirmek için bir araya gelen kadın ve erkek ailenin oluşumu için gerekli olan iki farklı varlıktır ve ne erkek kadından ne de kadın erkekten bağımsızdır. Kadın erkekten yaratılmıştır; buna karşılık erkek de kadından doğmuştur.[145] Pavlus, insanların İsa Mesih'e iman etmeleri dolayısıyla artık Tanrı'nın Çocukları haline geldiklerini ifade eder.[146] Vaftiz olup Mesih'le birleşenlerin hepsinin Mesih elbisesini giyindiklerini, bu sayede ne Yahudi-Yunanlı, ne özgür-köle ne de kadın-erkek ayrımının olmadığını söyler.[147] Evliliğin yasası, kadın ve erkek arasındaki temel farkı inkar etmeden onların kendilerindeki bu farklılıklarla birbirlerini tamamladığını kabul eder.

Bununla birlikte Pavlus'un yukarıda zikredilen yaklaşımlarına taban tabana zıt görüşlerini görmek de mümkündür. O bir yandan kadın ile erkeğin İsa Mesih'e inandıklarından dolayı eşit olduklarını söylerken diğer yandan kadının ilk

[142] Mircea Eliade ve Ioan P. Couliano, **Dinler Tarihi Sözlüğü**, İnsan Yayınları, İstanbul 1997
[143] Şinasi Gündüz, **Pavlus Hıristiyanlığın Mimarı**, Ankara Okulu Yayınları 32 Ankara 2011 s. 13
[144] P. Eisenbaum, **Kadın Düşmanlığının ve Yahudi Aleyhtarlığının Babası Pavlus mudur?** Din Bilimleri Akademik Araştırma Dergisi III (2003), Sayı: 3, ss. 243-262
[145] Korintoslulara 1, 11:11
[146] Galatyalılara, 3:28
[147] Galatyalılara 3:26-29

günahın sorumlusu olduğunu vurgular böylece onu arka plana iter. Pavlus, Timoteus'a 1. Mektubunda, kadının tam bir teslimiyetle sessizce öğrenmesini isterken kadının öğretmesine ve erkeğe hakim olmasına izin vermediğini ve kadının kilisede sessiz kalması gerektiğini açıkça belirtir. Bunu destekleyen bir delil olarak ta önce Adem'in sonra Havva'nın yaratıldığını ve aldanıp ilk günahı işleyenin bir erkek değil kadın olduğunu, buna karşın erkeğin aldanmadığını belirtir. Kadınların bu durumdan kurtulmaları için iman ve sevginin yanında takdiste vakarlı durmaları ve çocuk doğurmaları gerektiğini ifade eder.[148]

Pavlus, erkeğin karısı üzerinde efendi (baş) olduğunu ifade ettikten sonra başını örtmeden dua eden her kadının başını küçük düşürdüğünü, böyle yapanların başı tıraş edilmiş bir kadından (fahişeden) farklı olmayacağını söyler. Ancak erkek başını örtmemelidir. Çünkü erkek Tanrı'nın benzeyişindedir ve O'nun yüceliğini yansıtmaktadır. Kadın ise erkeğin yüceliğini yansıtmaktadır çünkü erkek kadından değil kadın erkekten yaratılmıştır.[149] Pavlus'a göre kadınlar kocalarına karşı itaatkar bir tavır takınmalıdırlar. Kocalar kadınların başlarıdırlar, efendileridirler. O halde kadınlara düşen rablerine tabi oldukları gibi tam bir itaat ve teslimiyetle kocalarına tabi olmaktır.[150]

Pavlus, kadınların kiliselerde konuşmalarına izin vermez ve onların sessiz olmalarını söyler. Onlara düşen bu konudaki şeriata tabi olmaktır. Yani bir şey öğrenmek istediklerinde onların yapması gereken bunu kocalarına sormaktır. Burada Pavlus'un erkeklerin kadınlardan daha bilgili olduğuna inandığını görüyoruz. Şu halde kadınlardan din bilgini olamayacağı ve bu çaba içerisinde bulunmamaları gerektiği sonucuna ulaşmak ta mümkündür.[151] Pavlus, yine Korintoslulara 1. Mektubu'nda bir taraftan kadının bedeni erkeğe ve erkeğin bedeni de kadına aittir deyip eşitlikçi bir tavır takınırken diğer taraftan erkek kadın için değil kadın erkek için yaratıldı diyerek buna muhalif bir yaklaşım sergiler.[152] Evliliği övdüğü gibi bekar kalmayı da över ve tavsiye eder. Bunun için ölçü cinselliğe düşkün olmamaktır. Eğer kişi evlenmediği takdirde günaha girecek

[148] Timoteus'a 1, 2:11-15
[149] Korintoslulara 1, 11:3-9
[150] Efesoslulara, 5:22-23
[151] Korintoslulara 1, 14:34-35
[152] Korintoslulara 1, 11:9-10

bir yapıda ise onun evlenmesi daha iyidir. Ancak evlenmeyi seçen bir kadının kocası ile ilgilenirken Rab'bini ihmal edebileceği endişesini taşımaktadır. Pavlus tercihini kadınların evlenmemesinden yana kullanır.[153]

Özet olarak ifade edecek olursak Pavlus'un hem erkeklere hem de kadınlara evlenmemeyi tavsiye ettiği görülür. Bu dini endişelerden kaynaklanan bir durumdur. Onun bu konudaki muhatabı bekar kalma konusunda kendini hazır hissedenlerdir. Kendini bu konuda yeterli hissetmeyenler ise bekar kalıp zinaya düşme tehlikesi nedeniyle evlenmelidirler.[154]

Pavlus, insanların içerisinde bulundukları sosyal statüleri değiştirme konusunda hiçbir imada bulunmaz. İncil'de var olan düzeni değiştirmeye yönelik bir tavır içerisinde değildir. Kadınların erkekler karşısındaki durumu da bunu göstermektedir. O, yeryüzündeki düzenin Tanrı tarafından kurulduğunu ve insanların ne halde ise o halde kalmaları gerektiğini düşünür. O, bu nedenle bütün yönetimlere boyun eğilmesi gerektiğini savunur. Pavlus'a göre kişi hangi konumda olursa olsun Tanrı'nın iradesine uygun olarak yaşamalıdır. Kişinin toplumsal konumu tanrının huzurunda bir avantaj değildir. Ona göre önemli olan kişinin sosyo-ekonomik özgürlüğü değil, İsa Mesih'teki iç özgürlüktür. Pavlus'un evlilik ve bekarlıkla ilgili yaklaşımları aynı zamanda eskatolojiktir; yani o, dünyanın geçiciliğini hatırlatır.[155]

Tarihsel süreç açısından bakıldığında, toplumsal ve dini konumu sürekli tartışılan kadın, Hıristiyanlığın misyonerlik faaliyetlerinde ve dinin yayılmasında çok önemli görevler üstlenmiş ve bu süreçte azımsanmayacak katkıda bulunmuştur.[156]

Yeni Ahit (Timoteos'a 1. Mektup Bap: 2:11-14, Korintoslular 1. Mektup Bap: 11:8-9) esas alınarak kadının kocasına itaat etmesinin nedenleri şu şekilde maddeleştirilebilir;

---

[153] C. Batuk, **İsa Mesih Kadınları da Kurtaracak mı? Hıristiyanlık'ta Kadın Sorununa Genel Bir Bakış**, Dini Araştırmalar, Mayıs-Ağustos 2008, Cilt: 11, s. 25

[154] Hakkı Şah Yasdıman, **Pavlus'un Evlilik Hakkındaki Görüşü**, Süleyman Demirel Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi, Sayı 8, Isparta 2001, ss. 89-90

[155] Fuat Aydın, **Pavlus'un Ahlak Anlayışı**, S.Ü.İ.F.D. 9/2004, ss. 17-20

[156] Süleyman Turan, **Kadınların Hıristiyan Misyon Tarihindeki Yeri**, H.Ü.İ.F.D. 2009/1, Cilt: 8 Sayı: 15 s. 2

• Tanrı tarafından ilk olarak yaratılan Adem'dir.

• Adem Havva'dan değil, Havva Adem'den meydana getirilmiştir.

• Havva'nın yaratılış nedeni Adem'e refakat etmek, eş olmaktır. Adem'in yalnız kalması iyi değildir. Havva ona bir yardımcı olarak yaratılmıştır.

• İlk hataya düşen ve kocası Adem'i de bu hataya sürükleyen kişi Havva'dır. O ilk aldanan ve aldatandır.

1.2.4. İlk Dönem Kilise Babaları'nda Evlilik

Havarilerin ölümünden sonra 1. ve 2. yüzyıllarda daha sonra kendilerine *apostolik* denilecek Kilise Babaları ortaya çıktı. Onlara apostolik denilmesinin nedeni havarilerin yolunu izlediklerine ve bıraktıkları mirasın takipçileri olduklarına inanılmalarıdır. Kilise Babaları'nın apostolik baba olarak kabul edilmesinin şartı İsa Mesih'in havarileriyle görüşmüş, onlarla temasa geçmiş olmalarıdır. Önde gelen Apostolik Babalar Ignatius Theophoros (Ignatius of Antioch'ta denilmektedir-Antakyalı Ignatius), Romalı Clemens, Polykarpos, Hermas, Barnabas ve Papias'tır. Bu döneme ait bazı kutsal metinlerin ise yazarları bilinmemektedir. Diognetas'a Mektup, Polykarpos'un Şehit Oluşu ve Didake (12 Havarinin Öğretisi) bunlara örnek olarak verilebilir. Eserlerin içerisinde en eskisi olan Didache (Didake) ilk dönem Hıristiyanlığına ilişkin doktrinal ve ayinsel bilgiler verir. Yazılışı 1. Yüzyıl ortalarına, en az İnciller kadar eski bir tarihe gider. Didache Yunanca bir kelime olup *öğreti, doktrin* anlamına gelir. Dönemin Hıristiyanları için çok önemli bir eser olan Didache, bazı Hıristiyanlar için kutsal kitaplarının bir parçası idi.[157]

Kitap üç bölümden oluşmaktadır. 1. Bölüm *İki Yol* adını taşımakta ve bir Hıristiyanın nasıl yaşaması gerektiğinden, aile yaşamı ve inananların kaçınması gereken davranışlardan bahseder. Tutkulara boyun eğmemeyi[158], livatadan, zinadan ve fuhuştan uzak durmayı, kürtaj amacıyla cana kıymamayı,[159]

[157] **Havarilerin Doktrini (Didake)**, Çev. Dominik Pamir, Onan Basımevi, İstanbul 1992
[158] Didake, ''Vücudunuzun kötü eğilimlerine (tutkularına) boyun eğmeyin.'' s. 6
[159] Didake, ''Genç bir oğlanla günah işlemeyeceksin. Önüne gelen her kadınla yatmayacaksın. … Bir çocuğu kürtajla ya da doğduktan sonra öldürmeyeceksin.'' s. 6

ahlaksızlığa, günaha yönelten kötü arzular beslememeyi[160] öğütler. Daha sonra aile yaşantısının nasıl olması gerektiği üzerinde durarak çocuk yetiştirmede özen gösterilmesi gerektiğinin altını çizer ve çocuklara tanrı sevgisini öğretilmesini tavsiye eder. Ardından *'Ölüm Yolu'* başlıklı bölümde insanın işleyebileceği günahlardan örnekler vererek bunlardan uzak durulması gerektiğini belirtir. İnsanı ölüm yoluna sokacak eylemler arasında başkasının karısını ya da kocasını alma ve tenini satma gibi eylemlerin bulunduğundan söz eder.[161]

Polycarp[162], o dönemin Hıristiyanlarına gerek sohbetlerinde gerekse yazmış olduğu mektuplarda temiz ve dürüst olarak yaşamayı tavsiye etmiş, şehvetin tehlikelerine karşı inananları uyarmış, zinayı, kadına düşkünlüğü (hovardalık), kadınsı davranışlarda bulunmayı, livatayı ve her türlü sapkınlığı yasaklamıştı. Bakireliği ve saflığı övmüş, sapkın davranışlarda bulunanların Tanrı'nın rızasını kazanmaktan uzak kalacaklarını hatırlatmış ve dini daha iyi yaşamak için din adamlarından yardım istemelerini salık vermiştir.

''Tutum ve davranışlarında olduğu gibi, gençler öncelikle saf kalmaya özen gösterip, kendilerini kötülüklere karşı kontrol altına alarak her konuda masum olmalıdırlar. Çünkü dünyada şehvetten uzak durmak iyidir, her tür şehevi arzu Ruh'a karşı yapılan bir savaş olduğundan ne kadın avcıları ne kadınsı kişiler ne kendilerini erkeklerle kirletenler ve ne de bu tür müessif şeylere yönelenler Tanrı'nın Krallığı'nı miras alacaklardır. Bu nedenle kendisini Tanrı'ya ve İsa'ya olduğu gibi din adamlarına ve din gönüllülerine (diyakon) tevdi ederek tüm bunlardan kaçınmak doğru bir şeydir. Bakireler masum ve lekesiz bir vicdanla yürümelidirler.''[163]

---

[160] Didake, ''Çocuğum, kötü arzuların olmasın. Kötü arzular gerçekten de insanı kötü şeyler yapmaya yöneltir. Edepsizce sözler etmekten, çok cüretkar bakışlardan kaçın. Bütün bunlar insanı başkasının karısını ya da kocasını ayartmaya yöneltir.'' s. 7

[161] 2. Bölüm *Hıristiyan Toplumunun Yaşama Biçimi* başlıklıdır ve vaftiz, oruç, sofra duası gibi konulara değinir. 3. Bölüm ise Pazar toplantıları, piskoposların seçimi ve İsa Mesih'in dönüşü ile ilgilidir.

[162] Hıristiyan dünyasında ayrıcalıklı bir yere sahip olan ve İzmir'in ilk başpiskoposu olarak kabul edilen Aziz **Polycarp**'ın, havari ve İncil yazarı Aziz Yuhanna'nın ilk müritlerinden biri olduğuna inanılır. Milattan Sonra 155 yılında 86 yaşındayken, inancından dolayı Romalılar tarafından bugünkü Kadifekale yakınında bulunan stadyumda halkın önünde bir odun yığını üzerinde yakılarak öldürüldü. (23 Şubat 155) Lectures in Patrology Apostolic Fathers, Tadros Y. Malaty, ss. 112-123; Ante Nicene Fathers, V. 1, Philip Schaff, Christian Classics Ethereal Library, 1 ss.55-56

[163] **The Epistle of Polycarp to the Philippians**, Polycarp, Bible Translation 2015, 5:3, s. 7,

Tertullian'ın[164] kadın-erkek ilişkilerine yaklaşımında temel olarak Bakire Meryem'i örnek aldığını görmekteyiz. Onun bu konudaki bakışı bekaretin esas olduğu şeklindedir. Evlenmemek evlenmekten daha iyi bir eylemdir. Erkekler arasında doğuştan hadım olanlar olduğu gibi kendisini Tanrı'ya yakınlaşmak uğrunda, göklerin egemenliği yolunda hadım sayanlar da vardır. Ancak yanmaktansa evlenmek daha iyidir. Tertullian, ne İncil'de ne de Pavlus'un mektuplarında Tanrı'nın yeniden evlenme konusunda izin verdiğini bulabileceğimizi söyler. İkinci kez evlenmenin şeriata göre zinanın bir türü olduğunu ifade eder. Bekar kalmanın avantajlarını sıralarken kişinin ruhsal yönden farklı lezzetleri tadacağını, Tanrı'ya daha yakın olacağını ve dini eserleri okurken kendisini tamamen onlara verebileceğini söyler. Aynı zamanda bu durumdaki kişilerin ibadetlerinden fazlasıyla haz alacağını ileri sürer. Ayrıca o, çok eşin ruh ve zihin perişanlığını arttıracağını söyler.[165]

Tertullian, tek eşliliğin daha en başından itibaren yaratıcı tarafından tasarlanmış bir plan olduğunu ifade eder ve Adem ile Havva'nın tek eşli olarak yaratıldıklarını vurgular.[166]

Evliliğe izin veren varlığın yaratıcı olmasından dolayı Tertullian bunu yasaklanamayacağını ancak Tanrısal Plan'ın tek eşlilik olduğunu ifade eder. Tanrı, Adem'i yaratmış, yine onun kaburga kemiğinden Havva'yı var etmiştir. Adem, Havva'nın tek kocası; Havva da Ademin tek karısıdır. Onlar kaburga kemiğinden meydana gelmiş bir ailedir. Yaratıcı, insanı tek eşli yaratmıştır. O halde evlilikte esas olan da budur, çok eşlilik değildir.[167]

Tertullian kadın ve evlilik konusunda olumsuz fikirler taşıyordu ve kadınların din görevlisi/rahibe olmaları fikrine karşı çıkıyordu. Aşağıdaki sözleri onun bu konulardaki yaklaşımını göstermektedir:

---

[164] Putperest bir ailenin çocuğu olarak Kuzey Afrika'da dünyaya gelen **Tertullian** (160-225) özellikle tarih ve felsefe konularında iyi eğitim almıştı ve güçlü bir hatipti. Tertullian'a göre dünya yaratılmadan önce Tanrı yalnızdı. Yani Oğul'un olmadığı bir zaman vardı. Tertullian'ın Üçlübirlik (tek özde üç kişilik) formülünün de sahibidir. Ante Nicene Fathers, Philip Schaff, Christian Classics Ethereal Library, Volume: 3, New York 2010, ss. 5-8

[165] Tertullian, **On Exhortation to Chastity**, Ante-Nicene Fathers, Volume: 4, Christian Classics Ethereal Library, Philip Schaff, New York 2010, s.116

[166] Tertullian, **On Monogamy**, Ante-Nicene Fathers, Volume: 4, Christian Classics Ethereal Library, Philip Schaff, New York 2010, s. 139

[167] Tertullian, **To His Wife**, Ante-Nicene Fathers, Volume: 4, Christian Classics Ethereal Library, Philip Schaff, New York 2010, ss. 88-89

‘‘Kadın değil sadece erkek Tanrı’nın benzeyişindedir.’’[168]

‘‘Kadınlar şeytanın açtığı bir kapıdır.’’[169]

‘‘Her kadın ilk günahın sahibi olarak Havva’nın lanetini taşır.’’[170]

‘‘Kadınlar yüzünden insan ölümlü olmuştur. Bu nedenle de İsa ölmek zorunda kalmıştır.’’[171]

‘‘Kadınlar öğretemezler, vaftiz edemezler veya ruhbanlık görevlerini de üstlenemezler.’’

‘‘Kadının başı kapatılmalıdır ancak bu bir taç ile olmamalıdır.’’

‘‘Şehevi arzular ile lekelendiği için bir adamın evlenmemesi/bekar kalması daha iyidir.’’

Bir başka Kilise Babası Jerome’ye göre evlilik kişiye yük ve sorumluluk yüklemek demek olduğundan evlenmemek daha doğrudur. Evlilik cennetten çıkarılmanın ardından oluşmuş bir durumdur ve günahın ardından meydana gelmiş bir olgudur. Oysa bekaret temiz ve iffetli olma halidir. Kadınlar Meryem örneğine sadık kalmalıdırlar.[172]

Chrysostom evliliğin kötü bir şey olmadığını söylerken onu fuhuş ve zina ile karşılaştırır:

‘‘Evlilik kötü bir şey değildir. Kötü olan zinadır, fuhuştur. Evlilik fuhşu ortadan kaldıran bir çaredir.’’[173]

Diğer bir kilise babası olan Atinalı Athenagoras,[174] Hıristiyanlar arasında erkek olsun kadın olsun Tanrı’ya daha yakın olmak gayesi ile doğduğu gibi kalan,

---

[168] Tertallian, **De Cultu Feminarum (On the Apparel of Women)**, Ante-Nicene Fathers, Volume: 4, Christian Classics Ethereal Library, Philip Schaff, New York 2010, s. 25

[169] Tertallian, **De Cultu Feminarum (On the Apparel of Women)**, s. 25

[170] Tertallian, **De Cultu Feminarum (On the Apparel of Women)**, s. 25

[171] Tertallian, **De Cultu Feminarum (On the Apparel of Women)**, s. 25

[172] Jerome, **Against Jovinianus,** Nicene and Post-Nicene Fathers, Series: II, Volume: 6, Christian Classics Ethereal Library, Philip Schaff, New York 2010 Book 1- Bölüm: 28-29, ss. 817-819

[173] St. John Chrysostom, On Marriage and Family Life, Translation: Catherine P. Roth and David Anderson, St. Vladimir’s Seminary Press, 4th Printing, USA 2003, s. 81

[174] Atinalı Athenagoras, M.S.133-190 arasında yaşamış ve Hıristiyanları ahlaksızlık ve devlete itaatsizlikle suçlayan putperestlerin iddialarına cevap vermek ve Hıristiyan inancını ve inanç ilkelerini Yunan ve Roma dünyasına yaymak amacıyla, 177 yılında bir apoloji (savunma) kaleme almış olan Hıristiyan bir filozoftur. Hıristiyanlar İçin Elçilik ve Ölülerin Dirilişi Üzerine adlı iki eseri daha vardır. Athenagoras, apolojisinde, Hıristiyanları devlete

yani bakire yaşamaya devam edip hiç evlenmeyen inananların olduğundan bahseder. Daha sonra, insanın ya doğduğu gibi kalmasının ya da evlenerek ve sadece bir eşe sadık kalarak, boşanmadan yaşamaya devam etmesinin gerekliliğinden söz eder ve ikinci kez evlenmenin ancak zina etmek anlamına geleceğini ifade eder. Kişi ya evlenmeyecek ya da evlenmişse boşanmayacaktır. Tanrı ilk yaratmada onları bir erkek ve bir dişi olarak tek eşli yaratmıştır. Bu kurala riayet etmemek Tanrı'nın ilk yaratmadaki planına muhalif davranmaktır.[175]

2. EVLİLİK DIŞI İLİŞKİLER VE DİKKAT EDİLMESİ GEREKEN BAZI HUSUSLAR

2.1. Flört ve Evlilik Öncesi Cinsellik

Flört, günümüzde pek çok kültürde evliliğe giden ilk adım olarak algılanır. Evlenmeye niyetlenen çiftin birbirlerini tanımaya yönelik yakınlaşmaları şeklinde görülen flört ne Eski ne de Yeni Ahit'te kendisine zemin bulan bir eylemdir. Bugün, pek çok kişi tarafından modası geçmiş kabul edilse de Hıristiyanlar ailelerin çocuklarına her ne kadar flört izni verseler de onlara dinin belirlediği yasaklar konusunda bilgilendirmeleri beklenir.[176] Geleneksel Hıristiyanlık evlilik öncesi birlikteliği hoş görmez. Evlenecek olan çiftin el ele tutuşması, birbirlerine sarılmaları, yalnız olarak bir yerde bulunmaları veya öpüşmeleri evlilik öncesi cinsel birlikteliğe yol açabilecek tehlikeli davranışlar olarak algılanır ve her türlü fiziksel yakınlık kışkırtıcı özellikler barındırdığından iyi karşılanmaz.[177] Bu nedenle, bireyler evlilik öncesi bencillikten, hoppalık ve hovardalıktan sakınmalı, ana-baba olmanın yüksek duygusunu elde edebilmek gayesi ile çalışkan, ağırbaşlı ve dindar olmalıdırlar.[178]

---

sadakatsizlik ve ahlaksızlıkla suçlayan putperestlerin savlarını çürütmek amacıyla Yeni Platoncu kavramları ilk kez kullanmıştır. Ante-Nicene Fathers, Volume: 2, Christian Classics Ethereal Library, Philip Schaff, New York 2010 ss. 276-280

[175] Athenagoras of Athens, **A Plea for the Christians** Nicene Fathers, Volume: 4, Christian Classics Ethereal Library, Philip Schaff, New York 2010, s. 281

[176] **Marriage and Family The Missing Dimension**, United Church of God, Thomas Nelson Inc. USA 2007, s. 26

[177] Marriage and Family The Missing Dimension, ss. 32-33

[178] Gluseppe Descuffi, **Hıristiyan Dini**, Cemal Gümüşayak Matbaası, İzmir, 1950, s. 274

Yeni Ahit[179], Hıristiyanlık bağlılarına flört ve evlilik öncesi cinsellikle ilgili olarak kesin hükmü verir. Buna göre, şehvet dolu bakışların dahi günah kategorisine girdiği belirtilerek evlilik dışı her türlü şehevi arzunun zina kapsamına gireceğini deklare edilerek şöyle denilir;

‘‘Zina etmeyeceksin’ dendiğini duydunuz. Ama ben size diyorum ki, bir kadına şehvetle bakan her adam, yüreğinde o kadınla zina etmiş olur. Eğer sağ gözün günah işlemene neden olursa, onu çıkar at. Çünkü vücudunun bir üyesinin yok olması, bütün vücudunun cehenneme atılmasından iyidir. Eğer sağ elin günah işlemene neden olursa, onu kes at. Çünkü vücudunun bir üyesinin yok olması, bütün vücudunun cehenneme gitmesinden iyidir.’’ (Matta 5:28-30)

Pavlus,[180] inanan bir Hıristiyanın cinsel ahlaksızlıktan kaçınmasının gerekçelerini sıralar. Bunlar arasında ilk olarak günahkar insanların Tanrı’nın Krallığı’nı miras alamayacaklarını bildirir. Vaftiz olan insanın günahtan arındığını ve bu aklanmanın ardından kişinin kirlenmemesi gerektiğini söyler. İnananların bedenlerinin Rab’be ait olduğunu ve inanan kişinin onu istediği gibi kullanamayacağını belirtir. Bedenlerin aynı zamanda İsa’nın bir azası olduğunu anlatır ve onların kötüye kullanılmalarının yanlışlığını vurgular ve ahlaksız ilişkilerin İsa ile olan birlikteliğe aykırı olduğunun altını çizer. Zina eden insanın aslında kendi bedenine karşı günah işlediğini hatırlatır.

Bugün muhafazakar Hıristiyanlar, gençler arasındaki evlilik dışı cinsel ilişkinin nesli öldüren sessiz, ölümcül salgın bir hastalık olduğunu düşünüyorlar. Pek çok dindar Hıristiyan cinsel özgürlük adı altında gerçekleştirilen evlilik dışı beraberliklerin hem A.B.D. hem de Avrupa Hıristiyanları arasında herhangi bir ölümcül hastalıktan daha tehlikeli bir şekilde yayıldığını ifade ederek bu yaşam biçiminin korkunç geri dönüşümlere sebebiyet verdiğini ve toplumlara maliyetinin çok yüksek olacağını savunmaktadırlar. Bunun nedenleri arasında ailelerin çocuklarına yeterli dini eğitim vermemesi, gençlerin gayrı meşru ilişkilerin ruhsal ve fiziksel olumsuz sonuçlarından habersiz bulunmaları, doğum kontrol yöntemlerinin kolaylaşması ve medyanın cinsel özgürlük adı altında zinayı doğal

[179] Matta, 5: 28-30
[180] Korintoslular’a 1, 9:20

ya da sevimli gösteren yayınlar yapması ve seks olgusunu pazarlaması sayılabilir.[181]

İsa'nın anası Meryem tüm Hıristiyanlarca iffetin sembolü olarak görülür. O, her Hıristiyan için hem Tanrı'nın Anası, Tanrı Doğuran (theotokos) bir kişi hem de saflık ve masumiyetin timsalidir. Tanrı, çok özel bir vazife için onu seçmiş ve o kendisine hiçbir erkek eli değmediği halde hamile kalmıştır. Yani, İsa Tanrı'ın bir mucizesi olarak babasız dünyaya gelmiştir. Bu kutsal bakirelik Hıristiyan bayanlar için bir örnek ve simge mesabesindedir. Şu halde evlilikten önce cinsel ilişkiye girmek bu kutsal bekâretin bozulması anlamına gelir ve dinen yasaktır. İncil, evlilik öncesi her türlü ilişkiyi açık bir biçimde yasaklar, ömür boyu bekâreti över ve İsa Mesih'in bakire Meryem'den doğmasını inananlara bir prototip olarak sunar. Öyleyse, Hıristiyan bir erkek veya kadın evlilik dışı ilişkinin haram olduğunu bilerek bu tür bir ilişkiye götürebilecek her çeşit ortamdan uzak durmalı, olası travmatik sonuçlarına karşı önceden tedbirli davranmalıdır.

Katolik Kilisesi, Meryem'in bekâretini ölene kadar muhafaza ettiğine ve vefatının ardından bedeniyle beraber cennete yükseltildiğine inanır; buna karşı Protestanlar günahsız ve babasız doğumu kabul etmekle beraber, Meryem'in ebedi bekâretine ve göğe çıkışına Yeni Ahit'ten herhangi bir delil getirilemediği gerekçesiyle karşı çıkarlar.

2.2. Zina/Aldatma/Fuhuş

Zina Eski Ahit'te kesin bir dille yasaklanmıştır. Hz. Musa'ya Sina Dağı'nda verilen 10 Emir'in altıncısı zina hakkındadır: Buna göre 10 Emir'de 'Zina etmeyeceksin'[182] denilmektedir.

Eski Ahit'te peygamber Malaki, evlenen iki insanın arasındaki bu sözleşmeye tanrının şahitlik ettiğini belirtir ve eşini aldatan adamın bu akde ihanet ettiğini ve tanrının bundan nefret ettiğini ifade eder. Bu nedenle insanın ruhunu

[181] **The Good News Marriage and Family Article Reprint**, United Church of God, Thomas Nelson Inc. USA 2004, ss. 24-27
[182] Çıkış, 20:14

sakınıp eşine ihanet etmemesi gerektiğini söyler.[183] Süleyman'ın Meselleri'nde de zinanın olası kötü sonuçlarından söz edilir ve bir kadınla zina edenin anlayışında eksiklik bulunduğu, bunu ancak eceline susayan birinin yapacağı belirtilir. Böyle bir eylemin sonucunun dayak, rezillik ve utanç olduğu, aldatılan eşin intikam alma peşinde koşacağı ve kıskançlığın sonucunda hiçbir şekilde öç almaktan vazgeçilmeyeceği vurgulanır.[184]

Eski Ahit'te olduğu gibi Yeni Ahit'te de zina ile ilgili pek çok metin vardır. Hıristiyanlık inancına göre inanan insanın bedeni Rab'be aittir ve bundan dolayıdır ki o istenildiği gibi, nefsin arzularına göre kullanılamaz. Beden zina için değil ancak Rab içindir ve Rab'de beden içindir.[185] Zina, insanın kendi bedenine karşı günah işlemesidir. Beden, yaratıcının insanın içerisine yerleştirdiği kutsal ruhun mabedidir. Ahlaksız ilişkiler, İsa ile birlikteliğe aykırıdır. Pavlus'un Korintoslulara I. Mektubu'nda bedenlerin İsa Mesih'in azaları olduğu ifade edilir. Mesih'in azasının bir fuhuş eyleminde kullanılmasının ne büyük bir hata olduğu vurgulanır. Meşru dairede tek beden olması gereken vücutların bir fahişe ile tek beden haline gelmesinin çirkinliği anlatılır. Rab'be yapışan nefsin onunla bir ruh olacağı, dolayısıyla zinadan kaçınılması gerektiği bildirilir. İnsanın işlediği her günahın bedenden hariç, ama zinanın insanın kendi bedenine karşı işlenmiş bir suç olduğu ifade edilir. Bedenlerin sahibinin Tanrı; onların Kutsal Ruh'un mabetleri olduğu ve taziz edilmesi gerektiği belirtilir.[186]

Eski Ahit'e göre zina, evli bir kadının kendi kocası dışında biriyle cinsel ilişkiye girmesi olarak anlaşılır. Bu durumda, günah kocaya karşı işlenmiş sayılır. İsa ise bu tanımı genişleterek evli bir adamın kendi karısı dışında biriyle cinsel ilişkiye girmesini de zina kapsamına alır. Böylece zina evli erkek veya kadının kendi eşleri dışında bir başkasıyla cinsel ilişkiye girmesi olarak tanımlanır. İsa ayrıca bir kadına şehvetle bakmanın da zina kapsamına gireceğini söylemiştir. Hatta o, bir insanın zina etmektense o eylemi gerçekleştiren organın kaybedilmesinin daha hayırlı olacağını ifade etmiştir. Bütün bedeninin cehenneme

[183] Malaki, 2:14-16
[184] Süleyman'ın Meselleri, 6:32-35
[185] Korintoslulara 1, 6:13
[186] Korintoslulara 1, 6:15-20

girmesindense zina ettiği organının yok edilmesinin tercih edilmesi gerektiğini belirterek meselenin önemini vurgulamıştır.[187]

İsa, kendisine zina ederken yakalanmış bir kadın getirilip onun Musa şeriatı gereği taşlanarak öldürülmesi (recm edilmesi) gerektiği söylenildiğinde ve bu konuda hükmü sorulduğunda o kadına ilk taşı aralarındaki günahsız olan kişinin atmasını söylemiştir. Bunu işitenler arasında günahsız bir kişi bulunmadığından oradakiler teker teker ayrılıp giderler ve geriye sadece İsa ile zina eden kadın kalır. İsa'da kadına artık bu günahtan kaçınmasını söyler. O, bu örneğiyle herkesin günah işleyebileceğini ve insanlara merhametle muamele edilmesi gerektiğini anlatır. İnsan hata yapacak şekilde yaratılmış bir varlıktır ve önemli olan hatada ısrar etmemektir.[188]

Yine Pavlus İbranilere ve Korintoslular'a yazdığı mektuplarında zina etmenin kötülüklerinden ve olumsuz sonuçlarından söz eder. İsa Mesih'e inananların yataklarının lekesiz olması gerektiğini ifade eder ve fuhuş ve zina sahiplerine Tanrı'ın hükmedeceği uyarısında bulunur.[189] Pavlus, Efeslilere yazdığı mektubunda diğer kötü alışkanlıklar ve zina ile ilgili olarak şöyle der:

''Aranızda fuhuş, ahlaksızlık ya da açgözlülük anılmasın bile. Kutsallara yaraşmaz bu. Aranızda açık saçıklık, budalaca konuşmalar, bayağı şakalar da olmasın. Bunlar size yakışmaz. Bunun yerine şükredin. Şunu kesinlikle bilin ki, fuhuş yapanın, pisliğe düşkün olanın ya da putperest demek olan açgözlü kişinin, Mesih'in ve Tanrı'nın egemenliğinde mirası yoktur. Hiç kimse sizi boş sözlerle aldatmasın. Bu şeylerden ötürü Tanrı'nın gazabı söz dinlemeyenlerin üzerine gelir. Onun için böyleleriyle oturup kalkmayın.''[190]

Yine Pavlus, Korintlilere yazdığı 1. Mektubu'nda fuhuş ile ilgili olarak şöyle der: ''Aranızda fuhuş olduğu söyleniyor, üstelik putperestler arasında bile rastlanmayan türden bir fuhuş! Biri babasının karısını almış. Siz hâlâ

[187] Matta, 5:27-30
[188] Yuhanna, 8:4-11
[189] İbranilere, 13:4; Korintoslulara 1, 10:8
[190] Efeslilere, 5: 3-7

böbürleniyorsunuz! Oysa yas tutup bu işi yapanı aranızdan atmanız gerekmez miydi?''[191]

Keza aynı mektupta ''Beden fuhuş için değil, Rab içindir. Rab de beden içindir''[192] diyerek bu eylemin ne kadar kötü bir şey olduğunu ifade eder.

Koloseliler'e Mektubu'nda da bu kötü eylemden kurtulmak için bedenlerin bu dünyasal eğilimlerinin yok edilmesi gerektiğinin altını çizer. ''Bu nedenle bedenin dünyasal eğilimlerinin –fuhşu, pisliği, şehveti, kötü arzuları ve putperestlikle eş olan açgözlülüğü– öldürün.''[193]

Erken Dönem Kilise Babaları'ndan Jerome ise, fuhuş yapanlara karşı çok ağır ifadeler kullanır ve 22. Mektubunda bakirelik ile fuhşu karşılaştırarak verir ve şöyle der;

''Gerçek bakirelerse bile, başka kusurları olduğu zaman, fiziksel bekaretlerinden dolayı kurtulamazken İsa Mesih'in üyeleriyle fahişelik yapanlara ve Kutsal Ruh'un tapınağını bir geneleve çevirenlere ne olacak?''[194]

Hıristiyan din adamlarına göre zina her şeyden önce haksızlıktır. Zina eden taahhüdünü yerine getirmekte başarısız olmuştur. Evliliğin bağlı bulunduğu akdin sembolünü yaralar, diğer eşinin haklarını ihlal eder ve sözleşmeyi bozarak evlilik kurumunun temelini çürütür. Böylece insan soyunun iyiliğini ve ailelerinin dengeli birlikteliğine gereksinim duyan çocukların refahını tehlikeye sokar. Zina, Tanrı'nın yasasına karşı gelmektir. O, insanların bir erkek ve dişi olarak aile oluşturmalarını ister. Zina eden kişi evlilik kurumuna ihanet etmiş ve evlilik akdine aykırı davranmıştır. Birbirleri için yaratılan kadın ve erkek birleşerek tek beden oluşturduklarından bir başkasının bu ilişkiye dahil edilmesi tek beden haline gelme sırrını ortadan kaldırır. Zina etmeye devam edenlerin Tanrı'nın Krallığı'nda yeri yoktur. Cinsellik ateş gibidir. Ateş hem olumlu hem de olumsuz yönde kullanılabilir. Yani, o hem hayır hem de şerde kullanılabilecek bir vasıtadır. Tanrı'nın bir lütfu olan ateş olumlu anlamda kullanıldığında insanlara mutluluk verir ve hayırdır. Kötüye kullanıldığında ise yıkıcı etkileri vardır. İşte zina da

[191] Korintoslulara 1, 5:1
[192] Korintoslulara 1, 6:13
[193] Koloseliler, 3: 5
[194] St. Jerome **Epistle**, 22:6

aynen böyledir. Usulüne uygun olarak kullanılmayan ateş gibidir. Meşru yollardan tatmin edilmeyen cinsel dürtüler kontrol edilemeyen ateş gibi yuvaları yıkar, neslin emniyetini ortadan kaldırır ve en kötüsü de yaratıcının emrine muhalefet edildiğinden insanın akıbetini felakete çevirir. Ayrıca, zina cinsel hastalıklara davetiye çıkaran bir eylemdir. Tüm bu nedenlerden dolayı tıpkı ateş gibi cinsellik te doğru olarak kullanılmalıdır. İnananlar cinsel ahlaksızlıklardan kaçınmalıdırlar. Tıpkı zina gibi fuhuş ta yasaktır. Matta İncili'nde İsa hijyen konusunda şikayette bulunan birisine asıl kirliliğe yıkanmamış elle yenen yemeğin değil, kötü düşünce beslemenin, zina, fuhuş, cinayet, hırsızlık, yalan yere şahitlik ve küfür gibi eylemlerin yol açtığını söyler. İnsanı gerçek anlamda kirletenin bu tür günahlara düşmek olduğunu vurgular.[195]

Evliliğin sağlıklı yürümesi için cinsel ilişki gereklidir. Cinsellik, ancak evlilik içerisinde, meşru dairede olmalıdır ve o eşlerin birbirlerine karşı duydukları sevginin işareti olarak görülmelidir. Evlilik dışı seksi arzulara düşkünlük de zinadır.[196]

Şehvet, Hıristiyanlık'ta yedi ölümcül günahtan biri olarak kabul edilmektedir. O, hem kontrol altında tutulması gereken fıtrî bir özellik hem de insan için bir imtihan vesilesidir. Bu arzunun fıtrî olması nedeniyle insanlardan pek çoğu onun zararlarını idrak edemeyip diğer yaşamsal özelliklerle bir tutarak bu duygunun esiri olabilmektedirler. Şehvete düşkünlük insan tarafından frenlenmesi gereken ve pek çok kötülüğe kapı açan bir hastalıktır. Kitab-ı Mukaddes, şehevi arzularını frenlemeyen insanların bu nedenle düşebilecekleri halleri örneklerle anlatır. "Onun güzelliğine yüreğinden arzu duyma ve seni kirpikleri ile yakalamasın. Çünkü fahişe yüzünden insan bir lokma ekmeğe muhtaç olur. Ve zina eden kadın değerli canı avlar. Bir adam koynuna ateş alır da, elbisesi yanmaz mı? Yahut korlar üzerinde yürür de, ayakları kavrulmaz mı? Komşusunun karısının yanına giren böyledir. Onu dokunan kim olursa olsun suçsuz tutulmaz."[197]

[195] Markos, 7:14-23
[196] Heaster, s. 362
[197] Süleyman'ın Meselleri, 6:25-28 (Başkasının karısıyla yatmak insanın canına mal olur.)

Kontrol edilememiş şehvet duygusu insanı başta zina ve eşine ihanet etmek olmak üzere tecavüz, fuhuş ve livata gibi farklı sapkınlıklara yönlendirebilir. Evliliğin sağlıklı ve mutlu bir birliktelik olması halinde insan şehevî duygularını meşru yollardan tatmin ettiği için yasak eylem ve ilişkilerden uzak duracak ya da en azından şehevi arzularını kontrol etmede kendisini daha güçlü hissedecektir. Kötülüklerin kışkırtmalarına karşı koymada daha dayanıklı olacak, Tanrı'nın kendisine verdiklerine rıza gösterip meşru dairede yaşamaya devam edecektir. Ancak kişi, bu tür günahlara bulaşmamak için kendisini günahın tehlike alanının dışında tutmaya azami çaba göstermelidir.[198]

Hristiyanlık'ta zina, sadece boşanmaya izin verilebilecek bir gerekçe olarak değerlendirilmiş, ancak zina edene tatbik edilecek cezaya yönelik herhangi bir hüküm yer almamıştır.[199]

Zina eden biri bu eyleminden pişmanlık duymalı ve o hatalı eyleminden vazgeçmelidir. Tanrı'dan af dilemelidir; çünkü Tanrı affetmekten zevk alır.[200] Örneğin; Hıristiyanlar Davud'un Batşeba ile eşini aldattığına yani zina ettiğine inanırlar. Davut evli bir kadın olan Batşeba'yı sever, kocası Uriah'ı öldürterek karısına sahip olur. Kral Davud'un hikayesi Eski Ahit'te şöyle anlatılır: Davud yatağından kalkmış evinin damı üzerinde gezinmektedir. Bu sırada yıkanmakta olan cazibeli bir kadın görür ve onun hakkında bilgi edinir. Kadın, Hitti Uriya'nın karısı Bat-şeba'dır. Davud kadını yanına getirtir, birlikte olurlar ve kadın evine geri döner. Bu ilişkiden hamile kalır ve Davud'u durumdan haberdar eder. Hikayenin devamında Davud Bet-şeba'nın kocasını yanına çağırır, hizmetkarlarından bazılarıyla yatmasını temin ederek evine gitmesini engeller. Ona içkili ziyafet hazırlatır ve sarhoş edip birkaç gün oyalar ve daha sonra da ölmesi için savaşa gönderir. Cephede en ön safta çarpıştırır ve savaşırken yalnız bırakılmasını emreder. Her şey planladığı gibi olur ve Uriya savaşta ölür. Artık karısı Davud'a kalmıştır. Onunla evlenir ve ondan çocuk sahibi olur.[201]

---

[198] Muhammed Güngör, **Hıristiyanlıktaki Yedi Ölümcül Günah**, Dini Araştırmalar, Temmuz-Aralık 2014, Cilt: 17, Sayı: 45, ss. 17-20

[199] Mustafa Erdem, **İlahi Dinlerin Kutsal Kitaplarında Helal ve Haram Anlayışı Üzerine Bir Araştırma**, A.Ü.İ.F.D. 1997, Cilt: 37, Sayı: 1, s. 162

[200] Heaster, s. 362

[201] II. Samuel, Bap 11: 2-27'e göre Davud Eski Ahit'e göre bir peygamber değil, İsrailoğulları'nı muzaffer kılan bir kraldır.

Yine Eski Ahit'e göre Kral Süleyman da evlilik işlerinde hatalı tercih ve eylemlerde bulunmuştur. O, ilahi buyruklara muhalif davranmış, böylece İsrailoğulları'ndan kız almak yerine başka inançlara sahip Moabi, Ammoni, Edomi, Saydalı ve Hittili putperest kadınlarla evlenmiştir. Evlendiği kadınlara da sevgi ile bağlanmıştır. Rivayetlere göre Süleyman'ın yedi yüz karısı ve üç yüz cariyesi vardır. Başka dinlere mensup hanımları onun yüreğini saptırmışlar, yaptığı bu hatanın bir sonucu olarak eşlerinin dinlerine/tanrılarına meyletmiştir. Böylece o, Tanrı'nın gözünde kötü olanı yapmış ve onunla olan ilişkisini bozmuştur.[202]

Hıristiyanlığa göre bir kadının eşi kendisine kötü davransa dahi kolaycılığa kaçıp onu boşamamalı, durumu sabır ve metanetle karşılamalıdır. Hatta kocası tanrıya itaat etmeyen ya da Tanrı'ya inanmayan biri dahi olsa kadın yine de kocasıyla evliliğini devam ettirmeye ve onu sevmeye çalışmalıdır. Kocası kendisini boşamadıkça kadın da onunla birlikte yaşamaya devam etmelidir. Çünkü iman etmeyen koca karısında ya da iman etmeyen karı kocasında takdis olunmaktadır. Aksi halde, evlilikten oluşan çocukların mukaddes olmak yerine murdar hale gelmeleri söz konusudur.[203] Yine İncil'de kadınların Kelam'a itaat etmeyen eşlerine tabi olmaları ve onlara iffetli bir hayat ile örneklik etmeleri yoluyla kocalarını etkileyebilmelerinin böylelikle dinlerine kazandırmalarının mümkün olabileceği öğütlenir. Hıristiyan kadın örnek yaşantısıyla Hıristiyan olmayan bir kocayı etkileyerek onu dinine kazandırabilir.[204]

İlk dönem kilise babalarından Hermas[205], *Çoban* adlı eserinde bir erkeğin karısının zina etmesi ve bu fiiliyatına devam etmesi durumunda erkeğin karısını boşayabileceğini ancak başkası ile evlenemeyeceğini ileri sürer.

---

[202] 1. Krallar, 11:1-8
[203] Korintoslulara 1, 7:13-15
[204] I. Petrus, 3:1-2
[205] Yunanistan'da doğup 120 yılında Roma'da ölen **Hermas** Katolik ve Ortodoks Kiliseleri tarafından aziz ve şehit kabul edilir. Pavlus'un Mektupları'nda da adı geçer. (Romalılar 16: 14) 1. yüzyılda piskopos olarak hizmet etmiştir. Çoban adlı kitabı Yeni Ahit dışındaki en eski Hıristiyan kaynaklardan biridir. Lectures in Patrology The Apostolic Fathers, Tadros Y. Malaty, ss. 139-142

‘‘Eş bu eğilime (zinaya) devam ederse koca ne yapacak? Onu boşasın ve (koca) bekar/yalnız kalsın. Ancak eğer karısını boşar ve bir başkası ile evlenirse o da zina eder.’’[206]

Milan’lı Ambrose[207] de bir erkeğe kendi karısından başkasının helal olmayacağını ifade eder ve bunun evliliğin gerçek amacı olduğunu belirtir;

‘‘Hiç kimseye karısından başkasını tanıma izni verilmez. Evlilik hakkı size tuzağa düşmemeniz ve yabancı bir kadınla günaha girmemeniz için verildi.’’[208]

Bir başka ilk dönem önemli kilise babası olan İgnatius’un[209] Polycarp’e yazdığı mektubunda aile, evlilik, iffetini koruma ve bekar kalma ile ilgili düşüncelerini ve tavsiyelerini görmek mümkündür. İgnatius bu mektubunda özellikle dul kadınlara, kölelere karşı sorumluluklarını hatırlatırken ve inananların cemaat olmalarının önemine vurgu yaparken şöyle der:

‘‘Dul kadınların ihmal edilmelerine izin verme. Tanrı’dan sonra onların koruyucusu sen ol. Tıpkı senin yaptığın gibi, senin bilgin ve rızan olmadan hiçbir şeyin yapılmasına izin verme. Tanrı’nın gerçekten yapılmasını onaylamadığı hiçbir şeyi yapma! Sebatkar ol. Toplantıların daha sık olmasını sağla ve herkesi ismen sor. Erkek olsun kadın olsun köleleri hor görme, ancak kibirlenmelerine izin verme, ama daha çok Tanrı sevgisine yakın olmalarını sağla ki daha güzel bir özgürlüğü Tanrı’dan elde edebilsinler. Şehvetlerinin köleleri olmamaları için uzun süre özgür kalmalarına da izin verme.’’[210]

Ignatius, ayrıca yine bu mektubunda karı-kocanın birbirlerini sevmelerinin önemini vurgularken, iffetli kalmanın ve evliliğin öneminden söz ederken de şunları söyler:

---

[206] Hermas, **The Shepherd,** Book: 2, Commandment 4:1-6, The Pastor of Hermas, Ante Nicene Fathers Volume: 2, Philip Schaff, Christian Classics Ethereal Library, New York 2010, s. 39

[207] Aurelius Ambrosius olarak ta tanınan Milanlı **Ambrose** (339-397) Roma’lı Hıristiyan bir ailede dünyaya gelmiş ve doğduğu şehirde hukuk, edebiyat ve retorik eğitimi almıştır. Kilise devlet ilişkileri ile ilgili konusunda öncü fikirleriyle bilinir. Eserleri fesahat ve belagat şaheserleri olarak görülür. Nicene and Post-Nicene Fathers, Series: II, Volume: 10, Christian Classics Ethereal Library, Philip Schaff, New York 2010, ss. 7-14

[208] Ambrose of Milan, **On Abraham** 1:7-59

[209] Antakyalı **İgnatius** (35-110) Ignatius of Antioch, Antakya Kilisesi’nin 2. piskoposuydu. Yargılanmak üzere Roma'ya götürülürken Efes, Roma, Filedelfiya, Manisa, Aydın, İzmir kiliseleri ile o zaman İzmir piskoposu olan Polikarp'a olmak üzere toplam yedi mektup yazmıştır. Lectures in Patrology The Apostolic Fathers, Tadros Y. Malaty, ss. 86-89

[210] Letter of St. Ignatius to Polycarp, 4:1-3

‘‘Şeytanın kötülüklerinden uzak dur ve o konuda dikkatli olmalarını söyle. Kız kardeşlerime Tanrı’yı sevmelerini ve kocalarını hem bedenen hem de ruhen memnun etmelerini söyle. Erkek kardeşlerimi, Tanrı İsa Mesih adıyla, eşlerini sevmeleri konusunda teşvik et.’’

‘‘Şayet biri İsa Mesih’in şerefi adına iffetli kalabilirse, ona bunu böbürlenmeden yapmasını söyle; böbürlenirse kaybetmiştir. Eğer biri din adamından daha önde olmak için çabalıyorsa, o kirlenmiştir. Din adamının rızası ile evlenmek için bir araya gelen kadın ve erkeklerin de evlilikleri dindarlıktandır; cinsel arzudan değil. Her şey Tanrı’nın onuru adına yapılsın.’’[211]

Hıristiyanlıkta kutsal kabul edilen evliliği bozmamak ve sabır etmek konusundaki yaklaşımın temel amacı mevcut olan evliliği sürdürüp henüz Hıristiyanlığa girmemiş olan eşi dine kazandırmaktır. Bu durum hali hazırda evli olanlar içindir. Ancak bekar olup, henüz evlilik müessesesini oluşturmamış olanlar için durum farklıdır. İnançlı bir Hıristiyan bir başka Hıristiyan ile hayatını birleştirmelidir.

2.3. Evlenmeden Birlikte Yaşama/Nikahsız Birliktelik

Hıristiyanlık evlilik akdi olmaksızın ve kilisenin onayı alınmaksızın gerçekleştirilmiş birliktelikleri gayrı meşru sayar. Evlilik sözleşmesini gerçekleştirmeden bir arada yaşama yolunu seçen çiftler zina etmekte ve günaha girmektedirler. Evliliği tamamlamak için cinsel ilişki gereklidir. Bu nedenle, Pavlus, bir mektubunda evlilik dışı cinsel ilişkinin yanlışlığını ve çirkinliğini açıklar.[212] Cinsel ilişki, Tanrı’nın evli bir çifti birleştirmesini ifade eder. Geçici bir ilişkide veya evlilik dışı birleşmede ‘*tek beden*’ olarak bir araya gelmek, Tanrı’nın insanlara armağanı olan bedenlerin kötüye kullanılmasıdır. Hem Tevrat’ın, hem İncil’in hem de erken dönem kilise babalarının bu tür nikahsız bir ilişkiyi zina saydığı açıktır. Hatta şehvet yedi büyük/ölümcül günaha dahil edilmiştir. Kontrol edilemeyen şehevi arzuların insanların mahvına sebep olacağı uyarısı yapılmış, kişilerin meşru yollardan tatmin olmaları gerektiğinin altı çizilmiştir. On Emir’den

[211] Letter of St. Ignatius to Polycarp, 5: 1-2
[212] Korintoslulara 1, 6:15-16

yedincisi '*zina etmeyeceksin*' der.[213] Evlilik dışı birliktelikler yaratıcının insanlar için hazırlamış olduğu planına muhalefet, oluşturulacak olan kutsal birliktelik amacına ihanet etmek demektir. Aynı zamanda ilahi amacın iki bedeni bir beden haline getirme arzusuna isyan etmektir.

2.4. Cinsel Sapkınlıklar

Eski Ahit'te homoseksüelliğin günah oluşuyla ilgili çokça delil bulunmaktadır. Tekvin'de, Sodom ve Gomora halkının livata günahı dolayısıyla topyekün helak edilişi anlatılmaktadır.[214] İlgili bölümde iki meleğin Sodom şehrine gelişi, Lut'un onları karşılaması ve hürmet edişi anlatılır. Lut onları evine davet eder ve geceyi kendi evinde geçirmelerini teklif eder. Melekler geceyi meydanda geçireceklerini söyleyince Lut, ısrar eder ve melekler de teklifi kabul ederler. Lut onlara izzet-i ikramda bulunur. Ancak, misafirleri yatmadan önce genç-yaşlı bir erkek grubu Lut'un evini çevreleyip kendisine seslenirler. Kapısının önüne çıkan Lut'tan misafirlerini dışarıya çıkarmalarını isterler. Bu sapkın insanların niyetlerini çok iyi bilen Lut onlara nasihat eder, niyetlendikleri kötü emelden vazgeçmelerini tavsiye eder ve onlara kendi iki bekar kızını önerir. Misafirlerine dokunmamalarını, onlara iyi davranmalarını söyler. Adamlar Lut'u kendisine de kötülük yapmakla tehdit ederler. Melekler Lut'a durumu haber verirler, kendilerinin bu şehri yok etmek üzere görevlendirilmiş elçiler olduklarını bildirirler. Ona ailesini (karısı ve iki kızı) yanına alarak derhal şehirden uzaklaşmasını emrederler. Melekler Lut'tan dağa kaçmasını isterler. Ancak Lut dağa kaçamayacağını, buna güç yetiremeyip öleceğini söyleyerek onlardan kendisine en yakındaki küçük bir şehre kaçmasına izin vermelerini talep eder. Bu talebi kabul edilir; melekler ona acele etmesini söylerler. Çünkü kendisi çıkmadan şehre bir şey yapamayacaklarını haber verirler. Lut güneş doğduğunda Tsoar (Küçük) şehrine varır. Bunun ardından melekler Sodom ve Gomorra şehrinin altını üstüne getirirler. Gökten kükürt ve ateş yağdırırlar. Böylece şehrin içindeki her şey bütün insan ve nebatatıyla birlikte yok olur. Ancak Lut'un karısı verilen emri dinlemeyip arkada kalan şehre dönüp bakması sonucunda bir tuza direği

[213] Çıkış, 20:14
[214] Tekvin, 19

döner. Sabahleyin erkenden kalkan İbrahim'de bu olayı görür ve harabe haline gelmiş, dumanı tüten şehirleri seyreder.[215]

Yukarıda da ifade edildiği gibi livata Tanrı'nın sevmediği ve gazabını harekete geçiren büyük bir günahtır. O, insanı erkek ve kadın olarak yaratmış ve onları birbirlerine eş olarak seçmiştir. İsa, başlangıçta yaratıcının insanı erkek ve dişi olarak yarattığını, bu nedenle ana ve babasını terk ederek eşine yapışacağını bildirmiştir. Karı kocanın bir beden olacağını, bu nedenle Tanrı'nın birleştirdiğini insanın ayırmaması gerektiğini söylemiştir. Yani insan yaratılışta birbiri için ve birbirini tamamlayan iki ayrı cins olarak yaratılmıştır. Cinsellikleri de ancak erkek ve dişinin birbirlerine ilgi duyması şeklinde gerçekleşmelidir. Bir cinsin ilgisi karşı cinse olmalıdır, dolayısıyla eşcinsellik yaratılışa ve Tanrısal Plan'a aykırıdır.[216] Ayrıca, Eski Ahit'te bir erkekle, kadınla birlikte olur gibi yatan birinin ve ona bu eyleminde eşlik eden kişinin çok kötü bir davranışta bulundukları haber verilir. Yine bu eylemi yapan her kişinin de katledilmelerinin gerektiği bildirilir.[217] Yeni Ahit (İncil)'de de lutiliği yasaklayan emirler mevcuttur. Korintoslulara 1. Mektup'ta, zina edenlerle livata eylemini gerçekleştirenlerin Tanrı'nın melekutunu miras alamayacakları ifade edilir.[218]

Pavlus, Romalılara Mektubu'nda Tanrı'ın şeriatından yüz çevirip sapkınlığı seçenlerin ihtiraslarına teslim olduklarını, kendilerini tabii olandan gayri tabii olana çevirdiklerini, hem erkeklerin hem de kadınların şehevi arzularına uyup homoseksüelliğe yöneldiklerini anlatır.[219] Yine Eski Ahit'te, hayvanlarla sapık ilişkiyi yasaklanır ve şöyle denilir: ''Ve hiçbir hayvanla kendini murdar etmek için yatmayacaksın ve bir kadın hayvanla yatmak için onun önünde durmayacak; (bu) rezilliktir.''[220]

---

[215] Tekvin, 19:1-28
[216] Matta, 19:4-6
[217] Levililer, 20:13
[218] Korintoslulara 1, 6:9-10; Timotos'a 1, 1:9-10
[219] Romalılara, 1:25-27
[220] Levililer, 18:22-25 Bu konuda ayrıca şu örneklere bakılabilir. (Çünkü kötü düşünceler, cinayet, zina, fuhuş, hırsızlık, yalan yere tanıklık ve iftira hep yürekten kaynaklanır). Matta, 15:19. (Dışarıdan insanın içine giren hiçbir şeyin onu kirletemeyeceğini bilmiyor musunuz? Dıştan giren, insanın yüreğine değil, midesine gider, oradan da helaya atılır. İsa bu sözlerle, bütün yiyeceklerin temiz olduğunu bildirmiş oluyordu. İsa şöyle devam etti: İnsanı kirleten, insanın içinden çıkandır. Çünkü kötü düşünceler, fuhuş, hırsızlık, cinayet, zina, açgözlülük, kötülük, hile, sefahat, kıskançlık, iftira, kibir ve akılsızlık içten, insanın yüreğinden kaynaklanır. Bu

Ahlaki olmayan her türlü cinsel ilişki cinsel ahlaksızlık kapsamına alınmıştır. Buna göre ahlaki olmayan her türlü cinsel ilişki bu ister eşcinsellik ister zina veya fuhuş, isterse hayvanlarla sapkın ilişki şeklinde olsun böyledir. Lezbiyenlik ile ilgili doğrudan bir ifade bulunmamasına rağmen o da cinsel ahlaksızlık kategorisine sokulmuştur. Lezbiyenliğin sapkınlık ve günah olduğuna dair imalı bir ifadeyi Pavlus'un Romalılara Mektubu'nda görürüz.[221] Burada sarf edilen sözler, insanın fıtratına aykırı cinsel uygulamaların sapkınlık olduğu ve kaçınılması gerektiği anlatır.

Erken Dönem Kilise Babaları her türlü cinsel sapmaya karşı çıkmışlar ve bu tür eylemlere meyledenleri sert bir biçimde eleştirmişlerdir. Bu sapkın eylemlerin başında eşcinsellik vardır. İskenderiyeli Clement (Clement of Alexandria)[222]'e göre homoseksüelliğin hakkında konuşulması bile utanılacak bir şeydir:[223]

''Bu açıklamalar uyarınca zina, oğlancılık ve benzeri kötü amellerle ilgili konuşmak kirli, utanç verici bir konuşma olarak değerlendirilmiştir.''

İskenderiyeli Clement, homoseksüelliğin ilahi gazaba yol açan ahlaksız ve kaçınılması gereken bir eylem olduğunu ve Sodom'un bununla ilgili simgesel bir yönünün bulunduğunu şu ifadelerle anlatır:

''Sodomluların kaderi yanlış yapanların yargılanması, bunu duyanların ders alması oldu. Dikkatinden ahlaksızlıkların kaçamadığı, her şeyi gören Kelime/Kelam gözlerini, aşırı lükse sahip, kirliliğin içerisine düşmüş, utanmazca zina eden, oğlan çocukları için delicesine bir tutkuyla yanan Sodomlulara dikti. İnsanlığın müteyakkız bekçisi sessizce onların azgınlıklarını izledi. Ancak onları taklit etmekten uzak durmamızı tavsiye ederek, bize ölçülü davranmayı öğretti.

---

kötülüklerin hepsi içten kaynaklanır ve insanı kirletir.) Markos, 7:18-23 (Ancak putlara sunulup murdar hale gelen etlerden, fuhuştan, boğularak öldürülen hayvanların etinden ve kandan sakınmaları gerektiğini onlara yazmalıyız.) Resullerin İşleri, 15:20 ve 29

221 Romalılara, 1: 26-27

222 İskenderiyeli **Clement** (Titus Flavius Klemens) aklın inanca, felsefenin dine bağlanılması gerektiğine inanır. ''Anlayabilmek için inanıyorum'' düşüncesine sahiptir. Clement, dönemin en önemli kültürel/entellektüel merkezi olan İskenderiye'de daha çok Eflatun felsefesi üzerinde yoğunlaşmıştır. Ante-Nicene Fathers, Volume: 2, Christian Classics Ethereal Library, Philip Schaff, New York 2010, ss. 369-375

223 Clement of Alexandria, **The Instructor,** 6, Ante-Nicene Fathers, Volume: 2, Christian Classics Ethereal Library, Philip Schaff, New York 2010, ss. 369-375, s. 466

Şehvet cezasız kalmış olmasın, korku tüm dizginlerinden boşalsın diye de günahkarların üzerine çöküp, Sodom'un yakılmasını emretti. Böylece ahlaksızlıkların üzerine isabetli ateşini döktü. Dolayısıyla, Sodomluların adil cezalandırılması insanlar ve özellikle erkekler için iyi tasarlanmış bir kurtuluş sembolü oldu. Çünkü böyle günahlara bulaşanların yanında günaha bulaşmamış olanlar bu tür bir cezayla asla karşılaşmayacaklardır.''[224]

Novatian,[225] *Yahudilere (Helal-Haram Kılınan) Etler Üzerine* adlı çalışmasında yaratıcının koyduğu yasakların hikmetini karşılaştırma yaparak vermek ister. O, Yahudi kavmine bazı gıdaların yasaklanması ile homoseksüelliğin yasaklanması arasında bir bağ kurarak eylemlerin temiz olanı ile olmayanını kıyaslar. Buna göre şunları söyler:

''Tanrı sembolik nedenlerden ötürü Yahudilere belli gıdaları yasakladı: Balık pullarının düzgünlüğü temizliğinin ölçüsü olarak kabul edilir; kaba, haşin, donuk, katı ve ciddi tavırlar erkekte uygun görülür; oysa pulsuz olanlar kirli, önemsiz, kaypak, sadakatsiz ve kadınsı tavırlar ölçü alınmaz. Ayrıca domuzun yiyecek olarak alınmasını yasaklayan yasanın anlamı nedir? O kesinlikle ahlaksızlığın çöplüğünde haz alan iğrenç ve kirlenmiş bir yaşamı ayıplar. Ya da o (yasa) yaban tavşanını ne zaman yasaklar? Yasa erkeklerin deforme olarak kadınlaşmasını azarlar.''[226]

Eşcinsellik, Antik Yunanistan ve Roma'da olağan karşılanırdı. Hatta bu eylem tanrılar arasında bile sıklıkla görülürdü. Bu konudaki mitlere bakıldığında Zeus, Jupiter, Apollo, Poseidon, Herkül, Hermes, Orpheus ve Dionysus gibi tanrıların genç sevgililerileriyle homoseksüel ilişkileri vardı. Romalılardaki bu inanç ve hayat tarzı Hıristiyanlığın erken döneminde de devam etmişti. Bu bağlamda örneğin Kartacalı Cyprian[227] bu yaşam biçiminin dinle olan bağlantısına

[224] Clement of Alexandria, **The Instructor,** 6

[225] M.S. 200 yılında Roma'da doğan din adamı ve teolog **Novatian** Roma Kilisesi'nde Latince eser yazan ilk kişidir. Diğer din adamlarının itirazına rağmen dönemin papası tarafından papaz olarak görevlendirilir. Bazı fikirleri kilise tarafından sapkın olarak ilan edilir. 258 yılında öldürülür. Ante-Nicene Fathers, Volume: 5, Christian Classics Ethereal Library, Philip Schaff, New York 2010, ss. 1458-1461

[226] Novatian, **On the Jewish Meats**: Ante-Nicene Fathers, Volume: 5, Christian Classics Ethereal Library, Philip Schaff, New York 2010, ss.1535-1536

[227] Doğum tarihi kesin olarak bilinmeyen (M.S. 200?) Kartacalı **Cyprian**'ın hayatı ile ilgili de çok fazla bilgi yoktur. Hıristiyanlarca aziz ve şehit kabul edilir. Mektupları ve Testimonia ad

gönderme yapmakta, tanrılarının bile homoseksüel olduğu bir dinden erdem adına beklenilecek bir şeyin olamayacağını şu şekilde ifade etmektedir:

‘‘Bakışlarınızı başka bir manzara olan zillet içerisindekilere çevirin. Erkekler iğdiş edilir, cinsleri tüm onur ve dinçlikleri zayıflatılmış bedenlerinin rezillikleri içerisinde kadınlaştırılırlar. Erkeği bozup tamamen kadına dönüştüren kişi orada daha hoşnuttur. Suçunun erdemiyle övgüye mazhar olur; zilleti arttıkça başarısının arttığı düşünülür. Böylesi ayıp/utanç verici haz ile aynı anlama gelir. … Kendi yıldırımlarının ortasında dünyevi aşk ile tutuşmuş Jupiter’lerinin egemenliği rezilliğinden üstün değildir. Şimdi soruyu soralım: Bu tür şeyleri gözeten biri sağlıklı bir zihne ve tevazuya sahip olabilir mi? İnsanlar taptıkları tanrılarını taklit ediyorlar ve böyle sefil varlıklar için işledikleri suçlar dinleri oluyor.’’[228]

Büyük Basil (Basil the Great), *Dünyadan Feragat Etme/Terk-i Dünya* adlı eserinde genç rahipleri şehvetin tehlikelerine karşı uyarır ve onlara homoseksüelliğin tehditlerinden uzak durmalarını, diğer genç rahiplerle ilişkilerinde ölçülü olmalarını tavsiye eder. Genç rahiplerin diğer genç rahiplerle yalnız kalmalarının sakıncalarına değinerek onlara takva yolunu izlemelerini önerir ve şöyle der:

‘‘(Ey Keşiş) Eğer bedenen ve zihnen gençsen diğer genç adamlarla arkadaşlıktan sakın ve onlardan uzak dur: Çünkü onlar aracılığıyla düşman pek çoğunun arzularını ateşledi ve onları ruhsal sevgi bahanesiyle beş şehrin alçak çukuruna savurarak sonsuz ateşe teslim etti… Yemeklerde diğer genç adamlardan uzakta otur. Uyumak için uzandığında onların elbiselerinin seninkilerine yakın olmasına izin verme, aranızda yaşlı bir adamın bulunmasını tercih et. Genç bir adam seninle konuşurken veya yüzüne ilahiler okurken ona gözlerin aşağıda cevap ver; böylece onun gözlerine bakarken düşman tarafından biçilmiş arzu tohumlarının, kokuşmuşluğun ve mahvolmanın hasadını yapmamış olursun. Ne kadar gerekli olursa olsun, ister evde isterse senin eylemlerini hiç kimsenin

---

Quirinum adlı eseri ile ünlüdür. Novatian, Ante-Nicene Fathers, Volume: 5, Christian Classics Ethereal Library, Philip Schaff, New York 2010 ss. 668-672

[228] **Cyprian** of Carthage**, Letters** 1: 8, Ante - Nicene Fathers, Volume: 5, Christian Classics Ethereal Library, Philip Schaff, New York 2010, s. 691

göremeyeceği bir yerde olsun o arkadaşınla, ilahi çalışmak bahanesiyle ya da başka herhangi bir iş nedeniyle de olsa bir arada bulunma.''[229]

Papalık Yasaları adlı eserde Hıristiyanların dini hükümlere ve insan doğasına aykırı ilişkilerden uzak durmaları emredilir:

''Hıristiyanlar tüm hukuka aykırı birleşmelerden, insan doğasına aykırı olan uygulamalardan kötü ve dine saygısız oldukları için iğrenip uzak dururlar.''[230]

Chrysostom[231] ise bazı Kilise adamlarının zina ve oğlancılık günahına daldıklarından bahsederken onların bu günahları nedeniyle helak olmamalarını Tanrı'nın merhametine ve mühlet vermesine bağlarken şunları ifade eder:

''(Kilisedeki bazı adamlar) kadınların güzelliklerine bakmaya tutkunluk hissettiler, diğerleri oğlanların çiçek gibi açan/serpilen gençliklerine ilgi duydular. Bundan sonra artık siz cennetten şimşek oklarının atılmadığına ve tüm bu şeylerin temellerinden koparılmadığına şaşmıyor musunuz? Hem yıldırımlar hem de cehennem hak ediliyor ama pişmanlık duyup ıslah olmanız için sabırlı olan Tanrı yüce merhametiyle bir süreliğine gazabını tutuyor.''[232]

Ona göre homoseksüel ilişkiye giren erkekler insanın doğasına aykırı bir davranış içerisindedirler. Chrysostom, kadınların fuhuş icra etmelerini erkeklerin sapık eylemleri ile şöyle kıyaslar:

''Kişiler, filozofların diğer çeşitli kitaplarında bu hastalıkla ilgili pek çok şey görebilir. Ama şu durumda biz yapılan şeyin kanuna uygun olduğunu söylemiyoruz, ancak bu kanunu kabul edenlerin acınası ve gözyaşına muhtaç varlıklar olduklarını söylüyoruz. Bunlar fahişeliği icra eden kadınlarınki gibi muamele görmüşlerdir. Bilakis onların halleri daha sefildir. İlişkiye giren birinin (kadın) durumu dini hükümlere muhalif bile olsa insan tabiatına uygundur ama

[229] Basil the Great, **The Renunciation of the World**
[230] **Apostolic Constitutions** 6:11
[231] John **Chrysostom** 349'da Antakya'da aristokrat bir ailede dünyaya geldi. Felsefe ve retorik eğitimi aldı. 386 yılında rahipliğe atandı. Antakya Kilisesi'nde vaaz verdi. Yeteneği nedeniyle Altın Ağızlı lakabını aldı. 398 yılında İstanbul piskoposluğu görevine atanan Chrysostom ölümünden önce iki kez sürgün edildi. Nicene and Post-Nicene Fathers, Series: I, Volume: 9, Christian Classics Ethereal Library, Philip Schaff, New York 2010, ss. 7-9
[232] J. Chrysostom, **Homilies on Matthew** 3:3, Nicene and Post-Nicene Fathers, Series: I, Volume: 9, Christian Classics Ethereal Library, Philip Schaff, New York 2010, ss. 40-43

diğeri hem şeriata hem de tabiata muhaliftir. Cehennem olmamış ve hiçbir ceza verilmemiş olsaydı bile bunun cezası her türlü cezadan daha kötü olurdu.''[233]

Hıristiyanlık'ta İlk Dönem Kilise Babaları da lutiliği çok büyük bir günah ve sapkınlık olarak görmüşler, bu konuda çok ağır eleştirilerde bulunmuşlardır. Hıristiyan azizlerinden Barnabas, mektubunda oğlancılığa ilgili olarak şöyle demektedir:

''Oğlan çocuklarını ayartan birisi olmayacaksın, böylelerini de sevmeyeceksin.''[234]

Roma'lı Clement ise zanilerin ve lutilerin tanrısal krallıktan faydalanamayacaklarını ifade eder:

''Dünyanın şehvetinden ilişkiyi kesmeleri iyidir, çünkü her şehvet ruha karşı savaşır ve ne zaniler ne de lutiler Tanrının Krallığı'nın mirasçısı olamayacaklardır.''[235]

Aristides[236] ise Romalıların homoseksüel ve ensest ilişkilerinden alçaltıcı bir eylem olarak söz eder:

''Bazıları erkeklerle yatarak kendilerini kirlettiler. Yunanlılar, erkeklerle ya da anneleri ve kız kardeşleriyle ilişkilerinde alçaltıcı/küçük düşürücü uygulamaların peşinden gidiyorlar.''[237]

Kartacalı Cyprian, *Mektuplar*'ında lutiliğin ne denli iğrenç bir şey olduğunu çarpıcı bir dille şöyle anlatır:

''Yüksek gözetleme kulesine yerleşip gizli yerleri gözleyebilseydiniz-eğer yatak odalarının kapalı kapıları açabilseydiniz ve onların karanlık köşelerini görmeniz mümkün olsaydı, ahlaksız kişilerce yapılan, iffetli hiçbir gözün

---

[233] John Chrysostom, **Homilies on Romans** 4, Nicene and Post-Nicene Fathers, Series: I, Volume: 11, Christian Classics Ethereal Library, Philip Schaff, New York 2010 s. 54

[234] St. Barnabas, **Epistle of St. Barnabas**, Ante Nicene Fathers Volume: 1 Philip Schaff, Christian Classics Ethereal Library, New York 2010

[235] St. Clement of Rome, **First Epistle to the Corinthians**, Ante Nicene Fathers Volume: 5 Philip Schaff, Christian Classics Ethereal Library, New York 2010, s. 10

[236] **Aristides**, 2. yy. Atina'sında yaşamış ilk dönem Hıristiyan azizi, felsefecisi ve din adamıdır. *Hıristiyan İmanı için Savunma* adlı apolojisi ile ünlüdür. Ante Nicene Fathers, Volume: 9, ss. 496-500

[237] St. Aristides, **Apology**, Ante - Nicene Fathers, Volume: 9, Philip Schaff, Christian Classics Ethereal Library, New York 2010, ss. 514-515

bakamayacağı şeyleri müşahede ederdiniz. Görmenin bile suç olduğu şeyi görürdünüz; insanların ahlaksızlığın çılgınlığıyla hayvanlaştıklarını inkar ettiklerini görürdünüz ve erkeklerin çılgın şehvetleriyle erkeklerin üzerine saldırdıklarını görürdünüz …''[238]

Büyük Basil,[239] *Mektuplar*'ında bu eylemler içinde bulunan kişilerin cezalandırılmasıyla ilgili olarak şunları söyler:

''Erkeklerle münasebetsizlikten/uygunsuz davranıştan suçlu biri zanilerle aynı süreyle kontrol altında olacaklardır.''[240]

John Chrysostom da, *Romalılar Üzerine Vaazlar* adlı eserinde Romalıların sapkın davranışlarından örnekler verir:

''Tüm bu duygular (Romalılara 1) … ahlaksız idiler ancak özellikle erkeklere duyulan çılgın şehvet öyleydi; çünkü ruh günahlar dolayısıyla daha çok ıstırap çeker ve hastalıklı bedenden daha zillet içerisindedir.''[241]

Tertullian, Augustine ve Eusebius gibi bazı kilise babaları ise sapkın davranışta bulunanların mutlaka cezalandırılması gerektiği görüşündedirler.

Tertullian, *İffet* adlı kitabında yaratılışa uygun düşmeyen her türlü şehevi arzunun karşısında olduğunu ve bu tür eylemleri tatbik eden insanların kiliseden uzak tutulması gerektiğini şu sözleriyle ifade etmektedir:

''Doğa yasalarını aşan şehvetin bütün çılgınlıkları hem insan bedenine hem de cinsine karşı saygısızlıktır; biz bunları işleyenleri sadece eşiğimizden değil, canavarlıktan ötesinde günahkar oldukları için, kilisenin sığınağından da kovuyoruz.''[242]

---

[238] St. Cyprian of Carthage, **Letters**, Ante Nicene Fathers Volume: 5 Philip Schaff, Christian Classics Ethereal Library, New York 2010, s. 687

[239] 330'da Kapadokya'da (Kayseri) doğan Kilise Babası ve Hıristiyan azizi Basil, 370 yılında Kayseri piskoposu olur. Aryanizme karşı mücadelesi ile bilinir. 379'da Caesarea'da ölmüştür. Nicene and Post-Nicene Fathers, Series: II, Volume: 8, Philip Schaff, Christian Classics Ethereal Library, New York 2010, ss. 8-35

[240] St. Basil the Great, **Letters,** Nicene and Post-Nicene Fathers, Series: II, Volume: 8, Philip Schaff, Christian Classics Ethereal Library, New York 2010, s. 356

[241] St. John Chrysostom, **Homilies on Romans** Nicene and Post-Nicene Fathers, Series: I, Volume: 11, Philip Schaff, Christian Classics Ethereal Library, New York 2010, ss. 614-621

[242] Tertullian, **On Modesty** 4, Ante Nicene Fathers Volume: 4 Philip Schaff, Christian Classics Ethereal Library, New York 2010, s. 181

Augustine, *İtiraflar* adlı kitabında homoseksüelliğin hem insanın tabiatına aykırı bir eylem, hem de tiksinilmesi ve cezalandırılması gereken bir davranış olduğunu şu şekilde ifade eder:

‘‘Doğaya karşı gerçekleştirilen tüm bu utanç verici eylemler, Sodom’da icra edilenler gibi, her yerde ve her zaman iğrenilmeli ve cezalandırılmalıdır. Eğer tüm uluslar böyle şeyler yapacak olsa tanrının yasasına karşı aynı cürümden suçlu olurlardı.’’[243]

Eusebius,[244] *İncil’in İspatı* adlı eserinde dine muhalif her türlü uygulamanın yaratıcının tepkisini çekeceğini ifade eder ve bu tür eylemlerin tanrı tarafından cezalandırılacağının altını çizerken şöyle der:

‘‘Hukuksuz her türlü evlilik, çirkin uygulamalar ve kadınların kadınlarla erkeklerin erkeklerle birleşmesi yasaklandığından O (Tanrı) şöyle der: ‘Milletlerin kendilerini lekeledikleri bu tür şeylerin hiçbiriyle kendinizi kirletmeyin. Ve toprak kirlendi. Ben onların günahlarının cezasını verdim ve üzerinde yürüdükleri toprak onlara kederlendi.’’[245]

Esebius ayrıca bu çirkin davranışta bulunanların cezalandırılmaları ile ilgili olarak ta şunu söyler:

‘‘Erkeklerle uygunsuzluktan/çirkinlikten suçlu olan kişi (erkek) zanilerle aynı sürede ceza altında tutulacaktır.’’[246]

Ancak, bütün bu sert uyarılara rağmen günümüzde, homoseksüelliğe bakış yumuşamış ve özellikle A.B.D., Kanada ve İsveç gibi bazı ülkelerde pek çok kilise gay evliliklerine izin vermiştir. Hatta homoseksüel olduğunu itiraf eden din adamları olmuştur. Eşcinsellerin gittikleri kiliseler dahi mevcuttur.

---

[243] St. Augustine, **Confessions** Nicene and Post-Nicene Fathers, Series: I, Volume: 1, Philip Schaff, Christian Classics Ethereal Library, New York 2010, s. 51

[244] Vercelli piskoposu olan Esebius, 283’te Sardinia’da doğdu, 371’de Vercelli’de öldü. Aziz Ambrose’ye göre ruhbanların yaşamlarını manastırla birleştiren batıdaki ilk piskopostur. Nicene and Post-Nicene Fathers, Series: II, Volume: 1, Philip Schaff, Christian Classics Ethereal Library, New York 2010, ss. 7-13

[245] Eusebius of Caesarea, **Proof of the Gospel** 4, Nicene and Post-Nicene Fathers, Series: II, Volume: 1, Philip Schaff, Christian Classics Ethereal Library, New York 2010

[246] Basil the Great, **Letters** 217: 62, Nicene and Post-Nicene Fathers, Series: II, Volume: 8, Philip Schaff, Christian Classics Ethereal Library, New York 2010, s. 724

Kilise Babaları insan doğasına aykırı olan her türlü uygulamaya karşı net bir tavır sergilerler. Ancak özellikle oğlancılığa/sübyancılığa karşı çok sert ifadeler sarf ettikleri görülür:

‘‘Katletmeyeceksin, zina etmeyeceksin, sübyancılık yapmayacaksın, fuhuş işlemeyeceksin, çalmayacaksın, büyü yapmayacaksın, efsunculukla uğraşmayacaksın, kürtaj yaparak bir çocuğu öldürmeyeceksin, doğmuş birini de katletmeyeceksin.’’[247]

Justin Martyr ise bu konu ile ilgili olarak şu ifadeleri kullanır:

‘‘Bize yeni doğmuş çocukların ifşa edilmesinin kötü insanların işi olduğu öğretildi; bu bize kimseye zarar vermeyelim ve Tanrı’ya karşı günah işlemeyelim diye öğretildi; çünkü böyle ifşa edilenlerin (yalnızca kızların değil aynı zamanda erkeklerin de) fuhuş için yetiştirildiklerini görüyoruz. Ve bu kirlilik için pek çok kadın ve hünsalar (erdişi), ağıza alınamayacak kadar kötülükler icra edenler her millette bulunurlar. Ve diyarınızdan bunların kökünü kazımanız gereken sizler bunları kiralamayı onlardan haraç ve vergi almayı kabul edersiniz. Ve bu tür insanları kullanan kimseler tanrıtanımaz, rezil ve necis ilişkilerinin yanı sıra kendi çocuğuyla, akrabasıyla veya erkek kardeşiyle bile cinsel ilişkiye girebilir. Ve kendi çocuklarına, eşine bile fuhuş yaptıranlar, livata amacıyla alenen bozulmuş olanlar vardır ve bu sırları tanrıların anasına atfederler.’’[248]

İlk Dönem Kilise Babaları lutiliğin ve sübyancılığın dışında oral ve anal seksi de günah ve cinsel sapkınlık sınıfına dahil etmişler, icra edilmesini de yasaklamışlardır.

Chrysostom, anal ilişkide bulunan kadınların bunu gerçekleştiren erkeklerden daha hayasız oldukları görüşündedir:

‘‘(Erkekler) doğanın kendisini aşağıladılar. Ancak bundan daha utanılacak olanı bu ilişkiyi erkeklerden daha çok haya duymaları gereken kadınların bile arıyor olmalarıdır.’’[249]

[247] **Didache**, 2: 2
[248] Justin Martyr, **First Apology**: 27
[249] John Chrysostom, **Homilies on Matthew** 3:3

Barnabas, *Mektup* 10'da oral seksin kirli ve murdar bir eylem olduğunu söyleyerek Hıristiyanlık bağlılarının ondan uzak durmasını şöyle bildiriyor:

''Dahası o (Musa) haklı olarak gelincikten iğrendi. Çünkü o şunu demek istiyor, sizler murdarlık aracılığıyla bedene ağızla kötülükler yaptığını (oral seks) işittiklerimiz gibi olmayacaksınız; murdarlıkla bedene ağız yoluyla günah işleyen o kötü kadınlara da katılmayacaksınız.''[250]

Augustine'de *Evliliğin Kazançları* adlı eserinde cinsel birleşme sırasında oral veya anal seks isteyen kocasına karşı karısının daha hayalı bir duruş sergileyerek izin vermemesi gerektiğini savunurken şunu söylüyor:

''Kocası karısının bu amaca uygun olmayan bir kısmını kullanmayı arzu ettiğinde (oral veya anal yolla seks) daha çok utanması gereken kadındır.''[251]

2.5. Karma Evlilik

Karma evlilik eşlerden sadece birinin Hıristiyan olduğu evliliktir. Kilise karma evliliği teşvik etmez; aksine onları tehlikeli kabul eder. Aslında, Katolik Kilisesi karma evliliği Katolik olan bir kişiyle Katolik olmayan bir başkasının evlenmesi şeklinde tanımlar.[252] Yani Hıristiyanlığın farklı bir mezhebine üye olan kişi ile bir Katolik mezhebi mensubunun evliliğini de karma evlilik kategorisinde sayar.[253] Katolikler, bir evliliğin geçerli olmasını, yetkili rahip veya onun temsilcisi olan bir kişiyle iki şahidin mevcudiyeti şartına bağlarlar. Önceleri karma evliliklere hiçbir surette izin verilmezken daha sonra kilise zaman zaman özel şartlarda bu tür evliliklere izin verir olmuştur.

Katolik Kilisesi, Katolik olmayanlarla evlenmeyi her zaman için çok ciddi bir mesele olarak görmüş ve buna karşı çıkmıştır. *Laodicea Konseyi*[254], 365 yılında almış olduğu kararla Hıristiyan (Katolik) olmayanlarla evlenmenin, onlara

[250] **Letter of Barnabas**, 10: 8
[251] Augustine, **The Good of Marriage**: 11:12
[252] Katolik Kilisesi yalnızca kendi anlayışını Hıristiyanlık olarak kabul eder. Diğer kiliseleri sapkın kabul eder.
[253] http://www.newadvent.org/cathen/09698a.htm (New Advent Catholic Encyclopedia, Mixed Marriage maddesi) (11.07.2016)
[254] Laodicea Konseyi yaklaşık 30 papazda oluşan bölgesel bir kilise meclisi idi. 363-365 yıllarında toplanarak çeşitli dini sorunlarla ilgili olarak 60 kadar hüküm ve kanun üretti. Bkz. http://www.newadvent.org/fathers/3806.htm (11.07.2016)

kız alıp vermenin yasak olduğunu ilan eder.[255] 1917 tarihli Katolik Dini Yasaları (*Code of Canon Law*) Katolik eş ve çocuklar için herhangi bir tehlike söz konusu ise bu tür bir evliliği kesinlikle yasaklar. 13. Papa Leo, *Kilisenin Özgürlüğü Üzerine* (Quod Multum) - 1886 adlı makalesinde, bu tür evliliklerin tanrıya ve kiliseye karşı işlenmiş bir günah olduğunu ifade etmiştir. 16. Papa Gregory, 1841 tarihli *Karma Evlilikler Üzerine* (Quas Vestro) adlı yazısında bu tür evlilikleri dini hükümlere aykırı ve tahrip edici bulur.[256]

Kilise çok eski dönemlerden beri karma evliliklere karşı Hıristiyanları uyarmış ve bu tür birleşmeleri yasaklamıştır. Karma evlilik türünü çirkin bulmuş ve böyle bir evliliğin hem inananları hem de onların soyundan gelecek çocukları tehlikeye attığını savunmuştur. Örneğin Papa 13. Leo karma evlilik konusunda şöyle demektedir: 'İki kişi din konusunda hemfikir olmazsa diğer şeyler hakkında bir uzlaşı ummak neredeyse beyhudedir.'[257] Yine 13. Leo karma evlilikler konusunda şöyle demektedir: ''Karma evlilikler dini meselelerde yasak çağrışımlara, duygu ve düşünce paylaşımlarına vesile olur. Katolik olan eşin imanını tehlikeye atar. Çocukların düzgün eğitim almalarına engeldir. Gerçek ile yanlış olanı karıştırarak tüm dinler eşit şekilde iyidir inancına yönlendirir''.[258]

Papa 12. Pius ise 1939 tarihli 'Sertum Laetitae' de şunları söyler: ''Geniş bir tecrübeyle sabittir ki bu tür evlilikler gerçekte nadiren mutludurlar ve çoğunlukla Katolik Kilisesine çok ciddi zararlar verirler''.

Thomas Aquinas[259] da, inanç/ibadet farklılığının soyun, evlatların iyiliği anlamına gelen asıl iyiye/gerçek hayra karşı bir eylem olduğunu düşünür.[260]

---

[255] ''Hıristiyanlar, heretiklerle (Katolik olmayanlarla) evlenmeyecekler. Onlar Hıristiyan (Katolik) olasıya kadar ne onları ne de çocuklarını evlenmek maksadıyla alacaklar ne de onlara kız ve erkek evlatlarını vereceklerdir.'' 365 Yılı, Laodicea Konseyi

[256] Pope Gregory XVI, Quas Vestro On Mixed Marriages, Madde: 1, Papal Library, 30 Nisan 1841

[257] Pope Gregory XVI, Quas Vestro On Mixed Marriages, Madde: 4

[258] Bkz. Pope Leo XIII, "Arcanum", 1880 A.D.

[259] En büyük Hıristiyan filozoflardan biri olan Thomas Aquinas'ın (1225-1274) felsefesi büyük ölçüde Aristoteles'in metafiziğine dayanır. Aquinas'a göre Tanrı tektir ve ruhtur. İnsanın sonsuz mutluluğa ulaşması Tanrının lütfu ile olur. Kendisinden sonraki felsefe tarihini derinden etkilemiş olan Aquinas papalık tarafından 1322 yılında aziz ilan edilmiştir. Stanford Encyclopedia of Philosophy, Saint Thomas Aquinas, USA 2016, ss. 1-6

[260] Bkz. http://www.mycatholicsource.com/mcs/pc/catholic_life/cathlife_mixed_marriage .htm (31.07.2016)

Kilise, karma evliliğe izin verdiği durumlarda da Katolik eşten Katolik olmayan eşle ilgilenmesini ve onu Katolikleştirmesini ister.[261]

Karma evliliği hoş karşılamayan görüşler aslında İncil'i dayanak olarak almaktadırlar. Bu anlamda Hıristiyanlık inancını benimsemeyenlere karşı nasıl bir tavır takınılacağı Yuhanna tarafından açıkça bildirilmiştir.[262]

Pavlus, Romalılara yazdığı mektubunda Hıristiyan olmayanlara karşı dikkatli olunmasını, inananların sapıtmalarına yol açabileceklerinden onlardan uzak durulmasını tavsiye etmektedir.'[263]

Yine Galatyalılar'a yazdığı mektubunda bu kez çok daha sert ifadelerle Hıristiyanların aklını karıştıran başka din mensuplarına lanet eder.[264]

Kiliseye göre evlenmeye aday olan çiftten en azından birinin Hristiyan olması ve vaftiz belgesini ibraz etmesi gerekir. Kilisenin tercihi evliliğin iki Hıristiyan arasında olması şeklindedir, ancak bu mümkün değilse taraflardan birinin Hıristiyan olması kilisenin takdisini almalarına engel teşkil etmez. Katolik Kilisesi, karma evlilik yapacak eşlerden birinin Hıristiyan diğerinin Katolik olmayan ama vaftiz edilmiş başka mezhebe mensup Hıristiyan'sa ve bu evlilik kiliseden izinsiz yapılmışsa bu durumunda evliliğin kabul edileceğini ancak Katolik Kilisesi kurallarına aykırı kabul görüleceğinden saygı duyulmayacağını ifade eder. Bununla birlikte Katolik olmayan ve vaftiz edilmemiş bir Hıristiyan'la

[261] 1917, Code of Canon Law, Madde: 1062

[262] Buna göre Yuhanna şöyle demektedir. ''Başardıklarınızı yitirmemek ve ödülünüzü eksiksiz almak için kendinize dikkat edin. Haddini aşıp Mesih'in öğretisine bağlı kalmayan hiç kimsede Tanrı yoktur. Bu öğretiye bağlı kalanda ise hem Baba, hem de Oğul vardır. Size gelip de bu öğretiyi getirmeyeni evinize almayın, ona selam bile vermeyin. Çünkü böyle birine selam veren, kötü işlerine ortak olur.'' (Bu konuda bkz. Yuhanna'nın 2. Mektubu, Bab 1: 8-10) İşte Yuhanna'nın bu ifadesinden anlaşıldığını üzere Hıristiyan olmayanlara karşı ortaya konulacak olan bu tutum bir anlamda karma evliliğe bakışı ortaya koymaktadır. Yuhanna karma evliliğe kesin olarak izin vermediği gibi inanmayanlarla yakın ilişkiler kurulmasına bile karşıdır. O ancak inananların birbirleri ile dost olması gerektiğini düşünür. İnanmayanlar, inananların evlerine bile alınmamalıdırlar.

[263] ''Kardeşler, size yalvarırım, aldığınız öğretiye karşı gelerek ayrılıklara ve sapmalara neden olanlara dikkat edin, onlardan sakının.'' Romalılara, Bab 16:17

[264] ''Gerçekte başka bir müjde yoktur. Ancak aklınızı karıştırıp Mesih'in Müjdesini çarpıtmak isteyenler vardır. İster biz olalım, isterse gökten gelen bir melek olsun size bildirdiğimize ters düşen bir müjde bildirirse, lanet olsun ona! Daha önce söylediğimizi şimdi yine söylüyorum: ''Bir kimse size kabul ettiğinize ters düşen bir müjde bildirirse, ona lanet olsun!'' Galatyalılara, 1:7-9

kilisenin izni dışında yapılacak bir evliliğin geçersizliğine hükmeder.[265] Aslında bu tür törenler dini bir nikahtan çok evliliğin kutsanması anlamına gelmektedir. Yani Kilise karma evlilikleri onaylamasa da bu sürecin dışında kalmamak olmak adına müdahil olmak ister. Böylece kontrolü de elden bırakmamak suretiyle evliliği Hıristiyanlaştırma amacı güder. Böyle bir durumda Kilise Katolik olan eşten karma evliliklerden doğacak çocukların Hristiyan inancına uygun olarak yetiştirileceğine dair sözlü bir teminat alır. Buna göre karma evlilik yapmasına izin verilen bir Hıristiyan'dan imanını koruması için gereken her şeyi yapacağı, evlilikten meydana gelecek çocuklarını vaftiz ettireceği ve onları Hıristiyan öğretilerine göre yetiştireceği hususunda sözü alınır. Kilise yasalarına aykırı bir şekilde yapılan evlilik kutsala hakaret sayılır ve büyük bir günah olarak kabul edilir, çünkü bu tarz bir evlilik Tanrı'nın öfkesini çeker.[266] Pavlus, eşlerin boşanmamalarının ve sabır göstermelerinin bir takım yararları olacağından bahseder ve yine boşanmanın birtakım mahzurlarını şöyle dile getirir. Pavlus bu tarz evliliklerin bitirilmesinin birtakım mahzurlarından da söz eder.[267]

Din farklılığı Hıristiyanlık'ta bir evlenme engeli olarak kabul edilir. Kilise 12. asra kadar Hıristiyanların aynı inancı paylaşmayanlarla evlenmeleri halinde bu evliliklerinin hükümsüz olacağını kabul etmişti.[268] Evlilik, Kilise, İsa ve Tanrı'nın meydana getirdiği birlikteliği sembolü kabul edildiğinden bir Hıristiyan'ın inanmayan biriyle evliliği bu amacı gerçekleştirmeyecektir.[269]

---

[265] Maximilian Pal, **Mixed Marriages in the Canonical Legislation: A Brief Survey**, Theological Franciscan Institute of Romania, Iura Orientalia 2007, s. 11

[266] Pavlus'un bu sözlerinden de anlaşıldığı üzere karma evlilik bir takım mahzurları da beraberinde getirir. Tanrısal Plan olan tek beden olma hakiki manada gerçekleşmez. İmanın korunması, çocukların vaftiz edilmesi, boşanmanın yol açacağı olumsuzlar v.b. sorunları ortaya çıkarır. Bu durum kutsal olana da hakaret sayılır.

[267] Durum böyle olmakla birlikte Pavlus karma evlilik yapmış kimselerin eşlerinden boşanmamalarını ve sabır göstermelerini, Korintoslular'a 1, 7:10-15'te açıklar. ''Eğer bir kardeşin iman etmeyen karısı varsa ve kadın kendisi ile oturmaya razı ise onu bırakmasın. Ve bir kadın ki iman etmeyen kocası vardır ve o kendisi ile oturmaya razıdır, kocasını bırakmasın. Çünkü iman etmeyen koca karısında takdis olunur ve iman etmeyen karı kardeşte takdis olunur; yoksa çocuklarınız o halde murdar olurdu fakat şimdi mukaddestirler. Fakat iman etmeyen ayrılırsa ayrılsın; kardeş yahut kız kardeş bu gibi hallerde esaret altında değildir fakat Tanrı sizi selamete çağırdı. Çünkü ey kadın, kocanı kurtaracağını ne bilirsin? Yahut ey erkek, karını kurtaracağını ne bilirsin? Ancak Rab herkese nasıl tevzi etti ise, Tanrı herkesi nasıl çağırdı ise öylece yürüsün. Ve bütün kiliselerde böylece tembih ediyorum.''

[268] H. İbrahim Acar, **Evlenme Engeli Olarak Din Farkı**, A. Ü. İ. F. D. 2002, Sayı: 17, s. 31

[269] Ali İhsan Topçuoğlu, **Yahudilik, Hıristiyanlık ve İslam Hukukuna Göre Nikah Akdine Etkisi Bakımından Din Farklılığı**, Din Bilimleri Akademik Araştırma Dergisi, Cilt 10, Sayı: 2, 2010, s. 88

Evliliğin vaftiz olanlar arasında yapılması esastır. Vaftiz olma yoluyla ruhen İsrailli olunur.[270] Bekar Hıristiyanlar yalnızca ruhen İsrailli olanlarla yani İsa Mesih'te vaftiz olmuş diğer inananlarla tanrı katında evlenmelidirler. Hali hazırda Hıristiyan olmayan biriyle evli olan vaftiz olmuş inananlar da eşlerinden ayrılmamalılar; çünkü evlilik ilişkisi imanları nedeniyle kutsanacaktır.

Aslında karma evlilikler birtakım sorunları da beraberinde getirmektedir. Bunlardan birisi de doğan çocukların iki farklı kültür arasında büyüdüklerinde bir seçim yapmak zorunda kalmalarıdır. Bu da onlarda bir gerilime yol açarak kimlik bunalımına sokabilmektedir. Karma evliliklerde yaşanması muhtemel diğer bazı sorunlar da şu şekilde sıralanabilir:

• Nikah ile ilgili yaşanabilecek sorunlar,

• Dini merasim ve ritüeller ile ilgili sorunlar (çocukların vaftiz edilmeleri, isimleri, sünnet olmaları v.b.)

• Dini eğitim veya tarzı konusunda çıkabilecek problemler,

• Dini bayram ve günlerin farklılığı konusundaki olası sorunlar,

• Yeme-içme, giyim-kuşam farklılıklarının yol açabileceği problemler,

• Farklı temizlik anlayışların getirebileceği sorunlar,

• Toplu olarak bir arada bulunma, davranış ve her türden kültür farklılığı konusunda sorunlar.[271]

Yukarıda sıralanan karma evlilikler sonunda ortaya çıkabilecek sorunlar Hıristiyanlık için de geçerlidir. Buna göre örneğin Katolik Kilisesi, karma evliliklerde eşlerin ailede tam bir birlik sağlayamama olasılığına karşı karma evliliği tercih edecekleri uyarmıştır. Kilise, Katolik olanla olmayan eşler arasında gerçek ve arzulanan bir yakınlığın oluşamayacağını ifade etmiş, Katolik olmayan eşin Katolik inançla ilgili konuları sorgulama olasılığının bulunma ihtimalini hatırlatmıştır. Yine Kilise Katolik olan eşin standartlarından taviz vermesi ile

[270] Duncan Heaster, **İncil'in Temelleri-Bir Çalışma Kitabı**, Christadelphian Advancement Trust Publishing, Surrey, England, 2000 s. 162

[271] **Dinler Arası Evlilikler, Problemleri ve Çözüm Önerileri**, Hamit Er, 1. Din Hizmetleri Sempozyumu, 3-4 Kasım 2007, Diyanet İşleri Başkanlığı Yayınları: 763, İlmi Eserler: 124, Cilt: 2, s. 594

alakalı olarak kendisini daima baskı altında hissedebileceğini, çocukların alacağı eğitim konusunda her zaman bir sorun ortaya çıkabileceğini belirtmiştir. İlaveten Kilise karma evliliklere Katolik inanç evliliğinde amaçlanan (karı-kocanın tek beden olma) idealine hiçbir zaman erişilemeyeceğine ifade etmiştir. Bu ve benzeri sorunlar nedeniyle Kilise Katolik olan eş için karma evliliğin her zaman bir sorun olacağı sonucuna varmış ve bağlılarını bu tür birleşmelerden uzak tutmaya çabalamıştır. Kilise Karma evliliğe izin verdiği durumlarda da ancak Kilise'nin izni ve onayı ile olmak şartıyla ve bir takım müeyyidelere tabi olmak koşuluyla bu tür bir evliliği onaylamıştır.

Sonuç olarak, Kilise karma evliliğe izin vermek için aşağıdaki şartların gerçekleşmesini bekler:

• Evlilikten meydana gelecek olan bütün çocuklar Hıristiyanlık din ve kültürüne göre terbiye ve eğitim almalıdırlar.

• Hıristiyan olan kişi kendi dininin gerektirdiği görev ve sorumlulukları tam olarak yerine getirmekte serbest olmalıdır.

• Evlenme ayini Hıristiyan rahip tarafından yapılmalıdır.

• Hıristiyan olan kişi eşine kendi dinini sevdirmeye çalışmalıdır.[272]

Evlenen kişinin evlendiği eşinin evlilik öncesinde hamile olduğunu gizlemesi; akıl hastalığının bulunması veya gizli bir bağımlılığının olması ve bunların önceden bildirilmemesi özgür ve rızaya dayalı bir evliliğe manidir. Şayet böyle bir durum söz konusu ise ve bu durum saklanarak bir evlilik yapılmışsa yapılan evlilik geçersizdir.

2.6. Evlenmeme/Bekar Kalma

Evlenmeme ya da hayatını bekar kalarak sürdürme Latince *Caelebs* kelimesinden gelir ve '*yalnız, tek başına'* anlamındadır. Bu kelime İngilizce'ye *celibacy* olarak geçmiştir.[273]

---

[272] Giuseppe Descuffi, s. 271 (Descuffi *Hıristiyan Dini* adlı eserinin ''evlenme'' başlıklı bölümünde Katolik evliliğinin nasıl gerçekleştirileceği ve karma evliliklerin ortaya çıkarttığı sorunlar hakkında etraflıca bilgi vermektedir. Bkz. ss. 267-275)

[273] Carl Olson**, Religious Studies The Key Concepts**, Routledge Books, Canada 2011, s. 42

Öncelikle belirtmeliyiz ki Hıristiyanlığa göre evlilik, herkesin gerçekleştirmekle yükümlü olduğu bir zorunluluk değildir. Tanrı herkesin evlenmesini amaçlamaz. Bekarların da topluma faydalı olmaları mümkündür. İsa Mesih, erkek ve kadınlar arasından bazılarının Tanrı'nın egemenliği ve dinin hakimiyeti uğruna, evlenmektense Rabbin işleriyle uğraşmalarının, Tanrı'nın yolunda çalışıp bekar kalmalarının kendileri için daha güzel olacağını söylemiştir. Buna göre bekar kalan kişiler İsa Mesih ile olan sevgi bağını ön plana almış ve onun dönüşünü hararetle bekleyen bir tavır içerisine olurlar. Hıristiyanlık'ta dine hizmet etme gayesiyle evlenmeme, bekar yaşama övülmeye değer bir davranıştır. Buna rağmen İsa Mesih'in havarilerinin çoğu evli olduğu görülmektedir[274] Durum böyle olmakla birlikte hem İsa hem de Pavlus bekar kalmayı övmüşlerdir. Genel olarak, Hıristiyanlar İsa'nın hiç evlenmediğine ve annesi Meryem'in de bekar yaşadığına inanırlar.[275] Bekar kalma, tanrının egemenliği ya da İncil'in vazedilmesi ve Hıristiyanlığın daha geniş kitlelere iletilmesi amacıyla gerçekleştirilen bir eylemdir. Evlenmeyen kişi, kendini dinine adamış ve insanlığa hizmeti ve misyonerliği kendisine hedef edinmiştir. Onlar sürekli bekar kalarak ve tanrı için hizmet ederek Rab yolunda içten bir bağlılık göstermeyi, Tanrı'yı ve onun egemenliğini hedeflerler.[276] Bu durum 1325'teki İznik Konsülü'ne kadar devam etmiştir. Bu konsülde hali hazırda evli olan din adamlarının evli kalabilecekleri ancak evli olmayanların evlenmelerinin yasak olduğu ilan edildi.[277]

Aslında Pavlus, evlenmemenin Hıristiyanlar'ı zinaya düşürebileceği tehlikesine de işaret etmiştir. Bu nedenle zinaya düşme tehlikesinde bulunan

[274] Heaster, s. 361

[275] İnciller'de İsa'nın evliliğine dair bilgi verilmez. Bu nedenle Hıristiyanlar onun hiç evlenmediğine inanırlar. Ancak İnciller'de annesinin ve erkek kardeşlerinin kendisini dinlemeye geldiğinden bahseder. Bkz. Matta, 12:46-47, Markos, 3:31-32 Ayrıca Matta, 13:54-56'da kız kardeşlerinin de bahsi geçer. Meryem'in daima bakire kaldığına inanıldığından yukarıda sözü geçen kardeşlerin Meryem'in kocası Marangoz Yusuf'un diğer eşlerinden olan çocukları veya İsa'nın kuzenleri olduğu kabul edilir.

[276] Buna karşın Protestanlar ise İsa'nın bekarlığının örnek bir fonksiyon icra ettiğini düşünmezler. Meryem'in de sürekli bekar kalmadığına, evlenip başka çocuklara sahip olduğuna inanırlar. Bekar kalmayı üstünlük kabul edip övmezler ve onu bağlayıcı bir şart olarak kabul etmezler. Protestanlar'a göre evlilikten ve cinsel yaşamdan uzak durmak erken dönem saygı duyulan bir eylem iken daha sonra din adamları için zorunlu hale getirilmiştir.

[277] David K. Bernard, s. 227

kimselerin evlenmelerinin daha iyi olacağını söylemiştir. Ama yine de bekar kalmanın erdemlerinden de bahsetmiştir.[278]

Jerome'de fuhuş tehlikesini göz önünde bulundurarak bakirelerin evlenmesine izin verir. Aslında o bu durumu arzu edilen bir şey olmadığı halde mazeret olarak kabul eder. Zaten bu nedenledir ki aynı fuhuş tehlikesi sebebiyle dullara da ikinci evlilik yapma izni verir.[279]

Jerome bir eşe sahip olmanın yükünden kurtulmak için bir erkeğin evlenmemesi daha olduğu görüşündedir.[280] Ona göre bekaret cennete aittir. Evlilik cennetten çıkarıldıktan sonra başlamıştır.[281] Ancak bakire olarak sürdürülen bir hayat Havva yoluyla gelen mahkumiyetin üstesinden gelir.[282] Bekaret orijinal ve temiz insanların özelliğidir. Evlilik ise günahla gelmiştir.[283] Bakirelik hediyesi Bakire Meryem aracılığıyla gelmiştir.[284] Sadece Meryem değil kocası Yusuf da hayatını bakire olarak devam ettirmiştir. Pek çok büyük din adamı da bekareti

[278] Pavlus, Korintoslulara yazdığı 1. Mektubunda 5., 6. ve 7. Baplarda önce zina eyleminin ne kadar kötü olduğundan bahseder ve zina edenlerle yakınlık kurulmamasını tavsiye eder. İnanan insanlara bedenlerinin aslında Mesih'in parçaları olduğunu söyler. Bir fuhuş eyleminde bulunan kişinin bedenini bir başka bedenle birleştirdiğinde Mesih'in parçalarını kötü yolda kullandığını ifade eder. Bunun çok çirkin bir davranış olduğunu, oysa Tanrı'nın bedenlerde yüceltilmesi gerektiğini belirtir. Zinadan kaçınmak için gerektiğini, erkek ve kadının bedenlerinin birbirlerine ait olduğunu bildirir. Bedenlerin Kutsal Ruh'un tapınağı kabul edilmesinin, bu nedenle de ona gereken değerin verilmesinin lüzumu üzerinde durur. Daha sonra kendisi gibi bekar kalmanın erdemlerinden bahseder. Evlenmeden dayanabileceklerin evlenmemesinin daha iyi olduğunu ancak buna güç yetiremeyeceklerin evlenmelerinin kendileri için daha hayırlı bulunacağını vurgular. Sonuç olarak ta evliliğin yaşam boyu sürecek bir birlikteliktir der.

[279] Jerome, dul kadınların evlenmeleri ile ilgili görüşünü Timoteus'un metnine dayandırır. 1. Timoteus, 5,14-16'da şöyle denilmektedir: ''Bu nedenle, daha genç dulların evlenmelerini, çocuk yapmalarını, evlerini yönetmelerini, düşmana hiçbir iftira fırsatı vermemelerini isterim. Kimisi zaten sapmış, Şeytan'ın ardına düşmüştür. İmanlı bir kadının dul yakınları varsa onlara yardım etsin. İnananlar topluluğu yük altına girmesin ki, gerçekten kimsesiz olan dullara yardım edebilsin.'' diye yazar. Buradan hareketle Jerome bekar kalıp zina edip pek çok kişiyle birlikte olmaktansa böylesine bir bekarlığın yerine bir kişiyle evlenmenin daha iyi olacağını söyler. Çünkü o bu durumu değerlendirirken evlenmek ''ikinci, üçüncü ve daha pek çok aşığa sahip olmaktan iyidir. Yani, bir kadının kendini birçok adam yerine sadece birine sunması daha tolere edilebilir bir şeydir.' der. Görüldüğü gibi Jerome burada bir dulun yeniden evlenmesi ile fahişelik yapmak arasında paralellik kurmakta ve ikinci evlilikleri fahişelikten biraz daha ehven bir şey olarak kabul etmektedir.

[280] Jerome, **Against Jovinianus**, Book 1, 28

[281] Jerome, **Against Jovinianus**, Book 1, 29

[282] Jerome, **Letter 22**, To Eustochium, 18

[283] Jerome, **Letter 22**, To Eustochium, 19

[284] Jerome, **Letter 22**, To Eustochium, 21

övmüştür.[285] Bakireler cinselliklerinin sınırlamalarının üstesinden gelmişlerdir.[286] Onlar boyun eğmenin lanetinden de azmuşlardır.[287]

Jerome, arkadaşlarına yazdığı pek çok mektupta da bekaretin öneminden bahsetmiştir. Örneğin, Laeta'ya yazdığı mektubunda küçük kızını bakire olabilmesi için ne şekilde eğitmesi gerektiğini anlatır. Bu mektubunda bir ruhun tanrının tapınağında eğitilmesinin öneminden, tanrı korkusundan başka bir şey duymamayı, söylememeyi bilmesinin lüzumundan söz eder. Küçük kızın erkeklerin şehevi düşüncelerinden korunması lazım geldiğini yazar. Erken dönemdeki izlenimlerin zihinden silinmesi, bu nedenle erken eğitim almalarının ehemmiyetini belirterek küçük kızların gelecekteki bakireliğe hazır edilmelerini söyler.[288] Ayrıca kalabalıklarla dolu, Roma'da yaşayan bir kadının kızını körpe çağında manastıra göndermesinin daha iyi bir davranış olacağı tavsiyesinde bulunur.[289]

Yine Jerome, zengin bir İspanyol olan ve karısı Theodora ile cinsel ilişki kurmama konusunda yemin etmiş olan Lucinus'a şöyle yazmıştır: ''Sen daha önce bedenen senin eşin olan birine sahiptin. Şimdi ruhen eşin olan birine sahipsin; bir zamanlar bir kadın ama şimdi bir adam; bir zamanlar aşağı seviyede biri ama şimdi eşit.''[290] Buradan da anlaşıldığı üzere Jerome bir kadının seksten uzak durması sebebiyle bir adam olduğunu veya erkeklik seviyesine yükseldiğini söylemektedir. Böylece Jerome kadınlara toplumsal statü olarak nasıl bir yer verdiğini ve insan olarak nasıl değer verdiğini göstermektedir.

Hıristiyanlık'ta bekar kalmanın fazilet olarak kabul edinmesinin birtakım nedenleri vardır. Bunlar kıyamet ve ahiret hayatına ilişkin inançlardan kaynaklanmaktadır. Ahiret inancı Hıristiyan amentüsünün (credo) en önemli maddelerinden birini oluşturur. Ölülerin dünya hayatının sonunda ebedi yaşama kavuşmak amacıyla dirileceğinin bildirilmesi Hıristiyanlığın temel akidelerindendir. İsa'nın ahiret ile ilgili açıklamalarının öldükten sonra dirilişe

[285] Jerome, **Letter 22**, To Eustochium, 22
[286] Jerome, **Against Helvidius**, 22
[287] Jerome, **Against Helvidius**, 22
[288] Letter 107, **To Laeta**, 4
[289] Jerome, **Letter 107**, To Latea, 13
[290] Jerome, **Letter 71**, To Lucinus 3

inanmayan Sadukiler'in sordukları sorulara cevaben yaptığı görülür. İsa Mesih'in öldükten üç gün sonra tekrar dirilmesi, aynı şekilde ona inananların da öldükten sonra Tanrı ile birlikte sonsuza dek yaşayacaklarına delil olarak gösterilir. Yuhanna bu duruma şöyle işaret eder:[291]

Selanikliler'e 1'de öldükten sonra dirilme ve ebedi hayat ile ilgili ifadeleri görmek mümkündür.[292]

''İsa'nın ölüp dirildiğine inanıyoruz. Aynı şekilde Tanrı, İsa'ya bağlı olarak gözlerini yaşama kapamış olanları da O'nunla birlikte geri getirecektir.'' Çünkü o Tanrı ölülerin değil dirilerin Tanrısı'dır.[293]

Hıristiyanlar vaftiz aracılığıyla yeni bir yaşama başlamak için şimdiden Mesih'le ölmüştür. Vaftiz Rab'bin ölümüne katılmak suretiyle yine Rab'bin dirilişine iştirak etmektir. Maddi/bedensel ölüm doğal bir süreçtir, ama inancı nedeniyle ölüm günahın bedelidir. Hıristiyan inananları daha şimdiden göksel yaşama katıldıklarına inanırlar. Hıristiyanlar için O'nunla birlikte ölmek, O'nunla birlikte yaşamaktır. Bir Hıristiyan için hayat yeryüzünde daha şimdiden, Mesih'in ölümüne ve dirilişine katılma demektir.

Ahiret inancına ilişkin tüm bu nedenlerden ötürü Hıristiyanlar'ın evliliği ayrı bir boyut kazanır. Bu çerçevede evlilik bir Hıristiyan bağlısı için yalnızca dünyevi bir eylemdir. Ahiret hayatında evlilik söz konusu değildir. Evliliğin temel amaçlarından biri olan cinsellik dünyaya ait bir eylemdir. Kadın ya da erkek

---

[291] ''Çünkü kendi isteğimi değil, beni gönderenin isteğini yerine getirmek için gökten indim. Beni gönderenin isteği şudur ki bana verdiklerinden hiçbirini yitirmeyeyim, ama son günde hepsini dirilteyim. Çünkü Babamın isteği, Oğul'u gören ve O'na iman eden herkesin sonsuz yaşama kavuşmasıdır. Ben de böylelerini son günde dirilteceğim.'' Yuhanna 6: 38-40

[292] ''İsa'nın ölüp dirildiğine inanıyoruz. Aynı şekilde Tanrı, İsa'ya bağlı olarak gözlerini yaşama kapamış olanları da O'nunla birlikte geri getirecektir. Rab'bin sözüne dayanarak size diyoruz ki, biz yaşamakta olanlar, Rab'bin gelişinde hayatta olanlar, gözlerini yaşama kapayanların önüne asla geçmeyeceğiz. Rab'bin kendisi, bir emir çağrısıyla, başmeleğin seslenmesiyle, Tanrı'nın borazanıyla gökten inecek. Önce Mesih'e ait ölüler dirilecek. Sonra biz yaşamakta olanlar, hayatta olanlar, onlarla birlikte Rab'bi havada karşılamak üzere bulutlar içinde alınıp götürüleceğiz. Böylece sonsuza dek Rab'le birlikte olacağız.'' Selaniklilere 1, 4: 14-17

[293] Markos, 12:25-27'de ahiret inancına ve insanların dirileceğine vurgu yapılarak şöyle yazar: ''İnsanlar ölümden dirilince ne evlenir ne evlendirilir, göklerdeki melekler gibidirler. Ölülerin dirilmesi konusuna gelince, Musa'nın Kitabı'nda, alevlenen çalıyla ilgili bölümde Tanrı'nın Musa'ya söylediklerini okumadınız mı? 'Ben İbrahim'in Tanrısı, İshak'ın Tanrısı ve Yakup'un Tanrısı'yım' diyor. Tanrı ölülerin değil, dirilerin Tanrısı'dır. Siz büyük bir yanılgı içindesiniz." Ayrıca Bkz. Korintoslulara 1, 6:14; Korintoslulara 2, 4: 14; Filipililere, 3:10-11 ve Romalılara, 8:11.

ölümlerinin akabinde ne evlenir ne de evlendirilirler. Artık onlar cinsel arzu ve şehevi tutkulardan arınmış meleksi varlıklardır. Bu durum Matta'da şöylece bildirilir: Dirilişten sonra insanlar ne evlenir, ne de evlendirilir, gökteki melekler gibidirler.[294] Melekler gibi saf, temiz ve özgürleşmiş Hıristiyanlar bundan böyle Tanrı ile beraber ilelebet, her türlü cinsellikten ve üreme işlevlerinden azade diğer kardeşleriyle birlikte yaşarlar. Orada evlenme kurumu, karı-kocalık gibi dünyevi uygulamalar yoktur. Bu tür pratikler bir imtihan mekanı olan dünyaya ait şeylerdir. Hıristiyanlığa göre cennet Göksel Krallık ya da Tanrı'nın Egemenliği'dir. Bundan böyle ahret Tanrı ile insanın birbirine kavuştuğu, bütünleştiği kutsal ve göksel bir yurttur. Matta'da İsa ile ahiret inancı olmayan Sadukiler arasında şöyle bir diyalog bu durumu açıkça ortaya koyar:

''Ölümden sonra diriliş olmadığını söyleyen Sadukiler, aynı gün İsa'ya gelip şunu sordular: Ey Muallim, Musa şöyle dedi: ''Eğer bir adam çocuk sahibi olmadan ölürse, kardeşi onun karısını alsın, soyunu sürdürsün.' Aramızda yedi kardeş vardı. İlki evlendi ve öldü. Çocuğu olmadığından karısını kardeşine bıraktı. İkincisi, üçüncüsü, yedincisine kadar hepsine aynı şey oldu. Hepsinden sonra kadın da öldü. Buna göre diriliş günü kadın bu yedi kardeşten hangisinin karısı olacak? Çünkü hepsi de onunla evlendi.'' İsa onlara, ''Siz kitapları ve Tanrı'nın kudretini bilmediğiniz için yanılıyorsunuz' diye karşılık verdi. 'Dirilişten sonra insanlar ne evlenir, ne de evlendirilir, gökteki melekler gibidirler.''[295]

Hıristiyanlık inanç akidelerine göre ölen kişi, ilk sorgusundan sonra A'rafta kalır, burada onun ruhu günahlarının kefaretini öder, İsa'nın bütün dünyaya hükmedeceği ve insanları yargılayacağı ikinci gelişiyle başlayacak olan bin yıllık devrenin (milenyum) başında iyiler, sonunda ise kötüler yeniden diriltilirler. Daha sonra Tanrı'nın layık gördüğü insanlar yenilenen bedenleriyle cennete alınırlar, ancak buna layık olmayanlar ikinci ölüme yani yok oluşa mahum edilirler. Bu nedenledir ki Ölülerin dirilişi ise İsa'nın kıyamet öncesi kendi krallığını kurmak için yeniden dünyaya gelişiyle yakından ilgilidir ve bu günün gelmesi de yakındır. Bu nedenledir ki hem İsa hem de Pavlus (evlenin ve çoğalın) Belki de bu nedenle İsa da Pavlus'ta (evlenin ve çoğalın) emri üzerinde

[294] Matta, 22:30
[295] Matta, 22:23-30 Ayrıca bkz. Luka, 20:33-36; Markos, 12:18-25

vurgu yapmamışlar, aksine bekar kalmayı tavsiye etmişlerdir. Gerçekleşmesi yakın olduğuna inanılan İsa'nın ikinci gelişi bazı Hıristiyanların evliliğe soğuk bakmalarına ve züht hayatına yönelmelerine neden olmuştur. Mademki kıyamet bu kadar yakındır o halde bu tür dünyevi arzuların peşine düşmek beyhudedir. İnananların kendi bedenlerini bir başkasıyla birleştirmelerindense onu İsa için saklamaları, onun yolunda kullanmaları daha faziletlidir.

3. EVLİLİK ÖNCESİ

Hıristiyanlık'ta evlilik konusunda tek eşliliğin esas olduğu değerlendirmesinin ardından şimdi de evlilik öncesinde önem arz eden evlenme yaşı, eş seçimi ve evlilikte rıza konularını inceleyeceğiz.

3.1. Evlilik Yaşı

Hıristiyanlık'ta evlenme yaşı genel olarak erkekler için en erken 14, kızlar için ise en erken 12 olarak ön görülmüştür. Daha sonra gelişen ve değişen şartlar nedeniyle farklı uygulamalara geçilmiştir.

Eski ve Yeni Ahit'te evlilik yaşı ile ilgili doğrudan bir kaynak bulunmaz. Ancak Eski Ahit Hezekiel'de dolaylı olarak referans kabul edilebilecek bir bölüm mevcuttur. Burada Tanrı, İsrail'i kişileştirir ve onu küçük bir kız olarak tanımlar. Terk edilmiş bir bebek iken (Tanrı olarak) kendisinin ona sahip çıktığından ve onu olgunlaştırıp geliştirdiğinden söz eder. İngilizce'ye çevrilmiş Eski Ahit metinlerinde olgunlaşma, gelişme anlamında kullanılan puberty kelimesi doğum yapabilecek yaşta olan, ergen manalarına gelmektedir. Aynı kelime Türkçe çevirilerde de gelişmek, büyümek olarak anlamlandırılmıştır.[296]

1917 Tarihli Kilise Hukuku'na göre, erkek 16 yaşını, kız 14 yaşını tamamlamadan önce geçerli bir evlilik gerçekleştiremezler.[297]

Kilise babaları da doğrudan bir yaş zikretmezler. Onlar da içinde bulundukları coğrafya ve kültürün etkisindedirler. Gerek Roma gerekse İbrani gelenekleri günümüzle kıyaslandığında çocuk kabul edilebilecek yaşlarda

[296] ''Yanından geçtim, senin kendi kanının içinde kımıldadığını gördüm. Kendi kanının içindeyken yaşa dedim. Evet, Kendi kanının içindeyken yaşa dedim. Kırda yetişen bir bitki gibi seni geliştirdim. Geliştin, büyüdün, kusursuz bir güzelliğe eriştin. Göğüslerin oluştu, saçların uzadı. Ama çırılçıplaktın.'' Hezekiel, 16: 6-7

[297] Code of Canon Law, 1917, Chapter III Canon: 1083:1, Specific Diriment Impediments, s. 177

evliliklerin gerçekleştirildiği toplumlardır. Örneğin Hıristiyan azizlerinden Augustine evlenebilmek için 10 yaşında olan nişanlısını yaşadığı dönemdeki Roma hukukuna ait yasal sınır olan 12 yaşına ulaşması için iki yıl daha beklemek zorunda kalmıştı.

1983 tarihli Yeni Kilise Hukuku'na göre bu sınır erkek için 16, kız için ise 14 yaşını tamamlamış olmak şeklinde belirlenmiştir. Fakat din adamları konseyi bunu daha yukarı bir yaşa çekme konusunda serbesttirler.[298] Evlilik yaşı coğrafyaya göre de değişiklikler gösterebilmektedir. Bu yaş günümüzde ortalama olarak erkek için 18, kızlar için ise 16 olarak seyretmektedir.

Eski ve Yeni Ahit'te doğrudan belirlenmiş bir evlilik yaşı olmadığı gibi evlenecek çiftler arasında bir yaş sınırlaması da görülmemektedir. Örneğin İbrahim ile Sara arasında 10 yaş fark olduğunu Tekvin'den öğrenmekteyiz.[299]

3.2. Eş Seçimi

Bir Hıristiyan'ın eş seçiminde ilk dikkat edeceği husus evlenmeyi düşündüğü kişinin inançlı biri olmasıdır. Evlilik çok özel bir ilişkidir; buna göre hem karı hem de koca İsa Mesih'e iman etmiş kişilerden seçilmelidir.[300] İnanan biriyle pek çok ortak paydanın bulunacağına ve başlangıçta bu müştereğin avantajları ile harekete geçilmesinin önemine inanılmalıdır. Ayrıca Tanrı'dan kendisini doğru adayla karşılaştırması konusunda yardım istenmelidir. Yine kendi karakterine uygun olan ve en fazla ortak özellikleri paylaştığına inanılan şahsın seçildiği konusunda hassasiyetle hareket edilmelidir. Eski ve Yeni Ahit'teki seçkin kişilerin evlilikleri örnek almak ta doğru tercih için yardımcı olacaktır. Örneğin, Eski Ahit'in Süleyman'ın Meselleri bölümünde eş seçimi ile ilgili bir takım nasihatler verilmektedir. Buna göre bir eşin huysuz ve kavgacı olmasının kötülüğü şöylece ortaya konulur:

---

[298] Code of Canon Law, 1983, Chapter III, (**Individual Diriment Impediments)**, Can. 1083/1 ve 2 www.vatican.va (21.10.2016)

[299] ''İbrahim yüzüstü yere kapandı ve güldü. İçinden, "Yüz yaşında bir adam çocuk sahibi olabilir mi?" dedi, "Doksan yaşındaki Sara doğurabilir mi?" Tekvin, 17:17

[300] Turgay Üçal ve Derek Malcolm, ss. 147-157

‘‘Geniş evde kavgacı karı ile beraber olmaktan ise dam köşesinde oturmak iyidir. Çöl yerde oturmak kavgacı ve huysuz kadınla oturmaktan iyidir.’’[301]

Yine bir kadının güzelliğinden ziyade anlayışlı olmasının önemi şöylece ifade edilir:

‘‘Domuzun burnunda altın halka ne ise anlayışı olmayan güzel kadın da öyledir.’’[302]

Keza basiretli bir kadının Tanrı’nın armağanı olduğu söylenilirken şu husus vurgulanılır:

‘‘Ev ile mal babalar mirasıdır fakat basiretli kadın Rab’dendir.’’[303]

Augustine evlenilecek eşlerin iffet ve sadakat sahibi kişiler olması gerektiğinin altını çizer. O evliliğin üç yararı arasında çocuk sahibi olma (çoğalma) ve sakrament ile birlikte sadakat/iffet’i de sayar.[304]

Tertullian ise eşine yazdığı mektubunda ideal eş ve evlilik ile ilgili olarak eşlerin inanç, amaç, arzu ve umutta birlik içerisinde olmaları gerektiğinin önemini vurgular. Evlilikte eşlerin tek beden tek ruh olmaları gerektiğini ifade eder.[305]

Chrysostom evlilik kurumunda en önemli şeyin sevgi olduğunu hatırlatır. Ona göre için eşler her şeyden önce iki şeye sahip olmalıdırlar: sevgi ve saygı.[306]

3.3. Evlilikte Rıza

Evlilik, yasal olarak reşit kişilerin hukuki bir şekilde rızalarını ilan etmeleri ile gerçekleştirilir. Evlilik, bir erkek ve kadının karşılıklı rızalarıyla bir evlilik kurumu oluşturmak gayesiyle birbirlerini kabul ettikleri feshedilemez iradi bir eylemdir.[307] Katolik Kilisesi eşler arasındaki karşılıklı rıza konusunu evliliği meydana getiren vazgeçilmez bir unsur olarak kabul etmiştir. İki Katolik evlenecekleri zaman kilise mensubu bir din adamı ve halkın huzurunda karşılıklı

[301] Süleyman’ın Meselleri, 21:9
[302] Süleyman’ın Meselleri, 11:22
[303] Süleyman’ın Meselleri, 19:14
[304] St. Augustine, **On the Good of Marriage**, Chapters: 1-3
[305] Tertullian, **To His Wife**, Chapter: 8
[306] St. John Chrysostom, **On Christian Marriage** On Marriage and Family Life, St. Vladimir's Seminary Press, 1986
[307] The Code of Canon Law 1983, Title VII: **Marriage** Maddesi, Canon 1057-1 ve 2

rızalarını beyan etmek zorundadırlar. Karşılıklı rızanın bulunmadığı bir durumda evlilik geçersizdir. Geçerli bir evlilik için asgari tanık sayısı ikidir. Tanıkların akli melekelerinin yerinde bulunması ve sarhoş olmamaları da esastır.

Evlenecek olan kızın rızasının alınması da gereklidir. Eski Ahid Tekvin'deki Rebeka'nın hikayesi buna güzel bir örnektir. Bu kısımda ilk olarak Rebeka'nın görüşü alınmaksızın kız verilir. Ancak, Rebeka'nın annesi durumun farkına varıp ona evlenmek isteyip istemediğini sorar. Rebeka'nın rıza göstermesinin ardından eşiyle birlikte gitmesine izin verilir.[308]

Tertullian'ın şu sözleri evlilikte karşılıklı sevgi ve rızadan yana olduğunu göstermektedir:

''Umutta bir, arzuda bir, izledikleri yaşam tarzında bir ve uyguladıkları dinde bir olan iki Hıristiyan'ın evliliği ne kadar hoştur.''[309]

Tertullian'a göre sadece evlenecek çiftin değil babanın da rızası doğru bir evlilik için kaçınılmaz bir gerekliliktir.

''Çimentosunu Kilise'nin attığı, Tanrıya adanmış, hayır dualarının imzalayıp mühürlediği, meleklerin haberini cennete götürdüğü, Baba'nın onayladığı mutlu evliliği anlatacak kelimeleri nasıl bulacağız? Çünkü dünyada bile çocuklar babalarının rızası olmadan hakkıyla ve hukuka uygun olarak evlenemezler.''[310]

Chrysostom ise evlilikte rızanın önemini şu sözleriyle ifade eder:

''Bir evliliği evlilik yapan şey cinsel birleşme değil rızadır.''[311]

Ignatius ise hem kadının hem de erkeğin evlenirken piskoposun da rızasını alması gerektiğini düşünür.[312]

Nikah töreninde evlenecek olan çiftin el ele tutuşup rahip, şahitler ve cemaatin huzurunda birbirlerini eş olarak kabul etmelerini duyurmaları da evlilik rızası sayılır.

---

[308] Tekvin, 24: 50-59
[309] Tertullian, **Treatises on Marriage**, Book: 2, Chapter: 8
[310] Tertullian, **Treatises on Marriage**, Book: 2, Chapter:8
[311] St. Chrysostom, Homily XXXII, s. 374
[312] Ignatius, **The Epistle of Ignatius to Polycarp**, Chapter 5, The Duties of Husband and Wife

1983 tarihli Kilise Hukuku evlilikte rızanın ve bunun deklare edilmesinin evliliğin şartı olduğunu söyler.[313] Takip eden maddede ise evlilikte rızanın tanımı yapılmaktadır.[314]

Sonuç olarak Hıristiyan çiftlerin evliliklerinde hem kız ve erkeğin hem de ailelerin rızası önemli bir yer tutmaktadır. Evliliğin hukuki olarak geçerli olması da yine rızaya dayalı olarak gerçekleşmek zorundadır.

3.4. Ailelerin Tercihine Göre Evlilik

Hıristiyanlıkta bugün artık neredeyse terk edilmiş bir uygulama olan bir başka evlenme biçimi de evlenilecek kızın veya erkeğin dışında üçüncü bir şahıs veya şahıslar tarafından kararlaştırılırdı. Üçüncü şahıslar da genellikle ebeveynler ya da yakın akrabalar olurdu. Burada tercih çocuklara değil de ailelere bırakılırdı. Bu, 18 yüzyıla kadar sadece Hıristiyan aleminde değil dünyanın hemen her yerinde uygulanan bir evlilik türüydü. Bugün batıda bu uygulama yalnızca soylu veya aristokrat ailelerin uygulama biçimi olarak kendisine yer bulabilmektedir. Yaygın olan evlilik biçimi kız ve erkeğin birlikte kararlaştırdıkları aşk evliliğidir. İncil bu konuda ailelere herhangi bir evlilik türünü tavsiye etmez ve sessiz kalır ancak Eski Ahit Tekvin bölümü Bap: 24'te bu tür evliliğe ait örnekler bulmak ta mümkündür. Örneğin, İshak ile Rebeka'nın evliliği bu türe bir örnektir. Ailelerin rızasıyla evlilik, modern zamanlara kadar dünyanın pek çok yerinde bir standarttı. Aşk, duygusallık ve kişisel arzular bireylerin eşlerini seçmelerinde ön planda değildi. Ancak bu böyle evliliklerin hiç olmadığı anlamına da gelmez. Eski Ahit, Süleyman'ın Mesellerinde oğula yapılan tavsiyede bu türden evliliğin nimetleri ve insanı kötü amellerden koruma işlevi çarpıcı bir anlatımla sunulmaktadır.[315]

Eski Yahudi geleneklerine göre kadınlar ve kız çocuklar erkeklere göre geri planda tutulurlar, hak ve özgürlükler açısından eşit muamele görmezlerdi.

---

[313] Evlilik hukuken reşit olmuş kişilerin rızalarını yasalara uygun olarak ilan etmeleriyle gerçekleşir. Bkz. The Code of Canon Law, 1983, Canon 1057, 1°

[314] Evlilikte rıza bir erkek ve kadının karşılıklı olarak, bir yuva kurmak amacıyla, birbirlerini verip aldıkları geri çevrilemez/feshedilemez bir sözleşme aracılığıyla meydana gelen iradi bir eylemdir. Bkz. The Code of Canon Law, 1983, Canon 1057, 2°

[315] ''Çeşmen bereketli olsun. Ve gençken evlendiğin karınla mutlu ol. Sevimli bir geyik, zarif bir ceylan gibi. Hep seni doyursun memeleri. Aşkıyla sürekli coş. Oğlum, neden ahlaksız bir kadınla coşasın? Neden başka birinin karısını koynuna alasın?'' Süleyman'ın Meselleri, 5:18-19

İbadethanelerde dahi kadınların ve kızların ancak belli yere kadar girmelerine müsaade edilirdi. Kız çocukların doğumlarında erkekler de olduğu gibi sevinilmez, adetli ve lohusa kadınlar necis sayılırlardı. Yahudi toplumunun geleneklerine göre doğan kız büyüyesiye ve evlenesiye kadar babasına itaat ederdi. Baba kızını dilediği kişi ile evlendirebilirdi. Bu uygulama bazen babanın borcu karşılığında kızını evlendirmesiyle de sonuçlanabilirdi.[316]

Sonuç olarak Hıristiyanlık'ta evlilik öncesi dikkate alınması gereken hususlardan evlilik yaşı, eş seçimi ve rıza konusu zaman içerisinde birtakım değişikliklere uğramıştır. Değişen çağ, kültür anlayışı, ekonomik şartlar ve coğrafyanın etkisiyle bu konulardaki bakış açılarında da farklılıklar meydana gelmiştir. Evlilik yaşı daha yukarıya çekilmiş, eş seçiminde ailelerin kararından ziyade evlenecek kişilerin kendi rıza ve tercihleri ön plana çıkmıştır.

3.5. Evlenme Engelleri

Hıristiyanlıkta evlenme engellerinin önemli bir kısmı Eski Ahit kaynaklıdır. Bununla birlikte Yeni Ahit ile birlikte bazı yeni evlenme engelleri de ilave edilmiştir. Eski Ahit Levililer kitabında[317] bu yasaklar teker teker belirtilir. Hezekiel Kitabında[318] da komşu karısıyla, geliniyle ve kız kardeşiyle cinselliği yasaklanır. Yine Eski Ahit'in 5. Kitabı[319] olan anneyle evliliği yasaklarken, Tesniye de ise[320] anne ve kardeşle cinsel birleşme lanetlenir. Diğer taraftan inançsızlarla evlilik yasaklanır.[321] Bu evlilik engellerini şu şekilde sıralamak mümkündür;

- Anne ve baba ile
- Kız kardeş ya da üvey kız kardeşle
- Kayın valide ile

[316] Rab Musa'ya şöyle dedi: "İsrail halkına de ki, ''Bir kadın hamile kalıp erkek çocuk doğurursa, âdet gördüğü günlerde olduğu gibi yedi gün kirli sayılacaktır. Çocuk sekizinci gün sünnet edilmeli. Kadın kanamasından paklanmak için otuz üç gün bekleyecek. Pak sayılması için geçmesi gereken bu günler doluncaya dek kutsal bir şeye dokunmayacak, tapınağa girmeyecek. Ancak, kız çocuk doğurursa, âdet gördüğü günler gibi iki hafta kirli sayılacaktır. Kanamasından paklanmak için altmış altı gün bekleyecektir.'' Levililer, 12:1-5

[317] Levililer, 18:6-24

[318] Hezekiel, 22:10-11

[319] Tesniye. 22:30

[320] Tesniye, 27:20-22

[321] Korintoslulara 2, 6:14-17

• Torunlarla
• Hala veya teyze ile
• Amca/dayı ya da amca/dayı eşiyle
• Üvey kız ile
• Erkek kardeşin eşiyle
• Bir kadının kızı ve kız torunu ile birlikte
• İki kız kardeşle birlikte
• Komşusunun karısıyla
• Zina edenlerle
• İnançsızlarla evlenmek yasaklanmıştır.

Eski Ahit daha önceden İsrailoğulları'ndan olmayanlarla, putperestlerle, sünnetsizlerle evliliği yasaklarken, Pavlus sünnetin gerekli olmadığını ifade etmiştir. Yine aynı şekilde başka ırk mensupları ile de evlilik mümkün kılınmıştır.

İKİNCİ BÖLÜM

HIRİSTİYANLIK'TA EVLENME VE SONRASI

1. EVLENME

Eski Ahit'ten anlaşıldığı üzere İbrani geleneklerine göre evliliğe giden yol üç aşamadan geçmekteydi. Önce aileler evlenecek çiftleri kararlaştırırlar, daha sonra bu konudaki kararlarını duyurarak diğer insanları haberdar ederlerdi. Bu süreçte evlenecek gençler nişanlanmış olurlardı ve nişan günümüzdeki geleneksel anlamından daha güçlü bir anlam yüklü idi ve nikah kadar ciddi görüldüğünden bu durumu ancak ayrılma kararı alma ve ölüm ile bozulurdu. Daha sonra da çift nikah töreni ile dünya evine girerlerdi. Hıristiyanlık'ta nişan olgusu eski ağırlığını ve önemini kaybetmiş olsa da, evlenmeye niyetli Hıristiyanların, yine Eski Ahit geleneklerinde olduğu gibi aynı duyarlılıkla hareket etmesi beklenirdi. Nişan, nikah yolunda ciddi bir adım olarak algılanırdı. Nikah ise artık iki inanan Hıristiyan'ın geri dönüşü olmayan birlikteliğinin resmiyet kazandığı andı.

1.1. Evlenme/Nikah

Bir sır olarak kabul edilmesi nedeniyle Hıristiyanların yaşamında çok önemli bir işleve sahip olan evlilik hem dini bir sorumluluğun yerine getirilmesi hem de inanan iki insanın tek beden olma işlevini icra etmesi bakımından büyük önem taşımaktadır. Evlilik ayrıca dünyaya yeni Hıristiyan bireyler kazandırılması ve Hıristiyanlığın yaygınlaştırılması açısından da ehemmiyetlidir. Hem hukuki hem de dini açıdan bağlayıcılığı bulunduğundan evlilik kurumunun oluşturulması için nikah töreni büyük önem taşır.

1.2. Evlilik Töreni

Hıristiyanlık'ta evlilik uygulamaları ile ilgili bazı farklılıklar olmasına rağmen hemen tüm mezheplerin buluştukları bazı ortak noktalar bulunmaktadır. Buna göre evlilik töreni geleneksel olarak kilisede gerçekleştirilir. Bu kilise genel olarak kızın bağlı olduğu kilisededir. İçinde bulunulan ülke ya da kültürün etkisi ile birtakım farklılıklar barındırmasına rağmen, evlilik merasimi genellikle şöyle bir sıra takip eder; Rahip, evlenecek olan çift adına misafirlere toplanmanın amacını belirten bir açılış konuşması yapar, arkasından da töreni başlatır. Daha

sonra Hıristiyanlık'ta evliliğin anlam ve önemi ile ilgili bir konuşma yapar ve İncil'den pasajlar okunur. Bu arada törene müziğin eşlik etmesi adettendir. Bunların ardından yemin törenine geçilir; kız ve erkek evlilik yeminlerini ederler. Bu arada evli çiftin birlikteliğini sembolize eden bir mum yakılır. Evliliğin bir nişanesi olan yüzüklerin takılması bölümünde evlenen erkek kıza ve kız da erkeğe evlilik yüzüklerini takarlar. Rahip, çiftin karı-koca olduklarını ilan eder; evlilik duasını ve son takdisi yapar. Böylece yeni evli çiftin tebrik edilmesi bölümüne geçilir ve tören sona erer.

Örnek Evlilik Töreni şu şekilde gerçekleştirilir:

Rahip:

''Değerli misafirler. Tanrının huzurunda bu adam ve kadının kutsal evlilik törenlerinde birlikteliklerine tanıklık etmek ve kutsamak için toplandık. Evlilik bağı ve akdi yaratılışta Tanrı tarafından tesis edildi. Efendimiz İsa Mesih Celile'deki Kana'da (Cana) bir düğünde hazır bulunup ilk mucizesini göstererek evlilik geleneğini tezyin etti. Bu, bize İsa ve onun Kilise'si arasındaki birliğin sırrını işaret eder ve kutsal metinler evlilik kurumunun tüm insanlar arasında itibar görmesini emreder.''

''Erkeğin ve kadının kalp, beden ve zihin birlikteliği, onların karşılıklı mutluluğu için Tanrı'nın tasarladığı bir şeydir.'' …

Daha sonra nikah törenine geçilir. Rahip kadına şöyle der:

''(İsim), evlilik akdine sadık kalarak, birlikte yaşamak için bu adamı kocan olarak kabul edip hastalıkta ve sağlıkta, onu sevecek, rahatlatacak, onurlandıracak ve sahiplenecek misin? İkiniz hayatta oldukça diğer herkesi terk ederek ona sadık kalacak mısın?''

Kadın cevap verir:

''Evet (Kalacağım)''

Rahip adama şöyle der:

''(İsim), evlilik akdine sadık kalarak, birlikte yaşamak için bu adamı kocan olarak kabul ediyor musun? Hastalıkta ve sağlıkta, onu sevecek, rahatlatacak,

onurlandıracak ve sahiplenecek misin? İkiniz hayatta oldukça diğer herkesi terk ederek ona sadık kalacak mısın?''

Adam cevap verir:

''Evet (Kalacağım)''

Rahip daha sonra şöyle diyerek cemaate seslenir:

''Bu vaatlere tanıklık eden sizler bu iki insanın evliliğini onaylıyor musunuz?''

Cemaat:

''(Evet) Onaylıyoruz.''

Bu sırada ilahiler söylenir.

Sonra rahip cemaate söyle der:

''Tanrı sizinle olsun.''

Cemaat:

''Sizinle de olsun.''

Rahip:

''Dua edelim. Ey merhametli, lütuf sahibi, ezeli ve ebedi Tanrı, bizleri kendi benzeyişinde erkek ve dişi olarak yarattın. Senin kerem ve inayetini arayan bu adam ve kadına merhametinle nazar et ve onlara lütfunla yardım et ki, ebedi tek Tanrı, Kutsal Ruh'un birliğinde seninle yaşayan ve hükmeden kurtarıcımız İsa Mesih aracılığıyla gerçek sadakat ve değişmez/muhkem sevgiyle yaptıkları evlilik akdini onurlandırabilsin, sözlerine ve yeminlerine sadık kalabilsinler. Amin.''[322]

2. EVLENME/NİKAH SONRASI

2.1. Nikah Sonrası

Bu bölümde erkeğin ve kadının ailede eş olarak rolleri ile hak ve vazifeleri ele alınacaktır. Ayrıca kürtaj, çocuğun eğitimi, anne babanın çocuğa karşı

[322] http://www.hristiyanweb.com/evlilik-toreni-1 (23.10.2016)

sorumlulukları ve çocuğun ebeveynine karşı yükümlülükleri konuları üzerinde durulacaktır.

2.1.1. Erkeğin Hak ve Vazifeleri - Bir Eş Olarak Rolü

2.1.1.1. Hakları

Tanrı önünde kadın ve erkek insan olmak bakımından eşit hak ve vazifelere sahiptirler; bununla birlikte evin reisi kesinlikle kocadır. Tanrı bu yetkiyi kocaya vermiştir. Çünkü koca, erkeğin ailede ve toplumda yüklenmesi gereken roller için fiziksel anlamda daha güçlü kılınmıştır. Yani Tanrı kadına ve erkeğe ayrı roller ve sorumluluklar vermiştir. Bunun yerine kadına derin annelik duyguları ile birlikte sevgi ve hassasiyet bahşedilmiştir. Bu yönüyle erkekten farklı ve daha güçlüdür. Hem kadın hem de koca Tanrı benzeyişinde yaratıldıkları için saygıyı hak etmektedirler. Kadının bedeni kocasına, kocanınki de karısına aittir.[323]

Hem Eski hem de Yeni Ahit kocaların karıları üzerinde otorite olduklarını ifade eder.[324] Koca evde yetki ve velayet sahibidir. Erkek hem koca hem de baba olarak ciddi bir sorumluluk yüklenir. İsa'nın Kilise'nin başı olduğu gibi erkek de evin başıdır. O, yaratılışta da kadından önceliklidir ve bu durum Tanrısal bir planın bir parçasıdır. Bu olgu, yaratıcının İsrailoğulları ile yaptığı sözleşmede ya da İsa'nın Kilise ile olan ilişkisinde olduğu gibi bir akit olarak görülür. Hem Eski hem de Yeni Ahit erkeğe bu rolü biçer. Ancak, koca bu durumu bir baskı unsuru olarak kullanmaz. Karısına karşı anlayışlı olmalı, ona saygı duymalı ve onu onurlandırmalıdır.[325] Kocalar eşlerini sevmeli ve onlara sert değil, yumuşak davranmalıdırlar.[326] Kocalar eşlerine sadık kalmalıdırlar[327]

2.1.1.2. Vazifeleri

Eski Ahit'e göre erkeğin bir koca olarak üç temel sorumluluğu vardır. İlk olarak o, karısını sevmeli, onu idare etmelidir. İkinci olarak yaratılışta kadından

[323] Turgay Üçal ve Derek Malcolm, ss. 147-157
[324] Tekvin, 3:16; Korintoslulara 1, 11:3; Efesoslulara, 5:23
[325] Petros'un 1. Mektubu, 3:7
[326] Efesoslulara, 5:25-33; Koloselilere 3:19
[327] Süleyman'ın Meselleri, 5:18-20; Malaki, 2:14-15

önce geldiği için aile birliğinin temel sorumluluğu erkeğe aittir ve o karısı da dahil ailenin üzerinde mutlak otorite konumunda olmalıdır. Üçüncü olarak koca eşinin yiyecek, giyim-kuşam ve diğer ihtiyaçlarını karşılamalıdır.[328]

Hıristiyan bir erkek eşini kendisinin bir parçası olarak görmelidir. Erkeğin eşine şefkatsiz veya merhametsiz davranması kendi bedenine şefkat ve merhamet göstermemesi demektir. Eşine sadakatsizlik ediyorsa aslında bu onun kendine sadakatsizliğidir. Onun eşiyle olan ilişkisinde İsa'nın Kilise'ye olan bağlılığı esas alınmalı, ona İsa'nın Kilise'ye olan sevgisi örneklik etmelidir. İsa, havarilerinin başı olduğu halde onlara karşı sevgisinin bir göstergesi olarak tevazu göstermiş ve havarilerinin ayaklarını yıkamıştır. Koca karısına sadık olmalıdır; bu onun evlenirken yapmış olduğu akdin gereğidir. Erkek karısına hem eş hem de arkadaş olmalıdır. Erkek, yaratıcının Havva'yı kendi bedeninden yarattığını, Havva'yı da ayrı olarak yaratmadığını hatırlamalı ve ona kendisinin bir parçası gibi muamele etmelidir. Erkek karısı ve ailesi için güzel bir örnek olmalıdır. İsyankar veya inançsız bir eşe itaat eden erkek çocukları için kötü bir örnektir. Yine, eşiyle sürekli didişen ya da ona kaba davranan erkek model bir eş ve baba olmaktan çok uzaktır.

Kocalar eşleriyle tatmin olmalıdırlar. Mutluluğu ve tatmini sadece kendi eşlerinde aramalı, hiçbir şekilde gayrı-meşru yollara tevessül etmemelidirler. Yine aynı şekilde eşlerini de cinsel yönden tatmin etmek onların görevleri arasındadır. Bir erkek eşiyle cinsel birliktelik yaşadığında karısıyla tek beden olur.[329] Ne erkek ne de kadın eşinden başkasıyla bu birlikteliği tecrübe etmemelidir. Yalnızca iki kişi tek beden olabilir; aralarına üçüncü bir kişinin girmesi bu tek beden olma özelliğini yok eder. Bu durum ise Tanrı'nın kanununa karşı gelmektir. Ayrıca kocalar evin ihtiyaçlarını tedarik etmelidirler. Eşinin ve çocuklarının geçimlerini sağlamak, yiyecek, giyecek ve barınacak yer temin etmek kocaların görevidir.[330]

Kocalar eş ve çocuklarına karşı sabırlı ve anlayışlı olmalı, hataları bağışlayıcı bir üslup sergilemeli, meydana gelen/gelebilecek sorunlara ideal çözümler üretmeye gayret etmelidirler. Eşlerini kendi bedenlerini sevdikleri gibi

[328] Köstenberger, ss. 40-41
[329] Süleyman'ın Meselleri, 5:18-19, Korintoslular'a 1, 7:3
[330] Timoteos'a 1, 5:8

sevmelidirler. Kocalar, eş ve çocuklarını dini anlamda da beslemekle görevlidirler. Onların dindar bireyler olarak yaşamlarını sürdürmelerine yardımcı olmalıdırlar. Kendileri de güzel rol modeller olarak onlara örneklik etmelidirler. Doğan çocuklarına isim vermek, onları Tanrı'ya adanmış bireyler olarak yetiştirmek, uygun eşlerle evlendirmek herkesten önce babanın sorumluluğu altındadır.[331]

Eski ve Yeni Ahit'te kocanın eşine karşı görevleri arasında çeşitli örnekler bulunmaktadır. Eski Ahit'te şunlar örnek olarak gösterilebilir:

Erkek karısına sevgiyle bağlanmalıdır.[332] Karısını övüp yüceltmeli, ona iltifatlar etmelidir.[333] Karısını mutlu etmeli, ona zaman ayırmalıdır.[334]

Erkeklerin eşlerine karşı görevleri ile ilgili olarak Yeni Ahit'teki şu örnekler verilebilir:

Erkekler eşlerini İsa'nın Kilise'yi sevdiği gibi sevmeli, onları beslemeli ve korumalıdırlar.[335] Karılarını tatmin etmeli, onları ihmal etmemelidirler.[336] Eşlerine

[331] Köstenberger, ss. 95-96

[332] Bu nedenle adam annesini babasını bırakıp karısına bağlanacak, ikisi tek beden olacak. Tekvin, 2:24

[333] Çocukları önünde ayağa kalkıp onu kutlar. Kocası onu över. Soylu işler yapan çok kadın var. Ama sen hepsinden üstünsün" der. Çekicilik aldatıcı, güzellik boştur; Ama Rab'be saygılı kadın övülmeye layıktır. Süleyman'ın Meselleri, 31:28-30

[334] Yeni evli bir adam savaşa gitmeyecek, ona herhangi bir görev verilmeyecek. Bir yıl özgürce evinde kalıp karısını mutlu edecek. Tesniye, 24:5

[335] Ey kocalar, Mesih kiliseyi nasıl sevip onun uğruna kendini feda ettiyse, siz de karılarınızı öyle sevin. Mesih kiliseyi suyla yıkayıp Tanrısal sözle temizleyerek kutsal kılmak için kendini feda etti. Öyle ki, kiliseyi üzerinde leke, buruşukluk ya da buna benzer bir şey olmadan, görkemli biçimde kendine sunabilsin. Amacı kilisenin kutsal ve kusursuz olmasıdır. Aynı biçimde kocalar da karılarını kendi bedenleri gibi sevmelidir. Karısını seven kendini sever. Hiç kimse hiçbir zaman kendi bedeninden nefret etmemiştir. Tersine, onu besler ve kayırır; tıpkı Mesih'in kiliseyi besleyip kayırdığı gibi. Çünkü bizler O'nun bedeninin üyeleriyiz. "Bunun için adam annesini babasını bırakıp karısına bağlanacak, ikisi tek beden olacak." Bu sır büyüktür; ben bunu Mesih ve kiliseyle ilgili olarak söylüyorum. Size gelince, her biriniz karısını kendisi gibi sevsin. Efesliler, 5:25-33

[336] Erkek karısına, kadın da kocasına hakkını versin. Kadının bedeni kendisine değil, kocasına aittir. Bunun gibi, erkeğin bedeni de kendisine değil, karısına aittir. Geçici bir süre için anlaşıp kendinizi duaya vermekten başka bir nedenle birbirinizi mahrum etmeyin. Sonra yine birleşin ki, kendinizi denetleyemediğiniz için Şeytan sizi ayartmasın. 1. Korintliler, 7:3-5

karşı anlayışlı olmalı, onlar saygı göstermelidirler.[337] Evlerinde baş olma görevini yerine getirmelidirler.[338]

2.1.2. Kadının Hak ve Vazifeleri - Bir Eş Olarak Rolü

Hıristiyanlık insan olarak yaratılma bakımında hem kadının hem de erkeğin Tanrı'nın eseri olduğunu kabul eder. Buna göre erkeğin kaburgasından yaratılmış olsa da yaratılan kadın bir bütünün iki parçası gibidir. İnsan yalnızca kadın ya da erkek değildir; iki farklı cinsin toplamıdır. Kadın ve erkek yaratılış anlamında mükemmeldir ve birbirine bağımlıdır. İncil'e göre kadın erkekten yaratılır, erkek de kadından doğar.[339]

Tanrı insanı kendi benzeyişinde yarattı cümlesini kadını da kuşatacak şekilde ele alınırsa tıpkı erkek gibi kadın da Tanrı'nın gözünde değerlidir sonucuna ulaşılabilir. Kadına canı ve ruhu veren Tanrı olduğuna göre kadının değeri kendisini yaratanın değerinden gelmektedir. Hem kadın hem de koca Tanrı benzeyişinde yaratıldıkları için saygıyı hak etmektedirler. Kadının bedeni kocasına, kocanınki de karısına aittir.[340]

Pavlus'un kadınlar konusundaki sınırlamaları[341] ve Kilise Babaları'nın kadını aşağılayan yaklaşımlarını bir kenara bırakırsak kadınların bir takım kazanımları olduğu da görülmektedir. Örneğin, daha önce zina yapan kadın taşlanarak öldürülüyorken[342] İsa ile birlikte bu uygulama ortadan kalkmıştır.[343]

---

[337] Bunun gibi, ey kocalar, siz de daha zayıf varlıklar olan karılarınızla anlayış içinde yaşayın. Tanrı'nın lütfettiği yaşamın ortak mirasçıları oldukları için onlara saygı gösterin. Öyle ki, dualarınıza bir engel çıkmasın. 1. Petrus, 3:7

[338] Çünkü Mesih bedenin kurtarıcısı olarak kilisenin başı olduğu gibi, erkek de kadının başıdır. Efesliler, 5:23

[339] ''Ne var ki, Rab'de ne kadın erkekten ne de erkek kadından bağımsızdır. Çünkü kadın erkekten yaratıldığı gibi, erkek de kadından doğar. Ama her şey Tanrı'dandır.'' 1. Korintliler, 11:11-12

[340] Turgay Üçal ve Derek Malcolm, ss. 147-157

[341] ''Kadın sükûnet ve tam bir uysallık içinde öğrensin. Kadının öğretmesine, erkeğe egemen olmasına izin vermiyorum; sakin olsun. Çünkü önce Adem sonra Havva yaratıldı; aldatılan da Adem değildi, kadın aldatılıp suç işledi. Ama doğum yapıp kurtulacaktır; yeter ki, sağduyuyla iman, sevgi ve kutsallıkta yaşasın.'' 1. Timoteus, 2:11-15 Ayrıca Bkz. 1. Korintliler, 14:34-35

[342] "Biri başka birinin karısıyla, yani komşusunun karısıyla zina ederse hem kendisi hem de zina ettiği kadın kesinlikle öldürülecektir." Levililer, 20:10

[343] İsa ise Zeytin Dağı'na gitti. Ertesi sabah erkenden yine tapınağa döndü. Bütün halk O'nun yanına geliyordu. O da oturup onlara öğretmeye başladı. Din bilginleri ve Ferisiler, zina ederken yakalanmış bir kadın getirdiler. Kadını orta yere çıkararak İsa'ya, "Öğretmen, bu kadın tam zina ederken yakalandı" dediler. "Musa, Yasa'da bize böyle kadınların taşlanmasını buyurdu, sen ne dersin?" Bunları İsa'yı denemek amacıyla söylüyorlardı; O'nu suçlayabilmek için bir neden arıyorlardı. İsa eğilmiş, parmağıyla toprağa yazı yazıyordu. Durmadan aynı

Artık kadın veya erkek tüm İsa Mesih bağlıları ‘‘Tanrı’nın Çocukları’’dır ve eşittir.[344]

Ancak, Tanrı tarafından yaratılmış olmanın getirdiği kulluktaki eşitliğin haricinde kadınlar kocalarının mutlak üstünlüklerini kabul etmeli, onlara sadakatle bağlı olmalıdırlar.

2.1.2.1. Hakları

İsa Mesih’in yaşamı ve tebliğ süreci içerisinde hayatın hemen her alanında aktif rol alan kadınların toplumsal konumları Pavlus ve birçok Kilise Babası tarafından daraltılmış, kadınlar ikincil pozisyona itilmiştir. Buna göre İsa Mesih’in uygulamaları, kadınlara tanımış olduğu hak ve özgürlükleri Hıristiyan kadınların bu gün de devam ettirebilme özgürlüklerinin olduğu çok açıktır.

İsa Mesih zina eden kadınların taşlanması uygulamasına son vermenin dışında kadınlara bazı ilave özgürlükler de tanıdı. Daha önce adeta evinden çıkmayan kadın İsa ile birlikte hem onun öğrencisi oldular hem de onunla birlikte seyahat ettiler.[345]

Yine kadınların İsa ve havarileri ile birlikte aynı ortamda bulunmaları, sorumluluklar yüklenmeleri mümkün olmuştu.[346] Kadınların da İsa’nın mesajının Havarilerle birlikte başka şehirlere iletmesi muhtemelen coğrafi zorluklar ve iffeti

---

soruyu sormaları üzerine doğruldu ve “İçinizde kim günahsızsa, ilk taşı o atsın!” dedi. Sonra yine eğildi, toprağa yazmaya başladı. Bunu işittikleri zaman, başta yaşlılar olmak üzere, birer birer dışarı çıkıp İsa’yı yalnız bıraktılar. Kadın ise orta yerde duruyordu. İsa doğrulup ona, “Kadın, nerede onlar? Hiçbiri seni yargılamadı mı?” diye sordu. Kadın, “Hiçbiri, Efendim” dedi. İsa, “Ben de seni yargılamıyorum” dedi. “Git, artık bundan sonra günah işleme!” Yuhanna, 8:1-11

[344] ‘‘Çünkü Mesih İsa’ya iman ettiğiniz için hepiniz Tanrı’nın çocuklarısınız. Vaftizde Mesih’le birleşenlerinizin hepsi Mesih’i giyindi. Artık ne Yahudi ne Grek, ne köle ne özgür, ne erkek ne dişi ayrımı var. Hepiniz Mesih İsa’da birsiniz. Eğer Mesih’e ait iseniz, İbrahim’in soyundansınız, vaade göre de mirasçısınız.’’ Galatyalılar, 3:26-29

[345] Bundan kısa bir süre sonra, İsa on iki öğrencisiyle birlikte köy, kent dolaşmaya başladı. Tanrı’nın Egemenliği’ni duyurup müjdeliyordu. Kötü ruhlardan ve hastalıklardan kurtulan bazı kadınlar, içinden yedi cin çıkmış olan Mecdelli denilen Meryem, Hirodes’in kâhyası Kuza’nın karısı Yohanna, Suzanna ve daha birçokları İsa’yla birlikte dolaşıyordu. Bunlar, kendi olanaklarıyla İsa’ya ve öğrencilerine yardım ediyorlardı. Luka 8:1-3

[346] Bundan sonra elçiler, Yeruşalim’den yaklaşık bir kilometre uzaklıktaki Zeytin Dağı’ndan Yeruşalim’e döndüler. Kente girince kaldıkları evin üst katındaki odaya çıktılar. Petrus, Yuhanna, Yakup, Andreas, Filipus, Tomas, Bartalmay, Matta, Alfay oğlu Yakup, Yurtsever Simun ve Yakup oğlu Yahuda oradaydı. Bunlar İsa’nın annesi Meryem, öbür kadınlar ve İsa’nın kardeşleriyle tam bir birlik içinde sürekli dua ediyordu. Resullerin İşleri, 1:12-14

koruma kaygısı nedeniyle gerçekleşmemiş olmalıdır. Bulundukları yerel ortamda kadınların İsa'nın mesajını diğer kadınlarla paylaşmalarının önünde her hangi bir engel bulunmamaktaydı.

İncil'in hükümlerine göre kadınların kazanımları arasında dayak, işkence ve kötü muamele gibi uygulamalardan azade olmalarının emredilmesi zikredilebilir. Bundan böyle kocalar kadınlara ve çocuklara sert davranmak konusunda uyarılmakta idiler.[347]

İsa kadınları küçümsememiş ve onları toplumsal hayattan dışlamamıştır. Onlarla konuşmuş, onları dinlemiş, sohbetlerine kabul etmiş ve kadınları dinini yaymaları için görevlendirmiştir. Hasta kadınlarla ilgilenmiş, kötü yola düşenleri doğru yola yönlendirmiş ve onlara yardım elini uzatmıştır. İsa günahkar bir kadının kendisine güzel kokular sürüp yağlaması ve kendisi için gözyaşı dökmesi üzerine kadına günahlarından arındığı müjdesini vermiştir.[348] Toplumdaki her statü ve konumdaki kadın ile iletişime geçmiş, onlara eşit bireyler olarak muamele etmiştir.

Hıristiyanlığın erken dönemlerinde kadınların sosyal hayatın içerisinde yer aldıkları, havarilere yardımcı oldukları ve hatta bazılarının çeşitli dini görevlerde bulundukları anlaşılıyor. Bu dönemde dini konuşmalar yapan hatta diyakones olarak atanan ve vaftiz işlerinde papazlara yardımcı olan kadınlara da rastlanılmakta iken sonraki dönemlerde bu yetki ve sorumluluklar erkeklere özgü kılınmış ve kadınların ellerinden alınmıştır.[349]

---

[347] ''Ey kocalar, karılarınızı sevin. Onlara sert davranmayın. Ey çocuklar, her konuda anne babalarınızın sözünü dinleyin. Çünkü bu Rab'bi hoşnut eder. Ey babalar, çocuklarınızı incitmeyin, yoksa cesaretleri kırılır.'' Koloseliler, 3: 18-21

[348] ''Sonra kadına bakarak Simun'a şunları söyledi: "Bu kadını görüyor musun? Ben senin evine geldim, ayaklarım için bana su vermedin. Bu kadın ise ayaklarımı gözyaşlarıyla ıslatıp saçlarıyla sildi. Sen beni öpmedin, ama bu kadın eve girdiğimden beri ayaklarımı öpüp duruyor. Sen başıma zeytinyağı sürmedin, ama bu kadın ayaklarıma güzel kokulu yağ sürdü. Bu nedenle sana şunu söyleyeyim, kendisinin çok olan günahları bağışlanmıştır. Çok sevgi göstermesinin nedeni budur. Oysa kendisine az bağışlanan, az sever." Sonra kadına, "Günahların bağışlandı" dedi. İsa'yla birlikte sofrada oturanlar kendi aralarında, "Kim bu adam? Günahları bile bağışlıyor!" şeklinde konuşmaya başladılar. İsa ise kadına, "İmanın seni kurtardı, esenlikle git" dedi. Luka, 7:44-50

[349] Ömer Faruk Harman, **Hıristiyanlık'ta Kadın Algısı**, Türkiye Diyanet Vakfı Kadın Faaliyetleri Merkezi, Kur'an ve Kadın Sempozyumu, 4-5 Haziran 2010, Ankara ss. 60-61

2.1.2.2. Vazifeleri

Kadın erkeğin yardımcısı olarak yaratılmıştır. Erkek evde mutlak otoritedir. Kadınlar kocalarına Rab'be/Mesih'e tabi olur gibi tabi olmalıdır. Çünkü İsa nasıl ki Kilise'nin başıysa aynı şekilde erkek de kadının ve evin başıdır, tartışmasız lideridir. Kocalar da karılarını sevmelidirler. Evlilik müessesesi iki ve ayrı bedenler olan kadın ve erkeği bir araya getirerek onları bir beden yapmıştır. Artık kişi eşiyle tek beden olduğuna göre kendi bedenine kötü davranması mümkün değildir. Yani artık o bir beden olarak kabul ettiği eşine en iyi şekilde davranmalı ve onu sevip ona sahip çıkmalıdır. İsa'nın Kilise'yi sevdiği, onu takdis ettiği ve onun uğrunda kendisini feda ettiği gibi evlenen kişi de eşini sevmelidir. Karı ve koca birbirlerine saygı göstermelidirler. Bu tek beden oluş büyük bir sırdır, bir sakramenttir.[350]

Kadın, kocasına itaatkar olmalıdır.[351] Yaşamı boyunca erkeği ile birliktedir.[352] Kocasına sadıktırlar, bağlıdır.[353] Ev işleriyle ve ihtiyaçlarıyla ilgilenir.[354] Alçak gönüllü, iffetli, ihtiyatlı, basiretli ve ağırbaşlıdır.[355] Kocasının üzerinde otorite kurmaya, hakimiyet elde etmeye çalışmaz.[356] Kilisede sesini yükseltmek yerine sorularının cevaplarını kocasından ister.[357] Kocasını ve çocuklarını sever.[358] Kocasına sadıktır.[359] Erdemlidir.[360]

Erdemli Kadının Özellikleri:

Eski Ahit, Süleyman'ın Meselleri bölümünde faziletli kadının özellikleri anlatılmaktadır. Buna göre ideal kadının özellikleri şöyledir:

Faziletli kadın az bulunur. Faziletli olmak ahlaken iyi olmaktır. İdeal kadın güvenilirdir ve kocası da ona güven duyar. İlişkileri doğrudur ve kocasının iyiliğini düşünür. Evinin maddi manevi ihtiyaçlarına katkıda bulunur. Çalışkandır.

---

[350] Efesoslulara, 5:22-33
[351] Korintoslulara 1, 14:34; Titus'a, 2:5
[352] Romalılara, 7:2-3
[353] Tekvin, 3:16; Efesoslulara, 5:22-24; Petros'un 1. Mektubu, 3:1; Koloselilere, 3:18
[354] Titus'a, 2:5; Timoteus'a 1, 5:14
[355] Titus'a, 2:5; Timoteus'a 1, 2:9-15
[356] Timoteus'a 1, 2:12
[357] Korintoslulara 1, 14:34-35
[358] Titus'a, 2:4
[359] Korintoslulara 1, 7:3-5
[360] Süleyman'ın Meselleri, Bap 12:4; 31:10-11

Makul ve anlayışlıdır. İşini bilir. Davranışlarını eyleme dökmeden önce planlar. Güçlüdür. Kendine güveni vardır. Dış şartlardan etkilenmez. Maharetlidir ve eğitimlidir. Yoksullara karşı cömerttir ve ihtiyaç sahiplerine elini uzatır. Korkusuzdur. Ev işlerinde yaratıcılığı vardır ve kendi giyimine de dikkat eder. Kocasını konumunu destekler. İyi bir iş kadınıdır. Güçlüdür, onurludur ve geleceğe güvenle bakar. Akıllıdır; dilini kontrol eder ve kibardır. Sorumluluk sahibidir; aktif ve enerjiktir. İdeal bir eş ve annedir. Erdemde mükemmeli gözetir. Başarılıdır ve diğer insanlar onu tanır ve bilirler. Tanrı'dan da korkar. Üretkendir ve diğerleri onun bu katkılarını takdir ederler. Onun övünmeye ihtiyacı yoktur; çünkü yaptıkları onu yüceltir.[361]

2.2. Çocuk Sahibi Olma

Hıristiyanlıkta çocuk sahibi olmak teşvik edilmiştir. Çünkü dünyaya yeni bireylerin meydana getirilmesi aynı zamanda vaftiz edilerek Hıristiyanlığa kazandırılacak yeni kişilerin vücuda getirilmesi ile eş anlamlıdır. Yeryüzündeki Hıristiyan varlığının arttırılması mesajın daha fazla kitlelere ulaştırılması anlamına gelmektedir. İsa Mesih'in gerçekleşecek krallığının üyelerini çoğaltmak teşvik edilmiş bunun tersi uygulamalar ise kabul görmemiştir. Bu nedenle çocuklar yaratıcıdan bir lütuf kabul edilmiş, sahip olunan evlatların gerçek Hıristiyanlar olarak yetiştirmelerinin üzerinde hassasiyetle durulmuştur.

2.2.1. Kürtaj

Ne Tevrat'ta ne de İncil'de kürtaj ile ilgili doğrudan kaynak olarak gösterilebilecek bir ifade bulunmaktadır. Bununla birlikte bu konuda bir yargıya varabilmek için dolaylı olarak kullanılabilecek birtakım argümanları hem Eski Ahit'te hem de Yeni Ahit'te yer aldığını da söylemeliyiz. Şimdi sırasıyla Eski ve Yeni Ahit'teki kürtajla ilgili metinleri ele alacak arkasından da İlk Dönem Kilise Babaları'nın görüşlerine yer vereceğiz.

[361] Süleyman'ın Meselleri, 10:31

2.2.1.1. Eski ve Yeni Ahit'te Kürtaj

Eski Ahit Tanrı'nın insanı kendi suretinde yarattığını yazar.[362] Bu özellik insanı çok özel bir varlık kılar. Tanrı kendi benzeyişinde yarattığı insana çok önem vermiş, yine yarattıkları arasından bazı insanları seçip onlara özel görevler yüklemiştir.[363] İnsanı değerli kılan bir başka özellik ise yaratıcının ona kendi nefesinden üfleyerek hayatiyet vermiş ve onu ilahi planının en önemli parçası olarak tasarlamış olmasıdır.

Tüm bu üstün özellikleri nedeniyledir ki insan hayatına son vermek - '*Öldürmeyeceksin*' emriyle kesin bir dille yasaklanmıştır.[364]

Eski Ahit Mezmurlar bölümünde insanın bu üstün özelliğine dikkat çekilir ve diğer yaratılanlar üzerindeki hakimiyetine vurgu yapılır.[365] Yine Mezmurlar bölümünde çocukların yaratıcıdan bir armağan olduğu hatırlatılır ve onların önemi vurgulanır.[366]

Eski Ahit'te evliliğin temel hedefinin çoğalmak[367] olduğu belirtildiğinden Hıristiyan din adamları bu konu üzerinde hassasiyetle durmuşlar, Tanrı suretinde yaratılmış olan insanın değeri ve yaşam hakkı üzerine vurgu yapmışlardır. İnsan, şeytan aracılığıyla ölümlü hale getirilmiş, onun ayartmasıyla ebedi yaşamdan koparılmıştır. Esas olan insan hayatını olabildiğince uzatmak ve doğacak çocukları Hıristiyanlık akidelerine uygun yetiştirmektir.

Eski Ahit 2. Krallar bölümünde çocuklarını ateşe atan ve onların katilleri olan İbranilerin Tanrı'nın öfkesini üzerlerine çekmelerinden bahsedilir.[368]

Tıpkı Eski Ahit'te olduğu gibi Yeni Ahit'te de insan öldürmek yasaklanmıştır. Bir adamın İsa'ya sonsuz yaşama kavuşmak için yapılması

---

[362] Tekvin, 1:27

[363] ''Çünkü Tanrı önceden bildiği kişileri Oğlu'nun benzerliğine dönüştürmek üzere evvelden belirledi. Öyle ki, Oğul birçok kardeş arasında ilk doğan olsun. Tanrı önceden belirlediği kişileri çağırdı, çağırdıklarını akladı ve akladıklarını yüceltti.'' Romalılara, 8:29

[364] Çıkış, 21:13

[365] ''Nerdeyse bir Tanrı yaptın onu. Başına yücelik ve onur tacını koydun. Ellerinin yapıtları üzerine onu egemen kıldın. Her şeyi ayaklarının altına serdin.'' Mezmurlar, 8:5-6

[366] ''Çocuklar Rab'bin verdiği bir armağandır. Rahmin ürünü bir ödüldür.''Mezmurlar, 127:3

[367] Tekvin, 1:28

[368] Oğullarını, kızlarını ateşte kurban ettiler. Falcılık, büyücülük yaptılar. Rab'bin gözünde kötü olanı yaptılar, kendilerini kötülüğe adayarak O'nu öfkelendirdiler. Rab İsrailliler'e çok kızdı, Yahuda oymağı dışında hepsini huzurundan kovdu. 2. Krallar, 17:17-18

gerekenlerin neler olduğunu sorması üzerine onun verdiği cevabın içerisinde bir cana kıymamak ta geçmektedir.[369] Vahiy bölümünde de aynı yasak tekrarlanır.[370]

Bu örnekler bize insan hayatı ile yaşam hakkının kutsallığını hatırlatmakta ve küçük ya da büyük, doğmuş veya doğmamış olsun haksız yere bir canlıyı katletmenin yaratıcı tarafından hoş karşılanmayacağını açık bir biçimde ortaya koymaktadır. Buradan hareketle kürtajın her şeyden önce yaşam hakkına bir müdahale olduğu ve Tanrı'nın nazarında çok önemli bir konumda bulunan insanın yaşamına son vermenin bu hakkı gasp etmek anlamına geldiği sonucu çıkarılabilir. İlk Dönem Kilise Babaları'ndan itibaren bu konuya çok önem verilmesinin ve kürtaja karşı tavır takınılmasının nedeni bu eylemin cinayetle eşdeğer kabul edilmesidir.

2.2.1.2. İlk Dönem Kilise Babaları'nda Kürtaj

Kilise Babaları'nın kürtaj konusuna önemle değindikleri görülmektedir. İlk Dönem Kilise Babaları'nın hemen hepsi de ana rahmindeki canlının düşürülmesinin bir tür cinayet olduğu konusunda hemfikirdirler. Örneğin Barnabas bu konuda şöyle demektedir:

''Kürtaj yapıp çocuğu öldürmeyeceksin. Doğduktan sonra da onu yok etmeyeceksin.''[371]

En eski Hıristiyan yazılı eserlerinden biri olan Didake'de hemen hemen aynı ifade geçmekte ve şöyle denilmektedir. ''Ne kürtaj yaparak bir çocuğu katledecek ne de doğmuş olanı öldüreceksin' emri vardır.''[372]

Büyük Basil hem düşük yapmak gayesiyle ilaç alan hem de çocuk düşürmek amacıyla ilaç veren kadınların doğmamış çocukların ölümüne neden oldukları için katiller olduklarını ifade etmiştir.[373]

---

[369] İsa şu karşılığı verdi: "Adam öldürmeyeceksin, zina etmeyeceksin, çalmayacaksın, yalan yere tanıklık etmeyeceksin, annene babana saygı göstereceksin ve komşunu kendin gibi seveceksin." Matta, 19:18-19

[370] Köpekler, büyücüler, fuhuş yapanlar, adam öldürenler, putperestler, yalanı sevip hile yapanların hepsi dışarıda kalacaklar. Vahiy, 22:15

[371] St. Barnabas, **Epistle of St. Barnabas**, Chapter: 19, Ante Nicene Fathers, Volume: 1, Christian Classics Ethereal Library, Philip Schaff, New York 2010 s. 400

[372] **The Didache**, The Teaching of the Twelve Apostles, Chapter: 2, s. 1

[373] http://www.mycatholicsource.com/mcs/pc/catholiclife/abortionisagravesin.htm (06.05.2016)

Hippolytus,[374] bazı Hıristiyan kadınların zina mahsulü fetüslerden kurtulmak ve hamileliği sonlandırmak niyetiyle yapmış oldukları uygulamaları şöyle eleştirir:

‘‘İnançlı sayılan kadınlar kısırlık amacıyla uyuşturucuya başvurdular. Hamile olduklarını dışarı atmak/azletmek amacıyla kendilerini kuşakla sardılar. Çünkü ailelerinin ve aşırı zenginliklerinin iyiliği için köleden ya da dosttan çocuk sahibi olmayı arzu etmediler. Kanun tanımaz kişinin ne büyük bir dinsizce davranış ve Tanrı’ya saygısızlık geliştirdiğine bakın. O aynı zamanda zina ve cinayet öğretiyor!’’[375]

Düşük yapmak amacıyla gerçekleştirilen uygulamaların başka bir örneği de Kartacalı Cyprian’ın Cornelius’a yazdığı mektupta görlmektedir:

‘‘O ökçesiyle karısının rahmine vurdu ve düşük yapmaya zorladı; böylece ailesinden birinin katili oldu.’’[376]

Büyük Basil’de[377] ana rahmindeki canlıya yapılacak her türlü müdahaleye karşı çıkmış ve bu eylemi gerçekleştirenlerin cinayetten sorumlu olduklarını şu şekilde ifade etmiştir:

‘‘Bir fetüsü kasten ortadan kaldıran kadın cinayetten sorumludur. Bizim aramızda onun tamamen şekillenmiş ya da şekillenmemiş olmasının hiçbir önemi yok, ikisi de makbul bir şey değildir.’’[378]

Aziz John Chrysostom ise kürtajın cinayetten daha kötü bir eylem olduğunun altını çizerken şunu söyler:

---

[374] Hippolytus (M.S. 170-235) Hippolytus’un hayatı hakkında fazla malumat yoktur. Roma’lıdır. Doktrinsel nedenlerle Roma’daki piskoposlardan ayrılmış ve Papa ile sorun yaşamıştır. İmparator Maximimus zamanında Sardunya madenlerine gönderildiğinde kendisi gibi sürgünde bulunan Papa Pontianus ile tanışmış ve onunla dost olmuştur. Her ikisi de bağlılarından birliğin sağlanması uğrunda çaba göstermelerini talep etmiştir.

[375] St. Hippolytus of Rome: **Refutation of All Heresies**, Book: 9, Chapter.7

[376] St. Cyprian of Carthage, Epistle 52 **To Cornelius**

[377] Kayseri Piskoposu olan Büyük Basil Ariusçu hareketlere karşı verdiği mücadele ile de tanınan önemli kilise babalarındandır. Nicene and Post-Nicene Fathers, Series: 2, Volume: 8, Philip Schaff, Christian Classics Ethereal Library, New York 2010, ss. 8-10

[378] St. Basil the Great, **Epistle** 188: II, Nicene and Post - Nicene Fathers, Series: II, Volume: 8, Philip Schaff, Christian Classics Ethereal Library, New York 2010, ss.652-653

‘‘Fetüsü ortadan kaldırmak cinayetten daha kötü bir şeydir. Bunu yapan biri hali hazırda dünyaya gelmiş bir hayatı alıp götürmez, fakat onun doğmasına engel olur.’’[379]

Büyük Basil Kanonik Mektuplar’ın 8.sinde konuya daha açık örneklerle sert bir şekilde değinir:

‘‘Birisini kılıçla öldüren veya kendi karısına balta sallayan ve onu öldüren kişi kasten cinayet işlemekten suçludur. Köpeğe taş atarken kazara bir adamı öldüren veya birine bir çubukla ya da kırbaçla ıslah etmek için haddini bildiren katil değildir. Yalnızca incitme/yaralama düşüncesiyle kendi nefsini savunmak için bir adamı öldüren kişi de katil değildir. Ancak birisi filtrum[380] alır ve ölürse onu veren adam ya da kadın katildir. Keza düşük yapma gayesiyle ilaç alanlar da öyledir. Yine ana yollarda insanları öldüren çapulcular da aynı şekildedir.’’[381]

Tertullian, hayatın gebe kalmakla başladığını söyleyerek hamileliğin herhangi bir evresinde fetüse müdahalenin cinayet olduğunu ifade eder. Düşük yapmanın ya da düşüğe neden olmanın Eski Ahit’te belirtildiği gibi tazmin edilmesi gereken bir suç olduğunu bildirir. Kürtaj yapan doktorların bebeklerin canlılıklarının farkında olarak bu eylemlerini gerçekleştirdiklerini şu şekilde belirtir:

‘‘Şimdi biz hayatın gebe kalmakla başladığını kabul ediyoruz; çünkü ruhun hamilelikten başladığını ileri sürüyoruz. Yaşam ruhla birlikte aynı anda ve yerde başlar.’’[382]

‘‘Canlı olarak işkence etmeye kıyamayıp acıdıkları halde, kürtaj yapan doktorlar yaşayan bir varlığa hamile kalındığını ve talihsiz bebeğin öldürülmesi gerektiğini çok iyi biliyorlardı.’’[383] Böyle yapanlara karşılık Tertullian ‘‘Musa’nın

[379] Saint John Chrysostom, **Homilies on Romans**, Nicene and Post - Nicene Fathers, Series: I, Volume: 11, Philip Schaff, Christian Classics Ethereal Library, New York 2010

[380] Filtrum (philtrum) iksir ve ilaç anlamındadır. Latince kökenli olan kelime aşk iksiri anlamında da kullanılmaktadır.

[381] St. Basil the Great, **Epistle 188**:VII, s. 655

[382] Tertullian: **Treatise on the Soul**, Chapter: 27, Volume: III, Ante - Nicene Fathers, Volume: 3, Philip Schaff, Christian Classics Ethereal Library, New York 2010, s. 436

[383] Tertullian: **Treatise on the Soul**, Chapter: 25, ss. 431-433

yasası düşüğe neden olan adamı hak ettiği ile cezalandırır.'' diyerek kürtaj yapanları uyarmaktadır.[384]

Ambrose'de *Kimya Üzerine* isimli eserinde kürtajın bir başka boyutunu şu şekilde dile getirir:

''Zengin kadınlar mirasın pek çok kişi arasında bölünmesini önlemek için rahimlerindeki kendi fetüslerini öldürüyorlar ve (rahimlerindeki) çocuklarını öldürücü sularla ortadan kaldırıyorlar.''[385]

Hıristiyan olan hiç kimse şüphe etmemelidir ki onların arasındaki bazı kişilere (İbrahim'den önceki ve sonraki bazı kutsal kişilere) birden fazla kadınla evlenme hakkı verildi. Bunun nedeni zürriyetlerinin çoğalması idi, zevklerini çeşitlendirmek arzusu değildi.[386]

Barnabas, yazmış olduğu mektuplarında kürtajın yasaklığı konusunu önemle belirtmiş ve çocuğun ister ana karnında ister doğum sonrasında yok edilmesinin cinayet olacağını açıkça ifade etmiştir;

''Komşunu kendi canının da ötesinde seveceksin. Düşük yaparak çocuğu öldürmeyeceksin ve doğduğunda da onu katletmeyeceksin.''[387]

Lactantius bebeklerin boğarak öldürülmesini Tanrı'nın hayat verme eylemine karşı bir yok etme fiili olarak gödüğünü şu sözlerle ifade eder:

''Tanrı bize öldürmeyi yasakladığında yalnızca beşeri kanunların bile izin vermediği açık şiddeti yasaklamakla kalmaz, aynı zamanda bizi insanlar arasında meşru olarak addedilen emirlere karşı da uyarır. Şu halde, izin verilmiş olsa bile en büyük dinsizlik olan yeni doğmuş bir çocuğun boğulması düşüncesine müsaade etmeyin; çünkü Tanrı onların ruhlarına hayatı üflemiştir, ölümü değil.''[388]

Papa 2. John Paul Kendisinde Tanrı'nın sureti bulunan insanı öldürmek büyük bir günahtır. Hayatın sahibi ancak Tanrı'dır, demiştir.

---

[384] Tertullian: **Treatise on the Soul**, Chapter: 37, ss. 457-458
[385] St. Ambrose, **On the Hexaemeron,** Nicene and Post - Nicene Fthers, Series: II, Volume: 10, Christian Classics Ethereal Library, Philip Schaff, New York 2010
[386] Saint Augustine, **A Select Library of Nicene and Post Nicene Fathers of the Christian Church**, Cilt: 5, s. 267
[387] St. Barnabas, **Epistle of Barnabas**,19: 5
[388] Lactantius: **Divine Institutes**, Kitap 6, Bölüm: 20

Roma Katolik Kilisesi kürtaj ahlak kurallarına kesinlikle karşıdır diye deklare etmiştir. *Sosyal Sorumluluklar Kürsüsü*[389] 1980 yılı beyanatında fetüs haline gelmiş canlının bir aile bireyi olarak yaşama hakkının bulunduğunu ve kürtaj uygulamasının insan yaşamına son verecek ahlak karşıtı büyük bir kötülük olarak görülmesini gerektiğinin söyler. *İngiliz Kilisesi Genel Kurulu*[390] da (The Church of England General Synod) kürtaja ancak çok sınırlı şartlarda izin verilebileceğinin altını çizerek uygulamaya şiddetle karşı çıkmaktadır.[391]

2.2.1.2.1. Kürtaj ve Uhrevi Bedeli

Kürtaj yaptırmanın bir takım dünyevi müeyyidelerinin olmasının yanında uhrevi yönü de bulunmaktadır. Hıristiyan din adamları daha ilk dönemlerden itibaren kürtajı uygulayan kişilerin ahiret hayatlarında karşılaşacakları cezalardan bahsetmişlerdir. Onlar kürtajın yaratıcının rızasına muhalif bir eylem olduğunu, bir insanın doğmasını engellemenin bir günah olarak karşılarına çıkacağını hatırlatmışlardır. Bazı din bilginleri ise kürtajın uhrevi karşılığı olarak cehennemi işaret etmişlerdir.

Jerome, zehir kullanmak sureti ile kürtaj yaparak bir fetüsü öldüren kişinin cehennemlik olduğunu ileri sürerken şöyle der:

‘‘Diğerleri kısır kalmak için içerler (kimyasal) ve henüz doğmamış insana karşı cinayet işlerler. Bazıları günah sonucunda hamile kaldıkları duygusuna kapıldıklarında düşük yapmak amacıyla (zehirleri) akıllarına getirirler. Böylece çoğu kez kendilerini öldürürler, bu yüzden üç cürümden suçlu olarak cehenneme giderler, bunlar şunlardır: Kendilerini öldürmekten, (İsa Mesih’e karşı) zina etmekten ve doğmamış çocuklarını katletmekten.’’[392]

Arles’li Caesarius, kadının doğasına uygun olarak çocuk sahibi olması gerektiğini, hamile kalmanın önüne geçilmesinin ya da çocuk sahibi olmak istenilmemesinin kadına verilen özelliklerle bağdaşmayacağını ifade eder.

---

[389] **Church of England Board for Social Responsibility** İngiliz Kilisesi’ne bağlı bir kurumdur. 1980’de kürtaj konusunda Roma Katolik Kilisesi’nin kürtaj karşıtı söylemine katıldığını duyurmuştur.

[390] **İngiliz Kilisesi Genel Kurulu** İngiliz Kilisesi’nin istişare yetkisi ve dini konularda kanun yapma selahiyeti olan organıdır. 1970’te kurulmuştur.

[391] **The Church of England General Synod**, 1980

[392] St. Jerome, **Epistle 22**

Doğumu engelleyecek şekilde müdahale etmenin cehennemi hak eden bir davranış olduğunu da şöyle vurgular:

‘‘İlaç almak suretiyle hamile kalmanın önüne geçen ya da Tanrı’nın doğasına verdiği doğurganlığı reddeden kadını uyarmayan kimdir? Çoğu kez hamile kalıp doğurabilecekken pek çok cinayet nedeniyle suçlu bulunacak ve münasip bir kefareti ödemedikçe ebedi cehennemde kalarak lanetlenecektir. Eğer bir kadın çocuk sahibi olmak istemezse kocasıyla dini bir anlaşma yapsın; çünkü Hıristiyan bir kadın için bakirelik/bekarlık yegane kısırlıktır.’’[393]

Athenagoras ise bu konudaki dini sorumluluğu ve ilahi cezayı şöylece hatırlatır:

‘‘Diyoruz ki düşük yapmak amacıyla uyuşturucu kullanan kadınlar cinayet işlerler ve Tanrı’ya bu düşüğün hesabını vereceklerdir.’’[394]

Clement, Eski Ahit Tekvin’de geçen ‘‘Efsuncu kadını yaşatmayacaksın’’ emrinden hareketle şöyle demektedir:

‘‘Büyü yapmayacaksın. Efsunculuk yapmayacaksın. Düşüğe neden olarak bir çocuğu katletmeyeceksin, doğmuş olanı da öldürmeyeceksin. Eğer katledersen haksızca yok edilmiş olduğundan intikamı alınacak’’[395]

2.2.1.2.2. Kürtaj ve Dünyevi Bedeli (Kefaret)

Bazı Kilise Babaları ise kürtaj sonucu bir cana kıyılmasının kefareti gerektiren bir suç olduğu kanısındadırlar. Örneğin, Büyük Basil, Birinci Kanonik Mektubu’nda, kürtaj eyleminin karşılığı olarak ödenecek kefaret miktarını bildirir:

‘‘O (kadın) bu kürtaj nedeniyle, embriyo ister mükemmelen şekillenmiş olsun isterse olmasın, on yıllık kefarete maruz kalsın.’’[396]

Tertullian ‘‘Doğrusu, Musa’nın şeriatı düşüğe sebebiyet veren adamı gereken şekilde cezalandırır’’ diyerek Eski Ahit’teki bir pasaja gönderme yapar. O burada düşüğe neden olan adamın tazminat ödemesi gerektiğinden yola çıkarak

[393] Caesarius of Arles, **Sermons** 1: 2
[394] Athenagoras, **A Plea for the Christians** 35
[395] **Apostolic Constitutions**, 7: 3
[396] St. Basil the Great: First **Canonical Letter**, Canon 2

bilerek ve isteyerek kürtaj yapmanın çok daha ciddi bir günah olduğunu ifade etmektedir.[397]

Büyük Basil 314'te Ancyra Konsülü'nde alınan 21 no'lu kararda olduğu gibi kürtaj yapan kadınların 10 yıllık kefareti hak ettiklerini düşünür ve şöyle der:

''Kürtaj yaptıran kadın embriyo mükemmel bir şekilde oluşumunu tamamlasın veya tamamlamasın on yıllık kefarete mahkum olsun.''[398]

16. yüzyıldan beri kürtaj yapmak ya da bilerek çocuk düşürmek doğrudan afarozu gerektiren bir eylemdir. Bu durum 1983 tarihli *Katolik Kilise Yasaları'*na (Code of Canon Law) göre de böyledir, buna göre: ''Kürtaja sebebiyet veren bir kişi derhal aforoz edilir.''[399]

II. Vatikan Konsili, 1965 yılında yayınladığı 45 maddelik bildirisinde içerisinde kürtaj ve fuhşun da dahil buluduğu konuya açıkça değinmiş ve bu tür eylemlerin tüm insanlığa yönelik rezil davranışlar olduğunu şöylece ifade etmiştir.

''Cinayetin her türlüsü, soykırım, kürtaj, ötenazi ve intihar gibi hayatın kendisine kasteden şeyler; sakatlama, bedene ve ruha işkence, insan iradesine yönelik tüm saldırılar, insanlık dışı hayat şartları, kanunsuz hapis, sürgün etme, kölelik, fahişelik, kadın ve çocuk ticareti, işçilerin meta olarak görüldüğü kötü çalışma şartları gibi insan saygınlığını yaralayan ve buna benzer tutum ve davranışlar rezil ve alçakça şeylerdir. Onlar insanlığı zehirler, bunlara katlananlardan çok, onları uygulayanlara zarar verirler ve Yaratıcı'nın onurunu zedelerler.''[400]

Katolik Kilisesi'nin İlmihal Kitabı 1992 versiyonu, *Vatikan Cemaati İnanç Doktrini* ve *Yaşam Armağanı* (Donum Vitae) adlı belgelerden alıntılar yaparak bir

---

[397] Tertullian: **Treatise on the Soul**, Chapter: 37. Tertullian bilerek ve isteyerek kürtaj yapmanın hükmünü bildiriken Eski Ahit'ten hareket eder: "İki kişi kavga ederken gebe bir kadına çarpar, kadın erken doğum yapar ama başka bir zarar görmezse, saldırgan, kadının kocasının istediği ve yargıçların onayladığı miktarda para cezasına çarptırılacaktır. Ama başka bir zarar varsa, cana karşılık can, göze karşılık göz, dişe karşılık diş, ele karşılık el, ayağa karşılık ayak, yanığa karşılık yanık, yaraya karşılık yara, bereye karşılık bere ödenecektir.''Eski Ahit, Çıkış 21:22-24

[398] Basil the Great Canon: 8

[399] Code of Canon Law (1983)

[400] http://www.vatican.va/archive/hist_councils/ii_vatican_council/documents/vat-ii_cons_ 1965 1207_gaudium-et-spes_en.html (Gaudium et Spes Chapter 2: 27) - Second Vatican Council, 1965, s. 17 (23.11.2016)

kişinin vazgeçilemez ve devredilemez haklarının sivil toplum ve siyasi otoritelerce tanınması ve saygı duyulması gerektiğini ifade eder. Bu insan haklarının ne yalnızca bireylere, ne ailelere bağlı bulunduğunu ve ne de toplumun ve devletin meydana getirdiği bir ayrıcalığı temsil ettiğini vurgular. Aksine onların insan tabiatına ve fıtratına ait kişinin temel ve doğuştan gelen hakları olduğunu savunur. İnsan hayatının dokunulmazlığının altını çizer ve her insanın yaşam hakkı bulunduğunu, bunun da temel bir insan hakkı olduğunu söyler. Ona göre bu hak kişinin ana rahmine düşüşünden ölümüne kadar devam eden bir süreci temsil eder.[401]

Papa II. John Paul, 1995 yılında, tüm Katolik Kilisesine, *Hayatın İncili* (Evangelum Vitae) adlı 92 sayfalık eğitici bir mektup yazmıştır. Bu mektubunda ölüm cezası, ötenazi gibi pek çok konunun yanında kürtaja da değinmiştir. Tevrat'taki 'öldürmeyeceksin' emrinin doğmamış çocuğu da içine alacak şekilde genişlediğini ifade etmiştir.[402]

Papa II. John Paul kürtajı bir cinayet olarak tanımlamıştır. Ağustos 2002'de Polonya'ya yaptığı bir gezide kürtaja karşı duruşunu yeniden dile getirmiştir. O burada İnsanın çoğu kez Tanrı yokmuş gibi bir hayat sürdürdüğünü, hatta kendisini Tanrı'nın yerine koyduğunu söylemiştir. İlaveten Papa insanın kendisinde yaşamının gizemine müdahale etme hakkını gördüğünü ifade etmiştir. Böylece insanın ilahi kanunlara ve ahlaki prensiplere karşı koyarak açıkça aileye saldırdığını dile getirmiştir.

2.2.1.3. Kürtaja İzin Verilme Şartları

Hıristiyanlık alemi aydınlanma çağının getirdiği ampirik düşünce biçimi ve pozitif bakış açısının tesiriyle kürtaj konusunda farklı eğilimlerin etkisinde kalmıştır. Genel yaklaşım kürtajın dinen caiz olmadığı yönündedir; ancak bazı hallerde bu durumun esnetilebileceği ve kürtaja izin verilebileceği yönünde görüş belirtenler de olmuştur. Örneğin, Bir grup din adamı ana rahminde erkeğin spermi ile kadının yumurtasının birleştiği anda yaşamın başladığını kabul etmektedir. Diğer bir grup ise Tevrat'taki Yaratılış bölümünde Adem'in canlı hale gelmesinin

[401] Katolik Kilisesi'nin İlmihal Kitabı 1992 Versiyonu, Vatikan Cemaati İnanç Doktrini ve Yaşam Armağanı **(Donum Vitae)**

[402] **Evangelium Vitae** (The Gospel of Life) Encyclical Letter of Pope John Paul II

ancak Tanrı'nın ona nefesinden üflemesinden sonra gerçekleştiğini söylemektedirler. Buna göre insanın doğumundan sonra nefes almasıyla birlikte hayatın gerçek anlamda başlamış olacağını öne sürmektedirler. Bazıları da bebeğin ister normal yolla isterse prematüre olsun, doğumundan sonra annesine bağlı olarak değil de kendi başına yaşama yeteneği kazandığından canlı kabul edilebileceğini iddia etmektedirler.

Kürtaja izin verilebileceğini ileri süren grupların bir başka yaklaşımı da anne adayının yaşamış olduğu bazı sıra dışı tecrübelerin kürtajı zorunlu hale getirebileceği yönündedir. Bu konuda tecavüz önemli bir örnektir. Tecavüz sonucunda hamile kalan anne adayı bu bebekten kurtulmak istemektedir. İstenmeyen ve onaylanmayan bir ilişkinin ürünü olarak meydana gelecek bu bebek kadında hem olay sonrası hem de çocuk doğduktan sonra travmatik bir takım sıkıntılara yol açacağından, ilaveten nefret ettiği bir adamın çocuğunu doğurup ona bakmak zorunda kalacağından bu gibi durumlarda kürtaja izin verilmesi bazı gruplarca makul görülmektedir.

Kürtaja sınırlı da olsa izin verilmesinin gerekli ve insani bir durum olduğunu düşünen grupların örnek olarak öne sürdüğü bir başka durum ise ensest ilişkidir. Ensest ilişki hem hiçbir dinin onaylamadığı hem de yıkıcı psikolojik ve sosyolojik sonuçları itibarıyla kalıcı hasar bırakan bir durum olduğundan bazı gruplarca ilişki sonucu meydana gelecek bebekten kurtulmak gerektiği ve kürtajın kaçınılmaz olduğu ileri sürülmektedir.

Kürtajı destekleyen grupların öne sürdükleri diğer bir örnek durum da annenin hayatının tehlike altında olmasıdır. Devam eden hamilelik anne için hayati bir risk oluşturuyorsa veya anne adayı için doğum esnasında hayati bir tehlike kesin olarak söz konusu ise bu durumlarda da annenin karnındaki çocuktan kurtulması, fetüsün alınması sureti ile annenin hayatının tehlikeye atılmaması normal ve yapılması gereken bir eylem olarak kabul edilmektedir.

Hıristiyanlık, Eski Ahit'te yaratıcı tarafından vurgulanan evlenip çoğalma emrine muhalif olacağından nüfus planlaması ya da doğum kontrolüne karşı çıkar. Çocuk sayısında sınırlamaya veya kısıtlamaya gidilmesi Tanrı'ın emrini çiğnemek

olarak kabul edillir. Doğum kontrolü, kişinin potansiyel üreme olanaklarını israf etmesi olarak görülür.[403]

2.3. Ana Babanın Çocuğa Karşı Sorumlulukları

Hıristiyan ebeveynin çocuklarına karşı dini iki temel vazifesi vardır; evlatlarını vaftiz etmek ve onları iyi Hıristiyanlar olarak yetiştirmek. Hıristiyan inanç akidelerine göre her doğan çocuk Adem ile Havva'nın işlediği ilk günahın yükümlülüğünü taşır, yani dünyaya günahkar olarak gelir. Hıristiyanlar Eski Ahit'teki şu ifadeleri buna bir delil olarak alırlar:

''Nitekim suç içinde doğdum ben, günah içinde annem bana hamile kaldı.''[404]

Söz konusu bu günah yükünden kurtulmak için vaftizin gerekliliğine inanılır. Yeni Ahit (İncil)'den vaftize delil olarak Matta İncili'ndeki metinlerden hareketle bir genelleme yapılır ve bu vaftiz işlemi için bütün insanlar hedef olarak gösterilir.

''Bu nedenle gidin, bütün ulusları öğrencilerim olarak yetiştirin; onları Baba, Oğul ve Kutsal Ruh'un adıyla vaftiz edin.''[405]

Markos İncili'nde İsa şöyle der:

''İman edip vaftiz olan kurtulacak, iman etmeyen ise hüküm giyecek.''[406]

Yuhanna İncili bunu şu şekilde teyit eder:

''İsa şöyle yanıt verdi: "Sana doğrusunu söyleyeyim, bir kimse sudan ve Ruh'tan doğmadıkça Tanrı'nın Egemenliği'ne giremez.''[407]

Hippolytus vaftizin önceliğini şu sözleriyle ifade eder:

---

[403] Hakkı Şah Yasdıman, **Yahudi Dininde Ailenin Yeri**, s. 252
[404] Mezmurlar, 51:5
[405] Matta, 28:19
[406] Markos, 16:16
[407] Yuhanna, 3:5

‘‘İlk olarak çocuklarınızı vaftiz ettirin. Kendilerini ifade edebilirlerse onları konuşturun. Aksi taktirde ailesi ya da akrabaları onların yerine konuşsun.’’[408]

Anne-babanın çocuklarını vaftiz ettirmelerinden sonra ikinci temel görevi onları dindar Hıristiyanlar olarak yetiştirmeleridir. Bu bir eğitim meselesidir ve ilk terbiye yeri de ailedir. İyi eğitilmiş bireyler Hıristiyan toplumunun huzuru için hayati önem taşır. Aziz Chrysostom'a göre ailedeki barış ile toplumsal huzur arasında bir paralellik vardır. Bu barışın sağlanması için ebeveynler çocuklarına rehberlik etmeli ve onlara toplumsal rollerini öğretecek görev ve sorumluluklar yüklemelidirler:

‘‘Aile, toplumun temel ve hayati öğesini oluşturur. Toplumdaki barış doğrudan ailedeki barışla sonuçlanacaktır.’’[409]

Görüldüğü gibi anne ve babanın çocuklar ile ilgili görevleri vaftiz ile birlikte iyi bir eğitim ve terbiye odaklıdır.

2.3.1. Çocuk Eğitimi

Diğer pek çok dinde olduğu gibi Hıristiyanlıkta da çocuklar Tanrı’dan aileye verilmiş bir bereket olarak kabul edilirler.[410] Doğacak bütün çocukları bağırlarına basmak, onları tam bir Hıristiyan olarak yetiştirmek evli çiftlerin temel görevlerindendir.[411] Anne baba çocuklarını Tanrı sevgisi ile dolu yetiştirmeli ve bilgi ve birikimlerini onlara aktarmalıdırlar.[412]

Hıristiyan ailede babanın çocuklarına karşı yerine getirmesi gereken ödevler arasında ailenin ihtiyaçlarının karşılanması, sevgiden beslenen bir disiplin anlayışının tatbik edilmesi ve çocukların dini eğitimlerinin verilmesi vardır. Anne ise çocuklarına şefkatle muamele etmeli, ev işlerini yerine getirmeli ve yine babada olduğu gibi çocukların dini eğitimleriyle ilgilenmelidir. Hem baba hem de

---

[408] Hippolytus, **The Apostolic Tradition** 21:16, Translation: Burton Scott Easton, Cambridge University Press, USA 1934, s.45

[409] St. John Chrysostomhttp://sainthermanschool.org/assets/files/ChurchFathersonEducation.pdf (27.04.2016)

[410] Gluseppe Descuffi, s. 274

[411] Gluseppe Descuffi, ss. 273-274

[412] Tanrınız Rab’bi bütün yüreğinizle, bütün canınızla, bütün gücünüzle seveceksiniz. Bugün size verdiğim bu buyrukları aklınızda tutun. Onları çocuklarınıza belletin. Tesniye, 6:7

anne çocukları için rol modellik yapmalı, kendi örnekliklerinin çocukların yetiştirilmesi ve eğitiminde ne kadar önemli olduğunun bilincinde olmalıdırlar. Günlük konuşmalarında inancın ve dini hayatın uygulamalarını göstermeli ve iletişim dilinde sevgiyi esas almalıdırlar. Anne-baba çocukları için dua etmeli ve onlara da dua etmeyi öğretmelidirler. Çocukların da kendilerine itaat etmeleri gerektiğini onlara anlatmalı, karşılaşılan zorluklarda ailenin kenetlenmesi gerektiğinin bilinci verilmelidir.[413]

Anne-babalar çocuklarını Hıristiyanlık dininin esaslarına göre yetiştirmek, onların inançlı ve mükemmel bireyler olmalarını sağlamakla yükümlüdürler. Çocuklara yaratıcıyı tanıtmak, dua etmeyi öğretmek, onlara dünyayı sevilmesi gerektiği şekilde sevmeyi öğretmek, onları iyi davranışlar kazanması konusunda yetiştirmek ve sorunlarla karşılaştığı zaman Tanrı'nın yardımının kendileriyle olacağı bilincini vererek güvenli hissetmelerini sağlamak ebeveynin görevleri arasındadır. İbadetlere devam edilmesinin ve cemaate katılmanın öneminin anlatılması, ölümün anlamının kavratılması ve ahiret bilincinin verilmesi ailenin çocuklarıyla ilgili sorumluluklarındandır. Diğer önemli konular arasında vaftizin öneminin kavratılması, günah çıkarma eyleminin öğretilmesi, ekmek-şarap ayininin ehemmiyetinin anlatılması v.s. vardır. Tüm bunlar yapılırken çocuğun öğrenmesinde oyunun yeri akılda tutulur, motivasyonu için gerekli uygun zemin ve atmosfer oluşturulur.[414]

2.3.1.1. Çocuk Eğitiminde Hedef ve Yöntemler

Evlilikte ailenin ve çocuk yetiştirmenin önemi her şeyden önce ilahi bir tasarım olmasından kaynaklanmaktadır. İlk aileyi Tanrı'nın kendisi oluşturmuştur ve insanların yeryüzünde çoğalmalarını emretmiştir. İlk insanlar yaratıcının planıyla ilk aileyi de meydana getirmişlerdir. Aile çocukların şekillendikleri ve eğitime başladıkları ilk kurumdur. Onlar, Tanrı'nın rızasına uygun tarzda yetiştirildiklerinde topluma faydalı bireyler ve yaratıcının emrettiği özelliklerle donanmış inançlı ve ahlaklı şahsiyetler olarak hayatlarını sürdüreceklerdir. Ailede bu eğitim için gerekli şartları sağlamak ilk olarak babanın görevidir. Baba ve anne

[413] Mark E. Copeland, **The Christian Home and Family**, Executable Outlines, 2011, ss.12-14
[414] Mary Reed Newland, **How to Raise Good Catholic Children**, Sophia Institute Press, The USA, 2004, ss. 16-17

ortak hareket ederek çocuğa örneklik teşkil ederler. Ebeveyn, dini konularda sadece anlatan değil, aynı zamanda söylediklerini uygulayan konumunda olmak zorundadır. Ev, çocuklar için bir yuva ve sığınak, ilk eğitimin alındığı okul formatında bir yer olmalıdır. Hıristiyan bir ailede çocukların disiplinle yetiştirilmesi bir zorunluluk olarak görülür. Çünkü tüm diğer insanlar gibi (Hıristiyan doktrini yalnızca İsa Mesih'i bunu dışında tutar) kendi çocuklarının da ilk günahın yükünü taşıyan, kötülük yapmaya meyilli, asi yürekli ve günahkar bir tabiatın özelliklerini barındıran bireyler olduklarına inanıldığından disiplin konusu büyük önem arzeder. Tanrı bu hususta ana-babaya çok hayati bir görev yüklemiştir. Disiplinle yetiştirilen çocuklar hem kendi yaşamları hem de toplumsal hayat için faydalı bireyler olacaklar ve çürüme, kokuşmuşluk ve yozlaşmaya karşı donanımlı ve dirençli hale geleceklerdir. Ancak disiplin çok katı ve acımasız davranmak olarak anlaşılmamalı, sevgi ve merhametle yoğrularak verilmelidir.

Tanrı'nın armağanı ve soyun devamının vesileleri olan çocukların sağlam ve meşru evliliklerden doğma hakları vardır. Doğal olmayan korunma yöntemlerine izin verilmez. Aşağıda Eski ve Yeni Ahit'te çocukların terbiyesi ile ilgili kaynaklardan örnekler verilmiştir.

Çocuklar Hıristiyanlık kültürüne uygun olarak yetiştirilirken öncelikle Eski ve Yeni Ahit'teki örnekler ve İlk Dönem Kilise Babaları'nın görüşleri referans olarak alınmıştır. Çocuk eğitiminden söz edilince ilk olarak Eski Ahit'te disiplin ve terbiye kavramları öne çıkmaktadır. Rab Korkusu da bu konuda önemli bir yer işgal eder.

2.3.1.2. Disiplin, Terbiye ve Tanrı Korkusunun Önemi

Eski Ahit'e göre disiplin ve terbiye çocuk eğitimi için vazgeçilmezdir. Disiplin ilk anda çocuğun hoşuna gitmeyecek bir şey olsa bile kişinin dindar ve iyi bir insan olması, gelecekte toplumun arzuladığı güzel hasletlerle donatılması için ebeveynlerin vereceği terbiye çok önemli bir işleve sahiptir. Süleyman'ın Meselleri, bilginin temelinin Tanrı korkusu olduğunu belirtir ve anne-babanın çocuklarına bilgiyi bu çerçevede vermeleri gerektiğini şöyle hatırlatır:

‘‘Rab korkusudur bilginin temeli.
Ahmaklarsa bilgeliği ve terbiyeyi küçümser.
Oğlum, babanın uyarılarına kulak ver,
Annenin öğrettiklerinden ayrılma.
Çünkü bunlar başın için sevimli bir çelenk,
Boynun için gerdanlık olacaktır.’’[415]

Eski Ahit ebeveynin bilgi ve birikimlerini çocuklarına aktarmak suretiyle dini konularda gerekli eğitimi vermeleri gerektiğine işaret eder.[416]

Süleyman’ın Meselleri çocuk eğitiminin insanı yaşam boyu etkileyen bir süreç olduğunu belirtir.[417]

Yine Süleyman’ın Meselleri, evlatlara da kendilerini eğiten ve yetiştiren anne ve babalara karşı vazifelerini hatırlatır:

‘‘Oğlum, babanın buyruklarına uy. Annenin öğrettiklerinden ayrılma. Bunlar sürekli yüreğinin bağı olsun. Tak onları boynuna. Yolunda sana rehber olacak, seni koruyacaklar yattığın zaman, söyleşecekler seninle uyandığında. Bu buyruklar sana çıra, öğretilenler ışıktır. Eğitici uyarılar yaşam yolunu gösterir.’’[418]

İsa Mesih, Markos İncili’nde anne-babanın çocukları yetiştirmedeki sorumluluklarını hatırlatır. Çocuklarını kötülüğe yönelten anne ve babaların büyük bir vebal altında olduklarını söyler. Bir insanın, iman eden küçük birini günaha düşürmektense boynuna kocaman bir değirmen taşı geçirerek kendisini denize atmasının daha iyi olacağını söyler.[419]

[415] Süleyman’ın Meselleri, 1:7-9
[416] ‘‘Doğru ve adil olanı yaparak yolumda yürümeyi oğullarına ve soyuna buyursun diye İbrahim’i seçtim.’’ Tekvin, 18:19
[417] ‘‘Çocuğu tutması gereken yola göre yetiştir. Yaşlandığında o yoldan ayrılmaz.’’
[418] Süleyman’ın Meselleri 6: 20-23
[419] “Kim bana iman eden bu küçüklerden birini günaha düşürürse, boynuna kocaman bir değirmen taşı geçirilip denize atılması kendisi için daha iyi olur. Eğer elin günah işlemene neden olursa, onu kes. Tek elle yaşama kavuşman, iki elle sönmez ateşe, cehenneme gitmenden iyidir.’’ Markos, 9:42

Tesniye, Tanrı'nın öğrettiklerinin evlatlara da aktarılması gerektiğini emreder.[420]

İlk Dönem Kilise Babaları da çocuk eğitiminin üzerinde hassasiyetle durmuşlar ve ebeveynlerden bu konuya önem vermelerini istemişlerdir. Barnabas[421] çocuk eğitimi konusuna eğilmiş, ebeveynlere kız ya da erkek olsun çocukların gençken eğitilmelerinin ve Rab korkusu ile yetiştirilmelerinin önemini hatırlatmıştır:

''Oğlundan ve kızından ilgini esirgemeyeceksin. Gençliklerinden başlayıp, onlara Rab korkusunu öğreteceksin.''[422]

Chrysostom ise çocuk sahibi olma ile çocuğu eğitme arasında karşılaştırma yaparak eğitimin önemini şu sözleriyle vurgulamıştır:

''Çocuk sahibi olmak tabii bir olaydır, ancak onları büyütmek ve eğitmek ise akıl ve irade meselesidir.''[423]

Görüldüğü gibi Hıristiyanlık perspektifinden bakıldığında çocuğun disiplin altına alınması ve ona Tanrı korkusunun verilmesi eğitim anlayışı içerisinde önemli bir işleve sahiptir.

2.3.1.3. Çocuk Eğitiminde Şefkat

Hıristiyan çocukların terbiye edilme süreci içerisinde onlara şefkat ve merhametle muamele etmek her zaman için hassasiyetle vurgulanan bir husus olmuştur. Şefkat ve merhamet Tanrı'nın bir özelliği ve kullarına bahşettiği bir lütfu olarak görülür. Eski ve Yeni Ahit'te sevgi dolu ve merhametli olunması ile ilgili pek çok örnek bulunmaktadır. Örneğin Mezmurlar Tanrı'nın kullarına sevgi

---

[420] ''Tanrınız Rabbi bütün yüreğinizle, bütün canınızla, bütün gücünüzle seveceksiniz. Bugün size verdiğim bu buyrukları aklınızda tutun. Onları çocuklarınıza belletin. Evinizde otururken, yolda yürürken, yatarken, kalkarken onlardan söz edin.'' Tesniye, 6:5-7

[421] **Barnabas** Kıbrıs Kilisesi'nin kurucusudur. Kıbrıs'ta doğdu ve 61 yılında Salamis'te taşlanarak öldürüldü. Pavlus'a ilk inananlardan biriydi. İskenderiye ve Roma'da dini sohbetler etti Ante-Nicene Fathers, Volume: 1, Philip Schaff, Christian Classics Ethereal Library, USA 2010, s. 365-367

[422] St. Barnabas, **Epistle of Barnabas**, 19: 5, Ante - Nicene Fathers, Volume: 1, Philip Schaff, Christian Classics Ethereal Library, USA 2010, s. 400

[423] John Chrysostom Lessons on Education Part 1 Item 1http://www.innerlightproductions.com /2013/02/st-john-chrysostom-lessons-on-education.html (27.04.2016)

dolu ve merhametli olduğunu anlatır.[424] Yine aynı bölümde Tanrının sevecen, lütufkar ve kullarına karşı iyi davranan bir Rab olduğundan bahsedilir.[425]

Yeni Ahit de yaratıcının merhametli olduğunu bu nedenle insanların da diğerlerine karşı merhamet duymaları gerektiğini hatırlatır.[426]

Bu örnekler insanların da merhametli ve sevgi dolu olmaları gerektiğini anlatır. Aynı yaklaşım çocuklara davranış konusunda da geçerlidir. Örneğin Pavlus çocuk terbiyesinin önemine değinirken şu ifadeleri kullanır:

‘‘Ey babalar, siz de çocuklarınızın öfkesini uyandırmayın. Onları Rab’bin terbiye ve öğüdüyle büyütün.’’[427]

Yine Pavlus, çocuk terbiyesi konusunda şefkatli olunmasının önemini ve çocukların cesaretlerinin kırılmaması gerektiğini şu sözleriyle belirtir:

‘‘Ey babalar, çocuklarınızı incitmeyin, yoksa cesaretleri kırılır.’’[428]

2.3.1.4. Çocuk Eğitiminde Azarlama ve Dayak

Çocuk eğitiminde şefkat ve merhamet ön planda olmasına rağmen sonuç alınamaması durumunda azarlama ve dayağa da başvurulabileceği hem Eski hem de Yeni Ahit’te kendisine dayanak bulmaktadır.

Eski Ahit, çocuğu terbiye ederken azarlanmanın eğitimin bir parçası olduğunu şu şekilde ifade eder:

‘‘Terbiye edilmeyi seven bilgiyi de sever. Azarlanmaktan nefret eden budaladır.’’[429]

İbraniler bölümünde ise terbiyenin bazen sıkıntılı olabileceği hatırlatılır:

‘‘Terbiye edilmek uğruna acılara katlanmalısınız. Tanrı size oğullarına davranır gibi davranıyor. Hangi oğul babası tarafından terbiye edilmez?’’[430]

---

[424] Yanıtla beni ya Rab. Çünkü sevgin iyidir. Yüzünü çevir bana büyük merhametinle! Mezmurlar 69:16. Ayrıca bkz. Ağıtlar (Mersiyeler) 3:22

[425] Rab lütufkâr ve sevecendir. Tez öfkelenmez, sevgisi engindir. Herkese iyi davranır. Sevecenliği bütün yapıtlarını kapsar. Mezmurlar 145:8-9

[426] ‘‘Babanızın merhametli olduğu gibi siz de merhametli olun.’’ Luka 6:36

[427] Efeslilere, 6:4

[428] Koloselilere, 3:21

[429] Süleyman’ın Meselleri, 12:1

‘‘Terbiye edilmek başlangıçta hiç tatlı gelmez, acı gelir. Ne var ki, böyle eğitilenler için bu sonradan esenlik veren doğruluğu üretir.’’[431]

Süleyman’ın Meselleri anne-babanın çocuk terbiyesi için gerektiği zaman dayağın da kullanılması gereken bir terbiye aracı olduğunun altını çizer.[432]

Büyük Basil, çocuk eğitiminde cezanın gerekliliğinden söz eder ve kendisiyle asıl mücadele edilmesi gereken şeyin çocuklar değil, onların yanlış davranışları olduğunu belirtir; yani suçluya değil suça karşı tavır sergilenmesi gerektiğini ifade eder:

‘‘Disiplin yanlış yapanlara mutlaka uygulanması gereken bir şeydir. Tıpkı hastalarına kızmayan ancak onların hastalıklarıyla savaşan hekimlerin yaptıkları gibi hastalığı tedavi edin, kişiyi değil. Şu halde, gurur, alçakgönüllülük göstererek düzeltilecek, boş konuşma susarak, ölçüsüz uyku ibadette uyanıklılıkla, tembellik çalışarak, oburluk yiyecekten uzak durarak, dargınlık diğer kardeşlerden ayrı durarak düzeltilecektir.’’[433]

Aziz Chrysostom, eğitimde fiziki cezaya pek olumlu yaklaşmaz. Dayağa tamamen karşı çıkmasa da onun en aşırı durumlar için kullanılması gerektiğini, her an başvurulacak bir yöntem olmadığını düşünür ve öğreticinin davranışlarının daha etkili bir eğitim ve terbiye yöntemi olduğunu düşünür:

‘‘Ceza verirken hemen fiziki cezaya müracaat etmeyin. Sopa sadece çok uç durumlarda kullanılmalıdır. Kötü huyların gelişmesi bir kaç ay alacağından öyle yapmaktansa çocuklarınıza güzel örnek olarak öğretin.’’[434]

Papalık Yasaları'nda çocuk eğitiminde esas olanın çocukların dine uygun yetiştirilmeleri olduğu ifade edilir ve çocuklara otoriteye saygılı olmanın öğretilmesinin önemi vurgulanır. Çocuğun terbiye edilmesinde cezalandırma eyleminin bazen başvurulması gereken bir araç olduğu anlatılır:

---

[430] İbraniler, 12:7
[431] İbraniler, 12:11
[432] ‘‘Değneğini esirgeyen oğlundan nefret eder fakat onu seven vaktinde tedip eder.’’ Süleyman’ın Meselleri, 13:24
[433] St. Basil the Great, Nicene and Post-Nicene Fathers, Series: II, Volume: 8, Philip Schaff, Christian Classics Ethereal Library, New York 2010
[434] St. John Chrysostom, Nicene and Post-Nicene Fathers, Series: I, Volume: 9, Philip Schaff, Christian Classics Ethereal Library, New York 2010

‘‘Çocuklarınızı Tanrı yolunda yetiştirin. Onlara çocukluklarından itibaren Tanrı’nın emirlerini öğretin. Yasal otoriteye saygılı olmalarını sağlayın. Gerektiğinde onları cezalandırın. Otoriteyi üzerinizde denemesine asla izin vermeyin.’’[435]

2.3.1.5. Eğitim Yaşı

Kilise Babaları çocuk eğitimi ve yetiştirilmesi konusunda Hıristiyan bağlılarına konunun önemini hatırlatarak bu mesele üzerinde hassasiyetle durmalarını emretmişlerdir. Eğitim yaşı ile ilgili olarak kesin bir yaş vermek yerine genellikle mümkün olan en erken yaş (bebeklik) vurgusu yapılır:

‘‘Elinizi oğlunuzdan ve kızınızdan geri çekmeyeceksiniz, ancak bebekliklerinden itibaren onlara Rab’den korkmayı öğreteceksiniz.’’[436]

Aziz Clement'e göre çocuk eğitimindeki en önemli şeyler eğitimin dini/ruhani boyutu ile öğrenme yaşıdır:

‘‘Hayat için gerekli olan temel/en öncelikli ders en erken yaştan itibaren ruha yerleştirilmelidir. Çocuk için ilk ders ölümsüz Tanrı’yı, sonsuz yaşamı vereni bilmektir.’’[437]

2.3.1.6. Öğretmen ve Rol Modellik

Büyük Basil, çocuk eğitimini verecek olan öğretmenin niteliklerinden bahsederken şunları söyler:

‘‘Daha fazla bir özen ve düşünce ile yaşam tarzınızda size güvenli bir rehber olacak bir öğretmeni, Tanrı’ya doğru yapılan yolculuğa sizi ne şekilde yönlendireceğini bilen, erdemler yönünden zengin ve kutsal metinlerde bilge bir öğretmeni araştırın.’’[438]

Ignatius'a göre, eğitimde esas olan çocukların eğitimini üstlenen kişilerin onlara rol modellik etmesi ve uygulamanın güzel örneklerini göstermesidir:

---

[435] The Apostolic Constitutions, Chapter: XI, Of Parents and Children, William Winston’s Edition, D. Appleton and Company, 1848, s. 88

[436] **Letter of Barnabas**, Chapter: 19, Ante Nicene Fathers, Volume: 1, Christian Classics Ethereal Library, Philip Schaff, New York 2010, s. 400

[437] St. Clement http://www.orthodoxchurchquotes.com/2013/07/10/st-clement-the-primary-lesson-for-life/ (17.12.2016)

[438] http://sainthermanschool.org/assets/files/ChurchFathersonEducation.pdf (17.12.2016)

‘‘Öğretmek, eğer öğreten iyi örneklik ederek/uygulayarak öğretirse iyidir.’’

Lactantius'ta Ignatius gibi öğretmenin modelliğinin öneminden bahseder ve örnekliğin kötü olması durumunda eğitimin fayda vermeyeceğine inanır:

‘‘İlk olarak kendileri uygulamadıktan sonra ailelerin çocuklarına öğrettikleri şeylerin hiç bir ağırlığı yoktur.’’[439]

Lactantius, ilmin ve eğitimin önemi konusunda şöyle der:

‘‘Kendileri için ne insanların ne de ölümün alıp götüremeyeceği şeyleri edinmek gerçek hikmetin yoludur.’’

Lactantius, gerçeğin bilgisinin insan ruhu için en gerekli ihtiyaç olduğunu ifade eder:

‘‘Ruh için gerçeğin bilgisinden daha hoş bir gıda yoktur.’’[440]

Yine o, erdem ile bilgi arasında bağ kurarak şöyle der:

‘‘Gerçek hikmet/irfan bilgi ile bütünleşmiş erdemdir.’’[441]

Tertullian, eğitimin insan hayatındaki önemine vurgu yaparak kimsenin doğuştan Hıristiyan olmadığını bunda anlatmanın, öğretmenin ne denli önemli bir yer işgal ettiğini şöyle anlatır:

‘‘Kişi iyi bir eğitimle Hıristiyan olur; o şekilde doğmaz.’’[442]

Chrysostom ise anne-babaların model olacak davranışlarının çocuklar üzerindeki etkisini şu şekilde anlatır:

‘‘Genellikle çocuklar ebeveynlerinin karakterini alırlar; onların davranış kalıpları ile biçimlenirler; ailelerinin sevdiklerini severler, onların konuştuğu tarzda konuşurlar ve çalıştıkları şekilde çalışırlar.’’[443]

---

[439] Sam and Bethany Torode, **Aflame: Ancient Wisdom on Marriage**, B. Eardmans Publishing, 2005 U.S.A. s. 107

[440] Lactantius, **The Divine Institutes,** Book I, The Anti Nicene Fathers Volume VII, Fathers of the Third and the Fourth Century, Cosimo Classics, New York 2007, s. 10

[441] Lactantius, **Divine Institutes**, Book III (Of the False Wisdom of Philosophers) Ante-Nicene Fathers, Volume: 7, Philip Schaff, Christian Classics Ethereal Library, USA 2010, s. 144

[442] Tertullian, **On the Testimony of the Soul**, Chapter: 1 Ante-Nicene Fathers, Volume: 3, Philip Schaff, Christian Classics Ethereal Library, USA 2010, s. 366

Örneklerde de görüldüğü gibi anne-baba ya da öğretmen olsun çocuğu eğitecek kişilerin güzel örneklik etmeleri çocuk terbiyesi açısından büyük önem taşımaktadır.

2.3.1.7. Eğitimde Hedef

Önde gelen Kilise babalarından Aziz Cyprian, eğitimde mutlaka ruhani bir yönün bulunması gerektiğine inanır. Eğitimin amacı insanı daha iyiye ve güzele yönlendirmek olmalıdır:

‘‘Çocuklara ruhlarını besleyen ve onları daha iyi insanlar yapan şeylerin dışında bir şey öğretilmesin.’’[444]

Cyprian, eğitimde esas olanın yaratıcının rızasını kazanacak şeyler öğretilmesi, O'nun sevdiği şeylerin sevdirilmesi olduğunu düşünür:

‘‘İnsanlar her şeye gücü yeten Tanrı’ya sevgili/kıymetli gelen şeyleri sevmelidirler.’’[445]

Cyprian'a göre dindar bireyler olarak yaşamanın faziletleri ebeveynleri tarafından çocuklara mutlaka anlatılmalıdır:

‘‘Çocuğunuza şu dersi öğretin: kötülüğün ödülleri geçicidir; dindarlığın ödülleri ebedidir.’’[446]

Büyük Basil'e göre ise çocuklara aktarılacak önemli meziyetlerden birinin onlara yararlı ile zararlı olanı ayırt edebilme becerisinin kazandırılmasıdır:

‘‘Bir Hıristiyan’ın hayattaki amacını gençlerin zihinlerinde açık bir biçimde tutması sağlanarak onların yararlı ve zararlı bilgileri ayırt etmeleri temin edilmelidir. Böylece bir sporcu ya da bir müzisyen gibi cennet tacını kazanmak için tüm enerjilerini bir ödeve vermeliler.’’[447]

---

[443] John Chrysostom, **On Marriage and Family Life**, SVS Press, Translated by Catharine P. Roth & David Anderson, 1986, s. 64

[444] Ante Nicene Fathers, Volume: 5, Christian Classics Ethereal Library, Philip Schaff, New York 2010

[445] Ante Nicene Fathers, Volume: 5, Christian Classics Ethereal Library, Philip Schaff, New York 2010

[446] Ante Nicene Fathers, Volume: 5, Christian Classics Ethereal Library, Philip Schaff, New York 2010

[447] St. Basil the Great, **Address to Young Men on the Right Use of Greek Literature**, VIII, http://www.tertullian.org/fathers/basil_litterature01.htm (19.012.2016)

Aziz John Cassian ise eğitimde önemli olanın niceliğin değil niteliğin olduğunu savunur:

‘‘Amacımız olması gereken şey öğrenmenin miktarı değil, öğrenmenin kalitesidir. Bütün bir sayfa üzerinde boş boş düşünmektense iki cümleyi anlayarak öğrenmek evladır.’’[448]

Clement'e göre çocukların eğitimindeki en önemli hedef onlara ahlaki derinlik ve olgunluk kazandırılmasıdır, o bukonuda şöyle der:

‘‘Arzularını elde etmektense yasaklanmış olan şeyleri arzu etmemeleri çocuklar için ne kadar da hoş bir şeydir.’’[449]

Chrysostom eğitimin amaçlarını şu şekilde özetler:

‘‘Çocukların eğitimindeki temel amaç onları eğitmek ve erdemli bir yaşamın örneğini göstermektir.’’[450]

Chrysostom eğitimin diğer amaçları arasında gençlerin terbiye edilmesini ve onlara iffet bilincinin verilmesini sayar:

‘‘Gençlik delişmendir/vahşidir; düzen kurucular, öğretmenler, idareciler, koruyucular ve mürebbiyelere ihtiyaç duyar; hepsinin ötesinde bunun (vahşilik/delişmenlik) terbiye edilmesi de saadet anlamına gelir. Gençlik dizginlenmemiş bir at ya da ehlileştirilmemiş bir hayvan gibidir. Fakat en başından, en erken çağdan itibaren bizler sağlam kurallar koyarak bunları düzene sokarız böylece ileride çok acı çekilmemiş olur; bu sayede iyi alışkanlıklar onların kanunları haline gelir. … Gençliğin helakına sebep olmamak için onlara özellikle iffetli olmayı öğretelim.’’[451]

Hıristiyan görüş açısından bakıldığında eğitimin amaçları arasında dindar, erdemli, iyi ile kötüyü ayırt edebilecek ve güzel olana yönlenecek çocuklar yetiştirmek gibi özelliklerin bulunduğu görülmektedir.

---

[448] http://sainthermanschool.org/assets/files/Church%20Fathers%20on%20Education.pdf (21.12.2016)

[449] http://sainthermanschool.org/assets/files/ChurchFathersonEducation.pdf (21.12.2016)

[450] http://www.orthodoxchurchquotes.com/category/sayings-from-saints-elders-and-fathers /page/ 122/ (22.12.2016)

[451] John Chrysostom, Homilies on 1 Timothy, Homily 9, Nicene and Post - Nicene Fathers, Series: I, Volume: 13, s. 757

2.3.1.8. Eğitimde Yöntem

Hıristiyan din adamları eğitimin yöntemleri konusunda çeşitli yöntemler ileri sürmüşler ve bu yöntemlerin çocuk eğitim ve terbiyesine katkılarından bahsetmişlerdir.

Chrysostom ahlaki bozulmanın nedenleri arasında çocuk eğitiminin eksikliğinin olduğunu söyler. Ona göre ahlaken bozulmuş olan kişilerin rehabilite olmaları zor olduğundan bu bozulma gerçekleşmeden önce önleyici terbiye çok daha önemli ve etkilidir. O bu konuda şunları söyler:

‘‘Bu nedenle kimse çocuklarını düşünmediği için, onlara iffetten ve ölçülülükten ya da servet ve şöhreti hakir görmekten veya kitapta yazılı olan kurallardan bahsetmediği için ben size ahlaki yozlaşmadan kurtulmanın zorluğundan söz ettim.’’

Chrysostom hikaye ve masalların eğitimdeki öneminin altını çizer ve bu yolla çocuğun hayal gücünün zenginleştiğini ve ebeveynler ile çocuklar arasındaki bağların güçlendiğini şöylece ileri sürer:

‘‘Çocuk eğitiminin önemli bir bölümü hikaye anlatmaktır. Çünkü iyi hikayeler hayal gücünü harekete geçirir ve ebeveyn ile çocuk arasındaki bağı güçlendirir. İncil'den hikayeler tercih edilebilir ve tam bir kavrayışı sağlamak için çocuk onu sıkça tekrar etmelidir.’’[452]

Chrysostom ilahi söylemeyi öğretmenin de çocuk eğitimine katkı sağlayacağı görüşündedir:

‘‘Çocuklara hikmet sevgisi ile dolu ilahiler/mezmurlar söylemeyi de öğretin.’’[453]

Chrysostom’a göre çocuk eğitiminde dini boyut ve hesaba çekilme bilinci önemli bir yer tutar:

‘‘Bu nedenle, size nasihat ediyorum, onları (çocukları) eski kocakarı hikayelerine alıştırmayalım, en küçük yaşlardan itibaren onlara ilahi cezayı ve bir

[452] Chrysostom, **Homilies on Colossians**, Homily 9, Nicene and Post-Nicene Fathers, Series: I, Volume: 13, Philip Schaff, Christian Classics Ethereal Library, New York 2010, s. 535
[453] Chrysostom, **Homilies on Colossians**, Homily 9, ss. 535-540

yargılama/hesap verme olacağını öğretelim; bunları akıllarına sıkıca yerleştirelim.''[454]

Aziz Clement önyargının ve maddi fikirlerin çocukların gerçeği öğrenmesinin önündeki en büyük engel olduğunu düşünür ve şöyle der:

''Eğer bir çocuk önyargılı ve dünyevi fikirler olmaksızın öğrenirse onun gerçeği işitecek kulakları var demektir.''[455]

Irenaeus ise çocukların masumiyetlerine vurgu yaparak onların ne kadar önemli olduklarına şu şekilde işaret eder:

''Kurtarılanlar ve mirasa sahip olanlar kimlerdir? Bunlar şüphesiz Tanrı'ya inananlar, Caleb'in oğlu, Jephunneh ve Nun'un oğlu Joshua gibi sevgisine devam edenler ve kötülük düşüncesine sahip olmayan masum çocuklardır.''[456]

Aziz Polikarp, Filipililere yazdığı mektubunda aile saadetinin temel ölçütlerinden söz eder ve bunun sağlanması için kadınların kocalarına sevgi ve sadakat ile bağlanmalarının önemine değinir. Ailelerin çocuklarını yetiştirirken onlara Tanrı bilincini aşılamalarının önemli olduğunu söyler, bunu yaparken Rab korkusunun öğretilmesinin önemininden bahseder. Dul kadınlara da uzak durmaları gereken ahlaki zaafları şöylece hatırlatır:

''Sonra da karılarınıza, kendilerine verilen imanla, sevgiyle, saflıkla yaşamayı öğretin; kocalarına sadakatle, şefkatle bağlı olsunlar, diğer insanları eşit şekilde, iffetle sevsinler, çocuklarını Rab korkusu ve bilinci içerisinde yetiştirsinler. Dul kadınlara Tanrı'ya iman etmenin bahşettiği basiretle yaşamayı öğretin; onlar daima herkes için dua etsin, her tür iftira, dedikodu, yalancı tanıklıktan, para sevgisinden, kötülüğün her çeşidinden uzak dursunlar.''[457]

İlk dönem Kilise Babaları'nın eserlerinde ailenin kutsal bir birliktelik sayılarak sağlam temeller üzerinde bina edilmesi gerektiği ve çocuk terbiyesi ile eğitimin sosyal ve dini açılardan çok önemli bir yer tuttuğu görülür. Kilise

[454] Chrysostom, **Homilies on 2 Thessalonians**, Homily 2, Nicene and Post-Nicene Fathers, Series: I, Volume: 13, Philip Schaff, Christian Classics Ethereal Library, New York 2010, s. 671

[455] http://www.earlychristianwritings.com/text/clement-stromata-book2.html (23.12.2016)

[456] Irenaeus, **Against Heresies** IV:28:3, Ante Nicene Fathers, Volume: 1, Philip Schaff, Christian Classics Ethereal Library, New York 2010s. 95 s. 1246

[457] The Epistle of Polycarp, **To the Philippians**, Chapter 4:2-, Ante Nicene Fathers, Volume: 1, Philip Schaff, Christian Classics Ethereal Library, New York 2010s. 95

Babaları'nın kitaplarında çocuğun dini eğitiminin ve terbiyesinin çok erken yaşlardan itibaren başlaması gerektiği vurgusu yapılır ve gerektiğinde fiziki ceza ile disiplin altına alınabileceği ifade edilir. Örneğin, Hıristiyan azizi ve ilk dönem Kilise Babaları'nın önde gelen isimlerinden John Chrysostom ebeveynlere şu mesajı verir:

''Babalar ve anneler, gidin ve çocuklarınızı ellerinizle kiliseye yönlendirin.''[458]

Chrysostom'a göre çocuğun dini terbiyesi ve eğitimi en önemli ve öncelikli konudur:

''Çocuk eğitimi ve onların Tanrı'nın emir ve öğretileriyle yetiştirilmesine yönelik ihtimamımızın dışında kalan her şey bizim için tali bir konu olarak kalsın.''[459]

Chrysostom, çocuk terbiyesini ihmal etmeyen ailelerin ilahi mükafatlardan nasipleneceklerini hatırlatarak ebeveynleri bu konuda şevklendirmeyi amaçlar; vahşi hayvanların ehlileştirilmesi ile çocuğun terbiye edilmesi arasında paralellikler kurar ve çocuk terbiyesinin erken dönemde başlamasının öneminden bahseder.

''Şunu işitin ki ey babalar ve anneler çocuklarınızı yetiştirmeniz ödülsüz kalmayacaktır. ... Siz ey babalar şunu işitin ki, çocuklarınızı Tanrı'nın terbiyesi ve ihtarı ile çok, çok ihtimam göstererek yetiştirin. Gençlik yabandır ve pek çok amir, öğretmen, idareci, hizmetli ve eğitim gerektirir; tüm bunlardan başka gemlenildiği takdirde o bir mutluluktur. Tıpkı evcilleştirilmemiş bir atta, ehlileştirilmiş vahşi bir hayvanda olduğu gibi bu gençlik için de böyledir. Fakat en baştan, en küçük yaştan itibaren iyi kurallar koyarsak sonrasında fazla acı çekmeyiz. Onların kazandıkları iyi huylar kendileri için bir kanun gibi olacaktır.''[460]

---

[458] https://orthodoxwiki.org/Domestic_Church (24.12.2016)

[459] J. Chrysostom, **Homilies on Ephesians**, Homily 21, Nicene and Post - Nicene Fathers, Series: 1, Volume: 13 s. 285

[460] https://ladderofdivineascent.wordpress.com/category/educating-children-in-the-faith/ (24.12.2016)

Clement öğretmen ve din adamlarının bildikleriyle övünmelerinin yanlış bir davranış olduğunu, esas olanın tevazu olması gerektiğini şu sözleriyle ifade eder:

‘‘Bu dünyanın hikmeti Tanrı indinde akılsızlıktır; o halde hiç kimse beşeri ilimde eşsiz oluşuyla övünmesin.’’[461]

Clement, Tanrı’nın iradesiyle bir araya getirdiği karı-kocanın birbirlerini onurlandırmalarını, iffetli olmalarını tavsiye eder. Karı-kocanın çocuklara dini eğitim vermelerini ve çocukların da ailelerini onurlandırmalarını öğütler.[462] Yine o inananların akrabalarına ve özellikle de kendi ev halkına bakmalarının imani bir zorunluluk olduğunu söyler.[463]

Görüldüğü gibi çocuk eğitimi, özellikle eğitimin dini yönü Hıristiyan din adamlarının üzerinde önemle durdukları bir konu olmuştur.

2.4. Çocuğun Anne-Babaya Karşı Sorumlulukları

Eski ve Yeni Ahit çocukların anne-babaya ödevleri ile ilgili örnekleri de barındırır. Çocukların anne ve babaya karşı sorumlulukları her şeyden önce onlara saygı ve hürmet beslemeleridir. Anne-babanın uyarılarına kulak vermeli ve onların nasihatlerini tutmalıdırlar. Anne ve babaların çocuklara müşfik oldukları gibi çocuklar da anne babaya hürmet beslemelidirler. Çocuklar büyüdükleri zaman ebeveynlerine karşı asla şiddete başvurmamalı ve onlara lanet etmemelidirler. Bu husus Eski Ahit Çıkış bölümünde çok sert bir şekilde dile getirilmiştir.[464] Eski ve Yeni Ahit’te çocuklara anne ile babanın bilgi birikimlerinden ve yaşam tecrübelerinden faydalanmaları tavsiye edilir. Çocuklukta öğrenilen şeylerin yaşam boyu kendilerine rehberlik edeceğinden ve anne-babaya itaatin uzun ömre ve Tanrı’nın rızasını kazanmaya vesile olacağından bahsedilir.

---

[461] Ante-Nicene Fathers, Vol II: Clement of Alexandria: Chapter XVIII

[462] http://www.earlychristianwritings.com/text/ignatius-polycarp-lightfoot.html (25.12.2016)

[463] Bu konuda bkz. ‘‘Kendi yakınlarına, özellikle de ev halkına bakmayan kişi imanı inkâr etmiş, imansızdan beter olmuştur.’’ 1 Timoteos Bap: 5/8

[464] ‘‘Kim annesini ya da babasını döverse, kesinlikle öldürülecektir.’’ (Çıkış 21: 15) “Annesine ya da babasına lanet eden kesinlikle öldürülecektir. ’’ (Çıkış 21: 17)

Süleyman'ın Meselleri'nde, İsrail Kralı Davut'un oğlu Süleyman'a öğütlerinden bahsedilir ve babanın evladına verdiği eğitim ile annenin öğrettiği şeylerin ömür boyu tutulacak öğütler olduğu anlatılır.[465]

Tanrı tarafından Musa'ya verilen 10 Emir'den beşinci babaya ve anneye hürmet etmeyi emreder.[466]

Efesliler'de anne-babaya saygı gösterilmesi emredilir ve böyle yapanların ömürlerinin uzun olacağı müjdesi verilir.[467]

Koloselilerde, çocukların her konuda anne-babaya itaatini öğütlenirken bu durumun Tanrı'nın hoşuna giden bir şey olduğu bildirilir. Babalara da çocuklarını sinirlendirmemeleri ve onlara çöküntü yaşatmamaları konusunda nasihatte bulunulur.[468]

2.5. Çok Eşlilik (Teaddüd-ü Zevcat/Poligami)

Çok eşlilik Hıristiyanlıktaki tek ve özel olan evlilik anlayışının ruhuna ve onuruna uygun olmayan bir durumdur. Kilise huzurunda yapılan ve Teslis'teki üçlü birliği temsil eden evlilik (karı-koca ve Kutsal Ruh) birden fazla kişiyle gerçekleşmesi halinde bu özelliğini kaybeder. Hıristiyanlığa göre insan için ideal olan tek eşliliktir. Eski Ahit'te görülen çok eşlilik ideal olanı anlatmaz. Çok eşlilik/evlilik durumlarında çoğunlukla çekişme, mutsuzluk ve huzursuzluk yaşanır. Eşler birbirlerini kıskanırlar. Eski Ahit'te görülen ilk çok eşlilik örneği Kayin'in atalarından olan Lemek'in Ada ve Silla isimli iki kadınla evliliğidir. İbrahim peygamber de iki hanımla evlenmiştir. Sara ve Hacer onun eşleriydiler. İbrahim'in evliliğinde kıskançlık hakimdi. Sara Hacer'i kıskanmıştır. Tevrat'a

[465] ''Oğlum, babanın uyarılarına kulak ver. Annenin sana öğrettiklerinden ayrılma.'' Süleyman'ın Meselleri, 1:8

[466] ''Annene babana saygı göster. Öyle ki, Tanrın Rab'bin sana vereceği ülkede ömrün uzun olsun.'' Çıkış, 20:12

[467] ''Ey çocuklar, Rab yolunda anne babanızın sözünü dinleyin. Çünkü doğrusu budur. İyilik bulmak, yeryüzünde uzun ömürlü olmak için annene babana saygı göstereceksin. Vaat içeren ilk buyruk budur. Ey babalar, siz de çocuklarınızın öfkesini uyandırmayın. Onları Rabbin terbiye ve öğüdüyle büyütün.'' Efesliler, 6:1-4

[468] ''Ey çocuklar, her konuda anne babalarınızın sözünü dinleyin. Çünkü bu Rab'bi hoşnut eder. Ey babalar, çocuklarınızı incitmeyin, yoksa cesaretleri kırılır.'' Koloseliler, 3:20-21

göre Süleyman'ın 700 karısı ve 300 cariyesi vardı.[469] Süleyman putperest kadınlarla evlenip eşlerinin etkisinde kalarak günah işlemiş, Tanrı'dan uzaklaşmış ve krallığını kaybetmiştir.[470]

İsa'nın evlilikle ilgili olarak getirmiş olduğu yüksek bir standart vardır. Onun koymuş olduğu yüksek standart aslında Tanrı'nın başlangıçta koyduğu standart ile aynıdır. Yani, İsa evlilik kurumunu önceki ideal standardına geri döndürmüştür. Buna göre Tanrı, ilk olarak Adem ile Havva'yı birbirleri için yaratmış ve tek eşliliği esas almıştır. Ancak daha sonra insanın zaafını gözeterek koymuş olduğu bu kanunu biraz gevşetmiştir. İsa da evliliğin birden fazla kişiyle değil sadece bir kişiyle gerçekleştirilmesi kanununa geri dönmüştür. Bu kanuna göre Tanrı çok eşliliği onaylamaz ve aynı zamanda evlenenlerin de ayrılığına karşı çıkar; çünkü kurulan bu birlikteliğin dağılmasından nefret eder.

Hıristiyanlığın gerçek mimarı olan Pavlus ta yazmış olduğu mektuplarında çok eşliliği değil tek eşliliği savunmuş ve tavsiye etmiştir. Pavlus, ideal kocayı tanımlarken onun temkinli, akıllı, düzenli, misafirperver, öğretme yeteneği bulunan, içkiye eğilimi bulunmayan, döven ve sert davranan değil ama yumuşak huylu, kavga sevmeyen, çocuklarının ve eşinin (eşleri değil) kendisine itaat ettiği iyi bir aile reisi olması gerektiğinin altını çizer.[471]

Tertullian, Tanrı'nın Adem'e eş ve yardımcı olarak tek bir kadın yarattığını düşünür. Tanrı'nın amacı çok eşlilik olsaydı Adem için birden çok eş yaratırdı. Bu birlik kadının yaratılışında da kendisini gösterir. Havva birden çok kaburga kemiğinden değil tek bir kaburga kemiğinden yaratılmıştır.[472] Tertullian'a göre Adem'de olduğu gibi insan neslinin ikinci babası olan Nuh'ta da tek eşlilik vardır. Hatta vahşi yaratıklar arasında zina mahsulü olmasın diye tabiatta pek çok havyan tek eşlidir. (Burada Tertullian Eski Ahit'ten ilgili kıssayı

[469] 1. Krallar, 11:3-4'te şöyle yazar: ''Süleyman yaşlandıkça, karıları onu başka ilahların ardınca yürümek üzere saptırdılar.'' Aslında birden fazla kadınla evlilik pek çok sorun ortaya çıkarmaktadır. Süleyman'da çok eşlilik nedeniyle günah işlemiştir.

[470] Üçal ve Malcolm, s. 160

[471] Timoteos'a 1, Bap 3:2-4

[472] Tekvin, 2:21-22 Havva'nın yaratılışıyla ilgili olarak şöyle yazar: ''Rab Tanrı Adem'e derin bir uyku verdi. Adem uyurken, Rab Tanrı onun kaburga kemiklerinden birini alıp yerini etle kapadı. Adem'den aldığı kaburga kemiğinden bir kadın yaratarak onu Adem'e getirdi.'' Ayrıca Bkz. Cengiz Batuk, **Millenarianist Bir Hareket Olarak Montanizm**, Milel ve Nihal, Yıl: 1, Sayı: 1, s. 60

delil göstererek Nuh'un gemiye hayvanlardan ve kuşlardan bir erkek ve bir dişi aldığını[473] yani monogami uyguladığını anlatır).[474]

Tanrı Adem'e eş olarak Havva'yı yaratmış, arkasından da nikah müessesesini kurmuştur. Daha sonra da neslin süratle çoğalmasını sağlamak amacıyla erkeğin birden fazla kadınla evlenmesine izin vermiştir. Aslında Tanrı, nasıl ki kullarının boşanmalarından hoşlanmıyorsa yine aynı şekilde onların çok eşli olmalarını da istememektedir. Eski Ahit çok eşliliğe ait pek çok örnekler barındırmasına rağmen Yeni Ahit'te vurgulanan ve esas olan Tanrı'nın tek eşliliği arzulamasıdır. Bu tür uygulamalar insanların kendi günahkar yaşamları ve kalplerinin katılaşması sonucunda meydana gelmiştir.[475] Bir erkek çok eşliliğin izin verildiği ya da geçerli olduğu bir toplulukta yaşıyor ise Hıristiyan olmadan/vaftiz olmadan önce evlendiği eşlerini boşamayıp onlarla birlikte yaşamaya devam etmeli ancak daha fazla eş almamalıdır.[476]

Sonuç olarak Hıristiyanlık Tevrat'ta çok eşlilik ile ilgili muhtelif örnekler bulunmasına rağmen ideal olan ve Tanrı'nın arzuladığı evlilik türünün tek eşlilik olduğunu kabul eder.

3. EVLİLİĞİN SONA ERMESİ/BOŞANMA

3.1. Boşanma

Bir erkekle bir kadının tanrı huzurunda birleşmeleri demek olan evlilik Hıristiyan inancına göre ömür boyu devam eder ve bu sürede tek eşlilik esastır. Çünkü Tanrı boşanmadan nefret etmektedir.[477] İncil, genel olarak boşanmanın karşısında tavır alır (Matta, 19/5, 6). Ancak, yine Matta, 19/9 bize boşanmanın, istisnai durumlarda da olsa, mümkün olabileceğini gösterir. Burada, İsa'nın sadakatsizlik durumunda boşanmaya izin verdiği görülür. Bu konu yine de tartışmalı bir husustur ve Hıristiyan mezhepleri arasında görüş ayrılıkları vardır. Bazı Hıristiyan din adamları bunun çok net bir delil olduğunu kabul ederlerken, diğerleri bu durumun evlilik öncesi söz dönemini kastettiğini ileri sürerler.

[473] Tekvin 7:2-3
[474] Tertullian, **On Monogamy**, Chapter: 4
[475] Üçal ve Malcolm, ss. 161-162
[476] Heaster, s. 364
[477] Malaki, 2:16

Bazıları ise buradaki sözlerin insanların vicdanlarına kalmış bir mesele olduğunu savunurlar.

Katolik görüş boşanma konusunda en katı karşı duruşu sergiler. Çiftlerden birinin zina yapması ve eşini aldatması durumunda dahi onu derhal boşamasının doğru bir davranış olmayacağını, eşe hatasından dönmesi için zaman tanınmasının daha makul bir yaklaşım olacağını telkin eder. İsa düşmanların bile sevilmesi gerektiğini emrettiğine göre, aldatılan eş de evliliği derhal sonlandırmak yerine eşini kazanmanın gayreti içerisinde olmalı ve eşinin böyle bir eylemi gerçekleştirmesinde kendisinin de hatasının bulunup bulunmadığını sorgulamalıdır. Kendi hatası varsa eşini bağışlaması daha kolay olacaktır. Burada aldatılan eşe düşen temel görev eşini bu hatalı eylemden dolayı tövbeye davet etmek ve hatalarını telafi etmesinde ona yardımcı olmaktır. Eşinin bu yaklaşıma yanıtı pozitif ise o zaman kendisine düşen onu affetmektir. Artık, eşini bağışlayan birine düşen davranış biçimi onun hatasını unutmak ve bir daha ondan bahsetmemektir. Gerçek bağışlama geçmişi unutmaktır. Hatta aldatan eş pişman olmasa da aldatılan eş yine de pes etmemeli ve eşini kazanmak için gayretini sürdürmelidir. Eşi hiçbir zaman pişmanlık duymuyor ve aldatma eylemine devam ediyor ise ancak o zaman bu evliliğin yürüyeceğinden ümit kesilebilir. Bu durumda bile kişinin boşandıktan sonraki hayatını bekar olarak sürdürmesi tavsiye edilir. Çünkü böylece, kişi eşinden boşandıktan sonra da, tek beden olma ilkesine ve evliliğin yaşam boyu sürdürülmesi gereken bir birliktelik olduğu prensibine sadık kaldığını göstermiş olacaktır. Ancak, boşanan eş kendisini hayatının geri kalan kısmında bekar olarak yaşayacak güçte hissetmiyorsa ve bu konuda zaafı olduğunu düşünüyorsa artık o istisnai durumdan yararlanıp bir başkası ile evlenebilir. Yine de kendisine evlenmemesi öğütlenir, çünkü daha iyi ve daha doğru olan budur. Boşanmanın veya evlilik akdini feshetmenin ardından yapılması gereken bir başka önemli şey de; eğer evlilik neticesinde meydana gelmiş çocuklar varsa ebeveynin bunlara karşı sorumluluklarını yerine getirmesi ve bu yükümlülükten vazgeçmemesidir.[478]

Boşanma insanın günahkarlığından kaynaklanan çok özel durumlarda söz konusu olabilir. Eski Ahit'te Tesniye bölümünde boşanmanın zorlaştırılmasına

[478] **Hıristiyan Evliliğinde İlkeler**, Carelinks, Menai, Australia, ss. 37-38

ilişkin bir örnek vardır. Buna göre, bir erkek bir kadını aldığında o kadında utanılacak bir şey bulursa ve kadında kendisine hoş gelmeyen bir yan olursa boş kağıdı yazarak onu evine gönderebilmekte ve bu boşanmanın ardından kadın artık başka biriyle evlenebilmektedir. Ancak bu kadın yeni kocası tarafından da boşanır veya evine gönderilirse ya da ikinci kocası her hangi bir nedenden dolayı ölürse kadın ilk kocası tarafından tekrar nikahlanamaz. Çünkü bu rabbin gözünde kötü bir eylemdir.[479] Eski Ahit, evlenecek olan erkeğin kendisine eş olarak dul veya boşanmış olan bir kadını değil de İsrailoğulları'ndan bakire bir kızı almasını emreder. Kahinlerden dul kalan bir kadın olması ise bu durum için bir istisnadır.[480]

Hıristiyanlıkta evliliğin bir gizem olarak kabul edilişi ve ona aşırı bir anlam yüklenişi boşanmanın zorlaştırılmasında itici bir faktör olarak rol almasına yol açmış gibidir.[481] Yeni Ahit'e göre karısını boşamış bir adamın bir başkası ile evlenmesi zinadır. Kocasından boşanmış bir kadınla evlenen adam zina etmektedir.[482] Matta'da zina dışında bir nedenle karısını boşayıp başkasıyla evlenmenin zina olduğu ilavesi vardır. Burada zina bir istisnai durum olarak öne sürülmüş, aldatmanın boşanma için bir özür olabileceği belirtilmiştir.[483] Yine Yeni Ahit, Markos İncili Bap: 10/11-12'de karısını boşayıp başka bir kadınla evlenen erkek ile kocasını boşayıp başka bir adamla evlenen kadın zina etmiş denilmektir.[484]

---

[479] Tesniye, 24:1-4

[480] Hezekiel, 44:22

[481] Zeynel Abidin Ataşalan, **Tevrat, İnciller ve Kur'an-ı Kerim'e Göre Aile Kavramı**, Kahramanmaraş Sütçü İmam Üniversitesi, Ocak-2008, s. 43

[482] Karısını boşayıp başka bir kadınla evlenen her adam zina yapmış olur. Boşanmış bir kadınla evlenen adam da zina yapar. Luka, 16:18

[483] Ferisiler İsa'ya, 'Öyleyse, dediler, 'Musa neden erkeğin boşanma belgesi verip karısını boşayabileceğini söyledi?' İsa onlara, 'Yüreklerinizin katılığı nedeniyle Musa karılarınızı boşamanıza izin verdi' dedi. 'Başlangıçta bu böyle değildi. Ben size şunu söyleyeyim, karısını fuhuştan başka bir nedenle boşayıp başkasıyla evlenen, zina etmiş olur. Boşanan kadınla evlenen de zina etmiş olur.' Havariler İsa'ya, 'Eğer erkekle karısı arasındaki ilişki buysa, hiç evlenmemek daha iyi!' dediler. İsa onlara, 'Herkes bu sözü kabul edemez, ancak Tanrı'nın güç verdiği kişiler kabul edebilir' dedi. 'Çünkü kimisi doğuştan hadımdır, kimisi insanlar tarafından hadım edilir, kimisi de göklerin egemenliği uğruna kendini hadım sayar. Bunu kabul edebilen etsin!' Matta, 19:7-12 Matta, 19:9; Ayrıca; Matta, 5:32

[484] Bu sırada Ferisiler yanına yaklaştılar; onu denemek için, bir erkeğin karısını boşamasının şeriata uygun olup olmadığını soruyorlardı. İsa cevap olarak, "Musa size ne emretti?" dedi. Onlar da, "Musa, erkeğin bir boşanma belgesi hazırlayarak kadını boşamasına izin vermiştir" dediler. İsa onlara şöyle dedi: "Yüreklerinizin katılığında dolayı böyle bir emir yazdı. Oysa Tanrı en başta, onları 'Erkek ve kadın olarak yarattı. Bu yüzden de insan, annesini ve babasını

Matta İncili'nde Ferisiler'in kendisine sormaları üzerine İsa, Tevrat'taki ifadelere değinerek, başlangıçta Tanrı'nın insanı kadın ve erkek olarak yarattığını, bu nedenle insanın ana-babasını terk edip eşine bağlanacağını, artık iki değil tek beden olacaklarını hatırlatır. Tanrı'nın birleştirdiğini insanın ayırmamasını söyler ve boşanmanın zina ile eş anlamda olduğunu vurgular.[485] Yine, Pavlus ayrılmanın bir başka gerekçesi olarak Hıristiyan olmayan eşin kendisinden gelecek boşanma talebini gösterir. Hıristiyan kişi, inanmayan eşi kendisini boşamadığı sürece onunla evliliğini sürdürmeli ve boşanmaya istekli taraf olmamalıdır.[486] Pavlus, Korintoslular'a 1. Mektubu'nda bir kadının yaşadığı sürece kocasına bağlı olması gerektiğini, ancak kocasının vefatından sonra bir başkası ile evlenebileceğini ifade eder.[487]

Bu durum yine Pavlus'un, Romalılara yazdığı mektubunda bir kadının kocası sağ olduğu müddetçe ondan ayrılmış bile olsa bir başka adamla evlenemeyeceği, evlendiği takdirde zaniye durumuna düşeceği, ancak kocasının ölümüyle birlikte bir başka erkekle evlenme hakkını elde edebileceği şeklinde ifade edilir.[488] Şu halde, boşanma ancak belli şartlarda yapılmasına izin verilen bir uygulamadır. Boşanmaya giden bütün yollar ilahi bir planla kapatılmıştır. O adeta başka hiçbir çarenin kalmadığı durumda uygulanan bir tür supap vazifesi görür. İnsanın en az yara alacağı bir şekilde boşanmanın gerçekleştirilmesi için İncil'de bazı şartlar bildirilmiştir. Buna göre, kapalı olan boşanma yolu sadece iki istisnai durumda açılabilir:

• Evlilik kurumuna ihanet/sadakatsizlik

Evliliğe karşı yapılan sadakatsizlik Eski Grekçe *porneia* kelimesiyle ifade edilmekteydi ve cinsel anlamdaki her türlü kötülüğü ifade eden bir terimdi. Evlilik dışı her türlü ilişki zina anlamında ele alınmaktaydı. Hıristiyanlık'ta insan hata yapan bir varlık olarak değerlendirilmekte ve evlilik içerisinde, tanrının razı

---

bırakacak, ikisi tek beden olacaklar'; böylece onlar artık iki değil, tek bedendirler. O halde, Tanrı'nın birleştirdiğini insan ayırmasın." Yine evde oldukları bir sırada, öğrencileri bu konuda kendisine sorular sormaya başladılar. O da onlara şöyle dedi: "Karısını boşayıp başka biriyle evlenen herkes, zina yaparak karısına karşı suç işlemiş olur. Bir kadın da, kocasından boşandıktan sonra başka biriyle evlenirse, zina yapmış olur." Markos 10: 2-12

[485] Matta, 19:4-6

[486] Korintoslulara 1, 7:12-15

[487] Korintoslulara 1. 7:39

[488] Romalılara, 7:2-3

olmamasına rağmen, bu tür sorunlar yaşanabileceği söz konusu edilerek, aldatılan bir Hıristiyanının, ilk olarak eşinin bu davranışından pişmanlık duyması ve onu düzeltmesi için ona fırsat tanıması gerektiği vurgulanmaktadır. Yaptığı hatanın bilincinde olan ve pişmanlık duyan eşi ile konuşup bu konuda yapıcı adımlar atmasına yardım etmesi, bir daha böyle bir davranışa yeltenmeyecek olan eşini de affetme yoluna gitmesi istenilmektedir. Ancak zinanın alışkanlık haline geldiği durumda artık boşanmanın kaçınılmaz olduğu belirtilmektedir.

• İman sahibi olmayan eşin boşanma konusunda ısrarlı/kararlı olması

İmanlı tarafın bu boşanmada herhangi bir rolü bulunmamalıdır. Boşanma talebi ve ısrarı imansız taraftan gelmeli ve bu durum ailenin huzurunu bozacak ve boşanmanın gerçekleşmemesi halinde daha kötü sonuçlar doğuracak durumda olmalıdır.[489]

Pavlus'a göre bir kadın, kocası sağ kaldığı sürece ona bağlıdır. Bu bağlılık ancak kocasının ölümü ile son bulur. Şu halde kocası ölmeden başka bir erkekle evlenen kadın zaniye hükmündedir. Ancak kocasının ölümüyle azat olur ve zina eden kadın hükmünden kurtulmuş olur.[490] Evlilik tanrı nazarında tek beden oluşturur.[491] Adem, karısının kendi kemiklerinden kemik ve etinden et olduğunu söyler ve ona *nisa* adını takar; bunun için insan ana-babasını terk edecek ve karısına bağlanacaktır ve ikisi bir beden olacaklardır denilir.[492]

Hıristiyanlıkta boşanma da zina kapsamına alınmıştır. Bu nedenle boşanma çoğu kez zina ile ilgili konularla birlikte zikredilmiştir. Boşanma doğa yasalarına karşı ciddi bir suçtur. Eşlerin özgürce rıza gösterdikleri ölesiye kadar birlikte yaşamaya dair yaptıkları akdi bozmayı amaçlar. Boşanma sakramental evliliğin işareti olan kurtuluş mukavelesine zarar verir. Medeni kanun tarafından tanınmış olsa bile yeni bir birliktelik sözleşmesi yapmak bir ilişkiyi bozmaya neden olur. Yeniden evlenmiş çift umumi ve sürekli bir zina durumu içerisindedir.

[489] Üçal ve Malcolm, ss. 178-182
[490] Romalılara, 7:2-3
[491] Tekvin 2/24 ve Matta 19/5-6'
[492] Tekvin 2:23-24

Justin Martyr *İlk Müdafaa* adlı eserinde zinanın kapsamının genişliğine vurgu yaparak şehevi arzu duymanın da bu dairede yer alacağının altını çizmekte ve şöyle demektedir:

‘‘Öğretmenimize (İsa Mesih) göre, ikinci evlilik akdini yapanların günahkar oldukları gibi, insan hukukuna uygun olsa bile, bir kadına şehevi arzu ile bakanlar da günahkardırlar. O, yalnızca zina edenleri değil onu yapmayı arzu edenleri de reddediyor; çünkü sadece eylemlerimiz değil aynı zamanda düşüncelerimiz de Tanrı’ya izhar ediliyor.’’[493]

4. Yüzyılın başında (Kesin tarihi bilinmemekle beraber tahmini 305-306 yılları) İspanya’da 19 piskoposun bir araya gelerek gerçekleştirdikleri Elvira Konsülü’nde (Council of Elvira) alınan kararlara göre karı kocanın başkaları ile evlenmelerinin komünyon ayininden mahrum olacakları anlamına geldiğini ifade etmişlerdir:

‘‘Aynı şekilde, kocalarını bir neden olmaksızın terk eden ve diğer erkeklerle beraber olan kadınlar vefat anında bile komünyon alamayacaklardır.’’ (Canon 8)[494]

‘‘Vaftiz edilmiş zani kocasını terk edip bir başkası ile evlenen vaftiz edilmiş bir kadının evliliği bu durumda yasaktır. O şekilde evliyse, terk ettiği o eski kocası, ölmedikçe komünyon alamaz.’’ (Canon 9) [495]

Büyük Basil, 2. Kanonik Mektup’unda boşanıp başka biriyle evlenme durumunda ancak ilk eşe karşı zina isnat edilebileceğini söyler:

‘‘Başka bir adamın karısını alıp onunla evlenen kişi ilk kadının nezdinde zina ile itham edilir; ancak ikincisinin nezdinde suçsuzdur.’’[496]

Augustine bir başka eseri olan *Evlilik ve Şehvet*’te zina durumunda bile bile eşlerin birbirlerinden ayrılamayacaklarını ifade ederken şunları söyler:

‘‘Şüphesiz, sakrament cevheri bu bağa aittir, böylece bir adam ve kadın evlilikle bir araya geldiği zaman yaşadıkları müddetçe birbirlerinden ayrılmadan

[493] Justin Martyr, **First Apology** 15
[494] **Council of Elvira**, Canon 8
[495] **Council of Elvira**, Canon 9
[496] **Second Canonical Letter to Amphilochius** 199:37

(bu evliliği) devam ettirmelidirler; eşlerden hiçbirine zina etmesi haricinde diğerinden ayrılmasına izin verilmez. Çünkü bu İsa Mesih'in ve kilisenin örnekliğinde korunmuştur; böylece yaşayan biriyle yaşayan biri olarak ebediyen boşanma, ayrılma yoktur.''[497]

Ambrose, *Luka Üzerine Yorumlar* adlı eserinde boşanmanın ilahi bir yasak olduğunu ve boşanacak olanların Tanrı'dan korkmaları gerektiğini hatırlatırken şöyle der:

''Şu halde, hakkınmış gibi ve yanlış yapmanın sorumluluğunu hissetmeksizin karını gönderiyorsun (boşuyorsun); ve sen hiçbir insan hukuku yasaklamadığı için böyle yapmanın senin için yakışır bir şey olduğunu/münasip olduğunu düşünüyorsun ancak ilahi kanun onu yasaklıyor. İnsanlara itaat eden herkes Tanrı'nın haşyeti karşısında korku duymalıdır. Rab'bin kanununu işit. Tanrı'nın birleştirdiğini hiç kimse ayırmasın.''[498]

3.1.1. Boşanan Erkeğin Durumu

Hıristiyanlık, erkek olsun kadın olsun eşlerden herhangi birinin boşanıp bir başkası ile yeniden evlenmesini zina kapsamı içerisine alır. Karısını boşayan bir koca başka bir kadına yaklaşırsa zanidir. Zina, boşanma, çokeşlilik ve evlenmeden birlikte yaşama eylemlerinde olduğu gibi yeniden evlenme de kutsal evlilik kurumuna karşı işlenmiş ciddi suçlardandır. Karısından ayrılan bir koca karısı hayatta olduğu sürece bir başka kadınla evlenemez. Hatta bu yasak o kadar önemlidir ki karısını boşayan erkeğin boşadığı eşini de günaha sürüklemiş olduğu kabul edilir ve böylece iki katlı bir günahın içerisine girdiği düşünülür.

İskenderiyeli Clement[499] boşanmanın haramlığının ve zina kabul edileceğinin yanı sıra boşanan biriyle evlenmenin de zina olacağını şu sözleriyle belirtir:

''Kitabın evliliği öğütlemesi kanunda açıkça yer alır, ancak, birliğin bozulmasına asla izin vermez: 'iffetsizlik dışında bir nedenle karını

[497] Augustine, **Marriage and Concupiscence** 1:10:11
[498] Ambrose of Milan, **Commentary on Luke** 8:5
[499] Pagan bir ailede dünyaya gelen Clement'in Atina doğumlu olduğu tahmin ediliyor. Sonradan İskenderiye'ye göç etmiş ve Helenistik düşünce yapısından ve özellikle Platon'dan etkilenmiştir.

boşamayacaksın.' Ve o kendisinden boşanılan kişi hala hayatta ise bir eşin evliliğini zina olarak kabul eder. 'Her kim boşanmış bir kadını eş olarak alırsa zina eder' der: Çünkü bir kimse karısını boşarsa onu kötü yola sürüklemiş olur, yani onu zina etmeye zorlar. Onu boşayan sadece bunun müsebbibi olmaz aynı zamanda onu alan kişi de ona günah işleme fırsatı tanır; çünkü eğer onu almasa, o kocasına geri dönecektir.''[500]

Origen[501] önceki eşleri hayatta iken başkaları ile evlenen çiftlerin aslında zina ettiklerini söyler.

''Eski kocası hala hayatta iken, bir adamla evli gibi görünse de tıpkı bir kadının zina etmiş olması gibi, karısından boşanmış o kadınla evli gibi görünen adam da aynı şekilde (zani olur) ancak Kurtarıcımız'ın ilan ettiğine göre o erkek o kadınla zina eder.''[502]

3.1.2. Boşanan Kadının Durumu

Erkek için geçerli olan yasak kadın için de geçerlidir. Yani kadın da boşandığı kocası hayatta olduğu sürece bir başkası ile evlenemez. Evlendiği takdirde zina işlemiş olur.

Jerome boşanmanın her ne sebeple olursa olsun geçerli bir mazeret olamayacağını şöylece ifade eder:

''Havariler (bu konudaki) her türlü talebi kestirip atmışlardır. Eğer bir kadın kocası hayatta iken tekrar evlenirse zanidir. Bana tecavüzcünün ırza geçmesinden bahsetmeyin, bir annenin inandırıcılığından, babanın otoritesinden, akrabaların etkisinden, hizmetkarların entrikası ve edepsizliklerinden, ev halkının (parasal) kayıplarından bahsetmeyin. Bir koca yaşadıkça zani olsun, livatacı olsun, her çeşit kötü alışkanlığa bağımlılığı olsun, eğer karı/eş suçları yüzünden kocasını terk ederse o hala onun kocasıdır ve karı/eş bir başkasını alamaz.''[503]

---

[500] Clement of Alexandria, **Miscellanies** 2:23;145:3

[501] Hıristiyan tarihindeki en aydın düşünürlerden birisi olarak kabul edilen ünlü Kilise Babası ve teolog Origen (185-254), Adem'in yaratılışının soyutluğu ve cehennemin geçiciliği gibi bazı fikirleri nedeniyle Katolik Kilisesi tarafından aziz kabul edilmemiştir.

[502] Origen, **Commentaries on Matthew** 14:24

[503] Jerome, **Letters** 55:3

Jerome birinci eş fuhuş nedeniyle gönderilse bile o ölmedikçe ikinci bir evliliğin yasak olduğunu, çünkü insanların her zaman için eşlerine iftira etmelerinin ve masumları karalamalarının mümkün olduğunu şöyle vurgular:

‘‘Her nerede fuhuş ve fuhuş şüphesi varsa karı/eş özgürce azat edilir (yol verilir, gönderilir). Çünkü birisinin masum olana iftira etmesi her zaman için mümkündür ve evlilikteki ikinci katılanın hatırına, birinciye karşı suçlu biçimde davranabilir; birinci eş gönderildiğinde birincisi yaşarken ikincisinin alınamayacağı emredilir.’’[504]

Papa 1. Innocent, meseleye kadının kocasını terk etmesi yönünden bakmıştır:

‘‘Kocası hala hayatta iken ikinci kez evlenen bir kadın zina işlemiştir. Onlardan biri ölene kadar o kadına tövbe etme izni bahşedilmez’’.[505]

Augustine boşanma durumunda bile ilk eşle bağın devam edeceğini çünkü bu evlilik bağının ölüme dek bozulmayacağını ve eşinden ayrılıp başka bir adamla evlenmesi durumunda zina yapılmış olacağını ileri sürerken şunları söyler:

‘‘Bir kadın, eski kocasının karısı olma durumu sona ermeden, sonraki kocanın karısı olmaya başlayamaz. Eski kocasının zina etmesi nedeniyle değil, ancak ölmesi durumunda karılık durumu sona erecektir. Şu halde, bir eş zina nedeniyle hukuken/yasal olarak azledilir ama bekaret bağı kalır. İşte bu yüzden, zina nedeniyle bile, azledilen kadın ile evlenen bir adam zina suçlusudur.’’[506]

3.2. Yeniden Evlenme

Kilise, evliliği kesintisiz ve parçalanamaz bir birliktelik olarak gördüğünden bu kurumun sonlandırılmasına izin vermez. Bu yasağa muhalif davranan kişi günah işlemekte ve İlahi Plan’a muhalif davranmaktadır. Yeniden evlenme engeli hem erkek hem de kadın için geçerli bir durumdur. İstisnai durumu olan kişiler yeniden evlenebilmek için mutlaka Kilise’nin onayını almak zorundadırlar.

[504] Jerome, **Commentaries on Matthew** 3:19:9
[505] Pope Innocent I, **Letters** 2:13:15
[506] Augustine, **Adulterous Marriages** 2: 4:4

3.2.1. Erkeğin Yeniden Evlenmesi

Evlilik yaşam boyu bir birliktelik olduğundan bir erkeğin eşi hayatta iken yeniden evlenmesi mümkün değildir. Katolik Mezhebi erkek ile kadının birlikteliğini hem kutsal hem de parçalanamaz kabul ettiğinden biriyle evlenmek geri dönüşü olmayan bir yola girmek demektir. Erkek eşinin zina ettiğini dahi bilse onu bu eyleminden vazgeçirmeye ve onu affetmeye çalışır. Her şeye rağmen bir gelişme kaydedemezse ve boşarsa, ayrıldığı karısı hayatta olduğu müddetçe bir başka kadınla evlenemez. Aksine bir uygulama içerisine girerse kendisi de zina etmiş kabul edilir. Bu nedenle Hıristiyan erkek ya da kadın evliliğin yaşam boyu olduğunu bilerek hareket eder. Eşini boşayıp başka bir kadınla evlenen erkek yeni eşiyle sürekli bir günah ilişkisi içerisinde bulunacaktır.

3.2.2. Kadının Yeniden Evlenmesi

Hıristiyanlık inanç esaslarına göre evlilik ömür boyu sürecek bir birlikteliktir. Çünkü evlilik bağı tanrının kendisi tarafından kurulmuştur ve vaftiz olanlar arasında yapılmış olan bu birleşme hiçbir şekilde bozulmamalıdır. Bu nedenle eş seçimi son derece önemlidir. Evlenmek isteyen kişiler eş seçimi konusunda çok hassas davranmalıdırlar. Çünkü kişiler yanlış eş seçimi durumunda hatalarına bir ömür boyu katlanmak zorundadırlar. İster mutlu isterse mutsuz olsunlar bu beraberliği yaşamları boyunca veya eşlerden biri ölene kadar devam ettirmekle mükelleftirler. Pavlus, Korintoslulara 1. Mektubunda kocasının yaşadığı süre boyunca karısının ona bağlı olduğunu ancak kocasının ölmesi durumunda dilediği başka bir erkekle evlenme hakkının olabileceğini belirtir.[507]

Hıristiyanlar arasında, İsa Mesih'in hem boşanmayı yanlış bulduğunu hem de boşanmadan sonra evliliğin zina sayıldığını ifade ettiğinden boşanma sonrası yeni bir evliliğe kesinlikle karşı çıkanlar vardır. İsa, Eski Ahit şeriatına göre karısını boşayanın ona boş kağıdı vermesi gerektiğinin söylendiğini ancak eşini zina nedeninin dışında bir gerekçeyle boşayan erkeğin zani ve yine boşanmış bir kadınla evlenen erkeğin zina yapmış hükmünde olacağını ifade eder.[508]

[507] Korintoslulara 1, 7:39
[508] Matta, 5:31-32

Bu konu küçük bir farklılıkla Matta İncili'nde de verilir. Kendisine Musa'nın niye boşanmaya izin verdiği sorulduğunda İsa onlara bunun nedeninin yüreklerin katılaşması olduğunu söyler ve yegane boşanma iznini zina şartına bağlar.[509] Eski Ahit'te zinanın karşılığı öldürülmek idi.[510] İsa, zina tanımına yeni bir boyut kazandırdı ve onun kapsamını genişleterek boşanmayı belli bir şarta bağladı ve onu güçleştirdi.

Hıristiyan azizi Basil bu konuda uç bir örnek vererek meselenin önemini vurgular. Ona göre kocası ortadan kaybolmuş ve onun ölümüyle ilgili olarak elinde bir delil bulunmaksızın başka biriyle evlenen kadın zina etmektedir.[511]

[509] Matta, 19:8-9
[510] Tesniye, 22:22
[511] St. Basil, **Letters**: Letter 199, Item XXXI

SONUÇ

Hıristiyanlık evliliği kutsal bir birliktelik ve Tanrı'yı da onun kurucusu olarak kabul etmiştir. Evlilik kurumu yaratıcı tarafından şekillendirilmiştir. Buna göre, evlilik Tanrısal Plan'ın bir parçası olarak değerlendirilmiştir. İsa Mesih evliliği en son şekliyle düzenleyen kişi olarak görülmüştür. İsa-Mesih'in Kilise'yi sevdiği gibi evlenen kişilerin de birbirlerini sevmeleri gerektiği vurgulanmıştır. Evlilik Hıristiyanlık'ta sakrament derecesine yükseltilmiştir. Bu çerçevede evlilik iki kişinin tek beden oluşlarını sembolize etmektedir. Evlenen çiftin aralarına Kutsal Ruh'un katıldığına ve böylece üçlü birliğin (teslis) oluşturulduğuna inanılmaktadır. Yine evlilik İsa ile Kilise arasındaki sevgiyi ve birlikteliği sembolize etmektedir. Evlilik bir erkek ile bir kadın arasında gerçekleşen bir birlikteliktir. Evlenen kişiler, aynen teslis akidesinde olduğu gibi, Kutsal Ruh'un da üzerlerine inmesiyle üçlü birliği oluşturmaktadırlar.

Hıristiyanlık'ta aynı cinsten olanların cinselliği ve evlilikleri haram olarak kabul edilmiş, zina ve fuhuş gibi ameller Tanrı'nın insan ile alakalı planına aykırı görülmüştür. Evliliklere ömür boyu sürecek ve bozulmaz bir akit olarak bakılmış, bazı istisnai durumlar dışında boşanmaya ve yeniden evlenmeye izin verilmemiştir. Tanrı'ya/Dine hizmet etme gayesiyle evlenmeyip bekar kalma övülmeye layık bir eylem olarak değerlendirilmiştir. Bekar yaşama konusunda kendilerini güçlü hissetmeyen kişilerin evlenmelerinin kendileri için daha uygun olacağı belirtilmiştir. Evlilik öncesi her türlü cinsel ilişki ve bu ilişkiye zemin hazırlayacak ortamdan uzak durulmasının önemi vurgulanmıştır. Buna göre de kadın ve erkeğin iffetlerini koruması ve ahlak dışı uygulamalardan uzak durmaları istenmiştir. Tek eşlilik önerilmiş, çok eşlilik eleştirilmiştir.

Tarih boyunca, normal koşullarda evlilikler kiliselerde, din adamların huzurunda ve şahitler eşliğinde gerçekleştirilmiştir. Zamanla evlilik ve evlilik öncesi dini kurallar seküler yapıların güçlenmesi ile evrilmişse de hala bu uygulama genel kabul görmektedir. Hıristiyanlık, aile kurumuna ve çocukların dini terbiyelerine büyük önem atfetmiştir. Ailede temel sorumluluk kurumun mutlak reisi olan erkeğe verilmiştir. Ona hem karısını hem de çocuklarını eğitmek görevi verilmiştir. Anne de çocukların terbiyesinde babaya yardımcı olmuştur.

Pavlus'un evlilik konusundaki etkisi büyük olmuştur. Onun kadınlarla ilgili görüşleri zaman zaman çelişse de, aileyi sağlam temellere oturtma niyeti ile hareket etmiştir.

Pavlus'un kadın konusundaki görüşleri genel hatlarıyla Eski Ahit'teki yaklaşım çerçevesinde şekillenmiştir. Ona göre kadın ilk günahın ve cennetten çıkarılmanın baş sorumlusudur. Yaratılışta ikincil konumdadır. Kilisede konuşması, sesini yükseltmesi doğru değildir. Kilise yönetiminde aktif rol alamaz, eğitimcilik yapamaz. Onun temel vazifesi kocasına hizmette bulunmak, onu mutlu kılmak, cinsel yönden tatmin etmek ve çocuklar doğurmaktır. Yine kadın, çocukların dindar yetiştirilmesinde kocasına yardımcı olmaktadır; ancak asıl sorumluluk ve yetki kocadadır. Pavlus Eski Ahit'teki geleneğe muhalif bir şekilde ve Yeni Ahit'in öğretilerine paralel olarak, çok eşliliğe karşı çıkmış, tek eşliliği hararetle savunmuş ve bekar kalmayı övmüştür.

İlk Dönem Kilise Babaları da evlilik konusuna çok büyük bir önem vermişler ve ideal bir Hıristiyan ailenin sağlam inanç temelleri üzerine oturacağını düşünmüşlerdir. Evliliği kutsal bir birliktelik olarak gören Kilise Babaları evliliğin kesintisiz bir beraberlik olduğunu söylemişler ve eşlerin birbirlerine sadakatla bağlı kalmalarının önemini vurgulamışlardır. Her türlü sapkınlıklardan uzak durmanın, cinselliği dini temeller üzerinde yaşamanın Hıristiyan aile yapısının korunması için hayati olduğunu ifade etmişlerdir. Çocukların da Hıristiyanlık akidelerine uygun yetiştirilmelerinin ehemmiyeti üzerinde durmuşlardır. Evlilik ve aile ilgili konularda çoğunlukla Pavlus'un düşüncelerine sadık kalmışlar yazdıkları genellikle onun söylediklerinin tefsiri mahiyetinde olmuştur.

İlk Dönem Kilise Babaları da, kadın konusunda çoğunlukla menfi fikirlere sahip olmuşlardır. Kadını ilk günahın sebebi, erkeği ayartan ve günaha sokan kişi olarak görmüşlerdir. Kadının yaratılışta ikincil olması nedeniyle erkekle eşit olmadığına inanmışlardır. Erkeğin yaratılışta öncül, kadından daha üstün ve mutlak otorite olduğunu savunmuşlarıdr. Kadının kocasına kesin bir itaatle bağlanmasını, onu mutlu etmeye çalışmasını, çocuk doğurup çoğalmaya hizmet etmesini ve onları Hıristiyanlık esaslarına göre yetiştirerek, günah yükünden kurtulmaya çabalamasını istemişlerdir.

Kilise Babalarına göre, insanın cennetten kovulmasına ve ölümlü olmasına neden olan kadın ilk günahının karşılığı olarak adet görme ve doğum sancısı çekme gibi cezalara da çarptırılmıştır. Adem ve Havva'nın günahları nedeniyle, tüm insanlar dünyaya günah yüküyle gelmektedir. Tanrı'nın oğlunu feda etme sebebi de günah yükünü kullarının omuzlarından kaldırmak içindir.

İsa'nın, diğer insanlar gibi cinsel ilişki yoluyla değil, Bakire Meryem aracılığıyla dünyaya geldiği söyleminden hareketle, inanan kadınlarında Meryem gibi iffetli olma yolunu seçmeleri istenmiştir. Meryem bakire ve İsa evlenmemiş olduğundan, evlenmeme/bekar yaşama Hıristiyanlar için ideal hayat tarzı olarak öngörülmüştür. Bekar yaşamaya dayanamayacak olanların evlenmeleri uygun görülmüştür. Ancak yine de evlenmemek övülmüştür. Evliliğin yüceltilmeme nedenlerinden birisi de eskatolojik nedenlere dayandırılmıştır. Buna göre, Kıyamet vaktinin gelmesinin, İsa'nın krallığını kurmak ve insanları yargılamak için dönmesinin yakın olduğu söylenmiştir. Cennette de cinselliğin iptal edileceğinden ve inanan kadınlar ile erkeklerin melekler gibi olacaklarından bahisle evlenmek çok uygun bir davranış olarak değerlendirilmemiştir. Bu nedenle bekar ve iffetli yaşamak gerektiği bildirilmiştir.

Bir zamanlar devlet mekanizmasının en üstünü işgal eden, siyasi ve idari bir erk olan Kilise, günümüzde Hıristiyanlık inanç sisteminde önemli bir fonksiyona sahip olmasına rağmen, bugün eski güç ve etkisinden çok şey yitirmiştir. Kilise'nin Orta Çağ'da zirveye çıkan etkisi Aydınlanma Çağı ve onu izleyen laik düşünce sisteminin tesiriyle ivme kaybetmiş, eski gücü kalmamıştır. Bununla birlikte, Kilise hala İsa'nın evi gibi görülmeye devam etmekte, buradan hareketle de dini hayatta merkezi işlevini sürdürmeye çalışmaktadır. Kilise kaybettiği gücüne paralel olarak, flört, evlilik, boşanma, kadın hakları ve eşcinsellik gibi konularda tavizler vermek zorunda kalmıştır. Materyalist eğitim sisteminin etkisiyle zayıflayan dini hayat anlayışının daha da gerilemesinin önüne geçmek adına bazı temel prensiplerinde yumuşama veya değişiklik yapma yoluna gitmiştir. Buna karşılık bizim araştırmamızda, gerek kutsal metinlerde ve gerekse Hıristiyanlığın erken dönemlerinde aslında kadın algısı, evlilik anlayışı ve boşanma gibi konularda katı bir yaklaşımın ve uygulamanın varlığı açıkça ortaya konulmuş bulunmaktadır.

KAYNAKÇA

Acar, İbrahim. **Evlenme Engeli Olarak Din Farkı,** A.Ü.İ.F.D. Sayı 17, Erzurum 2002

Aikin, John ve William Enfield. **General Biography or Lives**, Volume: 3, Longman, London 1802

Ambrose of Milan, **Commentary on Luke,** Halcyon Press, Dublin 2001

Ambrose of Milan, **On Abraham**, Translation: Theodosia Tomkinson, Center for Traditionalist Orthodox Studies, California 2000

Ambrose of Milan, **On the Hexaemeron**, https://tr.scribd.com/doc/63012914/ Hexaemeron-of-Saint-Ambrose-of-Milan (13.11.2016)

Ante Nicene Fathers, Volume: 1, Philip Schaff, Christian Classics Ethereal Library, B. Eerdmans Publishing Company, New York 2001

Apostolic Constitutions, Constitutiones Apostolorum, Clement of Rome, William Whiston's Version, D. Appleton and Company, 1848

Aristides, The **Apology of Aristides**, Ante Nicene Fathers Volume: 10, Philip Schaff, Christian Classics Ethereal Library, New York 2010

Athenagoras of Athens, **A Plea for The Christians by Athenagoras**, Ante Nicene Fathers, Volume: 2, Philip Schaff, Christian Classics Ethereal Library, New York 2010

Augustine, **Adulterous Marriages**, Post-Nicene Fathers Series I, Volume: 1, Philip Schaff, Christian Classics Ethereal Library, New York 2010

Augustine, **Confessions** Post-Nicene Fathers Series I, Volume: 1, Philip Schaff, Christian Classics Ethereal Library, New York 2010

Augustine, **Handbook on Faith, Hope and Love**, Christian Classics Ethereal Library, Written in C.E. 420, Translator: Albert C. Outler Publisher: Grand Rapids

Augustine, of Hippo. **Marriage and Concupiscence**, Translation: Dr. Holmes, Aeterna Press, London 2014

Augustine, **On Christian Doctrine,** in Four Books, Christian Classics Ethereal Library, Publisher: Grand Rapids

Augustine, **On the Good of Marriage**, Nicene and Post-Nicene Fathers Series I, Volume: 3, Philip Schaff, Christian Classics Ethereal Library, New York 2010

Augustine, **The City of God**, Christian Book Summaries Classics, Volume: 4, Issue: 24, Publishers: Catherine and David Martin, August 2008

Aydın, Fuat. **Pavlus'un Ahlak Anlayışı**, Sakarya Ü.İ.F. Dergisi 9/2004

Aydın, Mehmet. **Hıristiyan Kaynaklarına Göre Hıristiyanlık**, TDV Yayınları, Ankara 2005

Aydın, Mehmet. TDV, İslam Ansiklopedisi, **Hıristiyanlık Maddesi**, Cilt: 17, İstanbul 1998

Barnabas, **Epistle of Barnabas**, Ante Nicene Fathers, Volume: 1, Philip Schaff, Christian Classics Ethereal Library, New York 2010

Basil the Great, **Canons**, Post-Nicene Fathers Series II, Volume: 8, Philip Schaff, Christian Classics Ethereal Library, New York 2010

Basil the Great, **Epistles**, Post-Nicene Fathers Series II, Volume: 8, Philip Schaff, Christian Classics Ethereal Library, New York 2010

Basil the Great, **Second Canonical Letter to Amphilochius**, Post-Nicene Fathers Series II, Volume: 8, Philip Schaff, Christian Classics Ethereal Library, New York 2010

Basil the Great, **The Renunciation of the World**, Post-Nicene Fathers Series II, Volume: 8, P. Schaff, Christian Classics Ethereal Library, New York 2010

Batuk, Cengiz. **İsa Mesih Kadınları da Kurtaracak mı? Hıristiyanlıkta Kadın Sorununa Genel Bir Bakış**, Dini Araştırmalar Dergisi, Mayıs-Ağustos 2008, Cilt: 11, Sayı: 31

Batuk, Cengiz. **Millenarianist Bir Hareket Olarak Montanizm**, Milel ve Nihal, Yıl: 1 Sayı: 1

Bernard, David K. **A History of Christian Doctrine**, Volume: 1, Word Aflame Press, USA 1995

Caesarius of Arles, **Sermons,** Volume: 1**,** The Catholic University of America Press, Translation: Mary Magdeleine Mueller, USA 2004

Canner, Paul L. **The Christians and Marriage**, Moments with the Book Publishing, USA 2007

Chrysostom, **Homilies on Romans** Nicene and Post-Nicene Fathers Series Volume: XI, Philip Schaff, Christian Classics Ethereal Library, New York 2010

Chrysostom, John. **Homilies on Matthew**, Nicene and Post-Nicene Fathers Series Volume: 1, P. Schaff, Christian Classics Ethereal Library, New York 2010

Chrysostom, St. John. **On Marriage and Family Life**, Translation: Catherine P. Roth and David Anderson, St. Vladimir's Seminary Press, USA 2003

Clement of Alexandria, **Miscellanies**, Ante Nicene Fathers Volume: 2, Phlip Schaff, Christian Classics Ethereal Library, New York 2010

Clement of Alexandria, **The Instructor of Children** Ante Nicene Fathers Volume: 2, Phlip Schaff, Christian Classics Ethereal Library, New York 2010

Code of Canon Law, 1983, Chapter III, **Individual Diriment Impediments**, Can. 1083/1 ve 2 (www.vatican.va)

Code of Canon Law, Vatican, 1983, Başlık VII: **Marriage** Maddesi, Canon 1055-1 ve 2

Copeland, Mark E. **The Christian Home and Family**, Executable Outlines, 2011

Council of Elvira/Canons of Elvira, Holy Church Canon, The First Seven Ecumenical Councils, Patrick Wall

Cyprian of Carthage, **Epistles**, Ante Nicene Fathers Volume: 5, Phlip Schaff, Christian Classics Ethereal Library, New York 2010

Cyprian of Carthage, **Letters 1**: Ante Nicene Fathers Volume: 5, Phlip Schaff, Christian Classics Ethereal Library, New York 2010

Çetin, Hülya. **Dağdaki Vaazda Boşanma**, Çankırı Karatekin Ü., SBE Dergisi 3(2)

Descuffi, Gluseppe. **Hıristiyan Dini**, Cemal Gümüşayak Matbaası, İzmir 1950

Didache, The Teaching of the Twelve Apostles, 2nd Edition, Translated by Canon Spence, Vicar of S. Pancras, 1888 London

Duman, M. Zeki. **Aile Kurumu Üzerine Tarihsel Bir Okuma Girişimi ve Muhafazakar İdeolojinin Aileye Bakışı**, İnsan ve Toplum Bilimleri Araştırma Dergisi, 2012, Cilt 1, Sayı 4

Eisenbaum, Pamela. **Kadın Düşmanlığının ve Yahudi Aleyhtarlığının Babası Pavlus'mudur?** Dinbilimleri Akademik Araştırma Dergisi III. 2003, Sayı: 3

Eliade, Mircae ve Ioan P. Couliano. **Dinler Tarihi Sözlüğü**, İnsan Yayınları, İstanbul 1997

Epiphanius of Salamis, **Medicine Chest Against Heresies**, 26:5:2, The Panarion of Epiphanius of Salamis, Nag Hammadi and Manichanean Studies, Book: 1, Sects: 1-46, Translation: Frank Williams, Brill NV, USA 2009

Er, Hamit. **Dinler Arası Evlilikler, Problemleri ve Çözüm Önerileri**, 1. Din Hizmetleri Sempozyumu, 3-4 Kasım 2007, Diyanet İşleri Başkanlığı Yayınları: 763, İlmi Eserler: 124, Cilt: 2, Ankara 2008

Erbaş, Ali. **Hıristiyanlık**, İnsan Yayınları: 426, Kılavuz Kitaplar Dizisi: 11, 1. Baskı, İstanbul 2004

Erdem, Mustafa. **İlahi Dinlerin Kutsal Kitaplarında Helal ve Haram Anlayışı Üzerine Bir Araştırma**, dergiler.ankara.edu.tr

Eşsizoğlu, Altan. **Aile Yapısı ve İlişkileri**, A.Ü.A.Ö.F. Yayını, No: 1513, 1. Baskı, Haziran 2012

Eusebius of Caesarea, **Proof of the Gospel Book: 4**, Nicene and Post-Nicene Fathers Series: II, Volume: 1, Philip Schaff, Christian Classics Ethereal Library, New York 2010

Global Britannica, **Marriage**, http: // global. britannica.com/EBchecked/topic/ 366152 / marriage (16.05.2016)

Güç, Ahmet. **Dinlerde Mabet ve İbadet**, Ensar Neşriyat, İstanbul 2005

Gündüz, Şinasi**. Pavlus, Hıristiyanlığın Mimarı**, Ankara Okulu Yayınları 32, Ankara 2011

Güngör, Muhammed. **Hıristiyanlıktaki Yedi Ölümcül Günah**, Dini Araştırmalar, Temmuz-Aralık 2014, Cilt: 17, Sayı: 45

Günindi, Yunus ve Songül Yaşa Giren. **Aile Kavramının Değişim Süreci ve Okul Öncesi Dönemde Ailenin Önemi**, Selçuk Üniversitesi, Ahmet Keleşoğlu Eğitim Fakültesi Dergisi, Sayı 31, 2011

Gürkan, Selime Leyla. **Yahudilik**, İsam Yayınları, 4. Baskı, İstanbul 2012

Gürkan, Selime Leyla. **Yahudi Geleneğinde Kadın Algısı**, Bütün Yönleriyle Yahudilik, Dinler Tarihi Araştırmaları-VIII, Ankara, Türkiye Dinler Tarihi Derneği Yayınları, 2012

Gürkan, Selime Leyla. **Yahudi ve İslam Kutsal Metinlerinde İnsanın Yaratılışı ve Cennetten Düşüş**, İSAM Dergisi, Sayı: 9, 2003

Harman, Ömer Faruk. **Hıristiyanlık'ta Kadın Algısı**, Türkiye Diyanet Vakfı Kadın Faaliyetleri Merkezi, Kur'an ve Kadın Sempozyumu, 4-5 Haziran, Ankara 2010

Havarilerin Doktrini (Didake), Çeviren Dominik Pamir, Onan Basımevi, İstanbul 1992

Heaster, Duncan. **İncilin Temelleri Bir Çalışma Kitabı**, Christadelphian Advancement Trust Publishing, Surrey, England 2000

Hermas, **The Shepherd**, The Pastor of Hermas, Ante Nicene Fathers Volume: 2, Philip Schaff, Christian Classics Ethereal Library, New York 2010

Hıristiyan Evliliğinde İlkeler, Carelinks, Menai, Australia 2011

Hippolytus of Rome, **Refutation of All Heresies**, Ante Nicene Fathers Volume: 5, Philip Schaff, Christian Classics Ethereal Library, New York 2010

Hippolytus, **The Apostolic Tradition**, Translation: Burton Scott Easton, Cambridge University Press, USA 1934

http://www.hristiyanweb.com/evlilik-toreni

Iannitto, P. Luigi. **Catechismo Turco**, Sen Antuan Kilisesi, İstanbul 1987

Iannitto, P. Luigi. **Hıristiyan Dininin Özü**, Ohan Matbaacılık, İstanbul 1999

Ignatius, **Trallians**, Ante Nicene Fathers Volume: 1, Philip Schaff, Christian Classics Ethereal Library, New York 2010

Jerome, **Against Jovinian** Post Nicene Fathers Series II, Volume: 6, Philip Schaff, Christian Classics Ethereal Library, New York 2010

Jerome, **Letters** Nicene and Post-Nicene Fathers, Series: II, Volume: 6, Philip Schaff, Christian Classics Ethereal Library, New York 2010

John Chrysostom, **Homilies on Romans**, Holy Cross Press, Translation: Panayiotis Papageorgiou, USA

Justin Martyr, **First Apology**, Basilica Books, Canada 2016

Kitab-ı Mukaddes **Eski ve Yeni Ahit**, Kitab-ı Mukaddes Şirketi, İstanbul 1985

Köstenberger, Andreas J. **God, Marriage and Family**, Crossway Books, Illinois, 2004

Lactantius, **Divine Institutes**, Ante Nicene Fathers Volume: 7, Philip Schaff, Christian Classics Ethereal Library, New York 2010

Malaty, Tadros Y. **Lectures in Patrology Apostolic Fathers**, Coptic Theological College, Alexandria, Egypt 1997

Marriage and Family, The Missing Dimension, United Church of God, Thomson Nelson Inc. Publishers, USA 2007

McFadden, John ve David McCarthy. **Preparing for Christian Marriage**, Wipf and Stock Publishers, 2002

McGrath, Alister E. **Christian Theology An Introduction**, Blackwell Publishers, Oxford 1997

Michel, Thomas. **Hıristiyan Tanrıbilimine Giriş Dinler Tarihine Katkı**, Ohan Basımevi, İstanbul 1992

New Advent Catholic Encyclopedia, **Mixed Marriage** maddesi

Newland, Mary Reed. **The Family and The Bible**, Random House, New York 1963

Novatian, **On the Jewish Meats**, Ante Nicene Fathers Volume: 5, Philip Schaff, Christian Classics Ethereal Library, New York 2010

Nuss, P. Xavier ve Hakkı Demirel. **Hristiyan Öğretisi**, Müjde Yayıncılık, İstanbul 1994

Olson, Carl. **Religious Studies The Key Concepts**, Routledge Publishing, Canada and USA 2011

Origen, **Commentaries on Matthew**, Ante Nicene Fathers Volume: 9, Philip Schaff, Christian Classics Ethereal Library, New York 2010

Prince, Derek. **Evlilik Antlaşması**, Müjde Yayıncılık, İstanbul 1995

Schaff, Philip. **St. Augustin's City of God and Christian Doctrine**, The Christian Literature Publishing Co. 1890

Scott, John R. W. **Mesih'in Çarmıhı**, Bütün Dünya Kitaplığı, İstanbul 2001

Şentürk, Mustafa. **Kitab-ı Mukaddes ve Kur'an-ı Kerim'e Göre İlk Günah ve Kadın**, Journal of Islamic Research, 2011 (22)1

Tarsuslu Elçi Pavlus, Kitabı Mukaddes Şirketi, 2. Basım, İstanbul 2009

Tertullian, **De Cultu Feminarum**, **On the Apparel of Women**, Ante Nicene Fathers Volume: 4, Philip Schaff, Christian Classics Ethereal Library, New York 2010

Tertullian, **On Exhortation to Chastity**, Ante Nicene Fathers Volume: 4, Philip Schaff, Christian Classics Ethereal Library, New York 2010

Tertullian, **On the Veiling of Virgins,** Ante Nicene Fathers Volume: 4, Philip Schaff, Christian Classics Ethereal Library, New York 2010

Tertullian, **To His Wife**, Ante Nicene Fathers Volume: 4, Philip Schaff, Christian Classics Ethereal Library, New York 2010

Tertullian, **Treatise on the Soul**, Ante Nicene Fathers Volume: 3, Philip Schaff, Christian Classics Ethereal Library, New York 2010

The Ante Nicene Fathers, Volume VII, Fathers of the Third and the Fourth Century, The Divine Institutes Book: 1, Cosimo Classics, New York 2007

The Epistle of Polycarp, Ante Nicene Fathers Volume: 1, Philip Schaff, Christian Classics Ethereal Library, New York 2010

The Epistle of Polycarp, **To the Philippians**, Ante Nicene Fathers Volume: 1, Philip Schaff, Christian Classics Ethereal Library, New York 2010

The Good News Marriage and Family Article Reprint, United Church of God, Thomas Nelson Inc. USA 2004

Topcan, Özlem. **Yahudilik ve Hıristiyanlık Din Geleneklerinde Toplumsal Cinsiyet (Geleneksel Dinler Otoritesine Feminist Bakış)**, Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Kadın Çalışmaları Ana Bilim Dalı Yüksek Lisans Tezi, Ankara 2010

Topçuoğlu, Ali İhsan. **Yahudilik, Hıristiyanlık ve İslam Hukukuna Göre Nikah Akdine Etkisi Bakımından Din Farklılığ**ı, Din Bilimleri Akademik Araştırma Dergisi, Cilt: 10 Sayı: 2, 2010

Torode, Sam and Bethany. **Aflame: Ancient Wisdom on Marriage**, Wm. B. Eardmans Publishing, USA 2005

Turan, Süleyman. **Kadınların Hıristiyan Misyon Tarihindeki Yeri**, Hitit Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi, 2009/1, c. 8 sayı: 15

Türkçe Sözlük, Türk Dil Kurumu Yayınları, Ankara 2005

Üçal, Turgay ve Derek Malcolm. **Ahlak-Kutsal Kitaba Göre Etik**, Babylon Kitaplığı, İstanbul 2003

Ünal, Asife. **Hıristiyanlıkta Evlilik Anlayışı ve Evlenme Törenleri**, DEÜİF, İSAV, Dinlerde Nikah Sempozyumu, İstanbul 2012

Ünal, Asife. **Yahudilik, Hıristiyanlık ve İslam'da Evlilik**, Kültür Bakanlığı Yayınları, Ankara 1998

Woodhead, Linda. **Hıristiyanlık**, Dost Kitabevi Yayınları, 1. Baskı, Ankara 2006

Yasdıman, Hakkı Şah. **İslami Literatürde İsrailiyat İzleri: Cennet'in Kaybı**, DEÜİF Dergisi, XXXIV/2011

Yasdıman, Hakkı Şah. **Pavlus'un Evlilik Hakkındaki Görüşü**, Süleyman Demirel Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi, Sayı 8, Isparta 2001

Yasdıman, Hakkı Şah. **Yahudi Dininde Ailenin Yeri**, DEÜİF Dergisi, Sayı XIII-XIV, İzmir 2001

Yasdıman, Hakkı Şah. **Yahudi Kutsal Metinlerinde Kadın Karşıtı Söylemler**, DEÜİF Dergisi, Sayı: XV, İzmir 2002

Yasdıman, Hakkı Şah. **Yahudi Kutsal Metinlerinde Kadının Konumu**, Bütün Yönleriyle Yahudilik, Uluslararası Sempozyum, 18-19 Şubat 2012, Ankara 2012

Yasdıman, Hakkı Şah. **Yahudi-Hıristiyan Kültüründeki Kadın Anlayışının İslam Kültüründeki İzdüşümleri**, Din, Kültür ve Çağdaşlık 2004 Yılı Kutlu Doğum Sempozyumu Tebliğ ve Müzakereler, Türkiye Diyanet Vakfı, Yayın No: 378, Sempozyumlar ve Paneller Serisi: 38, Ankara 2007

Yasdıman, Hakkı Şah. **Yılan, Havva, Adem Arasında Geçen Olaylara İslam ve Yahudiliğin Bakışı**, DEÜİF Dergisi, XXXIV/2001